

GAZDASÁGI SÉRELMEINK ÉS KIVÁNSÁGAINK

MÁSODIK KÖTET

**AZ ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT KÖZGAZDASÁGI
SZAKOSZTÁLYÁNAK**

**SZÉKELYUDVARHELYEN
1928 OKTÓBER HÓ 13-ÁN
TARTOTT NYILVÁNOS GYŰLÉSÉRŐL**

**MINERVA IROD. ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.
KOLOZSVÁR, 1929.**

GAZDASÁGI SÉRELMEINK ÉS KIVÁNSÁGAINK

MÁSODIK KÖTET

AZ ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK

SZÉKELYUDVARHELYEN

1928 OKTÓBER HÓ 13-ÁN

TARTOTT NYILVÁNOS GYÜLÉSÉBŐL.

KOLOZSVÁR

MINERVA IRODAI MI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.

1929.

57892

ELŐSZÓ

A két év előtti gyergyószentmiklósi gyűlésen elhangzott előadások és felszólalások élesen megvilágították az erdélyi magyarság nehéz gazdasági helyzetét s az ott elfogadott határozati javaslatok programmszerűen kijelölték a reánk várakozó legfontosabb teendőket.

A két év előtt lefektetett alapok továbbépítése s az elvégzendő feladatok átvizsgálása volt az 1928 október 13-ikán Székelyudvarhelyen tartott második nyilvános közgazdasági gyűlés feladata.

A lefolyt két esztendő alatt sokat tanultunk és tapasztaltunk.

Ma már világosabban látjuk saját helyzetünket Romániában; világosabban látjuk az általunk elérhető lehetőségeket s a vezetőinkkel szemben támasztható kívánalmainkat is.

Felöcsudtunk a nagy csapás kábulatából, az első évek elkeseredett lethargiájából és tudatára ébredtünk a reális erőviszonyoknak.

Ez az öntudatra ébredés — ha teljes és végleges lesz — meg fog majd óvni a tétlen álmodozásoktól s megmaradt kevés, de azért még mindig jelentős erőnkészletünk céltudatos felhasználására fog ösztönözni.

Az öntudatraébredés e folyamatában jelentős mozzanatot reprezentál az 1928. október 13-iki második közgazdasági gyűlés, melynek tárgyalási anyagát s a rákövetkező napon ugyanott tartott országos magyar nagygyűlés által elfogadott határozatait most nyilvánosságra bocsátjuk.

A figyelmes olvasó meg fogja találni még itt-ott e füzetben is a régi gondolkodás, a régi elbizakodottság és egyébkénti hibáink egyik-másikának sajnálatos hatását és befolyását. Az egész kép azonban, melyet a gyűlés anyaga mutat,

már a megváltozott viszonyokkal számolni tudó s ezek dacára is élni akaró magyar életrevalóságot tükrözi vissza.

*Hisszük, hogy a disszonáns hangok fokozatosan elhal-
kúlnak s amint politikai téren már az erdélyi magyarság meg-
találta a követendő egyetlen helyes utat, úgy következetes
munkánkkal kialakíthatjuk azt a gazdasági programot is,
melyet az összesség egész erejével támaszthatunk alá s amely-
nek gyakorlatba való átvitele lehetővé teszi, hogy Erdély
ösi földje jövőre is megteremje az ittmaradt magyarság szá-
mára a mindennapi kenyeret.*

Dicsőszentmárton, 1929. Husvétvasárnap.

GYARFÁS ELEMÉR.

A pénz stabilizációja, a külföldi kölcsön, a külföldi hitelek s ezek befolyása gazdasági helyzetünkre s a pénzügyi válságra. A hadikölcsönkötvények ügye.

Két év előtt Gyergyószentmiklóson tartott nagygyűlésünk javaslatomra *pénzügyi téren* az alábbiakban fejezte ki álláspontunkat és kívánságainkat:

„1. Kivánjuk *a leu stabilizációját*, a leu árfolyamával való spekuláció megszüntetését s a végleges szakítást azzal a politikával, mely a leu árfolyamát aranyparitásra akarja felemelni.

2. Kivánjuk *a pénzhány megszüntetését* s az ország legális hiteligényeinek a jegybank által való kielégítését, teljes kereskedelmi fedezet ellenében nyújtandó visszleszámtolási hitel által.

3. Kivánjuk a türhetetlen magas kamatláb leszállítását s mindazon korlátozások megszüntetését, melyek *az olcsó külföldi tőkének* Romániában való elhelyezkedését akadályozzák.

4. Kivánjuk és teljes energiával követeljük *a hadikölcsönkötvények beváltását*.“

Meg kell állapítanunk mindenekelőtt, hogy kívánságainkat annakidején helyesen állítottuk föl s jól íteltük meg az ország gazdasági és pénzügyi helyzetét, úgy hogy két év előtt elfoglalt álláspontunkat ma sem kell revízió alá vennünk. Szomorú elégtételünkre szolgál, hogy az elhibázott pénzügyi politikának mindazon súlyos következményei, melyekre évek során át következetesen rámutattunk, sajnos, nemcsak szóról-szóra bekövetkeztek, hanem katasztrófális hatásukat sokkal előbb és sokkal nagyobb erővel éreztették, mint ezt gondoltuk volna.

Messze vezetne, ha egyenként beszámolni kívánnék arról, hogy a két év előtt oly világos határozottsággal leszögezett kívánságaink érdekében milyen lépéseket tettünk s azokat hány fórum előtt, mennyiszer és mily következetesen és energikusan juttattuk kifejezésre. A parlamentben összes felirati beszédeinkben s a gazdasági természetű törvényjavaslatokhoz való hozzászólásainkban folytonosan rámutattunk e szempontokra, melyeket ugyanilyen következetességgel képviseltünk a legkülönbözőbb érdekképviselői testületekben s a sajtó hasábjain is. Valóban nem rajtunk s nem a Magyar Párt vezető emberein múlott, hogy a két év előtt felpanaszolt bajok ma is még orvoslásra várnak.

A leu stabilizációja s a külföldi kölesön.

Az a súlyos gazdasági válság, mely az elhibázott pénzügyi politika következtében az országra rázúdult, végre is arra kényszerítette a jelenlegi kormányt, hogy belássa eddig makacsul követett pénzügyi politikájának tarthatatlanságát, meggyőződjék arról, hogy az általa foganatba vett mesterséges eszközök segítségével a legnagyobb áldozatok árán sem lehetséges a leut aranyparitásra fölemelni s hogy az elbizakodott „*prin noi inşine*“ (mindent a magunk erejével) jelszó helyett keresni kell a barátságtalan intézkedésekkel elriasztott külföldi tőke támogatását. Brătianu Vintilla miniszterelnök múlt év végén kénytelen volt elismerni, hogy az ország katasztrófális helyzetén csak a *leu stabilizációja* és egy nagy *külföldi kölesön* segíthet s azóta a kormány egész munkája abban merül ki, hogy megvalósítsa ezeket a pénzügyi tranzakciókat, melyeknek elsőrendű szükségességét mi elejétől fogva megállapítottuk.

Sajnos, az elkövetett hibák sokkal nagyobbak voltak, hogy sem ez az egyenes frontváltás simán és könnyen keresztülvihető lett volna és a miniszterelnöknek keserű szívvel meg kellett hoznia egyik áldozatot a másik után és feladnia egyik koncepcióját a másik után, hogy a most már általa is szükségesnek elismert stabilizációhoz és külföldi kölesönhöz közelebb juthassunk. A napisajtó félév óta naponta jelzi ezeket a nehézségeket, melyekkel a kormánynak meg kell küzdenie s amelyek miatt az ugynevezett „*stabilizációs*“ rend-

külvüli parlamenti ülésszak, melyet eredetileg a folyó év májúsának első napjaira terveztek, csak 1928 július 25-én ülhetett össze.

A júliusi *stabilizációs* parlamenti ülésszak nagy csalódást hozott mindnyájunknak, kik attól a súlyos gazdasági és pénzügyi bajok orvoslását vártuk, mert a beterjesztett és elfogadott öt törvényjavaslat csak előkészítő intézkedéseket tett ezek megvalósítására, mely intézkedések a laikusok előtt is érthetőleg megvilágították a tervbevett tranzakciók utjából még elhárítandó nagy nehézségeket.

A két első törvényjavaslat csupán elvileg szögezi le a *stabilizáció* s a *külföldi kölcsön* szükségességét, de ezek megvalósításának időpontjáról és módozatairól legcsekélyebb említést sem tesz. E deklarációk jelentősége tehát mindössze csak az, hogy a kormány ezzel véglegesen megtagadja azt a revalorizációs és deflációs politikát, melyet eddig követett s amelyet mi mindig kárhoztattunk. Az egyetlen gyakorlati intézkedés az, hogy *hatályon kívül helyezi* a kormány és a Banca Naționala között 1925 május 25-én létrejött *egyezményt*, mely megtiltotta volt a bankjegy-kontingens emelését azért, hogy az ekként mesterségesen teremtetett pénzhiány mellett a leu értéke az aranyparitáshoz közelebb hajtható legyen. Mi már legutóbbi nagygyűlésünkön világosan rámutattunk ennek az egyezménynek merőben elhibázott voltára s azokra a káros következményekre, melyek pontosan bekövetkeztek s melyek most végül a kormányt az egyezmény hatályon kívül helyezésére kényszerítették.

A fentiekből kitetszőleg a júliusban megszavazott két első törvény az országot gyakorlatilag nem hozta közelebb sem a *stabilizáció*hoz, sem a *külföldi kölcsönhöz* s így önként felvetődik a kérdés, hogy annyi sajtóhíresztelés s oly sok külföldi tanácskozás után miért kellett a parlamentet pusztán csak azért rendkívüli ülésszakra összehívni, hogy ilyen elvi deklaráció megtételénél asszisztáljon.

A feleletet e kérdésre megadja az a másik három törvény, melyeket a parlament a rendkívüli ülésszakban megszavazott.

Ismeretes a gazdasági szakkörök előtt, hogy az eddig követett deflációs politika egyik súlyos következménye volt

az, hogy kormányaink a revalorizáció ábrándjait kergették és abban reménykedtek, hogy külföldi tartozásaiknak az aranyparitásra felemelt értékű leuval fognak eleget tenni s ezért mindaddig, amig ezt egészben vagy részben elérhetőnek vélték, *beszüntették az ország külföldi tartozásai után nemcsak a törlesztési részletek, hanem a kamatok fizetését is.* Ugyancsak ismeretes a szakkörök előtt, hogy ez az eljárás milyen recenzust váltott ki a külföld pénzügyi köreiből és mennyit ártott Románia külföldi hitelének. A dolog természetéből folyik, hogy amidőn kormányunk a külföldön, mint kölcsönigénylő jelentkezett, az általa megkötni szándékozott új kölcsönre nézve érdemleges tárgyalás sem volt kezdhető mindaddig, míg előzetesen rendezést nem nyertek e hátrálékos s rendezetlen régebbi állami tartozások.

A rendkívüli ülészakban megszavazott további három törvény e külföldi tartozások rendezését hajtja végre s az a körülmény, hogy az új kölcsön felvétele előtt szükségessé vált e régi tartozások rendezéséről szóló nemzetközi egyezmények parlamenti ratifikálása, világosan mutatja, hogy a külföldi pénzügyi körök ettől a rendezéstől s e rendezés ratifikálásától tették függővé azt, hogy a megköendő új kölcsönre nézve egyáltalában érdemleges tárgyalásokba bocsátkozzanak.

Az első egyezmény 1928 március 28-án kelt és a Franciaországgal szemben fennálló háborús tartozások végösszegét megállapítja 525 millió aranyfrankban s szabályozza e tartozásnak progresszív részletekben való kifizetését.

A második egyezmény 1928 május 31-én kelt és a külföldiek tulajdonában lévő háború előtti román állampapírok kamatainak és törlesztésének valorizálását szabályozza. E tartozások összege 597 millió aranylei. A kölcsön felvételekor kifejezetten ki volt kötve, hogy aranyban fizetendő visza, de Brătianu Vintila a revalorizációban reménykedve, ettől elzárkózott. Az egyezményben kénytelen volt progresszív kules szerint ezen tartozás aranyértékben való revalorizálását elismerni s annak 1970-ig való kifizetését vállalni.

A harmadik egyezmény Londonban kelt 1928 július hó 4-én a román kormány és a Schröder-bankház között s vonatkozik arra az 50 millió aranylei értékű kötvénymennyi-

ségre, melyet a román kormány a Schröder-bankház útján a londoni tőzsdén helyezett el s amelyek után ugyancsak megtagadta a kamatoknak és törlesztési részleteknek a megállapodás szerint aranyleiben való kifizetését, minek következtében a londoni tőzsde az összes román papirokat levette hivatalos tőzsdei listájáról. Most kénytelen volt a kormány e tartozás részleteinek aranyban való kifizetését is vállalni.

Mindhárom egyezmény lényegét, jelentőségét, a kormány elhibázott magatartását s az ebből az országra nehezedő súlyos károkat élesen megvilágítja maga Brătianu Vintilla miniszterelnök e harmadik nemzetközi egyezmény indokolásában az alábbiak szerint:

„Háborús tartozásaink rendezésének és a külföldi piacokon függőben lévő vitás pénzügyi kérdéseink elintézésének szükségessége arra kényszerített minket, hogy amidőn a stabilizáció és a külföldi kölcsön megvalósítására törekszünk, melyeknek az lesz a hivatásuk, hogy *ismét megszilárdítsák az ország hitelét a külföldön*, rendezzük és oldjuk meg ezt a vitás kérdést is, mely az angol pénzpiacon velünk szemben fevőállott. Minthogy másfelől a londoni tőzsde attól tette függővé, hogy Romániának bármely újabban kibocsájtandó államkölcsönét jegyzésre bocsássa, hogy előzetesen rendezzük az ezen tőzsdére korábban már bevezetett 4½%-os 1913. évi állampapírokból folyó kötelezettségeket s tekintetbevéve, hogy az ország érdekei parancsolóan követelik, hogy a jövőben kibocsájtandó államkölcsöneink a londoni tőzsdén is jegyeztessenek s az angol pénzpiac támogatásával kötessenek meg, az 1913. évi állami aranyjáradék kérdésének rendezését parancsoló szükségességnél kellett tekintenünk.“

Ez az indokolás amely helytálló, épp oly határozott elítélő kritikája az előzőleg a külföldi pénzpiacokkal szemben követett illojális pénzügyi politikának.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a júliusban megszavazott öt pénzügyi törvény még csak az első lépés volt a stabilizáció és a külföldi kölcsön megvalósítása felé s csupán elhárította a további tárgyalások útjából azokat az akadályokat, melyeket az elhibázott pénzügyi politika emelt torlaszul maga elé.

Az azóta folyó tárgyalások mutatják, hogy a fentiek

kivül még sok más nehézség is van s egyebek között ugyan csak elkerülhetetlennek látszik a német birodalmi bankkal szemben fennálló függő kérdések rendezése s valószínűleg kényszerülve lesz a kormány arra is, hogy megváltottassa azokat a törvényeket és rendelkezéseket (altalaj-törvény, kommerciálizálási stb. törvények), melyek a külföldi tőkével szemben barátságtalan s részben igazságtalan intézkedéseket tartalmaznak.

A stabilizáció tehát még ma is sok nehézségbe ütközik, noha az ország gazdasági helyzete parancsolóan követeli, hogy ez minden áldozat árán is mielőbb megvalósíttassék.

A hadikölesönkötvények beváltása.

A fentiek során láthattuk, hogy a kormány kénytelen az ország már fennálló tartozásait lojális módon rendezni, mielőtt új kölesön felvételére gondolhatna. Ennek szükségességét elismerte Brătianu Viutilla miniszterelnök is, de e nemzetközi egyezmények tárgyalásánál a pénzügyi bizottságban odanyilatkozott, hogy különbséget kell tenni azon tartozások között, melyeket a román állam maga kötött és azok között, melyeket jogelődeitől örökölt s csak az előbbiekre nézve hajlandó elismerni százszázalékos fizetési kötelezettségét.

Meggyőződésünk szerint ez a felfogás alapjában helytelen épp úgy, mint helytelen különbséget tenni a külfölddel és a saját állampolgárokkal szemben vállalt kötelezettségek között. Az ország pénzügyi helyzete iránti bizalom csak akkor szilárdulhat meg, ha az irányadó pénzügyi körök látni fogják, hogy *az állam mindennemű kötelezettségeinek összes hitelezőivel szemben fenntartás nélkül pontosan eleget tesz.*

Ez a szempont parancsolóan követeli a *hadikölesönkötvények* kérdésének rendezését is, melynek szorgalmazásától épp ezért sohasem tekinthetünk el.

A legutóbbi nagygyűlésen részletes adatokkal ismertetem, hogy az Erdélyben beváltásra váró hadikölesönkötvények értéke *2 milliárd 226 millió korona* és az akkori pénzügyminiszter egy korábbi felszólalásának érveivel támasz-

lottuk alá ezek beváltására vonatkozó jogos igényünket, melyet most is változatlanul fenntartunk.

A pénzhiány és kamatláb-politika.

A legutóbbi nagygyűlésen s azóta is számtalanszor kimutattuk, hogy a nálunk uralkodó óriási pénzhiány és elviselhetetlenül magas kamatok szükségszerű, sőt részben szándékolt következményei annak a merőben elhibázott pénzügyi politikának, melynek hibáit és hátrányait a fentiekben részletesen ismertettük s amelynek tarthatalanságát ma már maga a kormány is belátja.

A Brătianu Vintilla deflációs politikája igyekezett valósággal kiszivattyúzni a pénzt az országból, hogy azt így drágábbá tegye s ezzel értékét emelje. Az iparosok, kereskedők s mindazok, akik idegen tőkével dolgoznak, kénytelenek voltak minden elfogadható és elfogadhatatlan árat megfizetni a nélkülözhetetlenül szükséges forgótőkéért, melynek előteremtése azonban évről-évre mind nagyobb nehézségekbe ütközött. A Banca Națională „plafon“-ját lezárta az ismeretes 1925 május 25-iki egyezmény, külföldi hitelek igénybevétele pedig magánosok és pénzintézetek számára a lehetetlenségig meg volt nehezítve a leu stabilitásának hiánya s az ezzel összefüggő kiszámíthatatlan valutáris kockázat miatt. Egyedüli pénzforrásként csak a *takarékbetétek* jelentkeztek, melyeket igyekeztek a pénzintézetek magas kamatok mellett is magukhoz vonni, hogy ezek segítségével hitelkereső közönségük sürgető szükségleteit kielégíthessék. Szemtanui voltunk annak, amint a takarékbetétek kamatai a régi 6—8%-ról 12—14—16%-ra, majd 20—24%-ra emelkedtek s ezek arányában emelkedtek azután a kihitelezett kölesönök kamatai is.

Ezeket a hihetetlenül drága kamatokat természetesen egyetlen gazdasági ágazat sem tudta hosszabb időn át fizetni s a pénzdrágaság következtében Erdélyben a legsúlyosabb gazdasági válság következett. A falusi gazdaközönség, mely a háború utolsó éveiben kifizette tartozásait, sőt pénzkészleteket is teaurált, fokozatosan adósodik el olyannyira, hogy a mezőgazdasági ingatlanok értéke egyes vidékeken már 60—80%-kal csökkent. A nagyipari vállalatok közül csak azok tudtak megmaradni, melyek kizárólag saját tőkéikkel dol-

goztak, vagy sikerült üzemük részbeni leépítésével tartozásaikat kiegyenlíteniök. Ezek is küzdenek azonban, épp úgy, mint a kisipar, az általános leszegényedés miatt lecsökkent fogyasztás megbénító hatásával. A kisiparosok krízise pedig egyenesen fenyegető jelleget öltött.

Az erdélyi pénzüzetek vezetői világosan látták, hogy számukra nézve is a tönkremenést jelenti az, ha az elbírhatatlanul magas kamatok következtében adósaik fizetési-kép-telenné válnak s ezért már 1927 április 24-én Kolozsvárt a magyar és szász pénzüzetek szervezetei erőteljes akciót kezdeményeztek a kamatláb leszállítása érdekében. Az akcióhoz sikerült megnyerni a Banca Naționalănak — egyelőre csak elvi — támogatását annyiban, hogy a jegybank fiókjai kijelentették, hogy a leszállított kamatok miatt elvonandó betétek helyett megfelelő hitelt fognak az intézeteknek engedélyezni, de csak azoknak, melyek a jegybank által meghatározott hitelkereteket betartják. Az erdélyi intézetek 1928. év elején ezen ígéret erkölcsi erejére támogatással, erőteljesen megkezdették a kamatláb leszállítását s e tekintetben sikerült is jelentős eredményeket elérniök.

Hogy azonban a legnagyobb szervezettséggel s a legerőteljesebb igyekezettel sem képesek maguk a bankok s különösen az erdélyi bankok, a kamatlábakat a tervbevert alacsony nívón megtartani, hanem az egész ország gazdasági politikájának hullámlásával szállnak és emelkednek, azt világosan bizonyítja az a körülmény, hogy az 1928 augusztus havában egyfelől a stabilizációs kölcsön újabb nehézségei, másfelől a rossz termés és a gabonakampány finanszírozása miatt ismét nagy erővel fellépő pénzhány újólag felfelé hajtotta a nagy nehezen leszorított kamatokat.

Hozzájárult ehhez az a további körülmény, hogy ámbár az 1928. júl. 27-én megszavazott törvények megszüntették a Banca Națională bankjegyekontingensének limitálását, a jegybank még sem váltotta be az új hitelek engedélyezésére nézve tett ígéreteit, sőt az erdélyi pénzüzeteket még az eddiginél is nehezebb helyzetbe juttatta azáltal, hogy a vele összekötésben álló nagyintézeteknek — kamatláb-maximálás ürügye alatt — megtiltotta, hogy *pénzüzeteknek 12%-nál drágábban adjanak hitelt*. Minthogy pedig az ismét fellépett nagy

pénzdrágaság mellett e nagyintézeteknek nem áll érdekükben 12% mellett hiteleket nyújtani, ennél fogva egyszerűen megvonták a kisebb intézetektől a hitelt s készleteiket lehetőleg közvetlenül igyekeznek kihelyezni.

Hogy maga a Banca Națională mily mostohán bánik el az erdélyi kisebbségi intézetekkel a ma még sajnos monopólium jellegű 6%-os visszleszámitolási hitel kiosztása tekintetében, azt már ismételtén kimutattam beszédes számadatokkal.

Minthogy a bukaresti nagytőke részéről Erdély gazdasági élete számottevő, biztos és nyugodt támogatásra nem számíthat, súlyos helyzetünk egyetlen megoldása csak az lehet, ha a leu stabilizációja után sikerül nagyobb összegű külföldi hiteleket szereznünk, bár a külföldi tőkének Romániában való elhelyezkedését a stabilizáció hiánya mellett más körülmények is jelentősen akadályozzák.

Mindezek alapján a fentvázolt problémákat illetően álláspontunkat az alábbi *határozati javaslatokban* foglalhatjuk össze:

1. Megállapítjuk, hogy az események mindenben igazolták azt az álláspontunkat, mellyel a revalorizációs ábrándokat elítéljük s a gazdasági válság egyetlen megoldásaként a *leu stabilizációját* s ennek érdekében nagyobb *külföldi kölcsön* felvételét jelöltük meg. Elégtétellel vesszük tudomásul, hogy a kormány e követeléseinket ma már saját programjának vallja, de követeljük, hogy ezt az elvileg vallott programponthoz mielőbb valósítsa is meg, minthogy csak ettől várhatjuk Erdély gazdasági és pénzügyi válságának orvoslását.

2. A leghatározottabban elítéljük azokat a kormányintézkedéseket, melyek az *ország hitelét* tönkretették a külföldön. Követeljük, hogy e hibákat a kormány reparálja, *helyezze hatályon kívül a külföldi tőke ellen bevezetett összes barátságtalan intézkedéseket* s közállapotaink szanálása által tegye lehetővé, hogy az olesó külföldi tőke nálunk szívesen elhelyezkedjék.

3. Követeljük, hogy a kormány az állam kötelezettségeinek nem csak a külföldön, hanem saját állampolgáraival szemben is tegyen eleget fenntartás nélkül s ennek keretében

gondoskodják az Erdélyben kihelyezett *hadikölcsönkötvények* méltányos beváltásáról.

4. A leghatározottabban elítéljük és helytelenítjük a *Banca Naționala* eddig követett hitel- és kamatlábpolitikáját, mellyel a legális kereskedelmi hiteligenyek honorálása elől elzárkózott s ezáltal elősegítette, hogy a piac szükségleteinek fedezésére elégtelen pénzkészletek kamatlába elviselhetetlen magasra emelkedjék és sajnálattal állapítjuk meg, hogy a Banca Naționala e szűkkeblű eljárással most sem szakított, noha az őt ebben eddig korlátozó 1925 május 25-iki egyezmény az 1928 júliusi parlamenti ülésszakban hatályon kívül helyeztetett.

5. Meg kell állapítanunk, hogy az az igazságtalan és mostoha elbánás, melyben a Banca Naționala a hitelek kiosztásánál a kisebbségi intézeteket részesítette, érezhetően ma sem javult, sőt ezen intézetek ma még súlyosabb helyzetbe jutottak amiatt, hogy a Banca Naționala — kamatlábmaximalás ürügye alatt — valósággal megfosztotta őket a nagybankok részéről eddig élvezett hitelektől is.

Szabó Károly

ipartestületi elnök, Nagyvárad:

A romániai magyarság életének és küzdelmeinek homlokterében egyre erőteljesebben jelentkeznek a gazdasági kérdések és maguknak foglalják le az első helyet. Mi sem természetesebb ennél, mert a politikai elnyomás nem végez olyan egy-kettőre egy nemzedékkel, mint a gazdasági leromlás, különösen akkor, ha a hatalmon levő uralkodó párt vagy helyesebben az uralkodó nemzet tudatosan folytat olyan gazdasági politikát, amelynek romboló éle egyenesen a kisebbségi polgárok ellen van irányozva és azokat taszítja a gazdasági megsemmisülés örvényébe. Hogy ez nem frázis, mi sem bizonyítja jobban, mint a földek kisajátítása, amelyről el lehet mondani, hogy csaknem egészen végzett a földbirtokososztállyal anélkül, hogy az elvesztett földekkel egy jómódú kisgazdaosztályt sikerült volna teremteni, amelyik nemcsak tudna a kapott földeken gazdálkodni, hanem mint fogyasztó pótolhatta volna legalább részben azt a veszteséget, amit a kereskedelem és ipar szenvedett a földbirtokososztály letö-

rése által. Az egész agrárreform és annak közismert végrehajtási módja azt bizonyítja, hogy ezt nem egy jól átgondolt szükségszerű gazdasági politika kezdeményezésének a szándéka hozta létre, hanem az a túlfűtött sovinizmus, amelynek legfőbb célja volt a magyarság erőforrásainak a lecsapolása, hogy mielőbb képtelenné tegye nemzeti kulturájának a fenntartására.

Távol áll tőlem, hogy minden szakavatottság nélkül foglalkozzam agrárkérdéssel. Csak mint kiáltó példára mutattam rá az első lépésre, mellyel megkezdték az intéző körök a magyar kisebbség legyengítését.

Ezt a célt szolgálta és szolgálja ma is a kormány pénzügyi politikája is. Elzárni lehetőleg minden pénzforrást a kisebbségek előtt, vagy olyan drágán juttatni hozzá, hogy az végül romlásba döntse. Senkit se tévesszen meg az a körülmény, hogy a Banca Naționala szinte ráparancsolta a pénzintézetekre a kamat leszállítását és annak végrehajtásától tette függővé a visszleszámitolási hitelt. A helyzet ennek dacára alig változott. A betéti kamatok lényegesen leszálltak, a kihelyezési kamatok 3—4%-kal alacsonyabbak, de a kisemberek számára vagy nincsen pénz, vagy ma is még 20—30% közt mozog a kamat.

Ez az a körülmény, ami miatt legjobban kell félni a magyarság erővesztésétől, mert ez a kamat még mindig olyan magas, hogy ezzel sem a nagyipar, sem a kisipar, sem a gazdaközönség versenyképes árut nem termelhet. Ezért nem is lassan, de biztosan lecsuszik a piacról és még az a kis pénz is kivándorol az országból, amely az ország belső szükségleteinek a fedezésére sem elegendő.

Ezért haldoklik egész gazdasági életünk. Már ott tartunk, hogy a nyári hónapokban kell munkanélküli segélyeket kiutalni. Ezekre a panaszokra rendszerint az a válasz, hogy ez a siralmas gazdasági helyzet egyformán sújtja az uralgó nemzet tagjait is. Ez azonban nem egészen így van, mert a regátban járt iparosok előadása szerint ott ma is mások a viszonyok, ott bővebben van pénz, ott ma is építkeznek. *Ott ma is annyi a pénz, hogy abból milliárdok tünhetnek el anélkül, hogy nagyobb emóciót keltenének.* Csak mi érezzük meg az évről-évre vállainkra nehezedő adóterhekben.

Ez a gazdasági katasztrófához vezető helyzet évről-évre súlyosbodik. Ezzel a kérdéssel már két év előtt foglalkozott a Magyar Párt közgazdasági szakosztálya és 170 oldalas könyvben adta közre a tanácskozás eredményét, amelyek javaslatok formájában kerültek a párt országos közgyűlése elé és ott el is lettek fogadva. Ezek a javaslatok lényegükben mind megegyeztek abban, hogy a bajokon csak a kormány-hatalom segíthet. Abban bizakodtak, hogy a kormány végre belátja a helyzet tarthatatlanságát és segítségére siet a halódó gazdasági életnek. Ezért valamennyi javaslat azzal az utasítással fogadtatott el, hogy az Országos Magyar Párt vezetősége és parlamenti képviselője a kormány elé terjessze és minden lehető tgyen meg a javaslatok szellemében a bajok orvoslására.

Nincsen tudomásom arról a munkáról, amelyet a pártunk vezetősége és parlamenti képviselője ebben az ügyben kifejtett, de el sem tudom képzelni azt, hogy az itt említett szervek ne tettek volna meg minden lehető, hogy ne használtak volna fel minden alkalmat és minden törvényes eszközt, hogy megbizátásuknak eleget tegyenek és érvényt szerezzenek azoknak a hangfogóval letompított gazdasági kívánásoknak és javaslatoknak, amelyeket minden politikától mentes, józan, megfontolt és sokszor megcáfolhatatlan indokolással nemcsak a kisebbségek számára, hanem az egész ország gazdasági helyzetének a javítása érdekében terjesztettek a kormány elé.

Nem tudunk elképzelni olyan lelkiismeretlenséget vezetőink részéről, hogy ha összezsúfolták az ország minden részéből azokat, akiket hivatottaknak tartottak arra, hogy a magyar kisebbség érdekében javaslatokat tegyenek és azokról együttesen tárgyaljanak azért, hogy a párt vezetősége az ország lakosságának közvélményére és így megnyilatkozó akaratára támaszkodva harcoljon azok érvényesítése érdekében, akkor ne használt volna fel minden kínálkozó alkalmat, hogy a kormányzóköroket meggyőzze a helyzet tarthatatlanságáról.

Ezt vártuk a Magyar Párt vezetőségétől és parlamenti képviselőtinktől. Ha még sem történt semmi a helyzet javítása érdekében, akkor a hiba abban keresendő, hogy a kor-

mányzó körök nem is akarnak a helyzetben intézményesen segíteni. Mert amint azt Gyárfás Elemér kamarai képviselő ur 1926 október 9-én, a közgazdasági szakosztály ülésén tartott előadásában, mint ténybeli adatot felhozott, hogy t. i. 1923. évben kilenvennyolc magyar pénzintézet, melyek 174 millió alaptőkét és 54 millió tartaléktőkét képviseltek, összesen 9 millió visszleszámitolási hitelt élveztek a jegyintézet-től, tehát alaptőkéjének alig 4%-át s ugyanakkor négy nagy bucaresti pénzintézet alaptőkéjének 200%-át is jóval meghaladó visszleszámitolási hitelt kapott, bizonyára nem azért, hogy abból a kisebbségi polgárok hitelszükségletét elégtítsék ki. Ez a kiáltó igazságtalanság 1926-ig összesen 4%-kal enyhült.

Azóta is egyre ostromolják vezető köreink és kisebbségi lapjaink eme pártoskodó és egyenlőtlen pénzügyi politika megváltoztatása érdekében a hivatalos köröket, az eredmények azonban ma is siralmasak.

Nem egyszer és nem egy helyen vetettük fel már azt a kérdést, hogy ha semmi reményünk sincs arra, hogy az állam és az állami jegyintézet a kisebbségi pénzintézeteket ellássa azzal az anyagi segítséggel, amellyel ezen intézetek a kisebbségi ipar és kereskedelem hitelszükségletét normális kamattétel mellett kielégíthetnék, miért nem tesznek komoly lépéseket olyan irányban, hogy olyan *külföldi olcsó pénzt hozzanak be*, amelyből olcsó és hosszú lejáratu kölcsönök nyújtásával talpra lehetne állítani a halódó kisebbségi ipart és kereskedelmet? A válasz rendszerint az, hogy Románia hitele annyira kompromitálva van a külföldön, hogy ide nem szívesen adnak pénzt külföldi hitelezők. De nem adhatnak azért sem, mert nem elég a garanciaképen lekötött magánvagyon, ha nincsen meg a garancia arra, hogy nem fizetés esetén a követelések normális keretek közt és időben be is hajthatók és nem nyulnak be az idők beláthatatlan távlatába stb.

Mind olyan okok, amelyeket a kormány és a törvényhozás egy kevés jóakarattal megfelelő törvényekkel az állam jelentékeny megterhelése nélkül egészen rövid idő alatt megszüntethetne és felszabadítaná a kisebbségi intézeteket és magánosokat az alól a gazdasági nyomás alól, amelyben siny-

lódnek, ha meg volna a jóakarata, ha nem azt a célt szolgálná ennek az állapotnak a fenntartása, mit az agrárreform t. i. a magyar kisebbség leszegényítését.

Hiába próbálkozunk kiszabadulni eme katasztrófális pénzügyi politika szorító bilincseiből, mindenütt olyan akadályokba ütközünk, amelyekkel mesterségesen torlaszolták el előlünk mindazokat a segélyforrásokat, amelyekből bajainkra a magunk veszélyére és felelősségére, a magunk vagyonára megszerezhetnénk a kívánt segítséget. Hiszen nem egyszer hallunk és olvasunk nekünk már mesébe illő adatokat olyan olesó külföldi pénzekről, amelyek kamatai *duplán*, sőt *háromszorosan számítva is mint elérhetetlen ábránd lebegnek szemünk előtt.*

Látjuk, hogy a nálunk természeti kincsekben sokkal szegényebb Magyarország milyen elérhetetlen magasságban áll felettünk hitelképesség tekintetében. Mi hát az oka mégis, hogy mi és pénzintézeteink magánvagyonunk és becsületes fizetési készségünk dacára a szomszédban heverő és kínálkozó mérhetetlen kincsek szomszédságában gazdasági pusztulásra vagyunk kárhozthatva? Ugy vagyunk mint az a koldus, aki éhen pusztul el a dúsan terített asztalnál lakomázó lakodalmas ház szomszédságában, mert van valaki, aki nem engedi meg, hogy koldus rongyaitat mutogassuk a fényes társaságban.

Ha az évek óta folyó eredménytelen kálváriajárás, a kérés és kilincselés nem eredményezett sem politikai, sem gazdasági könnyebbülést számunkra, mérlegre tehetjük azt a kérdést, *hogy van-e okunk remélni valamit az eddig követett úton?* Nem volna-e észszerűbb elsősorban a politikum hátrább szorításával *mint elsőrendű kisebbségi követelést a gazdasági kérdéseket ultimátumszerűen szegezni a kormánynak* és követelni, hogy záros határidőn belül tegye a magyar kisebbséget az alkotmánytörvény betűinek és szellemének megfelelő egyenlő elbánás részesévé. Nyujtsa ezeknek mindazon anyagi támogatást mint a többségi nemzetnek. *Törölje el azokat a törvényeket és rendeleteket, amelyek akadályozzák a kisebbségek pénzügyi összeköttetéseit a külföldi tőkésekkel. Alkosson törvényt a külföldi hitelezők követeléseinek biztosítására és behajtására.* Ez nemcsak a kisebbségek ér-

deke, hanem az első és hatékony eszköz az igazi konszolidáció felé. Ez nagyban megkönnyítené az állami kölcsön iránti bizalmat is, mert az első látható jele volna *az idegen tőke elleni ellenségeskedés megszüntetésének*. Ennek pedig nincsen más akadály, csak le kell mondani arról, hogy a kétmilliónyi kisebbséget anyagi javaiból egészen kiforgassák és engedjék meg, hogy élhesse itt az új környezetben is a maga nemzeti életét és ápolhassa nemzeti kulturáját.

Ezzel azonban nem végeztünk el mindent. Eddig is az volt a bajunk, hogy tanácskozásainkat rendszerint azzal fejeztük be, hogy a kormányhoz ilyen vagy amolyan kérést intéztünk vagy tárgyalásokra utasítottuk a vezetőséget és azután reméltük helyzetünk jobbra fordulását.

Én az eddigi tapasztalatok alapján *nem remélek a kormányoktól, sem az egyiktől, sem a másiktól semmit, mert nem ismerek egyetlen politikai pártot sem, amelyik olyan gazdasági programot hirdetne, amelyben csak ígéret és volna számunkra*. Az ultimátum, amelyről előbb szóltam egy reménytelen utolsó kísérlet volna nemcsak a román kormányhoz, hanem az egész román nemzethez is, amely ultimátumban meg kell mondanunk és világosan ki kell jelentenünk, hogy ezt a gazdasági elnyomást nem tekintjük kevésbé elítélendőnek és polgári jogainkban szenvedett sérelemnek, mint bármely más politikai jogainkban való korlátozásunkat. *Éppen olyan nagy súlyt helyezünk gazdasági és pénzügyi szabadságunkra, mint politikai szabadságunkra*. És ha az illetékes körök mereven elzárkóznak minden kérésünk elől, amely gazdasági helyzetünk javítását célozza, akkor *felszabadítva érezzük magunkat az alól, hogy itthon keressük a gyógyírt sebeinkre*. Ha jogunk van ahhoz, hogy a bánáti telepések vagy a székely közbirtokosok érdekében, tehát a magyar kisebbségnek egy töredékét képező polgárok tönkretétele miatt panasszal fordulunk a népek szövetségéhez, akkor *jogunk van ahhoz is, hogy magyar népünk nagy tömegeinek tudatos tönkretétele ellen is panasszal forduljunk ahhoz a fórumhoz, amelyik a békeszerződésekben biztosította a kisebbségeket a többségi nemzet fiával egyenlő elbánásról*. Magára vessen a kormány, ha a magyarságot az önfenntartás ösztöne és a kormány szűkkeblűsége ennek a végső eszköznek az igénybe-

vételére kényszeríti. De a magyarság vezetőinek elengedhetetlen kötelessége, hogy mikor már minden eszközt felhasznált, mikor más lehetőség nem mutatkozik számára, amely a magyar kisebbséget gyötrő gazdasági helyzetből kiszabadíthatná, *meg kell kísérelni a maga pénzügyi helyzetét függetleníteni a kormánytól* és fel kell hívni a művelt világ figyelmét a romániai kisebbség gazdasági helyzetére. Meg kell mutatni, hogy itt egykor — nem is régen — virágzó kereskedelem és fejlődésnek indult ipar volt. Ez a kereskedelem és ipar még megmenthető nem kegyelemből, nem ajándékkal, hanem stabil vagyonunkra nyújtandó olcsó kölesönnel, amelytől a román politikai tényezők tudatosan zárják el a kisebbségeket.

A Magyar Párt vezetőségének és az egész Magyar Pártnak létjogosultsága attól függ, hogy be tudja-e tölteni hivatását, amely nemcsak arra kötelezi, hogy politikai jogainkért sikra szálljon, hanem arra is, hogy a magyarság megtámadott gazdasági egyensúlyát fenntartsa, mert enélkül nem lesz képes egy új generációt a magyarságnak megtartani és magyar szellemben felnevelni.

A leszegényedett kisebbség nem mer politizálni még egy szavazat leadása erejéig sem. *A leszegényedett magyar gyáva és megalkuvó lesz.* Nem tudja fenntartani egyházait, iskoláit, nem fejlesztheti kulturáját, hiábavalók lesznek akkor a politikai jogok, amellyel sajnos hasonló okokból már ma is sokan nem élnek, akik ezeknek birtokában vannak, vagy ha élnek is, nem a Magyar Párt, helyesebben a magyarság érdekében. És ebben nagy része van a *kommunista agitációnak*, amely éppen a gazdasági kérdések latbavetésével igyekezett, nem lekicsinyelhető sikerrel éket verni a magyarság közé és a kis polgárokat elidegeníteni a Magyar Párttól azzal a jelszóval, hogy az a mágánások pártja, amelyik nem törődik a kisemberek gazdasági helyzetével, csak a maga földjeinek visszaszerzésével.

Ezzel az agitációval szemben is fokozottabb mértékben szükséges és kétszeres kötelessége a vezetőségnek a legerélyesebb harcot indítani a magyar kisebbség gazdasági szanálása érdekében. Ez a meginduló harc élő cáfolat legyen az

egyenetlenséget szító kommunista és másfelől jelentkező pártbontó törekvések hazudozásaira.

Ha a Magyar Párt ezeket a gazdasági kérdéseket elejti, azzal veszni hagyja a magyarság legegységibb érdekeit.

A fent elmondott indokok alapján a következő határozati javaslatot terjesztem a t. Közgyűlés elé:

1. A közgyűlés a Magyar Párt legsürgősebb feladatává teszi a gazdasági helyzet orvoslását. Ezért utasítja a Párt elnökségét, hogy a felirati vitában foglalja össze mindazokat az okokat, amelyek ezt a válságos helyzetet előidézték. Jelelje meg azokat a módokat, amelyek alkalmasak a mai helyzet javítására, különösképpen nagy súlyt helyezvén arra, hogy a külföldről behozható kölcsönöket gátló akadályokat a legsürgősebben távolítsa el a kormány és alkosson olyan törvényt, amely a külföldi hitelezők jogos érdekeit a legteljesebb mértékben biztosítja.

2. A közgyűlés kimondja, hogy ha a kormány nem adná hozzájárulását a fenti követelések teljesítéséhez és továbbra is a mai gazdasági elnyomás alatt lennénk kényszerítve szenvedni, akkor a Magyar Párt a legvégső eszközt veszi igénybe és panasszal fordul a Népszövetséghez a kétféle magyar tudatos főnkretétele és gazdasági kizsákmányolása miatt és kérni fogja a békeszerződésben biztosított egyenlő elbánást minden román állampolgár számára nemzetiségi különbség nélkül.

3. A közgyűlés szükségesnek látja egy magyar kisebbségi pénzügyi központ alapítását, amelyet a mai magyar hitelintézetek részvételével, a magyar polgárság intenzív hozzájárulásával létesít abból a célból, hogy ez a központi hitelintézet közvetítse a külföldi kölcsönt az összes erdélyi magyar kisebbségi hitelintézeteken keresztül a polgárság számára.

4. Ennek az előkészítése céljából megkeresi a közgyűlés a Bankszindikátus Elnökségét azzal, hogy az előkészítő munkálatokat sürgősen kezdje meg.

Dr. Csiby Andor,

gyergyószentmiklósi ügyvéd :

Az előadottakkal kapcsolatban nem mulaszthatom el, hogy rá ne mutassak arra, a súlyos pénzügyi krízisre, amely Gyergyóvidék lakosságát sújtja. Az előadói javaslat helyesen állapítja meg, hogy a mezőgazdaság is, amely a háború után pénzt teaurált, olyan krízisbe került, amely már elviselhetetlen. Az ipari hitel kérdésével nem akarok foglalkozni, csupán arra a szerepre akarok pár szóval reámutatni, amit a bankkamatok a székely mezőgazdaságban és annak krízisében játszanak. A székely nép nincsen tisztában azzal, hogy a magas bankkamatok minek lettek a következményei. Mi nagyon jól tudjuk, — hiszen ez a kérdés már a gyergyószentmiklósi gyűlést is foglalkoztatta, — hogy az okok az általános gazdasági krízisben és a kormány politikájában rejlenek. Azonban a székelyeknél, — mindig csak a gyergyóvidékieket értem, — annyira nagy az elkeseredés, — amelyet különösen egyes sajtóorganumok is tápláltak, amelyek a magas bankkamatokért egyes vezető embereket igyekeztek felelőssé tenni. — hogy velük szemben föltétlenül tennünk kell valamit. Tudjuk, hogy az elkeseredett népnek, amely mindig bűnbakkot szeret keresni, hiába beszélünk külföldi kölesönről, ő ezt nem képes megérteni, hanem mindig azon lovagol, hogy a saját vezető emberei az ő tönkretevői. Igaz, amint mi tudjuk és amint méltóztatnak látni, a pártvezetőség mindent elkövet, hogy közbenjárjon abban, hogy a bankkamatok leszállításának, tehát meg van cáfolva az, hogy a pártvezetőség nem tett volna eleget kötelességének. De ez nálunk nem elegendő. A mezőgazdaság annyira el van hanyagolva, hogy momentán alacsonyabbra leszállított kamatlábak a mezőgazdákat nem fogják megmenteni, csak a mezőgazdaság életét fogják pár hónappal kitolni. Amint a halálos beteg életét injekciókkal meg lehet hosszabbítani, épen úgy ezek a momentán alacsony bankkamatok csak meghosszabbítják az életét, de meggyógyítani nem voltak képesek. Én, aki figyelemmel kísértem a gyergyóvidéki nép életét, látom, hogy a mezőgazdaság, amely most lélegzethez jutott, de nem gyógyult meg, előbb utóbb teljes tönkremenetelre fog jutni. Nem akarok határozati javaslatot benyújtani, csak a mi speciális viszonyainkat tol-

mácsolni és ennek a székelységnek a nevében akarom kijelenteni, hogy mi, akik tudjuk, hogy a bankkamatok nem egyes urak terveitől vagy nemakarásától függenek, *teljes bizalommal vagyunk a vezetőség iránt* és kérjük a pártvezetőséget, hogy ezután is, ismerve a nehéz helyzetet, a székelység élet-halál kérdését, méltóztassék tovább is mindent elkövetni, hogy a székelység ebből a halálos krízisből minél előbb megszabadulhasson.

Gombos Benő,

Kolozsvár:

Az előadó úr javaslatának egyrészét óhajtom egy kiegészítéssel kiegészíteni. Arra kívánom a szakosztály és a tisztelt vendégek figyelmét fölhívni, — ami rendkívül nagy hatással van a közgazdasági életre, — hogy az állam és az állami intézmények az általuk igénybe vett ipari és kereskedelmi hiteleket nem fizetik ki, ami miatt a gazdasági életben rettenetes stagnáció állott be. Ismerjük a viszonyokat, hogy például az állam, a CFR milliárdos tartozásokat, adósságokat csinálnak, amelyeknek a kifizetése azután a végletekig késik. Rettenetesen sujtja az összes kereskedelmi és ipari tényezőket és vállalatokat, hogy ezeket az állami adósságokat nem folyósítják. Tudok eseteket, hogy két-három éves követelések állanak kifizetetlenül és hogy nagy cégek, biztos cégek csak azért, nehogy csöddöt legyenek kénytelenek mondani, különböző megalázó kiegyezéseket kénytelenek elfogadni, hogy megmenthessék a cég becsületét és az állam még ilyenkor is egész közönyösen nem teljesíti a fizetéseket. Az előadó úr javaslatát, csak annnyival kívánom megtoldani: *követelünk olyan kormányintézkedést, amely az államot és az azzal kapcsolatos szerveket az általuk igénybevett hitelösszegeknek záros időn belül, a kereskedelmi szokásoknak megfelelően, — mondjuk három hónapon belüli — kifizetésére kötelezi.* Tudjuk jól, hogy a kereskedők egyenes zsarolásnak vannak kitéve, ha az egyes részletek kifizetését kézhez akarják kapni, kénytelenek meg nem engedett költségekre kényszeríteni magukat, amelyek a nyereséget illuzóriussá teszik, sőt a céget sok esetben egyenesen veszteségekbe kergetik. Tekintettel arra, hogy hosszú évekre visszamenő ilyen követelések van-

nak, és hogy ez gazdasági életünk súlyos nyomorúsága, bátor vagyok ezt az előterjesztést és javaslatot hozzáfűzni és kérem annak elfogadását.

Gyárfás Elemér,
szakosztályi elnök:

— Méltóztatnak a pótjavaslatot is elfogadni. Amint tudjuk valamennyien, a zsilvölgyi bányásztragédiák alapja épen az, hogy az állam, illetőleg az államvasutak nem fizetik ki a szénszállítások ellenértékét. S ezenkívül hány ipari vállalat ment már ezen az alapon tönkre. Felemlíthetjük, közöttük a váradi Rimóczy gyárat, az aradi Astra vaggongyárat stb. stb. Vaggonokat rendelnek s azután azokat nem fizetik ki.

Méltóztatnak tehát elfogadni a javaslatot és a pótjavaslatot is.

A szakosztály az előterjesztett javaslatokat elfogadja.

Dr. Balogh Elek

orsz. képviselő, Torda :

A magyar pénzüzetek együttműködése a többi gazdasági és társadalmi szervezetekkel.

A Magyar Párt gazdasági téren egyfelől állandó harcot folytat a mindenkori kormányok kizsákmányoló, elnyomó és pusztító tendenciával szemben, másfelől pedig állandó figyelemmel kíséri a magyar nép gazdasági helyzetét, hogy a mennyire lehet, segítse: az ellentéteket kiegyenlitse és végeredményben a szabad és önálló gazdasági fejlődést, a gazdasági autonómiát biztosítsa. Tehát a Magyar Pártnak igen fontos feladata a magyar nép belső életének önálló szervezését és újra megerősödését elősegíteni, mely célból tökéletes összhangot kell teremtenie a gazdasági tényezők között; de nemcsak a gazdasági tényezők, hanem ezek és a magyarság összes társadalmi, egyházi stb. tényezői között is. Mert azt hiszem, hogy e helyen nem szükséges különösen hangsúlyoznom, hogy a mi kisebbségi helyzetünkben, melynél nehezebb az egész világon nincs, csak akkor tudunk javulást elérni, sorsunkat könnyíteni, ha minden egyes ember és minden szervezet az egésszel tökéletes összhangban éli ki a maga erejét és életét.

Ezt az összhangot azonban a Magyar Párt nem hozhatja létre kényszerítő hatalommal, mert azzal nem rendelkezik, hanem csak azzal, hogy minden kérdésben a közgazdasági tudomány elfogadott alapelvei alapján részrehajlatlan tárgyilagossággal megállapítván az igazságot, e szerint tűzi ki a feladatokat, a közös célt, amelyet aztán minden öntudatos és jóakaratu magyar és magyar szervezet követni fog.

Jelen alkalommal gazdasági és kisebbségi életünknek

arról a részéről akarok szólni, amelyet a pénzügyintézetek, gazdasági és társadalmi szervezetek együttműködése cím alá foglalhatunk. Nem hiszem, hogy valakinek bővebben kellene azt fejtegetnem, mennyire fontos e szervezetek együttműködése, ami alatt azt értem, hogy mindenik öntudatosan előre megállapított célok érdekében fejt ki tevékenységet és egymást nem gyengíti, nem zavarják, akadályozzák a működésben vagy nem szemlélik érdektelenül egymás gyengeségét és vergődését, hanem egymást támogatni, segíteni és erősíteni igyekeznek. Mert csak az összes erők öntudatos fokozása és együttműködése mellett lehet jó eredményeket elérni.

Kétségtelen, hogy jelen helyzetünkben elsősorban a pénzügyintézeteknek kell a magyar gazdasági és kulturális élet segítségére sietni, mert ezidőszereint talán a pénzügyintézetek az erősebbek, míg a gazdákat, háztulajdonosokat, ipart és kereskedelmet oly terhek és csapások sújtják, elkezdve a kisajátításokon, rekvirálásokon, folytatva az elviselhetetlen közterheken, az erdőkitermelés, állattenyésztés és állatkvitel megbénítása által stb. stb., hogy e gazdasági osztályokat az összeomlás veszélye fenyegeti. Azonban a kívánságok felállításánál figyelembe kell venni a pénzügyintézetek teherbíró képességét is; mert a háborus viszonyok okozta leromlás után a bankok helyzete még most is olyan, hogy a legnagyobb mértékben reászorulnak a magyarság pártolására és támogatására, anélkül egyik-másik már is elesik vagy idegen érdekszférába kapcsolódik, a mi ismét kár és a magyarság erőállományának gyengülésére vezet.

A pénzügyintézetek helyzetét az általános közgazdasági viszonyokhoz képest a következő számokkal világítom meg. A Bankszindikátus kötelékébe tartozó magyar bankok összes saját tőkéi kb. 600 millió lejt, összes idegen tőkéi, legnagyobb részben betétei kb. 4 milliárdot tesznek ki. A magyar pénzügyintézetek némely vidékekről nem tagjai a Bankszindikátusnak, kb. egy millió magyarság által lakott terület bankjai vannak beszerelve és érdekelték a Bankszindikátus tagintézeteinél. Ennek az egymilliónyi magyarságnak az évi bruttó jövedelmét fejenként 25.000.— lejt véve alapul évi 25 milliárd lejre teszem; amely jövedelem az évi termés eredménye szerint 30%-os eltérést is adhat.

A Bankszindikátus statisztikája szerint a jelenleg beszédett összes kamatok — 20—22%-os kamatot számítva erre az évre átlagosan, ámbar intézeteink már 16—18% kamat mellett is hiteleznek, -- kitesznek évi 800 millió lejt. Ezen összegből a bankok évi tiszta nyeresége kb. 80—100 millió lej, a különféle címeken fizetett adók kb. 200 millió lej, üzleti költség 100 millió és kb. 400 millió fizettetik vissza betétkamat címén.

A bankok részvényesei és betéteseik között igazi tőkepénzes, aki csak a tőkée kamatából él, még 2% sincs; mindnyáján kisemberek, nyugalomba vonult gazdák, kik vagyonuk ronesait eladás útján mentették meg, nyugalomba vonult iparosok, kereskedők, tisztviselők, árvák, özvegyek, egyesületek. Nagyon sok betétes máról-holnapra adós lesz és viszont. Tehát a betétesek is magyar életünknek élő és fontos tényezői, akik teljes figyelmünket megérdemlik és a kiknek nagyrésze szintén nehéz helyzetben van; nem is szólva arról, hogy e pénztulajdonosok egy része vagyona értékének nagy részét a devalvációk alkalmával elveszítette.

A Bankszindikátus bankjaiban érdekelt kb. egymilliónyi magyarság, amely az egész magyarságnak csak alig felét teszi ki, évi kb. 25 milliárdot tevő brutto jövedelméből kb. 12 milliárdot fordít élelmezésre, 4 milliárdot tesznek ki a közterhei (állami- és községi adók) 800 millió a kamatterhe; maradna befektetésekre, ruhára, kulturára stb. évi 8—9 milliárd, tehát az évi bevételnek kb. 30%-a.

Mindezeket a számokat egybevetve, azt állapíthatjuk meg, hogy bár a bankoknál elhelyezett 4 milliárd lej tőke első tekintetre jelentősnek látszik, azonban ezen összeg a magyarság összvagyonának alig 1%-a, az évi jövedelmének is csak kb. 14%-a; tehát a valóságban csekély összeg, mely a romániai magyarság tökeszegénységét mutatja, melynél nagyobb szegénység, tőlünk nyugatra egy vidéken sincs. Azonban ez az összeg folytonos, évek, sőt évtizedek szakadatlan és céltudatos munkája és takarékosága által, csak az évi jövedelem 4—5%-ának tőkésítése mellett oly összegre lenne fokozható, mely a közgazdasági életünk fejlesztéséhez szükséges tőkéket biztosítaná és oly gazdasági megerősödésünket eredményezné,

amely minden áldozatot megérdemel és a legszebb reményekre jogosít.

Szükségesnek és igazságosnak tartom, hogy a magyar pénzügyintézetek igyekezzenek a kölcsönkamatozatokat a legsürgősebben leszállítani, legalább is oly mértékben, mint azt a más nemzetiségű bankok teszik, hogy népünket ezáltal is tehermentesítsék. Igyekezzenek ebből a célból és minden hitel-igény kielégítése végett olcsó kamatozású hosszulejáratu kölcsönöket adni és közvetíteni, mihelyt azt a lej stabilitása megengedi külföldről is. Azonban a stabilizáció előtt felvett külföldi kölcsönök még nagyobb veszélyt jelenthetnek az adósokra is, a bankokra is.

A fentti számadatokra hivatkozva nem tartom igazságosnak az olyan állítást, hogy a magyar népet a magyar bankkamatok teszik tönkre. Ez túlzás és nem igaz! Hiszen az előbb felsorolt és még számtalan gazdasági bajaink, amelyekkel más előadók részletesen foglalkoznak, pl. az állatkereskedelem és kivitel guzsbakötése és ezáltal az állattenyésztés visszafejlődése, egyenként sokkal több kárt és veszteséget jelentenek a magyarságra, mint az egész évi kamattétel. Továbbá azt is figyelembe kell vennünk, ha igazságosak akarunk lenni, hogy a betétesektől sem kívánhatunk a gazdasági élet rendes menetén felüli áldozatot, mert ők is éppúgy érzik a gazdasági bajokat, mint más osztályok és a drágaság abszolúte nem lett kisebb. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy pl. a sokat emlegetett szász bankok a magyar imperium alatt is olcsóbbak voltak és számos hosszulejáratu kölcsönt helyeztek el magyar vidékeken is, a mikor a magyar bankok kedvezőbb helyzetben voltak pl. a közpénzek használhatása okából is. Tehát nem lehet csodálkoznunk azon, ha a szász bankok ma is olcsóbbak tudnak lenni, (a szász nép különösen gazdag tökebősége miatt) és nem lehet mindjárt pereatát kiáltani a magyar pénzügyintézetekre azért, mert esetleg csak pár hónapi késedelemmel tudják a kamatnivót megtartani.

A külföldi kölcsönnek alkalmas időben leendő felvétele szükséges és kívánatos. De véleményem szerint — ha gazdaságilag igazán megerősödni és autonómiát akarunk — minden külföldi kölcsön csak átmeneti természetű lehet, a melytől — mihelyt lehet — szabadulni kell. Mert végeredményben min-

den kölcsön erővesztését jelent és ezért káros, kivéve a magunk körébe hasznos befektetésre vett kölcsönt, amely a kölcsönvevő jövedelmét tényleg fokozza; csak ez a belső hasznos kölcsön engedhető meg és igazolható közgazdaságilag. Tehát az elhasználható dolgokra: lakodalmakra, kiházásításokra, temetésekre, mulatságra stb. stb. felvett kölcsönöket általában el kell ítélnünk, mert azok folytonos gyengítésünket okozzák. És arra kell törekednünk, hogy minden olyan kölcsönt kifizessünk, amelyből a kölcsönvevőnek tényleges jövedelemszaporulata nincs. Ugy is van elég cím az adósságcsinálásra és a bankok nem fognak félni, hogy pénzüket nem tudják elhelyezni.

Általában ne mindig kívülről és idegen tényezők segítségével várjuk, hanem igyekezzünk önmagunk erejéből céltudatos, kitartó munkával és takarékossgal gazdasági megerősödésünket szolgálni.

Ezzel kapcsolatban fontosnak tartom azt, hogy gazdasági és társadalmi szervezeteink fejtsenek ki élénk és állandó propagandát a takarékoság szellemének fejlesztésére és a pénzpoesékolás megakadályozására. Pld. ha valaki, mondjuk egy egyszerű munkás, ma takarékos, évek hosszú során át hihetlen eredményeket érhet el, 40 évi munkaidőt, napi 100 lej bért véve alapul, munkájának értéke kb. másfélmillió lejt tesz ki, amiből kezdetben csak 10 lejt félretéve, 200–300 ezer lejt takaríthat meg, ami szép kis vagyonnak felel meg és a munkásból vénségére nem proletár, hanem megelégedett polgár lesz. Hát aki még valamit örököl is, vagy többet tud szerezni naponként száz lejnél, mennyivel többre viheti. Aki azonban minden nap csak egy lejjel költ el többet, mint a jövedelme, tönkremegy.

A kölcsön méreg, mely kis mértékben, szakértelemmel használva, orvosság lehet, de meggondolatlanul használva pusztulásra vezet.

Azt a pénzpoesékolást pedig, amit az utolsó nyolc évben különösen a mi népünk csinált, mindenképpen szabadulni akarván a pénztől s minden hazard akcióban részt vevén, pl. a márkavásárlások, a holland forint járvány, most a mások halálán való nyereszkesedés, a kölcsönös biztosítás által stb. stb. mind olyan dolgok, melyeknek meg kell szünniök.

A takarékoság szellemének fejlesztésére és a könnyelmű kölcsönök kárának a nép között terjesztésére sokat tesznek a *községi hitelszövetkezetek*, amelyek a maguk körében minden egyes emberrel érintkezve, felvilágosító, példaadó és védő munkát végeznek. Ezért a községi hitelszövetkezetek támogatását feltétlenül kívánatosnak tartom és a Magyar Pártnak fel kellene hívnia a pénzintézeteket, a gazdasági és társadalmi szervezeteket a szövetkezetek hathatós anyagi támogatására.

A bankok szokásos évi jótékonyági adományaival kapcsolatosan már a Bankszindikátus kebelében is indítvány tétetett, hogy az összes bankok ily célú adományaikat egyszerre egy összegben róják le egy központi szervhez, amely aztán azokat megfelelő célokra fordítaná. Így nagyobb eredményt lehetne elérni, mint szétforgácsolt erővel s egyuttal a bankok is meg volnának kímélve a folytonos kéregetéstől, néha molesztálástól. A szász bankok ilyen célra évi tiszta nyereségüknek kb. 10%-át adják. Célrányos lenne, ha a magyar pénzintézetek hasonló mértékű adományaikat felerészben a helyi szükségletekre fordítanák, a másik felerészét pedig egy központi szervhez fizetnék be, amely aztán rendszeresen használná fel ezeket az összegeket a legsürgösebb és a legfontosabb célok megvalósítására.

Végül meghatározandó lenne az a mód, amiként egyes gazdasági kérdések a Magyar Párt kebelében tárgyaltsanak és a nyilvánosság elé hozassanak. Anélkül, hogy valakit akciószabadságában korlátozni akarnék, szükségesnek tartom annak a megállapítását, hogy ha valakinek, vagy valamely testületnek a gazdasági élettel összefüggő indítványa, kérése vagy panasza van, azt hozza lehetőleg szervezeti úton az Elnökség tudomására, amely köteles azt, ha alkalmasnak találja, az indítványozó és szakértők bevonásával a megfelelő szakosztályban tárgyalni és a határozat alapján megfelelő intézkedéseket tenni s ha szükséges, az anyagi fedezetéről is gondoskodni. Azt hiszem, hogy ezen indítványom mindnyájuk helyeslésével találkozok, mert nem tartom megengedhetőnek, hogyha valakinek valamely kívánsága merül fel a magyarság valamely csoportjával vagy intézményeivel szemben, azt direkt úton kezdje tárgyalni és ha a kívánság nem

teljesítették, a nyilvánosság előtt támadások rendeztesenek közérdekű ügyekben. Javaslatom szerint az ilyen közérdekű kívánalmakat előbb meg kell tárgyalnia a magyarság egyetemét képviselő Magyar Pártnak a másik fél meghallgatásával és ha az indítvány helyesnek, a kíváncsok méltányosnak találhatják, lehet a végrehajtásra gondolni. Kellő letárgyalás és jóakaratu megértés után minden viszálykodás nélkül el lehet intézni közérdekű dolgokat, mert meg vagyok győződve, hogy a magyarság minden rétegében meg van a megértés a közös nagy célok iránt. A mi kisebbségi helyzetünkben pedig mindent kerülni kell, ami a magyarság egyes részeit szembe állítja, köztük viszálykodást szít, mert ez gyengíti és beteggő teszi szervezetünket.

Mindent meg kell tennünk, hogy egészséges és erőteljes gazdasági szervezetet teremtsünk. Mert amint csak ép testben van ép lélek, úgy csak egészséges és önálló gazdasági viszonyok között élő nép teremthet erőteljes szellemű és erköcsű nemzeti kulturát.

Az előadottak alapján a következő határozati javaslatot terjesztem elő: mondja ki a nagygyűlés, hogy

1. feltétlenül szükségesnek tartja a magyar pénzintézetek, gazdasági és társadalmi szervezetek öntudatos együttműködését, egymásnak segítségét; mert csak így remélhető, hogy a magyarság általános nagy céljai megvalósíthatók legyenek;

2. akinek közérdekű indítványa, kérése vagy panasza van, terjessze azt szervezeti uton a Magyar Párt Elnöksége elé, mely azt haladéktalanul megvizsgálja, letárgyalja az érdekelte szakosztályokkal és a tárgyalás eredményéhez képest az Elnökség minden hasznos és igazságos gondolat megvalósítását támogatni fogja;

3. felhívja az összes pénzintézeteket, gazdasági és társadalmi szervezeteket a *községi hitelszövetkezetek hathatós anyagi támogatására*, mint amelyek legalkalmasabbak közvetlen példával és tanáccsal a népet *takarékosságra* szoktatni és óvni könnyelmű adósságesinálástól;

4. felhívja az összes pénzintézeteket, hogy a magyar nép jelenlegi nehéz gazdasági helyzetében, az elviselhetetlen köz-

terhek nyomása alatt nyujtsanak segítséget, ahol csak tehetik, különösen pedig a kölesönkamatok leszállítása által; továbbá, hogy igyekezzenek hasznos befektetések, vagy konvertálás céljára hosszulejáratu olesó kölesönöket nyujtani, különösen a gazdáknak és iparosoknak és amennyiben a lej stabilizálása megengedi, külföldi kölesönök közvetítését is vegyék programjukba;

5. felhivja az összes gazdasági és társadalmi szervezeteket, hogy fejtsenek ki élénk és állandó propagandát a *takarékosság szellemének fejlesztésére* és a nem jövedelmező adóságok kerülésére;

6. és végül hívja fel a Magyar Párt a pénzintézeteket, hogy az általános érdekű jótékonyági céloknak egyesült erővel eredményesebb megvalósíthatása végett *az évi tiszta nyereségüknek bizonyos százalékát* (a szászok példáját tartva szem előtt) *fizessék be a Bankszindikátushoz egy közös alapra*, ahonnan aztán egy központi bizottság javaslata és határozata alapján fognak felhasználtatni.

Dr. Ferenczy Zsigmond,

a M. P. titkára, Maresvásárhely:

1. Nemzeti létérdeknek tekinti a nagygyűlés, hogy a magyar gazdasági vállalatok, érdekközületek, nemzeti jellegűket őrizték meg. A nemzeti jelleg elpalástolását erkölcsi fogyatéknak tekinti.

2. A magyar gazdasági vállalatok, érdekközületek és kulturális intézmények között szerves összefüggés és összefűködés hozandó létre.

3. A földmívelési szakoktatás, a földmívelés belterjessé tétele haladéktalanul beindítandó.

Ezáltal a falu fogyasztóképessege s így az ipari és kereskedelmi forgalom fokozandó.

Indokok:

Ad 1. Egyéni és társas gazdasági vállalataink, gazdasági érdekképviselőteink nemzeti öntudatának meggyengülése, nemely helyen teljes hiánya, felmérhetetlen anyagi és erkölcsi kárt okoz.

Gazdasági, kulturális és társadalmi életünk természetes létigényeinket szolgáló jelenségeinek lebonyolítása a burkolt és nyílt akadályok és támadások olyan sorozatának van kitéve, mely az okozott anyagi káron kívül népünket elbátoraltatja, erkölcsét aláássa, egyéneinket és közöleteinket tehetetlenné teszi, gazdasági tönkrejutását sietteti és teljesen kiszolgáltatja a gazdasági desorganizáció és korrupció parazitáinak. Sokan — s többnyire a tehetősebbek — a nyílt, törvényes és társadalmi védekezés helyett hátsó ajtókon, a kijárások és vesztegetések útvesztőjében igyekeznek jogtalanul és oktalanul megtámadott érdekeiket megvédelmezni, míg a tömeg, melynek sem összeköttetése, sem pénze nincsen a kijárásokhoz, kénytelen jogos érdekeinek védelmét feladni.

Ez a körülmény parancsolja, hogy népünknek bátorságát, faji öntudatát állítsuk helyre; gondoskodjunk megfelelő társadalmi védelemről és óvjuk meg a jogellenes anyagi kiszípolozástól és lelki sanyargatástól.

Népünk összefogott erejének ezt a védelmét a legegyszerűbb falusi gazdára és a legkisebb városi iparosra éppen úgy ki kell terjesztenünk, mint a legnagyobb egyéni és társas vállalatra, kulturális és társadalmi intézményre. A legkisebbért és a legnagyobbért egyforma lendülettel kell sikraszállanunk.

A nemzeti öntudatnak ilyen megnyilvánulása a törvényeknek tiszteletét jelenti és segít megóvni az állami, társadalmi és gazdasági rendet a korrupció alattomos felmorzsolásától.

Ad 2. Gazdasági vállalataink között erőteljes vérkeringésnek tekinthető olyan szerves összefüggés és összeműködés, amely kisebbségi népünknek nemzeti jellegű gazdasági alapjának volna tekinthető. Kisebbségi nagyobb jelentőségű gazdasági közöleteink elszigetelt érdekvédelmet fejtenek ki, jórészt más gazdasági csoportok érdekeinek figyelmen kívül hagyásával, alig számolva azzal, hogy a saját érdekeik merev, egyoldalu védelme mellett, a társadalmi gazdálkodás rendjében természetesen összefüggő termelési ágak veszélyeztetnek, kóros tüneteket eredményeznek, válságot idéznek elő, amelynek hatása még a jobban védelmezett érdekközöleteket sem kíméli meg.

Gazdasági életünk és szellemi kulturánk között pedig a gazdasági jellegű közületeknél még fellelhető laza kapcsolat sincs meg. Így nemzeti életünk annak a veszélynek van kitéve, hogy szellemi kulturánk kellő anyagi fedezet hiányában, anyagi kulturánk pedig megfelelő szellemi alátámasztás hiányában, nem üti meg a fejlődés kívánta mértéket, minek következtében lassú sorvadás emészti fel azokat a tárgyi és személyi tényezőket, amelyek a gazdasági és kulturális élet fejlődéséhez nélkülözhetetlen eszközül szolgálnak.

Sürgősen gondoskodnunk kell tehát arról, hogy anyagi és szellemi kulturánk egymásra kölcsönös hatással bíró és egymásnak létfeltételét képező tényezőit felszínre hozzuk és gyümölcsöző együttműködésre készítsük.

Ad 3. Minthogy a földmivesosztály népünknek 80%-át teszi ki és a földművelés termelési rendszerünknek alapja; a földművelés az anyagi és szellemi kultúra szempontjából a legelhanyagoltabb termelési ág, a földmivesosztály, az iparnak és kereskedelemnek a legnagyobb fogyasztó tömege, külön kiemelendőnek tartjuk a mezőgazdasági termelésnek az ipari termeléssel egyenlő vonalra emelését. Nevezetesen a mezőgazdasági termelésnek az ipari termeléssel legalább egyenlő mérvű mechanizálását. Mert a föld, munkaerő és munkaidő azok a termelési tényezők, amelyek együtt új javakat adnak, ezek szükségét fedeznek s új termelő tőkét formálnak.

Agrár államban a mezőgazdasági és ipari termelés *mechanizálásának* aránytalansága a gazdasági egyensúly felborulására vezet.

Csakis a faji tulajdonságok előnyeinek belterjes kihasználásával felépített gazdasági és kulturális rend képes az ország egyetemes kulturális és gazdasági rendjét konszolidációs munkájában hatékonyan támogatni.

Wendt Manó,
aradi kiküldött:

— Méltóságos Elnök Ur! Mélyen tisztelt Szakosztály!

Ugy gondolom, hogy a gazdasági kérdések komplexumába tartozik a kisebbségi *nyugdíjasokkal* szemben követett eljárás is. Méltóztassék megbocsátani, én belátom, hogy a

Magyar Párt igen nagy küzdelmet fejtett ki és fejt ki, de szeretném, hogy a kisebbségi sajtóorgánumok, a parlamenti képviselők és szenátorok állandóan felszínén tartsák a nyugdíjasok sérelmeit és különösen azt, hogy a megszerkesztett nyugdíjtörvény rossz és hibás. Utalok annak kilencedik szakaszára, mely azt mondja ki, hogy a csatolt területeken talált nyugdíjasok ugyanazt a nyugdíjt kapják, amelyet a régebbi állam számfejtett, ha 1920 előtt 50—60 aranykorona volt a nyugdíj, ez az alapnyugdíj megmarad és átmegy 50—60 papírlajra. Rá akarok mutatni még egy tényre. A 12.112. számú pénzügyminiszteri rendelet elrendelte, hogy a nyugdíjasok szerény nyugdíjához. bizonyos szerény százalékot ad hozzá. Ugy osztották fel, hogy azok, akik 1922 előtt mentek nyugdíjba, tehát akiknél az alapnyugdíj nagyon kicsi, — mindössze 100—300 lej, — kapnak 15 százalékot. Azoknak nyugdíjához, akik 1925 előtt mentek nyugdíjba és alapnyugdíjuk 1500 lej, engedélyezett 30 százalékot. Ez egy olyan sérelmes eset, ami miatt már csak ezért az egyért is, a régenstanácsnak menesztenie kellett volna Brătianu V. miniszterelnököt. Mi megtettük Aradon a kötelességünket, magának a minisztertanácsnak bejelentettük ezt a lehetetlen igazságtalanságot, sőt én magam Brătianu Vintila miniszterelnök urnak tettem jelentést arról, hogy utasítsa rendre a pénzügyminisztert, hogy ilyent ne kövessen el. Mi azonban kicsinyek vagyunk. De azt hiszem, hogyha ezt a szennyes ruhát sokszor szellőztetjük a sajtóban, a parlamentben és a szenátusban, valami hatása mégis volna. Legyen szabad példával illusztrálnom. Tudok egy 42 évig szolgált állomásfőnökről, akinek ötször-hatszor szedték össze minden okmányát. Magam személyesen voltam Bukarestben s ott személyesen tapasztaltam meg a tízévi fáradozás gyümölcsét, azt tudniillik, hogy sok keserves fáradság után az akták újra elvesztek szőrén-szálán. Azért mondtam el ezt a példát, hogy gondolkozóba ejtsek felőle és hogy megkérjem a kisebbségek vezetőit és parlamenti képviselőit, hogy méltóztassék a nyugdíjasok érdekében minél többször föl szólalni. Határozati javaslatot akarok előterjeszteni. Mélyen tisztelt Szakosztály! A Bánságban és Erdélyben mintegy 32 ezer kisebbségi nyugdíjas él. Szeretném, ha ez a nagy tömeg belekapcsolódna a Magyar Párt életébe.

Minden nyugdíjasnak be kell látnia, akármilyen csekély nyugdíjat kap is, hogy ezt a nagy munkát ingyen nem lehet keresztülvinni. Szeretném, ha a Magyar Párt kebelében elhatároznák, hogy mondjuk, minden megye székhelyén egy szűkebb bizottság alakuljon, az határozza meg, hogy melyik ügyvédhez forduljon a nyugdíjas, ez segítsen a beadványok megszerkesztésében s ez terjessze fel a panaszokat a Magyar Párt központi nyugdíjbizottságának, vagy esetleg Willer József dr.-nak, hogy hatékonyan működjön közre a lehetetlen állapotok megszüntetésére. Legyen szabad még egy példát felhoznom. Én 38 évig voltam mozdonyvezető. Tizenöt évig szolgált mellettem egy fűtő. Józan, becsületes ember volt, de hát kiöregedett. Most nem régen betegeskedni kezdett. Elmentem hozzá és meglátogattam. János — mondtam neki, — téged elvisz az ördög. — Tudom kérem, tudom, — mondotta, — de ha már nekem kijárta a nyugdíjat, szerezz meg ennek a vénasszonynak is. Másfél évig szaladgáltam utána, amíg aztán megállapítottak neki 9.50 bani alapnyugdíjat. Egy másik eset. Dr. Feketéné: Az ura 32 évig szolgált a vármegyét. Az özvegye 500 lej nyugdíjat kap. A nyugdíjtörvény biztosítja nyugdíjasokat afelől, hogy jár nekik nyugdíj, de sem a miniszternek nincsen szíve, sem másoknak nincs kulturérzéke és a vége az, hogy a nyugdíjasok nyomorognak.

Gyárfás Elemér, elnök:

Tisztelt Uraim! Ezeket a kérdéseket valamennyien jól ismerjük, hiszen a nyugdíjtörvény tárgyalása alkalmával Sándor József részletesen kifejtette ebből a szempontból a párt véleményét. Valamennyien tudjuk, hogy a nyugdíjasoknak rengeteg panaszu van és bizonyára valamennyiünk érzéséhez szólott az, amit a felszólaló ur mondott. Mivel azonban ez a kérdés nem közgazdasági jellegű és így annak tárgyalása nem tartozik a szakosztály keretébe, méltóztassék úgy határozni, hogy a javaslatot a szakosztály pártolólág átteszi az elnöki tanácshoz.

Siklódi István,
Székelybethlenfalva :

— Az előadói javaslatnak minden pontjához hozzájárulok, csupán annak a bizonyos, az általános takarékosagra vonatkozó részét óhajtom kiegészíttetni. Az előadó ur a pénzintézeteket kötelezni kívánja, hogy jövedelmük bizonyos részével járuljanak hozzá a Magyar Párt közös céljaihoz. Elfelejtett azonban az előadó ur arra hivatkozni, hogy a nép is erre törekedjék. Bátorodom arra rámutatni, hogy a közbirtokossági érdekek a Székelyföldön . . .

Gyárfás Elemér elnök: Ez önálló pontot képez.

Siklódi: Azt hiszem nem igen lesz idő. Kíváncsios volna, ha a szakosztály kimondaná, hogy a közbirtokosság jövedelmének egy részét tőkésítse. Azonban nem csak a közbirtokosok, hanem a magánbirtokosok is erkölcsileg kötelesek arra, hogy jövedelmük egyrészét, például felét tőkésítsék abból a célból, hogy ez a tőke a magyarság összességének rendelkezésére álljon és ezzel is lehetővé tegyék a hitelnek nagyobb arányu nyújtását és a székely közgazdasági érdekek támogatását. Tehát erkölcsileg kötelezni kívánja a szakosztály a magyarságot, közöttük a közbirtokosságot is, hogy *jövedelmük felét tőkésítsék*, mely tőkésítés nem azt jelenti, hogy elvész a pénz, hanem azt, hogy értékpapirokban és egyéb tőkésítési módzatokkal volna elhelyezendő.

Gyárfás Elemér elnök: A közbirtokossági kérdéssel foglalkozó pont hasonló témát fog tárgyalni. Méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy e javaslatot megfontolás tárgyává téve, kérjük a közbirtokossági kérdés előadóját, hogy méltóztassék ezt a gondolatot is előadásába belekapcsolni.

Dr. Elekes Dénes,
Székelykeresztur :

— Hozzájárulok a betérjesztett határozati javaslatához, ki akarok azonban egy pontot ragadni abból, amely nagyon fontos és jelentőségteljes. A falusi hitelszövetkezetekre vonatkozó indítványa előadó urnak az, hogy a népet ebben a tekintetben is takarékosagra kell szoktatni. A takarékoság módjára bátor vagyok konkrét javaslatot tenni és kérem annak elfogadását. Mint a Hitelszövetkezetek Szövetségének

igazgatósági tagja tudom, hogy a községi szövetkezetek, — számszerint kb. 300 — mintegy 320 millió lej kihelyezést eszközöltek. A falusi hitelszövetkezetek szervezete jó alap és a falusi emberek szívesen adják be oda pénzüket, kétes értékű magánkölcson elhelyezések helyett. A központnak azonban aránylag nincs meg az a lehetősége, amely szükséges volna egy ilyen nagy akcióhoz. Elgondolásom az, hogy a párt, a maga nagy beszervezettségével, keresse meg a nagyobb birtokosokat és a kisgazdákat is és buzdítsa arra, hogy kisebb-nagyobb jegyzéseikkel — a falusi Hitelszövetkezetek Központi Szövetségét tőkegyűjtésükkel támogassák és erősítsék. A másik gondolatom Gyárfás szenátor urnak ahhoz a megállapításához kapcsolódik, hogy a Banca Naționala nem segíti a magyar bankokat, ellenkezőleg gyilkos politikát folytat és szándékosan nem ad a magyar bankoknak megfelelő visszleszámitolási hitelt. Azt hiszem, az egész magyar bankkomplexumból ki lehetne ragadni a szövetkezetek tömegét és erre a célra lehetne bizonyos visszleszámitolási hitelt a Magyar Párt útján szerezni. A párt bizassék meg a *visszleszámitolási hitel szerzésével*, amelyet talán ezen a címen inkább fognak folyósítani, azonkívül pedig a párt keresse meg a magyar pénzüzeteket abban az irányban, hogy a Központi Szövetség ügyét tegyék magukévá. Az előadó ur előadásának címe erre is vonatkozik, hiszen a szövetkezetek szabályzatának olyan kiegészítésére volna szükség, hogy azok, a gazdasági egyletek elé tornyosuló nehézségek miatt ne csak a hiteligényeket kielégítő, hanem gazdasági csoportosulások is legyenek, annál is inkább, mert hiszen a szövetkezetek keretén belül kulturális munka fejthető ki. Kérem javaslatom elfogadását.

Gyárfás Elemér elnök: Méltóztassék a javaslatot elfogadni. Tájékoztatásul megjegyzem, hogy a múlt évben küldöttségben voltunk a szövetkezeti visszleszámitolás ügyében és ebben a tekintetben igyekeztünk és igyekszünk mindent megtenni.

Dr. Leitner Mihály,

Déva:

— Az idő előrehaladt voltára való tekintettel engedjék meg, hogy csupán néhány megjegyzést tegyek, amely az összes pénzintézetekre és a kisebbségi pénzintézetekre általában vonatkozik. Egy óriási tévedésben vagyunk, uraim! A Magyar Pártban folyton beszélünk a kisebbségi intézetekről és nem teremtyük meg a kisebbségi intézeteket és nem ott beszélünk róluk. Nekünk mindig óhajaink vannak és beszélünk fogalmakról, amelyek nem is léteznek. Szerintem *ma kisebbségi intézetek nincsenek*. Vannak magyarul vezetett és magyarul adminisztrált intézeteink, de, méltóztassék ennek a súlyos kijelentésnek megértése céljából figyelembe venni, hogy milyenek voltak a kisebbségi pénzintézetek az impérium átvétele előtt. Méltóztassék visszagondolni arra, hogy a kisebbségi pénzintézet annyira tisztán kisebbségi célokat szolgált, annyira tisztán altruisztikus célokra alakult — mint például a Bodenkredit, vagy az Albina — s annyira kisebbségi volt, hogy amikor én egyszer tisztán kuriózitásból megkísértem egyik-másikuk részvényét megszerezni, az semmi körülmények között sem sikerült, mert statutumban volt megnehezítve és ki volt mondva annak a lehetőségnek a kizárása, hogy más nemzetiségű ember oda bejuthasson. Tisztelt Szakosztály! Falsum tehát, hogy mi jóhiszeműleg a sajtóban és a pártban folyton beszélünk magyar kisebbségi intézetekről. Ilyenek nincsenek. Ha volna, úgy ennek vezetői, részvényesei megállapodást kellene létesítsenek s azt mondanák, hogy az osztalékot, vagy nem veszik ki vagy legfeljebb négy-öt százalékos osztalékot csupán. Nagyon jól tudom, hogy régebben hogyan voltak ezek az intézetek körülbástyázva, hogy kulturcélokat, a saját nemzetiségük céljait szolgálják tőkékkel. Ez nálunk nincs meg. Amig nincs meg, addig beszélhetünk olyan magyar intézetekről, amelyek némi adományokat adnak a kultur és általános kisebbségi célokra és beszélhetünk olyanokról, amelyek még ez elől is elzárják páncélszekrényeket. De magyar kisebbségi pénzintézetekről a mai napig nem beszélhetünk. Ezt nem is lehet tagadni s ezért volt helytelen a támadás a Brassói Lapokban, amely a magyar kisebbségi pénzintézeteket érte, hiszen ilyenek nin-

esenek is. Vannak nyereszkesedésre berendezett magyar intézetek, de egy kisebbségi intézet, -- hogy ezt kimondjuk, mert ezt szabad nyilvánosság előtt tárgyalni, -- amely speciálisan magyar kisebbségi intézet volna, nem létezik. Beszélhetünk róla nyíltan, hiszen senki sem veheti tőlünk zokon, ha a saját gazdasági erőinket a magunk kulturájának megerősítésére fordítjuk. Csak természetes, hogyha iskoláink létforrásai bedugultak, magunk kell megnyissuk a saját forrásainkat, hogy iskoláink és kulturintézményeink ne sorvadhassanak el. Ezt lehet a nyilvánosság előtt tárgyalni, mindaddig azonban, amíg akár egy, akár több ilyen intézet nem alakul, nem beszélhetünk *kisebbségi magyar intézetekről* és addig nem lehet senkit sem felelőssé tenni, legkevésbé lehet ezen csoportosulás: a Bankszindikátus elnökét felelősségre vonni; senkit nem lehet. Mert ilyen szerveink nincsenek. Gondolkozzunk azon, hogyan lehetne ezt megteremteni. Szerettem hinni azt, hogy meg lehet teremteni. Nagyon messze menne azonban, ha ezt itt ki akarnám fejteni. Azért azt mondom, fektessük a súlyt arra *a megteremtendő központra*, vagy akárminek is nevezzük. Talán ez lesz a magja, kiinduló pontja, amely köré azután néhány intézet csoportosulni fog s azután formaliter le kell tárgyalni azokkal az intézetekkel a főbb elveket, amelyek mellett magukat speciálisan magyar kisebbségi intézeteknek mondhatják.

Mélyen tisztelt Szakosztály! Addig, amíg ez nem lesz meg, nem lesz semmi!

Engedjenek meg azonban egy csekély kis észrevételt a hitelszövetkezetekre nézve. Ne nagyon várjunk arra, hogy pénzüintézeink vagy hitelszövetkezeink olvasó visszleszámitolási hitelekot kapjanak. Ez nagyon hosszadalmas út. Engedjék meg, hogy hivatkozzam arra, hogy mit csináltunk mi Déván a mi kis hitelszövetkezetünkkel. Észrevettük, hogy milyen nagy bűn azt elhanyagolni. Megvettük nekik egy kis házat. Abba a helyzetbe juttattuk a szövetkezetet, hogy oda összpontosítsák a dalárdát, gazdakört. szövetkezetet és most már abban a helyzetben van, hogy olyan szépen bonyolítja le minden kunyorálás nélkül a tagok hitelígényeit, hogy igazi örömöm van benne. Méltóztassék elhinni, ha minden tagozat, tagozati vezetőség erre súlyt fektet, kicsiny eszközök-

kel, kis betétekkel meg lehet az ügyet csinálni, az egész olcsó kölcsönakeiőt és valósággal magától megy minden. Ne várjunk kívülről jövő segítséget, fogadjuk el azt az egy elvet Brătianu Vintilától, hogy prin noi înșine, csináljuk meg mi magunk. Felhivom a tagozati vezetőket, fogjanak hozzá ehhez az üggyhez olyan erővel, amilyent megérdemel és amilyen munkát ezzel szemben fontosságánál fogva kötelesek is vagyunk megtenni.

Dr. Gyárfás Elemér :

— Azt kívánom csak megjegyezni, hogy sok tekintetben osztom az elhangzott értékes megállapításokat. Természetes dolog, hogy a múlt időkben, a magyar kormányzás alatt, amikor a magyarság közös érdekeinek védelmére és fölségítésére más szervek voltak, a pénzügyintézetek nem voltak tudatában annak, hogy Erdélyben milyen nagy misszió vár rájuk. Sok tanulmány jelent meg egyidőben erről a kérdéstről s felpanaszolták, hogy az erdélyi pénzügyintézetek nincsenek tudatában nemzeti missziójuknak. Amikor ráncszakadt az impériumváltozás s a pénzügyintézetekre reánehazódott a köteleesség teljesítés, új köteleességek sulyosodtak rájuk, olyanok, amelyeket azelőtt a magyar állami szervek végeztek. Ez az utóbbi tíz év ébresztő volt abban az irányban, amelyet dr. Leitner Mihály úr kijelölt mindnyájunk számára. Az előadó úr javaslata és az összes felszólalások, amelyek elhangzottak, azt a célt szolgálták, hogy reámutassanak arra, hogy amely pénzügyintézet magyarnak óhajtja magát tekinteni, annak szoros összeköttetésben kell tartania magát a magyarság egész gazdasági és kulturális életével. Mert amint az imperiumváltozás első idejében, amely intézet magát magyarnak merte vallani, sulyos anyagi hátrányokat volt kénytelen elszenvednie, most már kezd abba az irányban haladni a dolog, hogy bizonyos szempontból még anyagilag is előnyös annak a becsületes megvallása, hogy az intézet magyar kisebbségi intézet, mert hiszen ezzel biztosítja a maga számára a magyar érdekkörök támogatását. Itt van a párt és a magyar közvélemény kezében a nagy fegyver, amely bizonyos erkölcsi köteleességeket tud rádiktálni egyes intézetekre azzal, hogy támogatja őket. Ebben az irányban azonban a közönség nevelése is szük-

séges, abban az irányban, ahogy például egy szász kiscgazdát nem lehet semmiféle százalékos előnyökkel elesalogatni, hogy máshova forduljon pénzügyeivel, mint a saját intézetéhez. Kötelességünk tehát népünket fokozatosan ránevelni erre a magatartásra, mert ahogyan a pénzintézetek megérdemlik a kritikát, úgy megérdemli a közönség is.

Kövér Gusztáv,

Nagyvárad :

Az előttem szóló bizottsági tag úr előadásával kapcsolatban óhajtok egy pontot a határozati javaslatához hozzácsatolni. Elismerem ugyan, hogy kifejezetten magyar nemzetiségű intézeteink nincsenek, de viszont tudjuk, hogy vannak magyar bankok, amelyek magyar tőkések részvényjegyzéseiből alakultak és amelyet magyar igazgatók vezetnek. Az imperium-változás legelején, amint tudjuk, a bankok igazgatóságába számos román igazgatósági tagot vettek be, akik akkor a kijáráásokat intézték el. Ezt valósággal követelték akkor és senki-nek sem volt ellene kifogása. De újabb időben különféle indokokkal és különféle célszatokkal, a magyar pénzintézetek igazgatósági tagjai közé olyan nagy számmal vettek és vesznek be más nemzetiségű tagokat, hogy magyar tőkével dolgozó pénzintézetekben, magyar tőkével összehozott bankokban ötven százalékban is román igazgatósági tagok vannak. A Magyar Párt gyűlése meg kell bélyegezze a magyar bankoknak ezt az eljárását. Indítványozom, mondja ki a Magyar Párt nagygyűlése, hogy a magukat magyar bankoknak nevező intézetek azon politikáját, amellyel olyan arányban vesznek be román igazgatósági tagokat, amely az egész magyar közönségre nézve megalázó, mélyen elítéli.

Dr. Szász Ferenc,

Kolozsvár :

Ehhez a kérdéshez csak egészen röviden kívánok hozzászólni, három szóban összegezve az eddig elmondottakat: *folytassanak a magyar bankok őszinte nemzeti politikát!*

Balogh Elek

előadó :

— Méltóztassék megengedni, hogy röviden válaszoljak Leitner ügyvéd úr fölszólalására. Nem írom alá azt a kijelentését, hogy magyar pénzüzetek nincsenek, hiszen a Bankszindikátus kötelékébe kimondottan azok az intézetek léptek be, amelyek magukat magyar pénzüzeteknek vallják. Ahelyett, hogy ezt a szép intézményt így elítélnénk, igyekezzünk a mozgalmat tovább is kiterjeszteni. Ha nem is látszik úgy a működésük mint a szász, vagy román bankoknak, az azért van, mivel kényszerítve voltak a nacionalizálásra például a működési engedélyek szerzésénél, amelyek valóságos kálváriajárások voltak és amelyek mindegyikénél külön-külön és különbnél külön felvételeket kaptak. Kevés intézet tudott menekülni attól, hogy igazgatósági tagjai sorába ne vegyenek be románokat, s még mindig óvakodni kell attól, hogy megmutassák azt, hogy milyen irányban dolgoznak. Sokan vannak, akik tudják, hogy a magyar bankok igenis munkálkodnak a magyar kulturális érdekek mellett, csak ezt nem lehet olyan széles körben publikálni. Ha nem tudnak olyan működést kifejteni, mint amilyent például az Albina kifejtett, amely főképen magyar birtokok megvásárlására adott olcsó kölcsönöket, az onnan is van, hogy ma nem lehet magyar gazdának birtokvásárlásra gondolnia, hiszen ez esetben újból elveszik tőle a földet. Az Albina iparosoknak is adott segítyt és ez ma is megtörténik. Nem is méltóztatik talán elhinni, hogy iskolákra és kulturacélokra mennyit adnak a magyar bankok, én azonban tudok róla és azok, akik tudnak róla, igazat adnak nekem. Ha olyan eredményt még nem tudtak elérni, amilyent megkívánunk, ennek rajtunk kívül fekvő okai vannak. Biztosíthatom Önöket, hogy a Bankszindikátus mindent meg fog tenni ebben az irányban. A hitelszövetkezetek nagyfontosságúak, de a magyar bankokat nem pótolhatják. A hitelszövetkezetek minden esetre segítségére vannak a községeknek, a pénzüzeteknek azonban egyéb hivatásuk is van. Nem szabad úgy szembe állítani a kérdést, hogy támogassuk a szövetkezeteket és ne a bankokat. Mindeniket támogatni kell. Én úgy tudom, hogy a bankokban meg van az akarat és

ha eddig még nem tudták a kívánt eredményt elérni, úgy ez akaratukon kívüli okokon mulik.

A Szakosztály az előadó javaslatait
Dr. Elekes Dénes és Kövér Gusztáv ki-
egészítő indítványaival együtt elfogadja.

Dr. Lerner Sándor,
Kolozsvár:

A hiteléletet megbénító igazságszolgáltatási bajok.

A hitel igen finom, nagyon kényes és minden jelentősebb politikai, gazdasági és társadalmi eseményre érzékenyen reagáló eleme a gazdasági életnek. Már a békeidőben, amikor az alkotmányos szabadság, a jogbiztonság magától értetődő szent velejárója volt a társadalmi konszolidációnak, akkor is egy-egy jelentősebb gazdasági, külpolitikai esemény igen érzékenyen érezte hatását a hitel-életben s a hitelre való kihelyezés megszorításában, vagy a hitel teljes megvonásában jelentkezett, mindenképen azonban úgy a vállalatok termelőképességére, mint nagy néptömegek életére és boldogulására érezte a maga hatását. A hitel a közgazdasági életben azt a célt szolgálja, hogy a gazdasági életben a termelés és fogyasztás közötti elengedhetetlen és szükséges harmoniát megteremtse. Ez a harmonia a háború alatt teljesen elveszett. A termelés a munkás kezek hiánya és egyéb okok miatt teljesen megbénult, viszont a háború után különösen itt, az impérium-változás folytán és különösen a stabil pénz hiánya folytán a harmonia hiánya a fogyasztás csökkenésében és a fogyasztóknak majdnem teljes leromlásában jelentkezett. A termelés és fogyasztás közötti szükséges harmonia hiánya felborított minden eddigi tényezőt, úgy politikai, mint gazdasági és erkölcsi téren s arra vezetett, hogy a fogyasztó tömegek teljesen elszegényedtek. *Az egész gazdasági krízis tulajdonképpen abban kulminál, hogy a fogyasztás teljesen tönkrement, a fogyasztó közönség megszűnt.* Ha ennek okát keressük, úgy azt a kormány revalorizációs politikájában és a stabilizált pénz hiányában találhatjuk meg. A revalorizációs politika, amely a lej teljes értékét lassan aranyparitásra akarta emelni, tel-

jesen elhibázott volt, mert józan ésszel nem lehet megérteni, hogyan lehet egy olyan pénzt, amelynek nincs szilárd értéke, eredeti, aranyparitásos értékére visszaemelni. Ez a politika úgy megbosszulta magát, hogy gazdasági életünk minden súlyos sebtét, a dolgozó, termelő és különösen pedig kisebbségi népünk leszegényedését ennek az elhibázott politikának tulajdoníthatjuk. Tehát mindazok a súlyos következmények, amelyek, mint a magas kamatláb, a hitelszerzés nehézkessége, vagy éppen lehetetlen volta, — a stabil pénz hiányának tulajdoníthatók, s az ennek következtében kifejlődött könnyelmű és laza erkölcs megingatva a megbízhatóságot, a hitelélet alapját, a hitelt magát felborította.

Egészséges hitelélet csak stabil valután épülhet fel. Ez olyan elve a hiteléletnek, amely minden gazdasági eseményre érzékenyen reagál, hogy enélkül normális hiteléletről és a hitel közgazdasági szerepéről nem is beszélhetünk.

Elsősorban, mivel a hitelélet alapja a *bizalom* és a *jogbiztonság*, szükség volna olyan intézkedésekre, amelyeknek szükségességét évek óta hangoztatja úgy a Magyar Párt, mint a Bankszindikátus, szükség volna a bíróságok létszámának szaporítására, hogy a perek gyorsabban folyjanak le meg kellene szüntetni a bírósági taxákat, hogy olcsóbb legyen a pervitel; szükség volna a csődtörvény módosítására, — mert neveltséges, ami ebben a tekintetben itt folyik, hogy minden csődnél csak a csődtömeggondnok kaphatja meg a maga díját, — szükség volna a kényszeregyezésre vonatkozó rendeletek módosítására, hogy legalább az ötvenszázalékos kvótát vezessék be és végül szükség volna szankciókra, hogy visszaéléseket ne kövessenek el.

Ezeket a kérdéseket már részletesen tárgyalta a szakosztály és így nem is akarok mellettök hosszasan időzni, csak két fontos szempontra akarom a figyelmöket felhívni.

A reális hitelnek két faja van, a dologi vagy *kézizáloghitel* és a *jelzáloghitel*.

A kézizáloghitelek tekintetében kisebbségi népünk a *zálogházaknak* van kénye-kedvére kiszolgáltatva. Ugy erkölcsi, mint egyéb tekintetben nem nagyon megbízható egyéneknek adnak korlátlan zálogházi engedélyeket s mivel főként románoknak adják, a miniszterium nagyon jó kamat fel-

tételeket is ad nekik, úgy hogy például Kolozsváron 50—60 százalékot is szednek a nyújtott hitelek után. Mivel a mostani súlyos gazdasági krízis sebeit talán legjobban a magyar kisebbség érzi, amely majdnem fegyvertelenül áll ebben a harcban, és mivel így nagy mértékben rá van utalva erre az intézményre, azt szeretném, ha gondolkozóba tudnám ejteni a szakosztályt abban a tekintetben, hogy konkrét formában valami olyan indítvány merüljön fel, hogy a magyarság valamelyik vagy több jó bonitású és lelkiismeretes pénzintézete vegye kezébe ennek a kérdésnek az elintézését. Azt hiszem nem volna különösebb akadálya annak, hogy egyes intézeteink ilyen koncessziót szerezzenek s azután a nagyobb városokban zálogházakat létesítsenek, hogy a magyar közönség ne legyen kiszolgáltatva az ötvenszázalékos kamatot szedő intézeteknek, hanem így olcsó kamat mellett tudja a maga kis hitelszükségleteit kielégíteni. Ezzel kapcsolatban meg lehetne csinálni egy *árverési csarnokot*, ahol bizonyos időközökben árveréseket tartanának, s ahol a magyar közönség eladásra szánt holmiját jól tudná elhelyezni. Ezt mint konkrét indítványt szeretném a szakosztály elé terjeszteni.

A reális hitel másik ága a *jelzálog-hitel*, amelynek a jövőendő szempontjából igen nagy fontossága van. Ha a stabilizáció végre valahára valahogy mégis csak meglesz, akkor a szegény eladósodott magyar ingatlantulajdonos, háztulajdonos és gazda, akinek — amint Csibi Andor magát kifejezte, — az olcsóbb kamatláb csak meghosszabbította az életét, csak úgy tud lábrakapni, ha olcsó külföldi amortizációs pénzt kap, amellyel azután dolgozva, magát lassankint az eladósodástól mentesíti. Ennek azonban elengedhetetlen előfeltételei vannak. Az egyik akadályozó ok a *rekvirálásokban* van, amelyek még ma is virágoznak, hiszen amint épen a napokban halottam, Kolozsváron közelebbről négy lakást rekviráltak le. A rekvirálásoknak végre valahára meg kell szűnni. Egy amortizációs kölcsön, amelyet valamely intézet, valamely bank ad, feltételezi nemesak a tárgy értékét, hanem annak a jövedelmezőségét is nézi. Mivel a háztulajdonos a rekvirálás miatt nem kapja meg a lakás ellenértékét és mert sem ő, sem a bank nem bizonyos abban, hogy ezután nem fogják-e lerekvirálni, *a bank nem tud amortizációs kölcsönt nyújtani, ha*

nincs garanciája arra, hogy a ház jövedelme föltétlenül meg lesz.

Hasonló eset a földbirtokoknál is, a földreform végrehajtása miatt. Hiszen mondhatjuk: *a földreform ma sincs végrehajtva*. Ha valamely bank a stabilizáció után amortizációs kölcsönt akar adni, ez csak úgy lesz lehetséges, ha a földreform intézkedéseit a telekkönyvben már átvezették. Erre az intézkedésre föltétlen szükség van, valamint *arra a föltétlen bizonyosságra is, hogy minden további földosztás-revizió lehetősége ki van zárva*.

Ezért föltétlenül szükséges a hitel szempontjából úgy a lakásrekvirálások megszüntetése, mint a földreform még hátralevő munkálatainak lebonyolítása és a végleges állapotnak telekkönyvi lerögzítése.

Itt kell megjegyeznem, hogy a telekkönyvi adminisztráció olyan reorganizációra szorul, amely lehetővé teszi azt, hogy a telekkönyvi beadványok gyorsan elintéztessenek. Ezelőtt körülbelül egy évvel egy magyar budapesti intézet már akart amortizációs kölcsönöket folyósítani és az egész azon hiúsult meg, mert követelte a bekebelezésekről szóló telekkönyvi végzéseket.

(Közbekiáltás: Majd két év múlva meg fogja kapni.)

Egy másik igen súlyos sérelem, amelyet többször hangoztatott úgy a Magyar Párt, mint a Bankszindikátus, a jelenleg érvényben levő állami bevételekről szóló törvény 24. §-a, amely az állammal szemben fennálló tartozásoknak elsőbbségi jogot biztosít s így a külföldi kölcsönöket majdnem lehetetlenné teszi. A külföldi bank nem adhat ide pénzt, hiszen nem tudja azt, hogy milyen bírságok, milyen adók, taxák terhelik az illető ingatlant, hiszen ezek nincsenek telekkönyvezve.

Egyébként véleményem szerint a tulajdonképeni hiba nem is abban van, hogy a csödtörvény rossz, hogy a kényszeregyezség hiányzik, a legfőbb hiba a súlyosan beteges gazdasági állapotban van. Azok a magyar törvények, amelyek az impérium változás előtt érvényben voltak, szépen meg tudták oldani a gazdasági élet nehézségeit. Más gazdasági szempontok és más gazdasági politika kell s akkor a törvények e szerint fognak módosulni és a hitelélet is egészségesse válik.

Kivánjuk mint az egészséges hitelélet alapját képező lét-feltételt a jogbiztonság érdekében:

1. *a telekkönyvi intézmény teljes reorganizálását;*
2. *a peres eljárás gyorsítása végett a bírói létszám kiegészítését és különösen képzett, elegendő és megbízható bírósági segédszemélyzetet,*
3. *a csődtörvény olyan reformját, hogy a tömegeből a hitelezők is részesedjenek és*
4. *a megszüntetett kényszeregyezségi eljárás újbóli életbe-léptetését a gazdasági élet kívánalmainak megfelelő módosításokkal.*

Dr. Paretz Béla,

Arad:

Az előadó úr rámutatott a telekkönyvi munkálatoknak és az adatok pontos bevezetésének a külföldi hitel szempont-jából való fontosságára. Tudjuk azonban, hogy a telekkönyv-nek nemcsak a külföldi hitel, hanem az egész hitelélet szem-pontjából milyen nagy fontossága van. Ha a pénzügyi intézet reál-hitelt nyújt, ha váltóra ad pénzt, mindig telekkönyvi biztosí-tékot követel s így az egész hitelélet ezzel áll vagy bukik. Ab-szurdum dolog és az egész belföldi hiteléletet alapjaiban fe-nyezeti, hogy amikor valamely pénzügyi intézet a legreálisabb számítást fekteti fel, a legnagyobb gonddal megbeecsültet egy ingatlant s mondjuk, úgy találja, hogy az három millió lejt ér meg, ad reá százezer lejt kölcsönt s amikor azután ennek kifizetésére, behajtására kerül a sor, vagy hogy az ingatlant elárverezték, akkor tudódik ki, hogy volt az illető ipari válla-latnak valami hetven-nyolevanezer lejes adótartozása, csem-pészett esetleg valamit, ami vám alá esik s ezért a finánc fel-számít három-négyszázezer lejt, hiszen joga is van erre, s a pénzügyi intézet, amely olyan gonddal járt el, hogy jobban már nem is lehetett, arra ébred, hogy nem kap egy banit sem és teljesen elvesztette a pénzét. Ez a dolognak nem élre állítása, nem színes kifestés. Mi, akik az igazságszolgáltatásban dol-gozunk, tudjuk, hogy hasonló esetek állandóan előfordulnak. Mindent el kell követnünk, hogy felhívjuk a kormány figyel-mét arra, hogy milyen rendkívül fontos intézmény a telek-

könyv. Nem tudom másképen elképzelni, csak úgy, hogy a kormány részéről nem is veszik komolyan ezeket az ügyeket és nem fordítanak gondot arra, hogy tanulmányozzák a mi jogi intézményeinket. Valami fölényességgel ignorálják, importálnak külföldi intézményeket s oktrojálják reánk az ő okirályságbeli intézményeiket, anélkül, hogy ismernék a mienket és ezzel teszik tönkre a gazdasági életet. Nemesak a köztartozások behajtása körül vannak itt a nehézségek, hanem az ugynevezett *privilegizált hitelek* behajtásánál is. Erre is, arra is ki van mondva, hogy elsőbbségi jogot élvez a hitelek behajtásánál. A kisebbségi intézet ad kölcsönt, az illető iparos vagy iparvállalat vesz egy nagyobb kölcsönt a *Creditul Industrial*nál s amikor azután a tárgyalás jön, akkor *nem a telekkönyvi bejegyzések sorrendjében elégitik ki a hitelezőket, hanem előbb jön a Creditul Industrial és a többi privilegizált hitelező és a kisebbségi pénzüintézet elveszti a maga pénzét.*

Az előadó úr rámutatott arra, hogy milyen nagy érdekek fűződnek ahhoz, hogy a telekkönyvi beadványokat *gyorsan* elintézzék. Vannak azonban esetek, amikor egyáltalában nem intézik el. Van egy kormányrendelet, amely szerint a telekkönyvi bejegyzéseket nem intézik el, amíg az illető a szükséges illetéket le nem fizette. Vannak telekkönyvi hatóságok, amelyek ezt úgy értelmezik, hogy a következő beadványokat sem intézik el. Így tehát elég arra, hogy valaki a maga ingatlanát forgalmon kívül helyezze, hogy ingatlanára ne legyen kölcsön kebelezhető az, hogy egy nem létező személy által bekebelezet egy fel nem vett összeget, nem rója le az illetéket, nem intézteti el, akkor azután az összes többi bejegyzések sem történhetnek meg, végrehajtás sem vezethető ellene és így valósággal forgalmon kívül van. Vannak egyes telekkönyvi hatóságok, amelyek úgy oldják meg a dolgot, hogy az előző beadványok rangsorát feljegyzik és a későbbieket elintézik, de vannak, amelyek nem intézik el.

A határozati javaslatot azzal szeretném kiegészíteni, hogy a szakosztály kérje fel a parlamenti csoportot, hogy adandó alkalommal, esetleg a felirati vita kapcsán, *mutassanak rá arra, hogy milyen alapvetően fontos a telekkönyvi intézmény Erdélyben és a csatolt részekben és kérjék fel a kor-*

mányt arra, hogy minden egyes jogi intézmény megalkotásánál legyen figyelemmel arra, hogy mik a meglevő intézmények, s olyan formában léptesse életbe az újakat, hogy a meglevők által teremtett helyzetet ne ingassa meg alapjaiban.

Dr. Thury Kálmán,

Nagyvárad :

Ahhoz az előadáshoz, amelyet Lerner előadó úr tartott, legyen szabad néhány szót hozzászólanom. Szerettem volna, ha Lerner dr. úr, úgy is mint ügyvédi kolléga s amint az a programmon is szerepel, a hitelélettel szoros összeköttetésben álló jogszolgáltatás egyéb szempontjairól is beszélt volna. Én, aki szerencsés, vagy szerencsétlen vagyok az ügyvédi kamarában vezető állást betölteni, naponta hallok azokat a sérelmeket, amelyek az igazságszolgáltatással kapcsolatban esnek, tekintet nélkül a nemzetiségi kisebbségekre. Mennyi baj van a mi igazságszolgáltatásunkban, ami okozója annak, hogy hiteléletünk, amely a gazdasági élet alapja, egyáltalában nem működik. Ilyen bajok, amelyek különben a programmon is szerepelnek, a telekkönyv nyomorúságain kívül, az ugynevezett bíróhiány, a perek és az igazságszolgáltatás lassúsága, az a baj, hogy a bírának nincs az erdélyi törvényekben elég jártasságuk. Különösen ez az utolsó, hogy ide, az erdélyi területekre, ahol még régi törvények is vannak érvényben, olyan egyéneket neveznek ki, akik ezekkel a törvényekkel egyáltalában, vagy nem egészen ismerősök. Ezek olyan súlyosan érintik a mi igazságszolgáltatásunk menetét, hogy az ügyek vitele igazán csak dőcög és a hitelélet, amelynek, mint egész társadalmi életünknek s az egész gazdasági létnek alapja a *jogbiztonság*, tönkremenése felé közeledik, annyira, hogy már szinte nemlétezőnek lehet tekinteni.

Előterjesztésemben szeretnék rámutatni arra is — s azt hiszem, hogy ebben az irányban parlamenti képviselőink tehetnének lépéseket, — hogy az állam, amelynek vezetői ma már kezdik belátni a telekkönyvi intézmény fontosságát és azt az Ökiráltságban is be akarják vezetni, a maga méltósága érdekében is gondoskodjék is ennek az intézménynek a fenntartásáról és ne vessen ki külön taxát, amint azt ebben a tekintetben is néhány hónappal ezelőtt bevezette, annál ke-

vésbbé, mert ilyen taxákat csak törvényes úton, törvénnyel lehet bevezetni. Most ellenben az az eset, hogy ha valaki ezt a taxát fizeti le, úgy az ügye nem kap elintézését. Gondolom, be kell ezt illesszteniünk a határozati javaslatba, mert a jogbiztonság egyik kelléke az is, hogy ilyen intézkedések csak a törvényes formák betartásával tétessenek.. Kérem tehát a határozati javaslatba bevenni azt is, hogy a Magyar Párt a maga illetékes tényezői révén követelni fogja a *jogbiztonság teljes kiépítését* az államban, a bírói létszám felemelését, a perek megfelelő elintézését.

Felemlítem azt is, mint jellemzőt arra, hogy az állami funkciók elkülönítésére és a lényegnek betartására nálunk nem fektetnek súlyt, hogy az igazságügyminiszter több ízben beleszólt az igazságszolgáltatás menetébe. Tiltakozni kell az ellen, hogy az igazságügyminiszter ne szóljon bele abba, hogy milyen súlyosan, vagy milyen enyhén ítélik a bíróságok.

Kérem ezeket a Magyar Párt programjába fölvenni és azután a nagygyűlés fejezze ezt ki, mint határozott óhajtasokat.

Dr. Ehrlich István,

Kolozsvár:

Szintén a bírósági adminisztráció kérdéséhez óhajtok hozzászólni. Felemlítette az előadó úr, hogy a hitelélet és az igazságszolgáltatás bajai közül egyike a legsúlyosabbaknak a perek sokasága és ezek elintézésének lassúsága. Ezzel kapcsolatban eszembe jut a régi jogász-egyesületi közlemények egyik cikke, amely azzal a problémával foglalkozott, hogy a perek száma évről-évre növekedik és hogy ezt a kérdést meg kell oldani. A cikk tréfásan felemlítette a perek sokaságának megoldására Nagy Frigyes esetét. Nagy Frigyes foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a perek száma évről-évre nő. Összehívatta a jogtudósokat egy nagy terembe, a bírakat, a peres közönséget, ott megjelentek az ügyvédek is s ott a sok jogász, sok különféle megoldással hozakodott elő, Nagy Frigyes azonban egyiket sem fogadta el, ellenben azt mondotta tréfásan, hogy ő a tárgyalóteremből kizárná az ügyvédeket, csupán a felek jöjjenek a bíróság elé. Szerinte

tehát az ügyvédek voltak az okai a perek elnyújtásának. A dolognak ez a tréfás megoldása jutott most eszembe s ezzel kapcsolatban ki akarom emelni azt a körülményt, hogy nekünk, ügyvédeknek, is arra kell törekednünk, hogy a *perek számát lehetőség szerint csökkentsük és népünk ismert pereskedő természetét megjavítani törekedjünk*. Ez valóban olyan betegség, amelyet szabályoznunk kell s feltétlenül olyan körülmény, amely a nemzeti vagyron állandó és határozott csökkenésére vezet. Már pedig, ha a nemzeti vagyron csökken, csökken a perekon kívüli forgalom, az ingatlanesere, a vagyoni növekedés, már pedig az ügyvédi jövedelem legjelentékenyebb részét és legszilárdabb bázisát a peron kívüli munka adja meg. Mi, ügyvédek, tehát a saját érdekeinket szolgáljuk, ha ilyen irányban is munkálkodunk.

A másik és rendkívül fontos megoldási mód a *birósági adminisztráció gyorsítása*. Nemesak abból áll ez, hogy el kell kerülnünk a perek sokaságát, hanem el kell távolítanunk azokat a tényezőket is, amelyek a pereket meghosszabbítják s ezért kérnünk kell a parlamenti csoportot, hasson oda, hogy a kormány, különösen a székely, s általában a szintiszta magyar vidékeken *olyan bírakat nevezzen ki, akik a népnyelvét értik*. Képzeljünk csak el egy járáshírot, aki nem tud a nép nyelvén beszélni. Tolmácshoz kell folyamodnia és a tolmácsolás éppen háromszorosára szaporítja a perek számát. Visszaemlékszem Florescu volt miniszter egy éppen Udvarhelyen mondott kijelentésére, amely szerint a fordító, a tolmács félremagyarázó is.

Kérem tehát a parlamenti csoportot, járjon közbe, hogy a kormány magyar vidékekre *lehetőleg magyarul értő bírakat nevezzen ki*.

Keresztes János

ref. lelkész, Kőrösbánya :

A telekkönyvek fontosságáról esett sok szó s ezzel kapcsolatban arra hívták fel a figyelmet, hogy mennyi baj származik abból, hogy a telekkönyveken nem vezeték pontosan keresztül a vagyoni változásokat. Elmondok most egy olyan esetet, amikor a baj onnan származott, hogy a változást a telekkönyvbe bevezették,

A körösbányai református egyház esete ez, amelynek vagyonát, mintegy ötven holdat, elvettek. A változást bevezették a telekkönyvbe, ennek ellenére az adót mégis kiírják reánk, kiírják az illetéket is és az egész ügy úgy felszaporodott mostanra, hogy az ötven hold után még a papilakot is lefoglalják. Egyebünk sincsen, csak telekkönyvünk van és ez fejetetejére állított lehetetlen állapot.

Dr. Széll Lajos,

Arad :

Az előttem szőlők képet adtak már az igazságszolgáltatás hiányairól, amelyek közül legsúlyosabbak az igazságszolgáltatás lassúsága és azután sok tekintetben meg nem bízhatósága. Csak egyet kívánok felemlíteni. A múlt év május elsején lépett életbe a *bélyegtörvény*. Hibáiról és hiányairól nem akarok általánosságban szólni, meg kell jegyezni azonban az igazságszolgáltatást megnehezítő voltát, amelyet mi, ügyvédek, akik nap-nap után ott dolgozunk az igazságszolgáltatásban, tudunk csak igazán mérlegelni, s tudjuk, hogy milyen óriási terhet jelent ennek az élebeléptetése, nemcsak anyagi, hanem az ügyek menetének szempontjából is. A törvény nemcsak, hogy felemelte az illetékeket, hanem bevezette azt a lehetetlen rendszert, hogy minden egyes határozatot, igazságszolgáltatási ténykedést külön kell bélyegezni, a bélyegeket előre kell becsatolni, amikor talán az ügyvéd még azt sem tudja, hogy a bíróság hány személy részére fogja elrendelni a közbesítést. S még szerencsétlenebb dolog az, hogy a bélyegtörvénynek nem egészen érthető részei vannak nagy számmal s ezeket nemcsak az egyes törvényszékek, hanem még az egyes bírák is különbözőképpen értelmezik. Az egyik bírónál kevesebb, a másiknál több bélyeggel kell ellátni az aktát, úgy, hogy teljes lehetetlenség az ezerféle kívánságnak mindenben eleget tenni. Azonkívül az ügyvéd nem elég, hogy beadja az aktát, hanem napról-napra ellenőriznie kell annak a további sorsát és gondoskodnia kell újabb és újabb bélyegleróvásokról az akta továbbhaladásáról. Csupán azt az indítványt teszem, méltóztassék a szakosztály a *bélyegtörvény* kérdésével is foglalkozni, állítsa össze a hibákat, amelyek ezzel kapcsolatban fennforognak s

ennek megoldásával parlamenti képviselőtünk is foglalkozzon felszólalásaiban.

Kahán Manó,
Nagyvárad :

Az előrehaladott időre való tekintettel pár szóval akarok még egy virágot hozzátenni ahhoz a bokréta-hoz, amelyet az előttem szólók kötöttek és arra akarok reámutatni, hogy *a törvények a legtöbb esetben úgy vannak fogalmazva, hogy azokból senki sem ismeri ki magát.* Egy nagyváradai törvényszéki bíró mondotta a napokban, hogy ne várja senki se azt, hogy bármelyik bíró is elmarasztalja a kinstárt, mert van egy jogszabály, amely elrendeli azt, hogy a bíró anyagilag felelős minden kárért, amelyet a kinstárnak okoz. Amíg ilyen esodabogarak lehetségesek, addig ne várjuk azt, hogy az állapotok megjavuljanak. Minden erőfeszítést meg kell tenni arra, hogy az állapotok megjavíttassanak és fel kell használni a bel- és külföldön is minden eszközt. Most a kölcsöntárgyalások alkalmával láttuk éppen, hogy nem olyan mindegy az az országnak, hogy mit mond állapotainkhoz a külföld.

Azt is meg kell állapítanunk sajnálattal, hogy lapjaink közgazdasági rovata szegényes. Fontosnak tartanánk, hogy egy újságíró helyett, aki nem érthet mindenhez, egész munkatárs gárdát állítsanak e rovat szolgálatába, akik azután szakszerűen s minden fontosabb eseményt komolyan tárgyalva, nap-nap után tartsanak számon. Nem tekinthető ez feleslegesnek és *nem mondható az, hogy nem érdekli a nagyközönséget, mert hiszen a mi bajunk az övé is.* A gazdasági élet egy olyan nagy gépezet, amelynek minden kereke összekapcsolódik. Ha az egyik fog eltörik, az egész géprendszer megérzi.

Csiszár Lajos,
Marosvásárhely :

Röviden kívánok rámutatni arra, hogy az előadó ur kifejezte azt az óhaját, hogy jó volna, ha előadásával kapcsolatban konstruktív javaslat is tétetnék. Az előadó úr értékes előadását nagy élvezettel hallgattam s megragadta figyelmemet az előterjesztésnek az a része, amely *a záloghá-*

zakra vonatkozott. Ez olyan fontos kérdés s mivel látom, hogy sokan vannak itt bankemberek, azt szeretném, hogy ha konkrét indítványt tennének, hogy bizonyos pénzüszézetek, vagy akár bankszövetkezetek tegyék magukévá az ügyet és állítsanak fel zálogházakat, így segítsék a mi szegény népünket, hogy az ne legyen 50—70 százalékos kamatoknak kitéve.

Pálffy László,
Kolozsvar :

Csiszár Lajos hozzászólására akarok megjegyzést tenni. Pénzüszézetünk közül többnek van jogositványa arra, hogy zálogházi üzletekkel foglalkozzon. Az alapszabályt jóváhagyták s így semmi nehézsége sincsen annak, hogy a pénzüszézetek altruista alapon foglalkozzanak ezzel az üzletággal. Mivel konkrét indítvánnyól van szó, lehetne úgy szövegezni, hogy a *Szakosztály kérje fel a jogositvánnyal rendelkező magyar pénzüszézeteket, hogy ezt az üzletágot is vezessék be.*

Dr. Szász Ferenc:

Ugyancsak ehhez a kérdéshez tartozik, a jogbizonytalanság és a hitelkérdéshez, a *birói letétek* ügye is. Sokszor történik mostanában meg, hogy a birói letétekből levonják az adókat, illetékeket s ennek tetejébe az illetőnek még az árverési hirdetményt is kikézbcsítik. A birói letéteknek egészen más a rendeltetése, az, hogy sok esetben lehetővé tette a békés elintézését, ma azonban csak újabb perek forrása. Kivánatos volna, ha a parlamenti csoport lépéseket tenne abban az irányban, hogy a birói letéteket igazi rendeltetésüknek megfelelően kezeljék és ne vonják le abból az adókat és az illetékeket.

Gombos Benő:

Kénytelen vagyok egy nagyon fontos körülményre felhívni a figyelmet. A nemzeti vagyonról van szó és ennek igen fontos részét képezi az *árvák vagyona* is. Tudjuk, hogy az impériumváltozás előtt az árvaszékek intézménye milyen rendkívül nagyfontosságú intézmény volt. Az úgynevezett

központosító politika azonban erre is rátette a kezét és egészen különös módon gondoskodott az árvák vagyonának kezeléséről. Megszüntették az árvaszékeket és mindent, ami árvavagyon volt, összpontosították Bukarestbe, ahonnan azután az árvák soha életükben nem kapják meg az őket megillető támogatást. Sokszor nem kapják kézhez a neveltetéshez szükséges összegeket s a vagyon nagy része a különböző illetékek során elsikkad s néha az egész is eltűnik. Erre a körülményre hívom fel a Közgazdasági Szakosztály figyelmét s kérem a pártot, hogy az árvák vagyonának kezelési módzataira sürgősen hívja fel a kormány figyelmét, kérve arra, hogy a régi intézményeket, az *árvaszékeket állítsa vissza* s majd azután a helyi hatóságok tudni fogják a maguk kötelességét.

Dr. Gyárfás Elemér, elnök :

A sok felszólalás minden oldalról megvilágította az igazságszolgáltatás terén szenvedett sok sérelmet és úgy vettem ki a felszólalásokból, hogy mindezeket a panaszokat mindnyájan magunkévá tesszük és szükségesnek tartjuk, hogy ezek a kérdések mielőbbi megoldást nyerjenek. Valóban, egyike a legfontosabbnak a telekkönyvi intézmény, amely, ha a Regátba is be lett volna vezetve, úgy nem lett volna lehetséges az a milliárdos petróleumpanama, amely mostan foglalkoztatja a közérdeklődést s amelynek egy kis részletével el lehetett volna intézni a telekkönyv általános bevezetésének munkálatait. Nem fordult volna elő az az eset, hogy az egyik telekkönyvi hivatalban csak azért folyik rendesen a munka, mert az ügyvédek közösen beállítottak egy gépirókisasszonyt. A bankok pedig két telekkönyvi hivatalnokot. Eltekintve a telekkönyvi taksától, amelyre Thury Kálmán ur mutatott rá, az államra nézve megalázó, hogy hivatalaiban a hivatalnokokat magánosoknak kelljen beállítani és fizetni. A telekkönyvek fontosságával a kormány nincsen tisztában s jellemző az egész regáti eljárásra, tájékozottságra és mentalitásra az, hogy egy bukaresti inspektor nagy érdeklődéssel nézve a telekkönyveket, végül is azt jelentette ki róluk, hogy ez az intézmény lehetetlen helyzeteket teremt.

— Bejön ide valaki, — mondotta — ad a hivatalnok-

nak ezer lejt és bevezetteti a telekkönyvi lapomra, hogy eladta nekem a birtokát!

Az igazságügyminiszter pedig Kolozsvárt egy alkalommal, amikor a telekkönyvet megmutatták neki, az annyira megtetszett neki, hogy mintául el akarta vinni magával Bukarestbe és végül is alig tudták kivenni a kezéből. — Tragikomikus dolgok ezek és így érthető, hogy ezekben a kérdésekben nagyon nehéz megértésre találni.

A bélyegtörvénnyel kapcsolatban azt óhajtom megjegyezni, hogy amikor ezt tárgyalták a parlamentben, Paretz Béla képviselő és Tornya Gyula szenátor heteken át valószínűséggel spicceltek arra, hogy ehhez a kérdéshez hozzászólhasanak. Azonban a törvényt a parlamenti ülészak legutolsó napján, éppen nagypénteken vették elő, amikor senki sem hitte már, hogy ilyen futtában fognak egy ilyen fontos törvényt elintézni és anélkül csuszott át a törvény, hogy részünkről valaki hozzá tudott volna szólni.

A javaslatokat, amelyeket voltak szívesek beterjeszteni, a Szakosztály magáévá teszi és kéri az előadó urat, hogy határozati javaslatát azokkal kiegészítve és azokat tekintetbe véve, szövegezze meg.

A Szakosztály az elnöki előterjesztés értelmében határoz.

Kabos Ármin,
Temesvár:

A kereskedelem szabadságát sértő intézkedések.

Jó néhány évi közszereplési mult áll a hátam megett és szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy a szónoklásban is van némi gyakorlatom, az elmondandókat azonban olyan fontosnak tartom, hogy méltóztassék megengedni, hogy azokat írásból, szóról szóra olvashassam fel.

Tisztelt Uraim! Az Országos Magyar Párt Közgazdasági Szakosztályának érdemes vezetőségétől kaptam azt a megtisztelő megbízatást, hogy e nagygyűlésen rövid szavakban feltárjam Önök előtt mindama sérelmeket, illetve törvényekben és rendelkezésekben megalapozott akadályokat, amik egyrészt korlátozzák a kereskedelem szabadságát, másrészt pedig a szó teljes értelmében elsorvasztják a hazai kereskedelem életgyökerét. Az én gyöngé tehettségemet messzire túlszárnyaló, szinte lehetetlen feladat az, amire vállalkoztam, mert hogy a mi gazdasági életünk háborgó tengerén a mi kereskedelmünk gyöngé alkotása hajója mennyi és milyen viharokat állt ki és hogy iránytű és megfelelő kormányzás nélkül melyik pillanatban fog zátonyra kerülni, vagy sziklába ütközni, hogy azután mindörökre eltűnjék a föld színéről, azt itt aligha fogom tudni bemutatni és pedig első sorban az idő rövidsége miatt.

Meggyőződésemmé és igyekezni fogok önöket is meggyőzni arról, hogy *a romániai magyar kisebbség létérdeke szempontjából a kereskedelem sorsa egyike a legfontosabb problémáknak.* Eddig a magyar kisebbség feladatainak sorozatában a kereskedelem jelene és jövője — a sorsdöntő események forgatagában érthető, hogy másod-, vagy harmad-

rendü jelentőségüvé devalválódott, de ma már széles látókörrrel bírálva a magyar kisebbség sulyos helyzetét, világosan látjuk a kereskedelemnek az itteni magyarság sorsával egybekapcsolódó nagy, sőt mondhatnók elsőrendü fontosságát. Az első pillanatban ez a megállapítás egyoldalunak, illetve elfogultnak látszik, de ha gondosan mérlegeljük az itteni magyarság életlehetőségeit, úgy elébünk tárul egy nagyon szomorú kép, amely mindent megmagyaráz. Ez a kép világosan mutatja nekünk, hogy a romániai magyarság mindinkább szűkebbre szorított megélhetési talajon küzd a mindennapi kenyérért, mert a talaj mesgyéjéből sűrűn elszántanak egy-egy jókora darabot, úgy, hogy ma már világosan látjuk, hogy *a legtöbb életpálya bezárult a magyar kisebbség előtt*. Kérdem, hogy nekünk magyar szülőknek, van-e égetőbb, keservesebb problémánk, mint a mi gyermekeink sorsa, életpályája? Milyen életpályára adjuk, vagy neveljük gyermekeinket? Eddig válogathattunk, sőt azt is figyelembe vehettük, hogy mihez van kedve, hajlama és tehetsége a mi gyermekeinknek. Ma ez megszűnt. Ma a földmívelési, ipari és kereskedelmi életpályákon kívül alig van pálya, ahol a magyar kisebbség türrhető megélhetést küzdhetne ki magának. Azért kell nekünk, tisztelt Uraim, a még rendelkezésünkre álló, igen csekély számú életpályák felvevőképességét fokozni, azért kell nekünk ezen életpályákon a megélhetés útját úgy megalapozni, hogy az amugy is keskeny talajt végképpen el ne szánthassák a lábaink alól.

Ezen életpályák biztonsága és védelme kell, hogy a legfőbb feladatunk legyen és miként az őserdők rengetegében az úttörők emberfeletti munkáját megacélozza a kitűzött cél elérésének reménye, úgy kell nekünk is dolgoznunk és küzdenünk — minden akadály és hatalommal szemben, a mi magyar kisebbségi népiünk jövője, megélhetése és boldogsága érdekében.

Tudnunk kell, hogy a nyugati kulturállamokban a kereskedelmi foglalkozás biztos, sőt fényes megélhetést, tekintélyt, befolyást és hatalmat jelent. Az államnak vezető egyéniségei ott jól tudják, hogy a művelt kereskedők lelkes és fáradhatatlan pionirjai országuk nagyságának és előrehaladásának. Képzett, rátermett kereskedők közreműködése nélkül alig képzel-

hető el igazi ipari fejlődés. A kereskedelem és ipar alapozza meg a nemzetek erejét és jövőjét. Mindenütt másutt a legkiválóbb elmék, a legtekintélyesebb családok gyermekei igyekeznek elhelyezkedni a kereskedelmi életpályán. A nyugati államokban a kereskedő az elsők között is a legelső helyen áll. Szeretik, értékelik és megbecsülik, mert mérlegelni és méltányolni tudják államfentartó nehéz munkáját. Nálunk a kormánynak nagyon is átlátszó politikája a kereskedő társadalmi-osztályt jelölte ki azon misszió teljesítésére, hogy a világháború okozta nagy drágaság és a drágaság okozta nagy elkeseredettségnek levezető csatornája legyen. Bennünket, romániai kereskedőket, mint a mérhetetlen drágaság előidézőit, beleszuggertak az agyonzaklatott fogyasztópublikum roncsolt idegzetébe. És törvényeket, rendelkezéseket hoztak ellenünk, de a romániai magyar kisebbséget kérem, hogy mindezekért ne ítélje el a kereskedőtársadalmat, mert bizonyítani fogom, hogy a mindenkori kormányoknak a kereskedelem ellen irányuló retorziós ténykedései nem voltak egyebek, mint kitünően bevált politikai sakkhúzások a többi, szintén elkeseredett társadalmi osztályok hipnotizálására.

Azt hiszem, hogy kellően megvilágítottam a magyar kisebbség jövője szempontjából a kereskedelemnek óriási fontosságát és jelentőségét és úgy vélem, hogy közelebb hoztam ezt a sokszor megrágalmazott és itt nálunk szinte vadászszenveddéllyel üldözött társadalmi osztályt a romániai magyar szivekhez, amiért is remélem, hogy legalább e terem falain belül a kereskedelemről szóló elmélkedésem közérdekűvé vált.

Beszélgessünk tehát elsősorban arról, hogy milyen fokon áll nálunk *a kereskedők tekintélye* és mit lehet megállapítani *a romániai kereskedelem szabadságáról*? Őszintén bevallom, hogy nem ismerem annyira a regáti kereskedők mentalitását, hogy a kereskedői tekintély megállapításával kapcsolatban róluk véleményt, vagy bírálatot mondhatnék. Feltétlenül bizonyos azonban, hogy a regáti kereskedelem nem lehet valami biztos erkölesi alapokra felépítve, mert csakis így lehet megmagyarázni a spekulációs törvényt megalkotó és életbeléptető kormánynak eljárását, illetve bátorságát, hogy egy társadalmi osztály megalázására a spekulációs törvényt hozta napvilágra. Az ugynevezett spekulációs törvény a drágaság lető-

rését előzta és bűnbakul odaállította a kereskedői osztályt, mint olyant, amelynek foglalkozásbeli bűne az árdrágítás. A spekulátortvény többek között egy matematikai képtelenség megoldására kényszeríti a romániai kereskedelmi világot. Ez a törvény többek között szigoruan előírja, hogy a kereskedő 25% haszonra dolgozhatnak, ámde az önköltségi árakba nem szabad beleszámítania — a ma már több mint 100%-ra rugó rezsi-kiadásokat. A spekulációs törvény egy olyan zseniálisan felépített antimerkantilista alkotás, ahol minden paragrafus mögött a börtönajtó nyilik meg a legszolidabb kereskedő számára is, amit elkerülni csak egy esetben, illetve csak úgy lehet, ha a kereskedő elébe vág a törvénynek és becsukja a boltját. A spekulációs törvénnyel nem lehet letörni a drágaságot, mert hiszen minden elemista értelmi nivón álló közgazdász is jól tudja, hogy az ipari, élelmi és közszükségleti cikkek árait elsősorban a kereslet és kínálat aránya szabja meg és így a kereskedő csak a közvetítő szerepét vállalhatja a termelő és fogyasztó közönség között.

Tagadhatatlan, hogy itt-ott konjunkturás alkalmakkor a kereskedők is követtek el árdrágítást, de miyé törpül ez az árdrágítás az állami és városi hatóságok árdrágításával szemben. Van-e, elképzelhető-e nagyobb árdrágító, mint az állam, amely hihetetlenül magasra srófolta fel a nélkülözhetetlen monopolickek árait és ugyanolyan magas nivóra emelte — teherbirásunk teljes negligálásával — a közvetett és közvetlen adókat is. És fáradhatatlanul drágította a vasut, posta, sűröny és telefon tarifáit. Iparvédelmi vámok helyett bevezette a méregdrága adóvámokat. A bélyeg-, lakbér-, adó-, vám- és spekulációs-törvények megalapozták a drágaság útját, korlátozták a kereskedelem szabadságát és állandóan gyöngítik anyagi erejét és végeredményben teljesen felemésztik a kereskedelem főkéjét és rezerváit. Vitán felül áll, hogy nálunk a mérhetetlen drágaságnak elsősorban előidézője az ötletszerűen megalkotott vámtarifa. A horribilis magas vámok iparvédelem címén olyan parazita ipart is védenek, amely ipar az ország szükségletének talán öt százalékát sem tudja kielégíteni és mégis a fedezetlen 95%-os importot elviselhetetlen magas vámokkal terhelik.

Nálunk a magas adóterhek és vámok, valamint a legsze-

rencsétlenebb pénzügyi politika miatt beállott gazdasági és pénzügyi válság után most már fogyasztási válság is jelentkezett, amely állandó jellegűnek mutatkozott és így bizonyos, hogy hamarosan megadja majd a romániai kereskedelem és iparnak a kegyelemdőfést. Nincs pénz, nincs kereseti lehetőségünk és így életstandardunk a minimumra redukálódott.

Igen szomorú, vigasztalan a mi helyzetünk. Amerre nézünk, sehol semmi fejlődés, semmi élet. Dolgozni szeretnénk, de nincs vállalkozás, nincs munkalkalom. Ólomsúlyként nehezedik reánk a ninestelenség. Ambiciónk, munkakedvünk lefőrvé és utolsó reménykedésünk, hogy fanatikus hittel várjuk a külföldi nagy kölesön sült galambját.

Itt említem meg, hogy a Banca Naționala visszleszámitolási politikája a kisebbségi kereskedelmet kiéhezteti. A kisebbségi kereskedelem és gyáripár által igényelt visszleszámitolási hitel — száz percenten felüli fedezetnyújtás mellett, — alig négy-öt százalék erejéig lesz honorálva. Érthető, hogy ez sokkal kevesebb a semminél.

Érdekes megtudni, hogy az állam, illetve a mindenkori kormányok mostohagyermekai: a kereskedelem és ipar évenként mennyi adót, mennyi jövedelmet jelentenek az államháztartásban. Az 1927. évi költségvetés 33 milliárdra rugó összes bevételéből *a kereskedelem és ipar egymaga az állami összebevétel egyharmadát, azaz tizenegy és fél milliárd lejt juttat az állampénztárba.* A többi társadalmi osztályok, nevezetesen: mezőgazda, háztulajdonos, tőkésék, munkás- és tisztviselő-osztály, szabad foglalkozásuak (ügyvédek, orvosok, mérnökök stb.), tehát *a többi öt társadalmi osztály összesen négy milliárd adót fizet,* vagyis a harmadrészét annak, amit a kereskedők és iparosok fizetnek. Az 1928. évi költségvetésben már 38 és fél milliárd az előirányzat és ebből *tizenhét milliárd teher nehezedik a kereskedelem és ipar vállára,* tehát százalékban kifejezve, az évi állami bevétel negyven százalékát kell előteremteniök, míg a többi összes társadalmi osztályok minden egyéb állami bevétellel együtt az évi költségvetés 56 százalékát fizetik az állampénztárba.

A részletek is érdekesek. Egyenes adó a kereskedelem és ipar után az 1927-ik évi költségvetésben egymilliárd és 200 millió és a teljes leromlás után az 1928-ik évben egymilliárd

és 500 millió. Az alkalmazottak adója az 1927. évben egymilliárd 230 millió, 1928. évben egymilliárd és 600 millió. Az összes társadalmi osztályok egyenes adója az 1927-ik évben 6 milliárd és 407 millió, ebből a kereskedelem és ipar, valamint a kereskedelmi és ipari alkalmazottak együttes adója 2 milliárd és 430 millió, — azaz harmincöt százalék. Ugyanez az 1928. évben 7 milliárd 282 millió, ebből a kereskedelem és ipar-érdekeltségek adója 3 milliárd és 100 millió, tehát negyvenhárom százalék és így a teherviselés százaléka nyolc százalékkal súlyosbodott. Ilyen az arány a városi adóknál is, ahol a városi adójövedelmek circa hatvan százalékát a kereskedelem és ipar szolgáltatja.

Elgondolkozom azon, hogy hová vezetett, hová juttatott bennünket a liberális párt pénzügyi vezérének büszke és makacs kijelentése: „Mindent a magunk erejéből.” A külföldi tőke úgylátszik, hogy látni akarja ezt az erőt és türelemmel várja annak megnyilvánulását. A külföldnek bámulatos türelme és nyugalma fokozza a mi kétségbeesésünket. Érezzük a gazdasági és pénzügyi összeomlás viharának előszeleit. Hol van itt a kibontakozás? Közgazdasági életünknek egyik igen fontos szerve: a kereskedelem, megbénul, elvérzik a nagy pénztelenség miatt. A kereskedelem nem bírja a méregdrága kamatokat, nem bírja a kihitelezést. A kereskedelemnek olcsó kamatu és jogos igényeit tökéletesen kielégítő, elegendő pénzre van szüksége. Ezzel szemben belföldi tőke nincsen, de ha volna, vagy akadna is, az rendszerint olyan pénzzel támogat bennünket, ami rombol és nem alkot.

Legnagyobb sajnálatomra itt meg kell állnom, pedig szeretném Önöket bevezetni a belföldi pénz és a külföldi kölcsön érdekes labirintusába. Bevallom, hogy könnyelmű elhatározással reverzálist adtam a Magyar Párt mélyen tisztelt vezetőségének, hogy legkedvesebb témámat, a bank- és pénzkérdést más előadónak engedem át. Egy dolgot azonban nem vagyok képes elhallgatni. Uraim! Ha itt Romániában élni és holdogulni akarunk, ha nem akarunk gazdaságilag teljesen lezülleni, akkor minden gazdasági és erkölcsi erőnk tömörítése és egybefűzésével minél előbb *meg kell alapítanunk a romániai magyarság országos nagy bankját*. Ezen bank legyen a romániai magyarság létérdekeinek erős vára. Ebben a vár-

ban az anyagi segítség minden érdemes és munkás romániai magyar részére — körültekintő gondossággal, készenlétben álljon. Ennek az életmentő eszmének megvalósítása legyen az Országos Magyar Párt vezetőségének legfőbb gondja. Tudom, hogy nehéz, szinte leküzdhetetlen akadályok tornyosulnak a romániai magyarság életútján, de hiszem, hogy megértés, lelkesedés, erős akaraterő és önfeláldozó áldozatkészséggel a romániai Országos Magyar Bank eszméjét is meg lehet és meg kell valósítanunk.

Mindezek után van szerencsém előterjeszteni elfogadás végett határozati javaslatomat:

Mondja ki a nagygyűlés, hogy a nyugati kulturállamok példáját követve, a kereskedőosztály élethivatását az ország gazdasági regenerálása és biztos jövője szempontjából nálunk is elsőrendű fontosságúnak tartja. Ez okból is elítéli, mert nem látja indokoltnak az antimerkantilista irányzatokat és követeli a kereskedelem teljes szabadságát. Követeli elsősorban a spekulatörvények, valamint mindazon törvények és rendelkezéseknek megváltoztatását, illetve törlését, amelyek a kereskedelem presztizsét aláássák és nemzetgyarapító munkáját gátolják.

Végül határozza el a nagygyűlés, hogy a magyar kisebbségi gazdasági életérdekek biztosítására, valamint a romániai magyarság jövőjének megalapozása céljából, — a rendelkezésre álló anyagi és erkölcsi erők összesítésével, — létesíteni kívánja a romániai magyarság Országos Nagybankját. A megvalósíthatás érdekében a nagygyűlés egy hattagu bizottságot delegál, amely bizottság szervező és alkotó munkájáról esetről-esetre, de legalább negyedévenként egyszer referálni köteles a központi pártvezetőségnek.

Csiky Emil,

Marosvásárhely :

Csupán azt a megjegyzést óhajtom tenni, hogy a spekulációs törvény rendelkezéseit szigoruan ellenőrzik, ugyanakkor azonban a kereskedőknek a rendőrtisztviselők és a pénzügyi tisztviselők részére ingyen, vagy nagyon is kedvezményes áron kell adniok az árut, ha nem akarják magukat nagy kellenetlenségeknek kitenni.

Dr. Balogh Elek:

Méltóztassék megengedni, hogy ezzel a kérdéssel kapcsolatban is különösen kiemeljem azokat a momentumokat, amelyek kisebbségi szempontból a legfontosabbak. Azt a pótló határozati javaslatot terjesztem elő: mondja ki a szakosztály, hogy felkéri a pártvezetőséget, *tegyen meg minden tőle telhetőt a kormány nacionalizálási törekvései ellen.* Az, hogy megakadályozzák, vagy legalább nagymértékben korlátozzák, hogy magyar vállalatok magyar tisztviselőket és munkásokat vegyenek fel és foglalkoztassanak s azután az, hogy arra kényszerítik, hogy más nemzetiségű tanoncokat vegyenek fel, olyan sérelem, amely könnyen tönkretelheti a magyar ipar jövőjét.

Közbekiáltások: Az is a célja!

Ez ellen tiltakoznunk kell és azt hiszem, hogy ebben a tekintetben igen hathatós támogatásra számíthatunk.

Súlyos sérelem az is, hogy a kereskedelem olyan rettentő adókat fizet. Rá kell mutatnunk arra, hogy egy magyar iparos kétszer, háromszor akkora adót fizet, mint egy román iparos vagy egy regáti. Tordán egy fodrász négyezer lej adót fizet, egy segéddel és egy inassal s ugyanakkor Bukarestben a legjobb fodrászüzlet tulajdonosa, aki husz segéddel dolgozik, mindössze tizenkétezer lej adót fizet. Méltóztassék megfigyelni a különbséget.

Szász Ferenc dr.: A románok adótartozásait leírják.

Dr. Balogh Elek: Hivatkozhatunk arra az erdélyi kereskedőre, aki évi hatmillió forgalommal százötvenezer lej adót fizet, míg a bukaresti kereskedő harmincemillió forgalom mellett fizet ugyanennyit. Tiltakozzunk tehát az ellen az eljárás ellen, amely a kisebbségeket magasabb adóval sújtja.

Tőlem már a negyedik évnegyedre is behajtották az adót, a román ügyvédek még a tavalyit sem fizették be.

A másik sérelem, amelyre fel akarom hívni a figyelmet, az, hogy az *adókievetési lajstromokba való betekintés* miniszteri rendelet értelmében *meg van tiltva* az ügyvédeknek is. Senkinek azokba betekinteni nem szabad. Egy lakásrekvirálási ügyből kifolyólag szükségem lett volna annak a bizonyítására, hogy egy illetőnek 900.000 lejnél nagyobb évi jöve-

delme van Bukarestben és hogy 100.000 lejnél több adót fizet. A lakásbizottság felhívott az állítás igazolására. Elmentem Bukarestbe az illető adóhivatalhoz, ahol kijelentették, hogy ilyen bizonylatot csupán az illető adófizetőnek, vagy az ő beleegyezésével állítanak ki. Nem tudhatom meg például azt, hogy Brătianu Vintilla mennyi adót fizet. A régi világban megszoktuk, hogy ki volt téve mindenkinek az adója. Amint tudjuk, az adókivetés alapja nem a tényleges jövedelem, hiszen azt kikutatni nem tudjuk, hanem az *aránylagosság*. Ma ez az alap nem létezik s az adókivetés a kisebbségi élet megromlásán dolgozik.

Kérem azt is felvenni a javaslatba, hogy a Magyar Párt felhívja a kisebbségi kereskedőket és iparosokat, hogy *ne féljenek magyarul is kitenni a cégüket*, hiszen ez nagyon fontos magyar és kisebbségi érdek.

Gombos Benő:

A mi sérelmünk annyi, tisztelt szakosztály, hogy nem lehet eleget beszélni róla. Én, aki állandóan figyelemmel kísérem az ország gazdasági életét, kénytelen vagyok pár percre figyelmüket újból igénybe venni. A mélyen tisztelt előadó úr javaslatát mindenben magamévá teszem; szerettem volna azonban, ha széleskörű tapasztalatai alapján részletesebben foglalkozott volna a kereskedők speciális sérelmével, hiszen azért jövünk össze különböző helyekről, hogy a különböző tapasztalatokból okuljunk. Újból hangsúlyozandónak tartom azt, amit Balog Elek dr. is kiemelt, hogy tudniillik kívánnunk kell, hogy *az adókivetések a nyilvánossággal is közöltessenek*. Ha a törvény kimondaná, hogy az adókivetéseket közszemlére kell kifüggeszteni, akkor azután nyilvánvalóan, mindenki előtt kitűnne, hogy *mi, kisebbségiek, magyarok*, itt Erdélyben, mindenütt, pl. Kolozsváron is, *tízszor, huszszor annyit is fizetünk, mint a románok*.

Óriási aránytalanságok vannak az indirekt adók kivetése terén is. Ott van a *telepadó* kérdése. Országos baj ez, azonban nálunk kisebbségi területeken Kolozsváron, valóságos tragikus következményeket hoz magával. A kereskedő kiveszi az üzlethelyiséget, rendes, törvényes szerződésben állapítja meg a helyiség bérét, a szerződését illetékezteti, bejelenti és ami-

kor azután a telepadó kivetésére kerül a sor, akkor nem a tényleges szerződést veszik alapul, hanem annak háromszorosát, négyszeresét értékelik és ennek az alapján rójják ki az adót.

Gyárfás dr. elnök: Az idő előrehaladott voltára tekintettel, kérem kissé rövidebben.

A második nyomorúság a *vámtarifa* kérdése. Azután az értékadózás, az ugynevezett *taxa ad valorem*, amelyet egyszer már megszüntettek s most újabban azután megint életbe léptettek. Eltörölték a városokba bejövő áruk vámját és kirótták azt a kereskedőkre. Kolozsváron megtörtént, hogy a nyolc millióra előirányzott telepadó címen a város kirótt összesen tizenhat milliót. Megmérhetetlen sérelem ez. A részletekre nem akarok kitérni. Arra kérem a szakosztály vezetőségét, hogy mindezekre a kérdésekre terjeszkedjen ki a határozati javaslatban és hogy összes sérelmeinkre vonatkozólag tegyen előterjesztést a kormánynál. Mondják ki, hogy a *Magyar Párt a kereskedelmet és ipart ért sérelmeket magáévá teszi, a kisebbségek általános sérelmének tekinti és azok orvoslásáért sikra száll.*

Kabos Ármin zárószava :

Reflektálni óhajtok a mélyen tisztelt felszólaló úrnak arra a kijelentésére, hogy előterjesztésem tulajdonképpen sok fontos részletkérdéssel nem foglalkozik. Méltóztassék figyelembe venni, hogyha az összes sérelmeket itt elő akarnám hozni, öt kötetet is betölthetnék velök és ennyiben vállalnám is azok összeállítását, csak vállalná valaki, hogy ki is adja. Ha azonban sikerül bele vinnünk a köztudatba, hogy mennyire fontos a kereskedői hivatás, ha sikerül a kormánnyal is megértetnünk, hogy mi kereskedők nem vagyunk az a rossz lélek, amely a drágaságot előidézi, hanem, hogy annak egészen más okai vannak és ez elsősorban a kormány helytelen gazdasági politikája, amely magát a kereskedőt meggátolja hivatása rendes folytatásában és tönkre teszi. akkor megfelelően hivatásunknak. Nagy fontosságú kérdéseket akarunk nyélbe ütni. A legnagyobb fontosságú a pénzügyek rendezése. Függetleníteni akarjuk magunkat a kormány kénykedvétől olyan források teremtetésével, amelyek a kisebbségi életet táp-

lálják. Legyenek megnyugodva, Uraim, hogyha ezt keresztül tudjuk vinni, hogyha kereskedő osztályunkat a nyugati kulturállamok nivójára tudjuk emelni, akkor nem fognak merni ellenünk ilyen rendszabályokat alkalmazni. Ezekután, azt hiszem, valamennyien elfogadjuk azt, hogy kereskedelmünk legnagyobb baja a pénzinség, amely az egész kisebbségi termelésre ránehezedik és hogy ennek leküzdésére kell egybefognunk, a legfontosabb teendő, az *országos magyar bank* megalakításával. Itt kell összetennünk minden erőt, itt kell megmutatnunk, hogy élni akarunk, s majd ha megmutattuk, hogy feladatunk magaslatán állunk, akkor fogunk találni segítséget, erköcsit és anyagit is. Egyelőre az a fontos, hogy mi lelkiismeretesen végezzük kötelességünket. Mi nekünk az élet-höz jogunk van és élni akarunk.

Gyárfás Elemér elnök:

Gondolom, hogy az előterjesztett javaslatokkal elvben mindnyájan egyet értünk s közös egyetértéssel nyomatékosan hangsúlyozni óhajtjuk ez alkalommal is, hogy a Magyar Párt a kereskedelem és ipar sérelmeit mindenben magáévá teszi s azok orvoslásáért teljes erővel síkra száll.

Kabos Ármin határozati javaslatának egy országos magyar bank létesítésére nézve most előterjesztett új befejező pontja, melyet az Elnökségnek előzetesen nem mutatott be, rendkívül nagyjelentőségű s bár elvileg természetesen ezzel is egyetértünk, kíváncsok, hogy a gyakorlati megvalósítás módozatait a szakemberek alapos fontolóra vegyék, mielőtt azzal a nyilvánosság elé lépniénk. Minthogy maga az előadó úr is e kérdés előzetes bizottsági előkészítését látja szükségesnek, javaslatot teszek e bizottság összeállítására nézve azzal, hogy a további teendőket minden korlátozás vagy megkötés nélkül bizzuk a kiküldendő bizottságra.

A szakosztály *Kabos Ármin* előadó javaslatait, *Dr. Balogh Elek* és *Gombos Benő* kiegészítő indítványaiival együtt magáévá teszi s a létesítendő országos magyar bank kérdésének tanulmányo-

zása és előkészítése céljából Gyárfás Elemér elnöklete alatt Gróf Bethlen György, Bárá Jósika János, Bárá Amb-rózy Andor, Kabos Ármin, László Dezső, Barthos Béla és László Endre urakból álló bizottságot kéri fel.

Dr. Zágoni István,

Kolozsvár:

A kereskedelmi és iparkamaráknál szenvedett séreghmeink és az iparkamarák küszöbön álló újjáválasztására vonatkozó intézkedések.

Ha a vonat valahol késik, igyekszik azután utközben gyorsasággal behozni. Így igyekszem én is gyorsasággal behozni a már előttem történt felszólalások és előadások során beállott késedelmet. Voltaképen csatlakozom ahhoz, amit Balog Elek úr mondott, mert én is tiltakozni akarok minden nacionalizálás, minden romanizálás ellen s így különösképen a kereskedelmi és iparkamarák romanizálása ellen. Amint Lerner Sándor úr megmondotta, itt a tulajdonképeni baj az általános gazdasági szempontokban van. Ezt az általános gazdasági felfogást, amely az ország gazdasági fejlődésének lerombolásához vezetett, megtaláljuk a kereskedelmi és iparkamarai törvény paragrafusainak mondataiban is. Ilyen az a szakasz, amely a kereskedelmi és iparkamarák hivatását mondja meg s amely úgy szól, hogy a kereskedelmi és iparkamarák hivatva vannak a gazdasági fejlődéshez az általános gazdasági érdekekkel együtt hozzájárulni. Olyan benyomást kapunk ebből a mondatból, minthogyha volnának olyan gazdasági tényezők, amelyek az ország fejlődését nem akarják, illetőleg olyanok, amelyeket az állam vissza akar fojtani. Ugyancsak ehhez hasonló mondatot tudok megtalálni abban a paragrafusban, a tizenegyedikben, amely azokról a kamarákról beszél, amelyek az állam legfőbb érdekeit képviselik. Ezzel tehát megkülönböztet olyanokat, amelyek a maguk gazdasági munkájával nem képviselik az állam legfőbb gazdasági érdekeit és olyanokat, amelyek ezeket képviselik. Ez a

megkülönböztetés mutatja, hogy milyen zavaros fogalomkörben gondolkoznak azok, akik hasonló törvényszövegeket készítenek.

A kisebbségek szempontjából a legsúlyosabb sérelem van abban a szakaszában, *amely a miniszternek felhatalmazást ad arra, hogy a kamarák igazgatótanácsának felét kinevezés útján töltsse be*, azaz, hogy oda a saját embereit nevezze ki s ahova így sohasem jut be kisebbségi ember. Ezt nemzeti politika címén csinálják, mi azonban tudjuk a tulajdonképeni célt és ez az, hogy a saját pártjuk gazdasági politikájának exponenseit helyezték be a kamarák életébe. Az ürügy és a cím a nacionalizálás, a valóság pedig az, hogy a maga számára akarja kisajátítani a kormányon levő párt a kereskedelmi és iparkamarák szervezeteit.

Amióta ez a törvény életbe lépett, három év telt el. Ez a három év a maga gyakorlatával megmutatta azt a képet, amelyet el tud képzelni magának az is, aki nem élt ugyan a kereskedelmi kamarák gyakorlatában, azonban figyelmesen elolvasta a törvényt. Hogy a kereskedelem és az ipar milyen nehéz helyzetben van és hogy milyen és mennyi sérelme van, arról már sokat halottunk és fogunk még hallani, az ellen azonban, hogy a helyzet ide alakult, azok a kereskedelmi és iparkamarák, amelyeknek éppen az volna a feladata, hogy a kereskedelem és az ipar érdekeit megvédjék, nem tudtak semmi eredményest és lényegest tenni és egyetlen kérdésben is határozott állásfoglalást kifejteni olyan határozottsággal, hogy annak valamilyen eredménye lett volna. Miért nem tudtak? Azért, mert nem olyan az összetételük, ahogyan azt a gazdasági érdekek megkívánják, hanem olyan, amilyennek a kormány előírja. Ha itt, Erdélyben, a kereskedelmi és iparkamarák összetételét nézzük, azt látjuk, hogy a magyar iparosok és kereskedők, akik voltaképen alkotják hosszú történeti fejlődés eredményeképpen az erdélyi kereskedelmet és ipart, ki vannak szorítva ezekből a kamarákból, még Udvarhely magyarsága is, ahol pedig az iparosok majdnem mind magyarok. *Ennek az öntudatos udvarhelyi iparosságnak a marosvásárhelyi kamarában egyetlen képviselője sincsen.* A kategóriákat úgy osztották be, hogy nem is kaphat a maga számára képviselőt. Nyilvánvaló tehát, hogy a kamarákkal

kapcsolatos sérelmek benne vannak a törvény szakaszaiban, benne vannak azokban a paragrafusokban, amelyek előírják, hogy hogyan történeik a kamara vezetése, hogy kik választhatók, hogy hogyan alakul meg az igazgatótanács, amely a kamara összes ügyeit vezeti.

A 11. § kimondja azt, hogy azoknál a kamaráknál, amelyekre a minisztertanács kimondja azt, hogy az állam legfőbb gazdasági érdekeit képviselik, az igazgatótanács tagjainak felét a minisztérium kinevezés útján tölti be. Ez nemcsak azt jelenti, hogy a kormány azokban a kamarákban, amelyekben a magyar, a kisebbségi iparos és kereskedő társadalom választás útján többséget szerezhethetne, az igazgatótanács tagjainak felét kinevezi és így ezeket az állásokat a maga embe-reivel tölti be, hanem jelenti azt is, hogy már előre nyugót akaszt ezeknek az ide tartozó iparosoknak és kereskedőknek nyakába, egy nagy fenyegetést helyez el, hogy ha nem úgy fogtok választani, ahogyan mi akarjuk, hanem úgy ahogyan ti akartok, akkor feloszlátjuk a megválasztott vezetőséget és élünk a kinevezési joggal. Tudjuk, hogy hogyan történtek az események a múltban. Nagyváradon és Marosvásárhelyen is, hogy csináltak paktumot, mindkét helyen olyant, amely nem felelt meg a nemzetiiségi számaránynak, annak a kereskedő és iparostársadalomnak, amelyet az illető kamara képviselt és ennek ellenére is az utolsó pillanatban becsapták azokat, akik a paktumot kötötték és egész más eredményt hoztak ki a választásnál, mint amilyen a paktumban meg volt állapítva. Marosvásárhelyen a paktumhoz egy miniszter is adta az aláírását és mégis felrúgták ezt is és a feltételeket nem teljesítették. Ennek egyenes és tényleges tanulsága az, hogy óvakodnunk kell mindenféle paktum kötésétől.

A kamarai választások négy évre szólnak. A következő évben lejárnak a mostani mandátumok és új választásokra kerül a sor. Már mostantól kezdődőleg az iparosságnak és a kereskedőknek tervszerűen kell készülniök ezekre a választásokra. Ha paktumot kötünk, akkor nemcsak ahhoz szoktatjuk hozzá a kereskedőket és az iparosokat, hogy ne törődjenek igazán az ügyekkel, abban bizva, hogy valahogyan csak lesz. majd paktummal elintézik és úgy is olyan arány jön ki, amilyent egy pár ember akar.

Vannak azonban a törvénynek olyan pontjai is, amelyekkel nem éltünk eléggé. A 11. szakasznak egyik alpontja az igazgatótanács hivatalból kiküldött tagjai között nevezi meg a képviselőket és a szenátorokat is. Tulajdonképpen elvileg helytelen rendelkezés, mert hiszen a kereskedelmi és iparkamarákba nem volna szabad politikai szempontot bevenni. De ha bele vitték és tudjuk, hogy miért vitték bele, hogy t. i. a kormány a maga exponenseit helyezze el, akkor élnünk kell ezzel a lehetőséggel is és gondoskodnunk kell arról, hogy azok a képviselők és szenátorok, akik a Magyar Pártot képviselik, bevétessenek az illető igazgatótanácsokba. Eddig ebben a tekintetben nem voltunk eléggé körültekintők és nem használtuk ki ezt az alkalmat, amelyre mostan felhívom a figyelmet.

Mindnyájan tudjuk, hogy milyen fontos érdekeket képvisel a kereskedelmi és iparkamara. Ez alkalommal különösen fel akarom említeni azt, hogy mit tehetnének és kellene tenniük a kamaráknak a kereskedelmi oktatás terén, mert amit tesznek, az csak romanizálás. Az inasotthonokba magyar gyerekek lehetetlen bejutni. Mit is várhatnánk azoktól az iparkamaráktól, melyeknek a vezetősége román és tendenciózusan olyan románokból van összeválogatva, akik csak a kormány tendenciáit szolgálják. A kamarák tovább fogják folytatni azt a romanizálást, ha a törvényben megengedett alapokon nem tudunk ennek megfelelő ellenszerről gondoskodni. A Magyar Pártnak mostan már a választások előtt jóelőre ébresztgetnie kell az iparos és kereskedőtársadalom öntudatát s erősíteni kell azt, hogy ne engedje a maga jussát és érdekeit elveszni, hanem szervezkedjék előre és előre állítsa fel azokat a feltételeket, amelyek mellett esetleg tárgyalásokba bocsátkozhatik s amely elvekből azután nem szabad engednie olyan ígéretek és csábítgatások kedvéért, amilyenek a választások alkalmával jöni szoktak.

A kereskedelmi kamaráknak van egy szövetsége. Valami olyan centralisztikus törekvés nyilvánul meg minden törvény létesítésénél, amely Bukarestbe akarja összpontosítani az élet minden megnyilvánulását. Ez a törekvés nyilvánul meg az ipar és kereskedelmi kamarai törvényben is, amely csak látszólagosan decentralisztikus. Ugy állítja be a dolgot, hogy bármilyen kis megye területére is hajlandó megengedni a Ka-

nara létesítését, de ha létesülnek, azokat azután összefogja egy lánc szemeibe, amelynek a tendenciája a centralisztikus törekvés s összehuzza őket a Kamarák Szövetségébe. Jellemző a törvénynek az a pontja, amely a Kamarák Szövetségének összeállítását írja elő. Megállapítja azokat a kamarákat, amelyeknek vezetőit be lehet választani a központi igazgatóságba. Ezek között csupán két erdélyi van felsorolva. Már itt ki van zárva, hogy az erdélyi kamarák döntő szóhoz juthassanak és valóban a Szövetség eddigi működése is azt mutatta, hogy az erdélyi ipar mellőzését egészen átlátszóan csinálják. A tendenciát meg is tudom érteni, noha mindenki tudja, hogy a fejlődött ipart Románia területén csupán Erdélyben lehet megtalálni és Erdély sokkal jelentősebb iparterület, mint a Regát. Ha mint Magyar Párt, valamit tenni akarunk a helyzet javítására, akkor véleményem szerint elsősorban küzdenünk kell a törvény több sérelmes szakaszának megváltoztatásáért, továbbá a Pártnak sarkalnia és ösztönöznie kell a kereskedelmi és ipartestületeket a közeledő választásokra való előkészületre, hogy ekkor megvédhessék a magyar iparosság és a magyar kereskedők érdekeit és lehetőség szerint minél nagyobb számban juthassanak be magyar tagok a kamarákba. Rövid határozati javaslatot terjeszték elő:

A Magyar Párt a parlamentben és a parlamenten kívül törekedjék a kereskedelmi és iparkamarákról szóló törvény olyan módosításának a kieszközlésére, hogy törültsenek azok a rendelkezések, melyek az ipari és kereskedelmi érdekek megfelelő, valódi képviselőjének kialakítását akadályozzák.

A Párt idejében tegye meg a szükséges lépéseket olyan irányban, hogy a közeledő kamarai választásokon a magyarság kereskedő és iparos rétegei saját érdekeiknek védelmében is önzetesen felkészültséggel és öntudatos tervszerűséggel vegyenek részt.

Kabos Ármin.

Temesvár:

A szerkesztő úr idealizmusát nagyra becsülöm és hálás köszönettel lehetünk azért a szorgalomért, hogy ennyi fáradságot fordított a törvény áttanulmányozására és általában

erre a kérdésre. Én azonban kénytelen vagyok őszintén bevallani, hogyha ezeknek a kamaráknak jelentőségük van, ha ezeknek fontosságuk van, akkor nem érdemlem meg azt az előkelő tisztséget, amelyre a temesvári kereskedelmi és ipar-kamarában megválasztottak, amelynek ugyanis választott tagja vagyok, azonban másfél év óta nem tettem be a lábamat oda. Legyünk őszinték. *Ezeknek a kamaráknak, ahogyan ma működnek, semmiféle létjogosultsága nincs.* Ezeknek a kamaráknak nincs semmi kezdeményező szavuk. A minisztériumból meglepetésszerűen jönnek le a törvények és az utasítások és a kamaráknak egy szavuk sincsen az ellen, hogy ilyen megállító, sértő és a kereskedelmi érdekeket teljes mértékben negligáló törvényeket hoznak. A kamaráktól egyáltalán nem kérdeznak meg semmit. És ha fölterjesztést tesznek nagyritkán, úgy azokat nem veszik tekintetbe. Teljesen kiábrándultam a kamarákból, hiszen fontos kérdésekben tett előterjesztésekre évek hosszú során át nem jött semmi válasz. Még ha tökéletesen megalkotott törvényeket hoznának is, akkor is meg kellene hallgatnia a kamara gyakorlati véleményét. Nagyon igaza van szerkesztő urnak, amikor azt kifogásolja, hogy a gazdasági életbe és a kamarák életébe is beleviszik a sovíniszta nacionalizmust. A kamarákat nem tartom komoly intézményeknek, pedig, ha komolyan vennék azok hivatását és ha helyet adnának a kamara véleményeinek, akkor milyen gyönyörű dolgokat lehetne alkotni. Egy olyan intézmény azonban, amely nem kezdeményez, amelyet mindig megelőznek és amelyhez minden az ő érdekkörébe tartozó törvény meglepetésszerűen jön, nem létjogosult. Hiszen, nagyon természetesen ezeknek a kamaráknak, a mi otthonunknak, a kereskedő világ otthonának kellene lenniök. Nem aktaszerűen kellene a kamarának intézni a dolgokat, hanem úgy kellene megvizsgálnia a sérelmeinket, mintha az édes apánkhoz menénk. Közvetítő szerepet kellene betöltenie a kamarának a kereskedőtársadalom és az állam között, de ha ez nem egyéb, mint az államhatalom egyik kinövése és csak azért van, hogy titkárokat vagy miniszteri biztosokat tartson el, akkor semmi értelme sincsen. Nagyon szép intézmény lehetne, hiszen tulajdonképeni előiskolája kellene, hogy legyen a parlamenti szereplésnek, mert hiszen nem lehet egészséges egy olyan par-

lament, ahol nincs minden társadalmi osztály képviselve. A kereskedelmi és iparkamara előiskola volna, ahol feltünnének azok a tehetségek, akik a kereskedők közül a parlamenti életre valók. Én nagyon természetesen elfogadom a határozati javaslatot, csak figyelmeztetek arra, hogy ettől a törvénytől, még ha megváltoztatják, akkor sem várhatunk semmit. Nekünk a magunk lábán kell járnunk és olyan intézményt kell létesítenünk, amely az államtól függetlenül szolgálja érdekeinket. Ha csak akkor gyógykezel az orvos, ha arra felsőbb engedélye van, úgy nem kérünk a gyógykezelésből és per analogiam ennek az intézménynek is a kereskedelem szempontjából alig van, mondhatni nincs jelentősége. Nagyon sok más olyan probléma van, amelyek megoldására talán nagyobb haszonnal és eredménnyel fordíthatjuk az erőnket, hiszen a kamara még azokkal a közvetlen bajokkal sem törődik, amelyekre igazán elsősorban ki kellene terjesztene érdeklődését. Nálunk Temesváron arra kellene gondolnia, hogy jó postánk, jó vasuti kapcsolataink, vámhivatalunk legyen s ezeknek a közvetlen helyi problémáknak megoldására sem tud befolyást gyakorolni. Ha még erre sem képes, mit akarunk vele az országos problémák megoldásánál. Egyáltalában nem bízom a kamarákban, s azért szeretném, ha erőnket más irányban csoportosítanánk, vagy követeljük azt, hogy a törvény úgy alkottassék meg, hogy a kamarák függetlenek legyenek az államtól.

Csiszár Lajos,

Marosvásárhely :

Két filmet láttunk. Az egyiken Zágoni István dr. a kamaráról olyan képet adott, amelyből meglátszik, hogy a kamarák a napi politika ütköző pontjaiban állanak. A másik hozzászólásban Kabos úr a kamarák életéről adott képet. Én, mint a kamarának tagja, látom, hogy mivel foglalkozik a kamara, látom, hogy a kamara nem véleményező testület, hanem majdnem csak arra való, hogy nehéz hozzájárulásokat, különböző aviatikai támogatásokat stb. szavazzon meg. Egy más dolgot óhajtok megjegyezni, amelyből az látszik, hogy az egész iparkamarai törvény valami egészen fiatal, teljesen tapasztalatlan ember fordítása lehet. valamilyen külföldi ka-

marai törvényről. Az iparkamarai törvény rendelkezései mellett a kisiparosság, ez az értékes polgári elem, a polgári termelési rendnek ez a nagyon értékes csoportja, teljesen ki van rekesztve az iparkamarák ügymenetéből. Őket, szervezeteiket, a munkás-kamarákhoz csatolja a meg nem valósított munkakamarai törvény. Tehát azokat a kisiparosokat, akik ma a polgári termelési rendszer és így nemzetünk és nemzetfenntartásunk fontos egyedeit képezik, áttesszi oda a munkakamarákba. Ha majd ezek a kisiparosok egyszer ténylegesen megszervezkednek a munkakamarákban, úgy antagonistá csapatot fogunk látni magunkkal szemben azokból, akiknek velünk együtt kellene működniök s közülük a kisebbségieknek ugyanazon kisebbségi érdekekért küzdeniök s a kik különben velünk egy osztályhoz tartozóknak vallják magukat. A munkás-ság nagyrésze magyar nyelven beszélő egyénekből áll, de abban a pillanatban, ha szervezeti érdekről van szó, ki vannak kapcsolva a mi ügyeinkből. Ezt a fontos kérdést szeretném a kormány figyelmébe is ajánlani, amelyet, — mivel Bukarestben és az egész regátban nem igen van román kisiparos tömeg, — eddig nem is nagyon vettek észre. Rá kell mutatnunk ennek a kérdésnek a fontosságára, hogy mégis ezeket a kisiparosokat megrójják az iparkamarai adóval, ennek ellenére a székely vármegyék összes kézműiparosai csak egyetlen egy képviselőjüket tudták bejuttatni a marosvásárhelyi kamarába, ahova nem iparosokat és kereskedőket, hanem prókátorokat választanak be. A marosvásárhelyi iparkamarában van három kereskedő és két iparos, a többi minden, csak nem iparos és nem kereskedő és az iparkamara nem véleményező, hanem adminisztrációs szerv, amely önmagát öröli és nem csinál semmit magas költségvetése mellett sem. Az iparos és a kereskedő osztály a milliókra menő adók mellett még ezeket a terheket is kell, hogy hordozza. Ez is nagyon fontos sérelmünk. Az iparkamarai törvény előírja, hogy a kamaráknak létesíteniök kell új hajózási utakat, új vasutakat stb. A kereskedelmi és iparkamarák véleményező testületei kell, hogy legyenek az országnak, onnan kell megtudnia a kormánynak, hogy a kereskedő és iparostársulatnak mi fáj és hogy mi a sérelme. Szeretném, ha a ezek a szempontok is benne lennének a határozati javaslatban.

Dr. Zágoni István :

Csupán pár magyarázó szót akarok mondani ahhoz, amit Kabos úr mondott. Azért nem értünk egyet, mert nekem más szempontom van. A kereskedelmi és iparkamarák nem tudtak semmit sem csinálni és egyetlen iparos érdekében sem tudtak valami igazságtalanságon változtatni, azonban a kereskedelmi kamarák csinálják azt, hogy *romanizálnak*. Épen ezért nagyon is szükségesnek tartom, hogy minden iparkamarai tag lehetőség szerint részt vegyen az — olyan amilyen, — iparkamarai életben, mert ha csak egy inas elromanizálását is meg tudná akadályozni, már akkor nagy eredményt ért el. Ez az én szempontom, amelyet Kabos urnak vagyok bátor figyelmébe ajánlani. A másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy a marosvásárhelyi kamara idővel mégis csak, rendezettebb viszonyok között kialakulhat *székely iparkamarává* és hogy ez megvalósuljon és hogy ilyen irányban lépéseket tegyen, föltétlenül érdeke a Magyar Pártnak. Ezekkel a kiegészítésekkel hozzájárulok az elmondottakhoz.

Dr. Veress Endre,

Kolozsvár :

Az iparosok tulajdonképpen nincsenek is benne az iparkamarákban. Tudniillik az a része, amely a tizenkét százalékot fizeti, nincs benne, azok ellenben, akik tizenhat százalékot fizetnek, benne vannak. Kolozsváron tehát 1800 iparos közül 50—60 van benne, úgy, hogy az iparostársadalom nagyrésze az ipar és kereskedelmi kamara munkájában részt sem vehet. Semmi szavuk sincs és a kamara csak saját elhatározása alapján jár el az iparosok képviselőjében. Csak azt akarom leszögezni, hogy kérnünk kell az *iparos-tanfolyamokat*, amelyekért éveken át kell kilincselni, noha jogos igény, hiszen a kormány is elrendelte és nehéz milliókat folyósított is, az iparosság ellenben nem tud hozzájutni. Kérem az indítványhoz hozzátenni, hogy a szaktanfolyamok kérdését is tárgyalják a kamarák és rendezzenek ilyeneket a kisiparosok részére.

Dr. Gyárfás Elemér elnök:

Azt hiszem, az elmondottakat olyan értelemben összegezhetem, hogy a különböző nézetek között tulajdonképpen ellentmondás nincsen. Zagoni dr. ur előadásának az volt a lényege, amit Kabos ur is mondott, hogy tudniillik a törvény rossz és hogy a törvény rendelkezéseinek megváltoztatásáért küzdenünk kell. A parlamenti csoport ebben az irányban meg is tette a kötelességét és éppen a munkakamarákra vonatkozólag azt a szempontot, amelyet Csiszár ur említett, a munkakamarákról szóló törvény tárgyalásánál határozottan ki is fejeztük, hiszen ezzel a törvénnyel kapcsolatban huszonháromszor szólaltunk fel. A törvényt megszavazták, de nem léptették életbe. Az iparkamarai törvény valóban rossz, az intézmény azonban megvan és nagy pénzeket fizetünk oda. Ezért nem lehet közömbös reánk nézve, hogy a küszöbön álló választások alkalmával a kamarák hogyan alakulnak meg. A multkori iparkamarai választásokat a párt megbízásából igyekeztem irányítani és akkor láttam világosan az egész helyzetet s a számtalan nehézséget. Ezért arra kérem a szakosztályt, méltóztassanak kiküldeni egy bizottságot, amely a küszöbön álló ipar és kereskedelmi kamarai választásokat intézze, hogy ne úgy legyen, mint a multban, amikor egyik helyen önálló listával, másik helyen megegyezéssel választottak, hanem egységesen járjunk el. Úgy gondolom, ha méltóztatnak engem megbizni, szívesen vállalom az irányítást s kérek azután minden iparkamara részéről még egy-egy tagot magam mellé. Javasolom Brassóból *Szabó Béni*, Temesvárról *Kabos Armin*, Marosvásárhelyről *Csiszár Lajos*, Szegedenből *Görög Ferenc*, Déváról *Leitner Mihály*, Kolozsvárról *Réty Károly*, Nagyváradról *Szemere Miklós*, Szatmárról *Szücs Kálmán* urakat. Kérem kiküldeni ezt a bizottságot és javasolom, hogy ez a bizottság bizassék meg, hogy a következő iparkamarai választásokra minden intézkedést megtegyen és a pártvezetőséggel egyetértően egységes eljárásban egyezzen meg.

A Szakosztály a javaslatot magáévé teszi és a küszöbön álló iparkamarai választások intézésére *Szabó Béni*, *Kabos*

Armin, Csiszár Lajos, Görög Ferenc, Leitner Mihály, Réty Károly, Szemere Miklós és Szücs Kálmán személyében bizottságot küld ki, felhatalmazva Elnököt e bizottságnak a felmerülő szükséghez képest való kiegészítésére.

Hexner Béla

okl. vegyész-mérnök, Kolozsvár:

A gyárilpar helyzete és főbb sérelmei.

Erdély és a magyarság szempontjából Románia kormányainak gazdasági politikája rossz. Ennek fő oka az, hogy az ország gazdasági politikáját olyan exkluzív társaság vezeti, mely semmit sem tud és semmi jót nem akar. Azok a gazdasági törvények, melyeket máig megteremtett, nem alkalmasak arra, hogy a gazdasági jólétet emeljék és *eredményei, hogy az ország egész lakossága, mint fogyasztó, a nagyiparra nézve már alig jöhet számításba, annyira leromlott anyagilag, hogy vásárlóképessége a minimumra csökkent.*

Tíz esztendő sem volt elegendő arra, hogy az arra illetékesek ezt a szomorú tényt belássák és hogy az ország gazdasági dolgainak intézésébe azokat a kisebbségi tényezőket bekapcsolják, akik a gazdasági életet eddig is vezették és a vezetésben sikereket és eredményeket értek el.

Különösen a nagyipar dolgát teszik a kormányok pártjaik politikájának függvényévé és különbséget tesznek nagyipar és nagyipar között, az igazgatósági tagok, a tulajdonosok, a részvényesek és a többi nemzetiségének szempontjából.

Vámkérdés.

A vámokat nem állapítják meg az ország iparvédelmi szempontjából, hanem első sorban az államkincstár érdeke a döntő. Ezenkívül aztán a nemzeti szempontok a mérvadók. Ahelyett, hogy az országban termelt minden kész anyagot szabadon engednék kivinni és értékesíteni, azokat, amelyek ki-

sebbségi érdekeltségek gyártmányai, kiviteli tilalmak, vagy kiviteli korlátozásokkal, esetleg hihetetlen mérvű kiviteli vá-mokkal és illetékekkel terhelik, úgy, hogy külföldön való el-adásuk lehetetlenné válik.

Erdély kincsei, melyek előbb egész Középeurópa ipar-
nak voltak szivesen látott nyersanyagai, az erdélyi ércek ma
kiviteli tilalom alatt vannak. A határos országok: Magyar-
ország, Csehszlovákia, Lengyelország és Ausztria ma svéd
vasérccekből kohósítja a vasat és tengerentuli ércekből ál-
litja elő a fémeket. Az erdélyi és bánáti bányák üzemen ki-
vül vannak, a magyar bányatulajdonosok egészen tönkre-
mentek, míg a politikailag kellemes bányatulajdonosok bá-
nyáit az állam veszi meg, vagy a Banca Naționala kölcsö-
nökkel támogatja. Ezzel szemben a nagyrészt magyar szörme-
ipar nyersanyaga az országban igen nehezen szerezhető be,
mert nyersanyaga: a bárány- és kecskebőrök kivitele teljesen
szabad.

Külkereskedelmi szerződések dolgában a kormányok vég-
telenül keveset tesznek. Azoknál a szerződéseknel, amelyeket
eddig megkötöttek, kétes politikai vívmányokért föláldozzák
az ipar érdekeit. Azokkal az országokkal, amelyekkel Erdély
ipara élénkebb nexust tarthatna fenn, még csak tárgyaláso-
kat sem kezdtek. Még csak meg sem kérdezte soha a kor-
mány a saját országának iparát arra vonatkozólag, hogy kül-
kereskedelmi szerződések kötése esetén mi az ő érdeke, mi az
ő kívánsága.

Ipari tőke.

A nagyipar tőkével való ellátása, főleg azonban a kisebb-
ségi nagyipar tőkével való ellátása egyenesen katasztrófális.
Míg a külföld nagy bankjai saját iparvállalataikat annyira
támogatják olcsó tőkével, hogy még itt nálunk Romániában
is a rengeteg nehézség és rizikó mellett is fel tudják venni
gyárainkkal a konkurenciát, addig a mi pénzügyeink csak
nagyon kicsi és nagyon rövid lejáratu tőkével jönnek a gyár-
ipar rendelkezésére és oly borzalmas feltételek mellett, hogy
reális és komoly nagyipar ezeket a terheket el sem bírhatja.

A kamatok, proviziók, illetékek oly magasak, hogy azo-
kat nem bírjuk és a mi bankjaink — és ez áll a mi kisebb-
ségi bankjainkra is — a nagyipart azonnal megfojtják, amint

ezen horribilis terhek viselésére képtelen, még akkor is, ha *nehéz helyzete csak pillanatnyi állapot és átmeneti dekonjunktúra következménye. Sok magyar iparvállalat, sok magyar vagyon veszett el a magyarságra nézve, mert sem a kormányoknak, sem a pénzügyintézeteknek egyáltalában nem volt iparpolitikájuk.*

Igaz, van itt az országban immár három éve egy intézmény, melyet a törvény azért hozott életre, hogy az ország iparát tőkével lássa el. Ez a Creditul Industrial. Ez keletkezésének első évében a liberális bankok érdekkörébe tartozó vállalatokat annyi tőkével látta el, hogy a liberális pénzügyintézeteket mobillá tette, de ezzel aztán el is fogyott a tőkéje és immár két éve nem csinál semmit. Abban az első évben, amikor ennek az intézménynek még pénze volt, nem kerülhetett sor a kisebbségek gyáriparára és most már ez nem is számíthat innen semmi néven nevezendő segítségre.

A különböző törvények, de főleg a korlátozó *deviza-rendeletek* lehetetlenné teszik a gyáriparnak, hogy külföldi tőkét behozhasson és vele dolgozhasson. Tudjuk, létezik egy törvény, amely szerint az állam bármilyen követelése megelőző kielégítés szempontjából minden más hitelezőt, legyen az akár első helyen is ingatlanra bekebelezve és lett legyen az állam követelése látható, vagy láthatatlan, esedékes, vagy nem esedékes. Amíg ez a törvény életben lesz, addig külföldi tőke itt biztonságban nem lehet és így be sem fog jönni.

A rendeletileg életbeléptetett devizakorlátozások pedig fizikailag teszik lehetetlenné a külföldi tőkével való dolgozást.

Szállítások.

A kormányok szállítási politikája egyenesen káros Erdély és a magyarság iparára. Nem is szólva a C. F. R. koncepciótlan, lelkiismeretlen és panamákkal telt adminisztrációjáról, a tarifális rendelkezésekkel, különösen az irracionális önköltségmegállapítással, nemcsak hogy megakadályozzák Románia egyes országrészeinek gazdasági együttműködését is. *Megakadályozzák azt, hogy Románia országrészei: Bukovina, Besszarábia, a Regát, a Bánság és Erdély végre egy gazdasági egységet képezzenek.* Az országrészek azon nyersanyagai.

amelyek a Regátban is feldolgozhatók, tarifális okokból nem kerülhetnek Erdélybe és Erdély azon ipartermékei, amelyek a Regátban is gyártatnak, innen más országrészekbe nem juthatnak. Példa erre a schamott és cserép, amely 300 km.-en túl vasuton el nem juthat.

Energia-kérdés.

Ami Erdély nagyiparának erő- és energiaszükségletét illeti, a Bukarestben felállított energia-bizottság a vállalatok kéréseit, különösen ha ezek kisebbségek, hosszadalmasan, nehézkesen és rosszakaratulag intézi el. Ezért kihasználatlanok Erdély vizierői és drága az ipari termelés.

A külföldi olcsó szén behozatala lehetetlen, mert a szénbányák a liberális tőke tulajdona.

Erdélynek, ipari szempontból legnagyobb kincsét, a földgázt, a kormány egy politikai csoportnak ajándékozta, mely a gáz árát állandóan emelve, a földgáz mentén épült iparvállalatokat kiuzsorázza, önmagának mérhetetlen hasznót biztosít és gyűjti a tőkét, mellyel az általa tönkretett ipartelepeket majd meg fogja vásárolni, ha Erdély gazdasági lelkiismerete nem fog idejében felébredni.

Nacionalizálás.

A gazdasági törvények módot adnak a kormánynak arra, hogy az ipariüző román állampolgárokat nemzetiségi szempontból bírálják el és őket a munkától elzárják, mert a rendszer, amelyen ezek a törvények állanak, a „koncesszió” rendszere.

Gyakran látjuk, hogy törvényekbe, amelyek általános ipari kérdésektől távol állanak, olyan paragrafusokat igyekeznek becsusztatni, amelyek a kisebbségi iparra vonatkozólag végzetesek lehetnek.

Emlékeztetek a pénzügyminisztérium átszervezését célzó törvényjavaslatra, mely a képviselőházban meglepetésszerűen és en bloc keresztül is ment, mely a 36-ik §-ban a kisebbségi vállalatokra végzetes mellékmondatot tartalmazott, nevezetesen azt, hogy: „a magánvállalatok mellé kinevezendő kormánybiztosok működési és hatáskörét pedig az őket kinevező miniszteri rendeletek, illetve a törvény később megalkotandó végrehajtó utasításai határozzák meg“.

Hála szenátusi képviselőnknek, Szakosztályunk elnökének, Gyárfás Elemérnek, ki felszólalásával megakadályozta ennek a paragrafusnak törvénnyé válását és sikerült kivivnia azt, hogy a kormánybiztosi intézmény az új törvény szerint is csak a speciális törvények alapján működő intézeteknél lesz fenntartható.

Bármily pártállású kormányok, a nagybankok és az egész román közvélemény organizálva vannak a magyar és az egész kisebbségségi nagyipar ellen és harcba vannak állítva az ugynevezett „*nacionalizálás*” jelszava alatt.

Ez a harc egészen nyílt és abból áll, hogy a kisebbségek gyáriparát *román és regáti vagyonná kell tenni*. Végzetes hiba ez nemcsak a kisebbségekre, hanem az egész országra nézve is, mert nincsenek tekintettel arra, hogy az ország közgazdasági érdeke az ország minden polgárának érdeke és kára az ország minden polgárának kára. Nincsenek tekintettel e harcban az ország egyetemleges produktivitására és — úgy látszik — nincsenek tudatában annak, hogy ők Románia iparának vezetésére ma még sem elegendő tőkével, sem elegendő tudással, sem elegendő szakemberrel, sem eladási berendezkedéssel, sem bel- és külföldi relációkkal nem rendelkeznek. Így tehát *nem tudják a román sovén nemzeti körök az egész román ipart, amelyik ma van, még kevésbé azt, amelyik holnap lehet, az ő felfogásuk értelmében* „*nacionalizálni*,” és „*nacionalizálva*” *fenntartani*. De különösen nem tudják azt most, az internacionális és elsőranguan organizált trösztök kiméretlen konkurrenciája idején. Most, amikor látható, hogy az egész ország gazdasági élete, függvénye a külföldi gazdasági alakulatoknak és csak egy láncszem a világ gazdasági életében.

Nem veszik tekintetbe azt, hogy a leu stabilizálása, a külföldi kölcsön, alapja ugyan a nyugodt gazdasági életnek, de ezeknek elérése csak úgy lehetséges, ha az országban nyugodt és törvényszerű és az ország minden polgárára egyenlően kiható gazdasági élet létezik.

E harc folyamán felhasználják a kisebbségi ipar ellen a legkülömbözőbb odatartozó és nem odatartozó törvények tiltó és zaklató paragrafusait és rendeleteit és alig van nap, hogy egy vagy több inspektor ne tartana kisebbségi vállala-

toknál valami irányban inspekciókat, ami nemcsak, hogy rettenetes költségekkel van egybekötve, hanem akadályozza a rendszeres gyári munkát.

Még csak rövid ideje van annak, hogy megtörtént, hogy egy erdélyi, kisebbségi nagyipari vállalat üzemét egy sósavgyárral nagyobbitotta, mely anyag eddig az országban előállítva nem lett. Ennek a nyersanyaga a konyhasó, melyet a vállalat a sósavgyártás céljára a kincstártól vett és a kincstár ezt a vállalatnak e célra raffinálva adta el. A gyár megszerezte az összes engedélyeket és bejelentette az üzembevétel napját, mégis az indítás idejében kiszállt egy bizottság, mely kimondotta, hogy a sósavgyár a bányatörvény hatálya alá tartozik, mert konyhasót dolgoz fel és így a bányatörvény által megkövetelt validálási eljárásnak kell alávetni és amíg ez le nem folyik, a gyárat zár alá vette és a megindítását le tiltotta.

Ha validáltatni is kell a gyárat, miért kell annak állania? Azért, hogy a beléje helyezett tőke önmagát egye, hogy a gépek üzemen kívül rozsdásodjanak és hogy a nemzetgazdasági érdek hátraszorításával is a vagyon nacionalizálva legyen.

Uraim, ha a tétel áll a sósavgyárra, úgy áll az üveggyárakra is, a cementgyárakra és mindazon gyárakra, amelyek bányatermékeket használnak föl, ha nem áll esetleg mögöttük román nemzeti politikai érdek.

A bányatörvény módosítását minden erőnkkel kell, hogy követeljük, mert ha ez nem fog megtörténni és a törvényt mai szövegében fogják végrehajtani, úgy templomaink és temetőink sem lesznek biztonságban, mert a kormánynak joga van ezen területekre is bányakutatási engedélyeket osztogatni.

A bányatörvényhez hasonló gazdasági törvények egész sorát hozták és ez mind a nacionalizálás jegyében megindított harc érdekében történt és ezek lehetetlenné teszik kisebbségi gazdasági alakulatok létesítését, azokat pedig, amelyek fennállanak, olyan ellenszolgáltatás nélküli tehertételekkel sújtják, hogy existenciájuk veszélyeztetve van. De ezeken kívül, törvényen kívül, rendeletekkel forumokat állítanak fel, amelyeknek törvényfeletti hatalmat adnak, ilyen a Comisia Specială Economică, melynek engedélye nélkül Erdélyben

részvénytársaság be nem jegyezhető, bár teljesítette légyen is a törvény megkövetelte összes feltételeket.

A vállalatokra igazgatóságokat oktrojálnak, kik nem szakemberekből állanak, hanem politikusok és akiknek ez a megélhetésük, ami nemcsak a kisebbségek iparára elviselhetetlen, hanem még a protekcionált iparokra nézve is olyan költséges, hogy prosperitásukat is lehetetlenné teszi.

A nacionalizálásnak legujabb fázisa most az, hogy a kincstári vállalatok a kisebbségi munkásokat, akármilyen szakemberek azok, elküldik, hogy románokkal helyettesítsék őket, de hatalmi alapon a magániparvállalatokat is kényszerítik, hogy szakképzett kisebbségi munkástömegeiket románokkal helyettesítsék.

A hatóságok az állami üzemek produktumaival úgy gazdálkodnak, hogy az állami kezelés horribilis deficitet mutat csak azért, hogy ürügy legyen arra, hogy regáti fillérekkel a komerciálizálási törvény alapján komerciálizáltassanak. — Ugy látszik most van soron Nagybánya, Kohóvölgy és Vajdahunyad.

Régebbi időben a kincstári bányák, erdőségek, kohók és fűrészek arra valók voltak, hogy a feldogozó ipar olcsó nyersanyaghoz jusson. — Most ezek termékeinek eladási árát a kincstár annyira drágítja, hogy messze a világpiaci áron felül van, hogy a kisebbségi kezekben levő feldolgozó ipar nem rentabilis többé.

A törvény nem ismer adózás szempontjából vállalat és vállalat között különbséget, mégis a praxisban a kisebbségi vállalatokat sokkal jobban adóztatják és az adókat irgalmatlanul behajtják, de adó módjára hajtják be a vállalatokon az állam oly követeléseit is, melyek teljesen önkényesen, egyoldaluan lettek állami közegek által felállítva és amelyeket csak bírói ítélet után lehetne, bírói uton behajtani. — Törvény ellenére az állam ezeket mégis pénzügyi hatóságai által hajtja be. — S tekintettel arra, hogy az állam minden követelése kielégítés szempontjából megelőz minden egyéb követelést, ez a rendszer a vállalatokra határtalan károkkal jár.

Föl kell emelnem szavamat a nagyipart terhelő illegitim költségek miatt is, melyek oly nagyok már, hogy a termelés költségeit nagyon érzékenyen növelik. — Minden hatóság,

minden hivatal újabb és újabb költségeket ró a vállalatokra, mely költségek semmi törvényes alappal nem birnak és ez már a konkurensképesség rovására megy.

A borzalmasan elterjedt és minden törvény ellenére létező baksisrendszer pedig annyira közismert parazitája, különösen a kisebbségi nagyiparnak, hogy kipusztítása elsőrangú országos ipari érdek.

Végezetül szóvá kell tennem a szakképzett magyar mérnökök szomorú helyzetét is. — Ha állami szolgálatban vannak, előmenetelben nem részesülnek, mindenképpen visszaszoríttatnak és nem teljesítetik ama jogos követelésük, hogy a *Corpul Tehnic*-be felvétessenek és így a mérnökök részére törvényesen megállapított pótdíjban sincsen részük. — Nem ritka dolog, hogy egy 45 éves mérnök 2400.— lei havi fizetésért dolgozik, tehát kevesebért, mint a hozzá beosztott előmunkás. A magánéletben alkalmazott mérnökök, ha magyarok, nem vétetnek fel a mérnökegyesületbe, az úgynevezett *A. G. I. R.*-ba, ami rájuk nézve mérhetetlen károkkal jár, mert sem mint szakértők, sem mint vállalkozók szabadon nem működhetnek.

Mindezeknél fogva tisztelettel kérem a következő határozati javaslat elfogadását:

1. Az Országos Magyar Párt nagygyűlése kívánja, hogy gazdasági működést Románia minden polgára szabadon fejthessen ki olyan törvények korlátai között, amelyek teljes egyéni szabadság alapján állanak és kívánja, hogy a gazdasági élet egész vonalán szűnjön meg a „koncessziók” rendszere. Montesíttessék a gazdasági élet minden pártpolitikai befolyástól.

2. A nagygyűlés állást foglal az olyan „*nacionalizálás*” ellen, mely az ország kisebbségi polgárait az ország iparában idegenekkel egy sorba helyezi. Követeli a teljes egyenlőségen és szabadságon alapuló *ipartörvény* létesítését és ennek mielőbbi életbeléptetését elsőrangú államérdeknek tartja. Kívánja a *Comisia Specială Economică* eltörlését.

3. Az ipar kellő mennyiségű tőkével való ellátása, újabb fizetési eszközök, mint csekk, clearing, ipari záloglevelek létesítése érdekében mozgalmat indít.

4. Kivánja a teljes mértékű iparvédelmet és kivánja, hogy minden ipari termék szabadon és korlátlanul bel- és külföldön értékesíthessék.

5. Végül mozgalmat indít aziránt, hogy külkereskedelmi szerződések kötéssenek a szomszédos országokkal.

A Szakosztály az előterjesztett javaslatokat egyhangulag elfogadja.

Szabó Béni

ipartestületi elnök, Brassó:

A kézműipar helyzete és főbb sérelmei.

Előadásom a kézműipar helyzete és főbb sérelmei címén bevezetésből, hat különböző csoportba osztott panaszok, sérelmek ismertetéséből és egységes határozati javaslatból áll. A panaszok és sérelmek, valamint a határozati javaslat pontjainak nagyobb része, az *Ipartestületek Országos Szövetsége* által 1928. szept. 7-én Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában és Kézdivásárhelyen tartott kerületi gyűléseken, valamint nevezett Szövetség által *Gyergyószentmiklóson 1928. szept. 8-án megtartott közgyűlésen* tárgyalattak, elfogadtattak, s általam áttétettek az Országos Magyar Párt közgazdasági szakosztályához tovább tárgyalás, elfogadás és illetékes helyre való juttatás végett.

Egykor messze földön híres kézműiparunk régebbi multja fokozatos fejlődésen ment át, s a legmagasabb fokot a világháborút megelőző évtizedben érte el.

Ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy a hatalom tudatában volt a kézműipar nagy jelentőségének és ezért minden erkölcsi és anyagi támogatást megadott, amellyel a kézműipar előhaladását biztosíthatta.

Az eképpen erőssé fejlődött kézműipar, bár a világháboru éveiben bizonyos hanyatlást mutatott, egyik legértékesebb gazdasági tényezője volt a megnagyobbodott Romániának.

Tíz esztendő telt el azóta. És ezen tíz esztendő alatt úgy nivóban, de különösen anyagi értékekben olyan veszteség érte a kézműipart és a kézműiparosságot, hogy régi jelentőségének csak az emléke él.

Az a hozzá nem értő rendszer, mellyel a kézműipari kérdéseket intézik, az a méltánytalan, sokszor ellenséges érzületből származó bánásmód, amelyben a kézműiparosságot sok esetben részesítik, azok a különféle törvények és rendeletek, amelyek a kézműipar és iparosok érdekeivel teljesen ellentétben vannak, az aránytalan, számtalan esetben igazságtalan közterhek, melyeket a kézműiparosságnak kell viselnie, az állami támogatás teljes hiánya és sok más okok azt eredményezték, hogy ebben a hihetetlenül gazdag országban a kézműipar haldoklik s a kézműiparosok 70—80%-ánál ur lett a nyomor. Az iparendedélyeket mestereink ezerszámra adják vissza. Naponta régi és virágzó üzemek százszámra pusztulnak el. Iparosaink egyrésze az évtizedeken át összekuporgatott vagyunkájának romjain él, másrésze pedig a könyörtelen hitel hálójában vergődik.

Röviden ez az utóbbi tíz esztendő mérlege s egyszersmind tükrö a jövőnek. Ha belenézünk ebbe a tükörbe, elszorult szívvél látjuk, hogy a romániai kézműipar a jövőben *új iparcikket termel, koldusbotot sokezer derék iparos számára.*

Egyenlőtlen küzdelmünkben, melyet az ország kézműiparáért és a kézműiparos társadalomért tíz év óta hősiessen viselünk, még egyszer segítségül hívjuk mindazon tényezőket, amelyeket együttesen hatalomnak neveznek. Még egyszer reámutatunk azon gyógyszerekre, melyeknek alkalmazásával gyógyítható a nagybeteg kézműipar. Ha most sem hallgatnak meg, ha most is csalódunk, úgy hozzákezdhetünk azon gyászszertartás előkészítéséhez, mellyel eltemetik a nagymultu erdélyi, ma már romániai kézműipart, amelyet egy kincsekben gazdag ország jobb sorsra érdemes népei fognak gyászolni.

Adók, taksák.

A kézműiparosság adója. kevés kivétellel, mindenütt öletszerűen, az iparos teherbíróképességének figyelembevétele nélkül lett kivetve.

A kézműipar adó-kulcsa jelentékenyen magasabb, mint a más foglalkozási ágak adó-kulcsa.

Az adókivető bizottságok olyan egyénekből állíttatnak össze, akik a kézműiparos viszonyait nem ismerik, ezért a kirovás nem lehet sem arányos, sem igazságos. Rendkívül sé-

relmes az évről-évre szóló adókievetés, mely sok időveszteséget jelent és számítási zavarokat idéz elő az üzemi életben.

Az adófeleltesezések mai rendje rendkívül bonyolult, költséges, időveszteséggel jár, főképp azért, mert a feleltesezési tárgyalások nagyrésze nem az adókievetés helyszínén történik. Teljesen igazságtalan a kincstár azon eljárása, hogy a bizottság által megállapított és a fél által elfogadott kiróvást tömegesen feleltesezi meg.

Rendszertelen és sok visszaélésre ad alkalmat az adófizetéseknek apró kis cédulákon való, gyakran olvashatatlan írással kitöltött nyugtázása.

Egyetlen jogállamban sem ismeretes az a könnyörtelen, magára a kincstára nézve is káros rendszer, mellyel az iparosok adójába azok szerszámait, gépeit is lefoglalják és elárverezik.

Szociális és emberbaráti érzés nélküli az a rendszer, amely szerint a 60 éven felüli, tanonc és segéd nélkül dolgozó öreg mestereket megadóztatják.

A luxus- és forgalmi adók, melyek a nagy verseny miatt nem háríthatók át a fogyasztókra, egyoldaluan érintik az iparosságot, tehát igazságtalanok. Ugyiszintén sérelmes a 4%-os munkásadó szedése, amelyet a munkaadóval hajtának be, rengeteg kellemetlenséget és időveszteséget okozva ezáltal iparosainknak.

Elviselhetetlen terhet jelentenek a különféle taksák, amelyek természetüknél fogva az iparosságot terhelik legsúlyosabban, míg más társadalmi rétegeket sokkal kisebb mértékben érintenek.

Súlyos terheket jelentenek azon különböző ipari okmányok után fizetendő taksák, amelyeket ipari oktatás céljaira szednek, de amelyeket mégsem fordítanak a helyi oktatási célokra.

Betegsegélyzés és munkásbiztosítás.

Az 1907. évi XIX. tc. alapján létesített munkásbiztosításunk az egész világon első helyen állott, teljes paritás volt a munkaadó és munkás között úgy a teherviselésben, mint a vezetésben és ez a paritás egészen a választott bíróságig kiterjedt s az önrendelkezési jog kiterjedt az intézmény alsóbb szerveire is.

Ezek alapján úgy az ellenőrzés, mint a felmerült hibák orvoslása gyors és tökéletes volt s minden lehetőség meg volt arra, hogy az intézmény az aggkori és rokkantbiztosítást is bekapcsolja.

S mindezen széleskörű és pedáns adminisztráció a háboru előtt a bevételek 16%-át igényelte csupán.

Az impérium átvétele után az intézmény vezetését az állam vette át s az autonómiát csaknem teljesen megszüntette.

Azóta országos a panasz, hogy a segélyek késedelmesen és a jogos igényeknek nem megfelelően osztatnak ki, a gyógykezelés felületes és rideg. A központ Bukarestből késedelmesen szállítja a gyógyszereket s azok drágábbak, mint vidéken.

Törvényellenesen 100%-kal emelte a díjakat a bukaresti központi pénztár 78.085—1926. számú rendeletével, mely által 170 millió lej bevételi többlet állott elő, amelyből az első évben csak 40 millió fordított munkássegélyezésre, melynél fogva úgy látszik, hogy az állam ezt az intézményt bevételi forrásnak tekinti.

Sulyos sérelem, hogy a különféle nyomtatványok csak az állam nyelvén nyomatnak, melyeket az állam nyelvét még el nem sajátított iparosaink nem tudnak kitölteni.

Közben elkészült az új betegsegélyezési és munkásbiztosító törvény tervezete, a teherviselő iparosok és munkások meghallgatása nélkül. Az új tervezetből is teljesen hiányzik az autonómia, ami az érdekelt felek ellenőrzését lehetlenné teszi.

Az igazgatás a tervezet szerint terjedelmes, komplikált és oly költséges, hogy a betegsegélyezési járulékot teljesen felemésztí.

Törvények, rendeletek. Ipartörvény.

Egyik legsúlyosabb sérelme a kézműiparosságnak az a körülmény, hogy a háboru utáni tizedik esztendőben is az ország kézműiparát négy különféle *ipartörvény* rendelkezése szerint irányítják, amiből a sérelmeknek és hatásköri összeütközéseknek légiói keletkeznek.

A régi Magyarországtól átszatolt területeken az 1884. évi XVII. törvénycikk van még ma is érvényben. Ez a különben kiváló törvény, 44 év után nagyrésztben elavult. E törvénynek különösen a tanoncokra és munkakönyvekre vonat-

kozó része a legsérelmesebb, mivel lehetőséget nyújt arra, hogy a kézműiparosok közé a félig képzett kontár-iparosok nagy tömege kerüljön.

Másik súlyos sérelme a kézműiparosságnak a *munkakamarákról szóló törvény*, mely meghozatott, de még nincs életbeléptetve. Ezen törvénynek legsúlyosabb része az, amelylyel megszünteti az ipartestületi intézményt, továbbá munkaadókat és munkást ellentétes érdekeik dacára egy intézménybe tömörít, érdeköszeütközés esetén mindkettőt védtelenné teszi.

A *spekulatortörvény* tipikusan háborus törvény, melynek ma semmi létjogosultsága sincs és csak arra jó, hogy lelkiismeretlen emberek az ezer bajjal küzdő iparosságot üldözzék, hurcolják vele. A mai viszonyok között e törvény életbentartása mélyen sérti az iparosság becsületét.

A közoktatási kormány a *tanoncoktatási törvényt* 1924-ben aképpen módosította, hogy iparostanoncnak csak az vehető fel, aki az elemi iskola negyedik osztályát sikeresen elvégezte. A törvény végrehajtását képező utasítás 1926. év nyarán jelent meg és nem állapított meg a négy elemi osztálynál kevesebb képzettségű tanoncok részére megfelelő átmenetet, hanem utóbbiakat az elemi, vagy a felnőttek iskolájába való beíratásra kötelezte, hol természetesen napközben járnak iskolába s ezáltal szakmájukat képtelenek jól megtanulni.

Hitelügy.

Az a tény, hogy országunk effektív pénze jelentékenyen kevesebb, mint amennyire az ország nagysága, népességi viszonya és gazdasági élete szerint szükség volna, azt idézte elő, hogy a hitel a világ összes államai között nálunk a legdrágább.

Keveset enyhített ezen a téren az állam azon rendelkezése, mellyel mintegy kétmilliárd lejt bocsátott állítólag a nagybankok rendelkezésére 6%-os alapon, hogy azok szintén alacsony kamatláb mellett bocsássák a kisebb pénzintézetek rendelkezésére. Sajnos, ezen elég tekintélyes összegből a kisebb pénzügyintézeteknek mindössze csak 26 millió lei jutott.

A *Creditul Industrial* kizárólag kisiparosok részére 166 millió lejt juttatott egyik erdélyi nagy banknak 9% mellett.

Ezen olcsó kölcsönből mintegy 4000 iparos kapott hitelt, akik között kisebbségi iparos alig van.

Ez a két tény szomorú példáját mutatja a magasabb szempontok teljes hiányának.

Ezen mostoha elbánás miatt a több mint 85%-ot kitevő erdélyi és bánsági kisebbségi kézműiparosok a tőkeszegény kisebbségi pénzüzetekre szorultak, melyek drága betét-tőkék felhajtásával próbálták a hiteligényeket kielégíteni, sok intézet oly módon, mellyel a legélesebb jogos kritikát hívták ki. A nagy gazdasági pangás mellett az ipar az abnormalis kamatlábat nem bírta el és az évek rendjén, főképp a magyar kisiparosság teljesen önhibájukon kívül annyira eladósodott, hogy amig régebben az iparosság 20—30%-a dolgozott hitellel, addig ma 70—80%-a roskadozik a terhek alatt.

Ezek az egészségtelen állapotok figyelmeztették az iparosságot arra, hogy megfelelő szervezkedéssel egy saját maga által létesített altruista szellemű nagy pénzüzettel oldja meg a már tarthatatlanná vált helyzetet.

Vámügyek.

Vámtörvényünk hiányos és rossz, állandó rendeletekkel való módosítás alatt áll. A magas behozatali vámok megdrágították a belföldi termelést, a magas kiviteli vámok pedig versenyképtelenné tették iparunkat. Ez azért van, mert nálunk a vám nem a nemzetközi áruforgalom szabályozója, hanem az államnak mesterségesen teremtett jövedelmi forrása.

Vámtörvényünk fogyatékosága vagy a végrehajtás felületessége teszi lehetővé, hogy országunk vagyonos lakosságának tekintélyes része podgyász-számra hozza be külföldről a kész iparcikkeket s ugyanakkor képzett kisiparosaink munka nélkül állanak.

Tanonc-kérdés.

Miután a tanonccoktatás ügyével Csiszár Lajos előadótársam fog foglalkozni, csak általánosságban állapítom meg az egész tanonckérdés mai tarthatatlan helyzetét, amely minden irányban sürgős megoldásra vár.

Vásárok ügye.

Egyik beteges tünet az, hogy a különböző vásárok számát állandóan szaporítják és ezzel iparosainkat arra kényszer-

ritik, hogy az év jelentékeny részét vásárbajárással töltsék el. Vagyont tesznek ki azok a költségek, fuvardíjak, idővesztések, melyek a gombamódra elszaporodott új vásárok járásával érik iparosainkat, amely vásárokon elért eredmények a legtöbbször a költségeket sem fedezik.

Kontár-kérdés.

A nehéz gazdasági viszonyok, de különösen az alkalmatlan ipartörvény következtében a kontár-iparosok száma egyre szaporodik. Mivel ezen iparosok semmiféle közterhet nem viselnek, létében támadták meg a sokféle adót és taksát fizető iparosokat.

Hatósági intézmények műhelyei.

Ilyen természetű káros tevékenységet fejtenek ki a különféle állami intézmények által fenntartott műhelyek és börtönök.

Közszállítások.

A közszállításoknál sincsenek tekintettel a kézműiparra. Ugyyszólván minden közszállítást a nagyvállalkozók kapnak meg, jöllehet a kézműiparosoktól sokkal jobb kivitelű munkát kapnának.

Ármaximálások.

A szintén idejét multa maximálásokkal teljesen megbénítják a normális forgalom és az egészséges verseny kifejlődését. Számatalan esetben könyörtelen büntetéseket szabnak ki, legtöbbször jelentéktelen okok alapján.

Rekvirálások.

Szinte elviselhetetlen az a zaklatás, a tulajdonjog teljes semmibevevése, mellyel főképp a kisebbségi kézműiparosokat s általában az egész lakosságot a rekvirálással kinozzák.

Határozati javaslataim a következők:

1. Az 1929. évi adókievetésnél vétessenek revízió alá mindazok az ötletszerűen kivetett adók, amelyek nem állanak arányban az iparosság teherbíróképességével.

2. A kézműipar adókulcsa szállíttassék le a más adókulcsokkal egyforma nivóra.

3. Az adókievetések történjenek ipari szakmák szerint s a bizottságba, legalább mint informátor, vétessék be az Ipartestületek, vagy más ipari alakulatok delegátusa. Az adókievetés három évre történjék.

4. Az adófelelbezés történhessék az adókivetés helyén és a bizottság által megállapított s a fél által elfogadott adót a kincstár ne felelbezze meg rendszeresen.

5. Az adófizetés adófizetési könyvecskében legyen nyugtázva.

6. Az iparos adója miatt szerszámai és gépei ne legyenek lefoglalhatók.

7. A 60 éven felüli mesterek és az új mesterek az első évben, ha segédek és tanulókat nem tartanak, legyenek felmentve az adófizetés alól.

8. A luxus- és forgalmi adók, melyek egyoldaluan érintik az iparosságot, töröltessenek, ugyszintén a 4%-os munkásadó is, melyet iparosaink kell, hogy beszedjenek és befizessenek.

9. Töröltessenek el az összes taxák, melyeknek legnagyobb részét az iparosság kell, hogy fizesse; helyette állítsák vissza a *pótadó*-rendszert, amely egyedül van hivatva egyenlő közteherviselést biztosítani.

10. Töröltessék azon taxa, melyet a különféle ipari okmányok után kell fizetni s amely taxára vonatkozó rendelkezés a Monitorul Oficial 1927. évi 48-iki számában jelent meg. Töröltessék azon a címen, hogy az iparosság amugy is tul van terhelve fizetni való közterhekkkel.

11. Hogy a Betegsegélyző és Munkásbiztosító Pénztár működése elleni panaszok megszűnjenek, hogy az intézmény ismét visszanyerhesse régi világhírét és betölthesse azon szociális missziót, amelyet az intézménytől elvárnak, az érdekeltek meghallgatása nélkül készített új törvénytervezet. valamennyi fél közreműködésével dolgoztassék át aképpen, hogy az intézmény teljes autonómiáját visszanyerhesse.

12. A legközelebbi törvényhozási ciklusban az elavult ipartörvény helyett hozassék egy, az ország viszonyainak megfelelő új ipartörvény. Ezen törvénytervezet elkészítésénél vétessék alapul az Ipartestületek Országos Szövetségének azon tervezete, melyet a Szövetség az illetékes minisztériumnak már megküldött és amely általánosságban jelöli meg azokat az irányelveket, melyek alapján egy jó ipartörvény elkészülhet.

A törvénytervezet elkészítésénél vegyék igénybe az Ipar-testületek Szövetségének és más nagyobb ipari alakulatoknak segítségét s végül a tervezetet tanulmányozás és javaslat-tétel végett küldjék meg az erdélyi ipari szervezeteknek s ezek javaslatával együtt vegye a törvényhozás a tervezetet tárgyalás alá.

13. A munkakamarákról szóló törvényt ne léptessék életbe, mert az a gyakorlatban soha sem fog bevélni. Ehelyett létesítsenek külön iparkamarákat és külön munkakamarákat. Ugyanis sem a jelenlegi kereskedelmi és iparkamara nem teljesen megfelelő védelmezője az ipari érdekeknek, sem az életbe léptetni szándékolt munkakamara nem lesz az.

14. A kifejezetten háborus időkre készített spekulatív törvényt helyezték hatályon kívül. Ennek az indokolása teljesen fölösleges.

15. A közoktatási törvényt módosítsák úgy, hogy mindazon iparos tanoncok, akik 1927—28. tanévben már a tanonciskolába jártak, tovább is oda járhassanak. Lehetetlen ezen tanulókat most a tanoncidejük utolsó éveiben elemi, vagy felnőttek iskolájába küldeni, ahol esetleg egész nap iskolában kell, hogy legyenek.

16. Gondoskodják a kormány megfelelő olcsó kölcsönről és a bankkamatlábat törvényhozás útján szabja meg.

17. Bocsásson a kormány olcsó kölcsönt a pénzintézetek rendelkezésére az egyenlőség elve alapján, hogy azok viszont a kisipart láthassák el kedvező feltételek mellett.

18. A *Creditul Industrial* szakítson eddigi sovén politikájával és az egész kézműipar érdeke szempontjából részesítse egyenlő elbánásban az iparosságot és nyújtson hitelt a kisebbségi iparosoknak is. Ne favorizálja a sokkal tőkeerősebb gyáripart, mint ahogy azt eddig tette.

19. Illetékes helyeken tétessenek lépések oly irányban, hogy a kézműiparnak ingó tárgyait is fogadják el kölcsönbiztosítéskul.

20. A Magyar Párt járjon közbe a magyar Bankszindikátusnál egy, a kézműiparosok által létesítendő bank alapításában. A magyar Bankszindikátus erkölcsi támogatása mellett az összes számbajöhető pénzintézetek vegyenek ebben részt. Addig bankközi megállapodásokkal, megfelelő ellenör-

zéssel, csökkentsék a kamatlábat és támogassák jóakarattal a bajbajutott iparosságot.

21. Vétessék általános revízió alá az egész vámtörvény, melynek rendjén a tulmagas vámtételek, úgy a kivitelnél, mint a behozatalnál jelentékenyen szállíttassanak le.

Minden eszközzel akadályoztassék meg a személyi szükséglet címén behozandó kész iparcikkek behozása, különösen töröltessék el azonnal azon igazolványok kiadása, amelyek az illetőket mentesítik a vámvizsgálatról. Minden állampolgár egyforma kell legyen, tehát a törvény rendelkezései alól senki sem menthető fel.

22. A tanoncoktatás tökéletesítése szempontjából 1929. év nyarán a kormány hívjon össze egy megfelelő összetételű ankétot, azzal a rendeltetéssel, hogy dolgozzanak ki egységes tantervet, egységes beiratkozási díjakkal stb., hogy végre kezdetét vehesse a jövő iparos nemzedék megfelelő szellemi képzése. Ezen ankéttra a kézműiparosok képviselői feltétlenül meghívandók.

23. Rendeleti uton módosíttassék az 1884. évi XVII. törvényeknek a tanonc szabadítására és a munkakönyv kiadására vonatkozó része.

24. A közeljövőben életbelépő Ober-törvény végrehajtásával kapcsolatosan a vásárok számát országosan csökkenteni kell. A mai állapot a közvagyonnak időben, értékben és pénzben való tékozlását jelenti.

25. A kontárok üldözésére a hatóságok nyujtsanak segítségzet azáltal, hogy a régi koronaegységben megállapított büntetéseket az erre vonatkozó miniszteri rendelet alapján (1 korona 50 leinek számítva) rójják ki.

26. A különböző hatósági műhelyeket fokozatosan szüntessék be, a börtönök műhelyeit pedig szigoruan utasítsák csak a házi iparcikkek készítésére.

27. Törvényes rendelkezéssel szabályozzák a közszállítókat, melyek rendjén a kézműipart nemzeti különbség nélkül aránylagosan részesítsék munkában.

28. A maximálási törvényt helyezték hatályon kívül, erre ma, a háboru után a 10-ik békeévben, semmi szükség nincsen. Ugyancsak szüntessék meg végre a polgári javakban daskáló rekvirálási törvényt is.

Nagy János

cipésmester, Székelyudvarhely :

Nem a mindennapi látványosságok közé tartozik, mikor egy egész országrész dolgozni és élni akaró társadalmi osztályai nagygyűlést tartanak, hogy a mai gazdasági politikának romboló hatásai ellen fájdalmas panaszait hallassák és az ellen védekező állást foglaljanak.

Az elhangzott súlyos sérelmek hallatára megrendül lelünkben a bizalom, hogy vajjon bizhatunk-e a jövőben.

Tagadhatatlan, hogy az ország kézműipara súlyos válságot él át. Ha nyitott szemmel vizsgáljuk a körülöttünk folyó gazdasági átalakulást, melyet a nagytőke és a fejlődő technika megindított, látnunk kell, hogy a kézműipar mai összetételében és szervezettségében e hatalmas gazdasági tényezők árnyékában rohamosan pusztul.

Az ország kézműiparának munkára és állandó keresetre van szüksége. Ebből a szempontból nekünk olyan eszméket kell felszínre hoznunk, melyek segítségével megteremthetjük a kézműipar életképességét.

A megváltozott életviszonyok, az évek óta tartó gazdasági krízis, de főleg a kormány gazdasági politikája két malomkö közé szorította a kézműipart s ennek energiája napnap után örlődik. omlásnak indult teste vánszorog, keresi a mankót, melyre támaszkodhatnak.

Mik lennének azok az eszközök, melyek az egészséges fejlődés útjára terelnék kézműiparunkat? Meggyőződésem, hogy a szétomlott, apró üzemekre tagozódott kézműipart csak a *szövetkezés* tudja újból termelő tényezővé tenni.

A kézműiparnak szövetkeznie kell a maga *hiteligényeinek kielégítésére, nyersanyagának beszerzésére, termékeinek értékesítésére*. E szövetkezés csak kereskedelmi alapon valósítható meg. Ebből a szempontból igen fontosnak tartom termelő szövetkezetek szervezését.

A kézműipar ma szervezetlen és fegyelmetlen, ragaszkodik önállóságához s ezért idegenkedik a szövetkezés eszméjétől.

Sikerrel volnának termelőszövetkezetek alakíthatók az *asztalos-, szabó- és a cipész-iparban*. Ezek az iparágak vannak tulsúlyban, de szétomlottak, magukra vannak hagyatva.

Angliában két rokontermészetű iparág, a ruházati- és cipészipar szövetkezetekbe egyesült s ezeknek akkora az évi forgalmuk, hogy ezer meg ezer munkáskezet foglalkoztatnak és biztosítják megélhetésüket.

Felemlitem a szemeink előtt megalakult budapesti Asztalos-Ipartestületet és a Szabó-Iparosok Szöv. kezét, melyek igen kis tőkével, szerény állami támogatással, de annál nagyobb lelkesedéssel kezdték meg pályafutásukat, kiállottak egy véres, pusztító háborút és ma is, mint elsőrangú tényezők, szolid és versenyképes munkájukkal elismerést vívnak ki.

A Magyar Párt volna hivatva, hogy az Ipartestületek Szövetségével karöltve meg tegye ebben az irányban a kezdeményező lépést.

Az ország kisebbségi kézműiparosága ma éltető vérkeringése és erős gerince a Magyar Pártnak. Elvárja ezért, hogy behatóbban foglalkozzanak vele és a szövetkezeti eszmét támogatassák és fokozatos munkaalkalmak teremtésével új irányt mutassanak a kézműipar számára.

Ezek azok az eszmék, melyekért küzdeni és dolgozni kell, hogy elérhesse a kézműipar azt, amit szétszórtnan nem tudott elérni, hogy minden szövetkezetből egy kisebb gyár létesüljön.

E gondolatokat ajánlom a Magyar Párt vezetőinek figyelmébe, mint olyan eszközöket, melyek a munkát szerető kézműiparosokat a párt kebelében lekötik.

Kemény Béla mérnök:

Bátor vagyok néhány pontot javaslatba hozni, melyek speciális műszaki természetüknél fogva esetleg elkerülték figyelmüket, azonban az ország ujjaépítéséhez feltétlenül szükségesek.

1. *Helyiérdekű vasuti törvény alkotása.* E vasut-típus Romániában teljesen ismeretlen volt. Az erdélyi h. é. vasutak megváltása a román állam által most van folyamatban; ezek is államvasutakká válnak. A h. é. vasuti típus bevezetése azonban feltétlenül szükséges, mert a vasuthálózat sűrítése egyes vidékek talpraállítása és bizonyos természeti értékek kihasználása szempontjából elengedhetetlen, viszont teljesen az államra hárítani ezt a feladatot kilátástalan dolog. A helyi

érdekeltség által az állam támogatásával építendő vasutak létesítése e vasutak speciális pénzügyi strukturája miatt csak külön törvény alapján lehetséges. Az az esetleges észrevétel, hogy az automobilizmus fejlődése a vasuthálózat süritését feleslegessé teszi, nem áll meg; a nagysulyu tömegáruk (fa, érc, szén stb.) fuvarozását az autó sohasem fogja átvenni a vasuttól.

2. *Magán-(ipar-)vasuti törvény alkotása.* Több ezer kilométer iparvasutunk van s e vasutak az erdő- és bányagazdaságnak egyik legfontosabb vagyontételét képezik. E vasutak építését és üzemét az utolsó években egy, a minisztérium által kiadott u. n. feltét-füzet (carnet de sarcini) szabályozta, amelynek a célja az volt, hogy egész iparágakat *megfojtson*. Ez a fontos ügy sürgősen rendezendő.

3. *Új közuti törvény létesítése.* Erdélyben — papíron legalább — a magyar 1890. I. tc. van érvényben, amely amugy is elavult, de nem is hajtatik végre. Közutaink siralmas állapota a közlekedést s ezzel gazdasági erőink kifejtését a legnagyobb mértékben megbénítja. A meglevő utak karbantartására s új utak építésére az állam eszközeit nagyobb mértékben kell rendelkezésre bocsájtani s az érdekeltségek hozzájárulását igazságosan szabályozni; e feladatok rendezésére egy gondosan előkészítendő törvény alapján eszközölnöd.

4. *Mérnöki kamara létesítése.* A mérnöki cím és gyakorlat kérdése nálunk nincs rendezve, a kontárok munkája pedig a laikus közönség sulyos károsodását okozza. Bukovinában a mérnöki kamarára vonatkozó osztrák törvény ma is érvényben van; ezt kellene a mai viszonyokra alkalmazni és érvényességét természetesen az egész országra kiterjeszteni. Az „AGIR“ (Asociațiunea Generala a Inginerilor României) néhány év óta foglalkozik szintén a kérdéssel, sőt több törvénytervezetet is dolgozott ki, eredményt azonban az utolsó évek nyugtalan légkörében nem tudott elérni.

Ezek volnának azok a műszaki vonatkozású kérdések, amelyek programmba vételét kívánatosnak tartom.

Dr. Veress Endre :

Szabó Béni ipartestületi elnök ur részletesen ismertette az iparosság sérelmeit; szükségesnek tartom azonban a huszadik szakaszhoz még valamit hozzátenni. Éveken át állandóan hangoztatjuk itt és a parlamentben is, hogy kisiparosaink hogyan mennek tönkre és egyáltalában nem tudnak boldogulni, mert az adóval, amit a legkiméletlenebbül rónak rá erre az egyik legszegényebb osztályra, teljesen tönkreteszik őket és ott állanak, hogy nap-nap után kénytelenek iparendélyeiket beadni, kénytelenek cégtáblájukat levenni és kontároskodásra vállalkozni olyan iparosok, akik eddig büszkeségei voltak egész Erdély iparának. Tapasztalatból mondom, mert nap-nap után keresnek fel engem és bizalommal fordulnak hozzám olyanok, akik régebben jómóduak voltak, akiknek nagy ingatlanuk volt és akik ott állanak, kezükben a megrendeléssel és még ahhoz sem tudnak hozzájutni, hogy a szükséges anyagot beszerezzék. Hiszen az iparosok nyolevan, százalékának nem nagy pénzösszegre van szüksége, hanem kis összegekkel is tud magán segíteni. Négy-hatezer lejes kölcsönök kellenek és nem tudunk a számukra ilyeneket szerezni. A bankok azt mondják, hogy nem tudnak foglalkozni ilyen kicsi összegekkel. Ha kapnak is, olyan magas kamatlábat kérnek, amilyent a kisiparos nem tud elviselni. Arra akarom felhívni a szakosztály figyelmét, vegyük fel a gondját és mentsük meg ezt az érdekes társadalmi osztályt, amely a magyarság egyik garanciáját képezi, mert ha eltűnik, vele együtt semmisül meg minden magyar intézmény, hiszen iskoláinkat, lapjainkat, intézményeinket, csak rajtuk keresztül tudjuk fönntartani. Hogyha ellenben megerősödik, akkor a magyarság is nyugodt lehet, mert a kisiparosság is mindenkor mindenre készen tartogatja a zsebeit.

Másodszorban a *börtönügyre* akarok kitérni. Éppen Nagyenyed iparossága kért meg, hogy ebben a tekintetben említsem meg ügyüket. A nagyenyedi fegyház műhelye tönkreteszi az ottani iparosságot. A fegyház-műhelyben 700—900 fegyenc van elhelyezve, egy csomó ipari szakmára van berendezkedve a fegyház, sőt, oda fejlődött a dolog, hogy a prefektus ur, mint a fegyházi cipőgyár igazgatója szerepelt és a fegyház valóságos részvénytársaság-formát öltött. A fegyren-

cek által készített munkát végighordozzák Nagyenyeden és a környékbeli piacokon. Dobost állítanak oda és úgy hirdetik, hogy heti, vagy havi részletekben is lehet árut vásárolni. Nagyenyeden van háromszáz iparos és ezzel szemben nyolcszáz konkurens és ez az oka annak, hogy az ottani iparosok piaca teljesen tönkrement. Arra kérem a Szakosztály vezetését, hogy erre a fegyház- és börtönügyi műhelyrendszerre fektessenek súlyt. A kereskedelmi kamarákkal kapcsolatban lépéseket kell tenni abban az irányban, hogy ezek a műhelyek csak olyan munkát vállaljanak, amellyel nem konkurálnak a kisiparosokkal.

Reik József,

Székelvudvarhely :

Az előttem szóló urak olyan szépen rávilágítottak a kisiparosság félelmes helyzetére, hogy felesleges is volna talán tovább a hozzászólás. De azért én is meg szeretném szólaltatni az erdélyi kisiparosok panaszait, hogy zugja fülébe a vezető embereknek azt a kötelességet, hogy ismerjék meg a helyzetet. Eszembe jut az az 1854. évi fejedelmi mondat, amely Udvarhely város kapitányához intéztetett s amely szigoruan megparancsolja, valamely az udvarhoz érkezett panasszal kapcsolatban, hogy az udvarhelyi iparosságot és általában az iparosságot a hatóságok minden alkalommal támogassák és munkájában meg ne háborgassák. S mit látunk 1928-ban? Azt, hogy, aki adóval hátralékban van, annak az utolsó párnáját is lefoglalják, azt, hogy a legnagyobb szigorúsággal hajtják be az adókat és végigvernek rajtunk, csakhogy a pénz bejöjjön, védelemről ellenben nincsen szó. A háboru előtti régi Magyarországon elkészült a hadsereg részére öt-hatszázezer lábbeli, ruha, stb., a szijgyártóknak volt munkája a hadsereggel kapcsolatban, ma ellenben megveszik a drága külföldi árut s az iparos pedig, aki jó munkát tudna adni, szegyenpirral gondol arra, hogy valószínűleg a külföld azt gondolja, hogy Romániában nincs is olyan iparos, aki ezeket az árukat elő tudná állítani. Figyelmébe ajánlom a szakosztálynak, járjon közbe abban az irányban, hogy a különböző államszükségleteket szerezze be az állam belföldön és így is adjon kereseti lehetőséget az iparosságnak.

Gyarmati István,

Székelyudvarhely :

Előttém szóló iparostársam kifejtette majdnem ugyanazt, amit mondani akarok, csak azt vagyok bátor még hozzátenni, hogy tudvalevő dolog, valósággal erős képzelet szükséges annak a helyzetnek csak elképzelésére is, amiben a kisiparosság van. Pedig egészen bizonyos és napról-napra bizonyosodik, hogy azok közül az iparosok közül, akik külföldön jártak és ott képezték magukat, hetven százaléka magyar iparos volt. A háboru utáni esztendőekben egy kissé fellendült a kisipar helyzete, azután azonban rohamosan süllyedt újra, bár nem a saját hibánkból. Amint a tisztelt előadó ur mondotta, a kisipart segítő bankot meg lehet csinálni saját jóakaratusainkból, anélkül, hogy állami vagy más kölcsönt kapnánk. Kis- és nagyvárosokban az iparos hiába keresi a maga érvényesülési lehetőségeit, nagyon el vagyunk maradva ebben a tekintetben. Pedig nem lehet azt mondani, hogy nem tudnánk kielégíteni az igényeket. Lelkes embereink is vannak. Fölvetettük tehát itt Udvarhelyen az eszmét, hogy csináljunk *kisipari kiállítást*. Ezelőtt két évvel itt Székelyudvarhelyen meg is rendeztük a kiállítást, amely akármelyik nagyvárosba is beillett volna. Anyagi haszon semmi sem mutatkozott, de legalább is azt vártuk, hogy most, hogy a nagyközönség látta, hogy mit tudunk, hogy ki tudjuk elégiteni a szükségleteket, pártolni fogja a helybeli ipart és itt fogja beszerezni a mindig meglévő szükségleteket, amit eddig drágább pénzen külföldön szerzett be, annál is inkább, hiszen ezzel a helybeli kisiparnak is segít és támogatást és kenyeret ad. Elmult a kiállítás, elmultak a kiállítást követő hónapok és mit láttunk? Azt, hogyha valakinek szobaberendezés kell, annak ellenére, hogy megmutattuk, hogy gyönyörű berendezést tudunk előállítani, vagy ha valakinek szép szoknya kell, noha azt is kapna itt, mégis egyenesen Budapestre megy és nem támogatja a helyi érdekeket. Ki tudjuk mutatni, hogy Udvarhelyről rövid idő alatt két és félmilliót adtak másfelé templomfestésre, butorra. Ugyanez a sérelem más kis és nagyobb városokban is. Arra kérem fel a Magyar Párt vezetését, hasson oda lehetőleg és vegye fel programjába s esetleg intézzon felhívást a magyarsághoz, mint minden más ügyben, hogy pártoljuk a saját iparunkat s a saját iparosainkat.

Dr. Gyárfás Elemér elnök:

Bátor vagyok összegezni a felszólalásokat és elsősorban megjegyezni Szabó Béni előadásához, hogy a *munkásbiztosító-törvény* hibáit és visszaéléseit mindnyájan jól ismerjük. A törvény megváltoztatására és megjavítására vonatkozólag három-négy újabb tervezetet is nyújtottak be, de nem került parlamenti tárgyalásra, mivel a probléma olyan bonyolult és nehéz, hogy a kormánynak is nehéz belenyulnia. Most kaptam tegnapelőtt egy legújabb tervezetet, amelyet ezennel átadok Szabó Béni urnak, küldje el az ipartestületek szövetségének, nézzék át és közöljék a parlamenti csoport tagjaival véleményüket, hogy azok alapján tudjunk állást foglalni.

A másik kívánság az *adókönyvecskék*re vonatkozott. Nagyon jellemző ez a kérdés arra, hogy hogyan hajtják végre saját törvényeiket. Benne van az új adótörvényben, hogy adókönyveket kell kiállítani. A gyergyószentmiklósi nagygyűlésen is megnyilvánult ez az óhaj. Felszólaltam a parlamentben és amikor elmondottam az adókönyvecskékre vonatkozó megjegyzést, nagyon csodálkoztak, majd amikor a fejükre olvastam, hogy a saját törvényük maga írja elő, akkor még jobban csodálkoztak. Megígérték, hogy meg fogják csinálni és a minisztérium intézkedik. Kiküldöttek egy bizottságot, egy államtitkár vezetésével, tanulmányozták is a kérdést s az után nem történt abszolút semmi. Pedig az adókönyvecske nagyon hatásos eszköz arra, hogy különböző, az adóval foglalkozó közegek munkáit ellenőrizni lehessen.

Közbeszólások: Éppen azért nem vezetik be.

Veress Endre dr. és Nagy János felszólalásaival kapcsolatban, ami a *hitelek* kérdését illeti, bátor vagyok fölhipni kedves iparostestvéreim figyelmét arra a példára, amelyet az aradi ipartestület mutat nekünk ebben az irányban. Maguk erejéből hitelszövetkezetet alapítottak, amely olyan terjedelemben gyarapodott, hogy ma már 23 millió kihelyezést tud eszközölni. Szövetkezetük évről-évre fejlődött. Ez az egyetlen mód arra, hogy a kérdést előrevigyük és ebben a tekintetben úgy az aradi hitelszövetkezet a maga tanácsaival, mint a különböző pénzintézetek és a Magyar Párt is szívesen áll az iparostársadalom és az iparos egyesületek rendelkezésére. Azonban ezt az ügyet központból beindítani nem lehet,

Kolozsvár csak azt teheti meg, hogyha valamelyik ipartestület a kérdésben megkeresi, akkor tervezetet és tanácsot ad. A kezdeményezést kénytelen vagyok visszautalni az egyes vidéki gócpontokhoz és arra kérem iparos testvéreimet, hogy mindegyik ipartestület a saját keretei között igyekezzék megtalálni a kérdés megoldásának előfeltételeit. Arról mi gondoskodunk, hogy szakemberek menjenek ki és tanácsaikkal támogassák az ügyet.

A *fegyházi munkára* és az indokolatlan konkurrenciára vonatkozólag megjegyezhetem, hogy valóban egyáltalában nem helyes, hogy ingyenes munkaerőkkel csinálnak a fegyházak versenyt és a parlamenti csoport úgy ebben az ügyben, mint a *hadereg számára való szállítások* ügyében is fel fog szólni, amire különben már régóta készülünk.

Azzal zárhatom le a vitát, amivel különben minden egyes foglalkozási ág nál és problémánál lezárhatom, hogy támogassuk saját embereinket, iparosainkat, kereskedőinket, kisgazdáinkat és ami pénzt ki kell adnunk, juttassuk magyar embernek és ne adjuk oda idegennek. Ezzel a határozati javaslatokat elfogadottnak jelentem ki.

A Szakosztály Szabó Béni előadó javaslatait Nagy János, Kemény Béla, Dr. Veress Endre, Reik József és Gyarmati István kiegészítő indítványával együtt elfogadja.

Csiszár Lajos :

Az ipari szakoktatás, különös tekintettel a középiskolák reformjára.

Petrescu Commen berlini román követ a Nemzetek genfi gyűlésén ezt mondta: „Romániának minden igyekezete az, hogy a semleges Schweiz módjára elismert állam gyanánt élhessen Európában.“

Megszoktuk diplomatáinktól, hogy a szabad Nyugat felé olyan szónoklatokkal rukkoljanak ki, melyek nemcsak az őszintesség látszatával bírnak, hanem progresszív tartalommal is és hozzá meglehetősen feltűnő kinyilatkozásszerűséggel is történnek.

Azt azonban csak mi tudjuk kisebbségiek, hogy a naivul kihangsúlyozottakkal szemben ép mindig az ellenkezője történik idehaza.

Odakinn úgy nőttek fel az emberek s minket is ahhoz neveltek, hogy egészen természetesen hangozzék előttünk az e fajta igazságos beszéd. Azok a külföldiek, akiknek polgártársai névtelenül milliókat ajándékoznak, hogy nemzetük államadósságát csökkentsék: nem számolnak a diplomata szóvirágaival, melyek arra szánvák, hogy leplezzék a szónoklatnak ép a fordítottjából álló otthoni kormányzati elvet.

Pedig Schweizot, a schweizi élet lényegét könnyen megcsinálhatná Románia. Csak nem kint, a külfölddel való elismertetésen kellene kezdeni a kérdést. Itt bent, itthon kellene elsősorban is életbe léptetnie valójában a schweizi közszabadságot. Ha nemcsak papiron volna meg a minden polgárnak kijáró alkotmányyszerű igazság és egyenlőség; akkor Romániában Schweiz mintájára mindenféle nyelven egyenlően lehetne iskoláztatni. Ha a békeszerződésben vállalt kötelezett-

ségét Románia valójában be is tartaná, akkor már is fél Schweiz volna a mi hazánk. Megvolnánk elégedve, nem volna panaszunk, élnénk gazdag országunkban a legboldogabb életet, s taníthatnánk, ahogy akarunk.

Az ipari szakoktatást — eddig tartott gyűléseinken — már régen kimondotta a Magyar Párt, hogy kisebbségi szempontból fontosnak tartja a magyar ifjaknak a kereső pályákon való elhelyezkedését.

Megtanácskoztuk, megállapítottuk azt az iskola-típust is, mely kisebbségi viszonyainkra tekintettel leginkább megfelel ipari és kereskedő ifjaink kiképzésére.

A most érvénybe lépett középiskolai tanterv ifjainkat egyenesen az ipari pályára utaja, oda űzi; ezért kell megjeleníteni e pályákon való érvényesüléshez vezető helyes utat.

A középiskolai tanterv hét gimnázialis osztályba tömöríti a régi nyolc osztály anyagát. A harmadik osztályból a negyedikbe való belépéshez a kisérlettségi letételét követeli. Tehát már gyermekkorában megkivánja a szelekciót.

A tudományos pályára már itt legalól megkezdzi a rostálást.

A hetedik osztály elvégzése után az osztályvizsga a második rostálást jelenti. Az érettségi a harmadik rosta. Az érettségín való 60—90%-os elbuktatási rendszer pedig azt a kormányzati elvet látszik kifejezni, hogy kisebbségi ifjumentől kevesebb próbáljon tudományos és lateiner pályára menni. Hogy ettől alaposan elmenjen a kedve, negyedik rosta gyanánt ott áll a *belföldi egyetemek felvételi vizsgája*. De még más bajok is fenyegetik a kisebbségi sorsban levő végzett ifjut. Ha leérettségizett- és kezében a bizonyítvánnyal, külföldi egyetemen akar beiratkozni: még nem tudjuk, hogy e hétosztályos érettségivel elfogadják-e mindenütt az egyetemeken.

Sok szülő egészen a vagyoni romlásig költ, csakhogy fia az érettségiig tanuljon s amikor az érettségihez vezető idő letelt, csak akkor látja szomoruan, hogy ok nélküli volt a költsége. Minden reménysége összeomlott, a buktató rendszeren még a pótérettségi sem segített.

Az elbukott ifjak egyrésze katonának megy. A másik része, aki tudományos pályára szánta a lelkét, részben örökre

elveszett Erdély magyarságára nézve; ez ifjak kevés száza-
léka próbál csak ipari pályán boldogulni.

Hét-nyolc gimnázium után, amint magam igen sok eset-
ben tapasztalom: nehezen tudnak ez ifjak az ipari munka
és ipari élet sokszor nem szalon finomságaiba beletörödni.
Jövőjüket másként építették fel maguknak a szülők taná-
csára az iskola padjaiban. Ez a célzatos rákészültség ott
maradt bennük a tudat alatt is és ezért szenved néha a mun-
kások között az ipari pályára lépett urfi-féle ficsur.

Ily esetben természetes, hogy ha ki is tanul egy-egy ilyen
ifja valamely mesterséget: amint alkalom kínálkozik, egy
segédjegyzőségért, vagy más hasonló fixumos állásért oda-
hagyja a biztos, jólindult és vagyonnal kecsegtető kereső pá-
lyát. Vagy ami ennél is rosszabb: e félbemaradt exiszen-
ciából lesz az élet proletárja, vagy jobb esetben érettségis
prolik. A városok vezető magyar köreire valóságos vérvesz-
teség az ilyen tünet.

Nagy baj, hogy a szülők még mindig a régi többségi
élet metódusán álmodják fiaik jövőjét, ahelyett, hogy men-
jenek ki mint iparosok a nagyvilágba gyakorlatot szerezni s
úgy jöjjenek, mesterként vissza, érvényesülni. E helyett le-
csúszni hagyják és vergődni, alárendelt és szükös helyzet-
ben, ahelyett, hogy kevés küzdés után a maga gazdájává ösz-
tönözniék.

E helyről is kötelességünk a szülőknek megmondani,
hogy ne tartózkodjanak, ne féljenek ipari pályára adni gyer-
mekeiket. Elég intelligens iparosunk van, még olyan is bő-
ven akad, akiknél nem a lealázó, házi munka elvégzése cél-
jából tartanak tanoncokat.

Az olyan iparost, akinél éjszámra robotoltatják minden-
féle nem ipari munkával a tanoncokat: kerüljék. Arra kelle-
nek az ipari szakiskolák, hogy ifjaink a legteljesebb szakma-
beli kiképzést megkapják.

Jegyezzék meg jól a szülők, hogy a mi kisebbségi szak-
iskoláink nem arra valók lesznek, hogy diplomákat osztó-
gassanak, hanem, hogy a szaktudást és lelki szükségét a gya-
korlati életre kielégítsék.

Igy látom a jövő iparosnevelést a mi szempontunkból.

Ami pedig a kereskedői szakmát illeti:

A kereskedő-pályát csak annak az ifjunak ajánlom, aki erre már eleve oly vagyoni erővel rendelkezik, hogy az üzlet-alapítás gondba nem kerül. Az ilyen egyén határozza is el aztán, hogy tanult kereskedő akar lenni.

Sajnosan tapasztaltuk és itt az ország színe előtt kell megállapítanom, hogy a kereskedőtanoncok jó nagy százalékát nem azért tartják, hogy kereskedői kiképzés révén existenciális jövőre képeznék ki, hanem a legközönségesebb napszámosmunkát végeztetik velük és pedig vasárnapokon és főként a zárás idején, a pihenésre szánt törvényes időn tuli időben.

Mint a polgári termelési rendhez tartozó egyénnek, fel kell emelnem tiltó szavamat s óvom a szülőket a négy közép-iskolát végzett jó hangzású „kereskedőtanonc“ pályától, mert amikor segédurrá lenne a fia, akkor már nincs szüksége a főnöknek fizetett alkalmazottra, álláshiány miatt a legközönségesebb napszámos munkára kell rászorulnia. Igen sok ifjunak ekkor jut eszébe az ipari pályára menni.

Amidőn e szomorú tényről leszögezem, sajnos, ennek igazsága elől kitérni nem lehet.

Eleddig beszéltünk, tárgyaltunk e kérdésekről, de a kontemplálás és busuláson túl nem vittük az egész szakoktatási kérdést. El tudnék beszélni egy hétig is ebbeli feladatinkról, de a beszéd még nem tett.

Tudjuk rég, hogy a szakoktatás megoldásához mi kell; tudjuk, hogy miként kellene megvalósítani a kisebbségi magyar jövő eme intézményét. Ezért arra kérem a mélyen tisztelt Közgazdasági nagygyűlést, tegyen a Pártnak javaslatot egy szakiskolai bizottság megválasztása iránt.

Ma nincs gazdája az egész szakoktatási kérdésnek. Nincs az erdélyi magyarságnak megalapozott közvéleménye sem. Ismeretlen fogalom nagyközönségünk előtt az ipari szakoktatás és ipari jövő kérdése és annak egész életünkre való fontossága!

Egy bizottság, illetve annak végrehajtó tanácsa volna a felelős az egész ügyben. Akiket e bizottságba felkérünk s akik ezt vállalják, lesznek a felelősek.

E bizottság legfőbb feladata volna megállapítani, hogy melyik városban e téren milyen magyar intézményt kell lé-

tesíteni, nehogy konkurrenssek keletkezzenek s a bizottság gondoskodna az anyagiakról.

A bizottság adna ki felvilágosító brosurákat e gyakorlati iskolákról. Közzszellemet teremtené a kereső pályák megszerettetésére. Felvilágosítaná a fixumok után loholó bátortalan tömeget, hogy ne a számarlajtorján keresse életboldogulását, hanem a komoly ipari és kereskedelmi munkában.

Az érettségín elbukástól és négyévi oknélküli időpocsékoló improduktív tanulástól mentené meg a bizottság a magyar ifjak sok százait, hogy amikor az érettségín megbukna, már meg tudja keresni a mindennapiját.

Kérem ezért a következő határozati javaslatom elfogadását:

Tekintettel a középiskolák mai reformjára és a kormányzati rendszer következtében ifjainknak a lateiner-pályáról való teljes kirekesztésére, de ezenfelül főként abból a célból, hogy:

1. a városi élet magyar jellege megőriztessék,
2. a jelenlegi intelligens iparososztályra következő hasonló, új generáció folytatólagosan neveltessék,
3. a mai művelt városi magyar középosztály vezető ereje továbbra is biztosíttassék és végül, hogy
4. a magyar faj részére a kereső pályákon való további érvényesülés mellett a mindennapi kenyérkereset lehetősége elérjessék:

mentől hathatósabb gyakorlati irányu közgazdasági — ipari és kereskedelmi — állandó szakoktatást tart sürgető szükségességnek.

E cél megvalósításának elérése végett felkéri az összes társadalmi, ipari és kereskedői szervezeteket, hogy amelyek ezt tehetik, az eszme megvalósítása céljából:

nem a diplomáért, hanem a szaktudás elsajátításáért e szükség szerinti különböző szakos szabadiskolákat, tanoncotthonokat, vagy tanfolyamokat állítsanak fel s azokat tartásuk fenn és irányítsák.

Megkeresi a Párt egyben az egyházi főhatóságokat, hogy a bármily okból megszűnő felekezeti iskoláik épületét ily célra a megfelelő egyesületeknek ajánlják fel, vagy ha maguk

az egyházak megvalósíthatják: akkor az ügyet maguk vegyék kézbe.

Ez eszme megvalósítására egész Románia területére való irányító és javaslo hatáskörrel a Közgazdasági Szakosztály kebelében egy önálló országos bizottságot szervez.

E bizottság tagjai egyelőre lennének: *Csiszár Lajos* elnöke alatt *Gyárfás Elemér*, dr. *Balogh Elek*, *Zima Tibor*, dr. *Lakatos Sándor*, *Sziogyártó Gábor*, dr. *Bartha Ignác*, dr. *Balázs András*, dr. *Illés Gyula*, dr. *Mikó Lőrinc*, *Reinhardt Gyula*, *Hexner Béla*, dr. *Fekete Andor*. *Moskowitz Izidor*, *Szabó Béni*, *Szabó Károly*.

A bizottság magát kiegészítheti.

Siklódi István,

Bethlenfalva :

Legyen szabad hozzászólanom az előadó ur előadásához, miután bizonyos kéréseim nekem is vannak az ipari szakoktatást illetőleg. Sajnálatosan tapasztaljuk, hogy a szülők nincsenek tisztában azzal, hogy mivel kell ellátni egy leendő iparost. A szegény családok odaadják gyermekeiket iparostanoncnak, ahol azután ki is képezik őket, de amikor már felszabadítják, akkor már nincs mivel elkezdeniük az ipart. Nem tudják megtalálni az életben megszerzett tudásukhoz való megélhetést s otthagyják az ipart s elmennek olyan más helyekre, más állásokba, ahol befektetés nélkül is megélhetést találnak. Amikor a bizottság majd megalakul az ipari szakoktatás ellenőrzésére, irányadásul bátor vagyok felemlíteni, nem árt az, ha a tisztelt szakosztály figyelmébe ajánlja az illető szülőknek, akik gyermekeiket iparos- és kereskedői pályára adják, hogy már előre kötelesek arról is gondolkodni és gondoskodni, hogy mi lesz az a szükséges anyagi eszköz, amellyel a tanulóéveit elvégzett ifju megkezdhesse pályáját. A földmives egészen természetesnek tartja, hogy gyermekére földet kell hagynia, tőle vegyenek példát az iparos- és kereskedőtanoncok szülei is és teremtsék meg gyermekeiknek a megélhetési alapot. Enélkül nem lehet sem iparos, sem kereskedő, legfeljebb ipari munkás.

Dr. Gyárfás Elemér: Ebben az irányban nem annyira a párt, mint inkább a sajtó tehet sokat.

Szakács Péter

volt szenátor, Bikafalva:

Az ipari társadalom megerősítése szempontjából nézetem szerint nem elegendő a szakiparosoknak szövetkezetbe tömörítése által segíteni a jelenlegi bajokon és nem elegendő az, hogy az ifjúságot ipari pályára utaljuk, mert amint látjuk, a mai iparosnemzedék is éppen azért panaszkodik, hogy termékeit nem képes értékesíteni és hogy a bankkölcsönök utjai el vannak zárva előlük. Ma Romániában, főképpen Erdélyben úgy vagyunk, különösen a magyar iparosok, mint egy köfállal körülövezett városban, ahova nem lehet bevinni idegen anyagokat és ahonnan nem lehet kivinni belföldön termelt anyagot. Az ipari élet fellendülésének hatalmas eszköze *a külföldön való értékesítés*. Erre nézve egy régi példa áll előttem és pedig Ausztriának példája, amely éppen azért lendült föl, mert a külföldön különböző helyeken alkalmas szak tudású férfiakat helyeztek el, akik tanulmányozták azt, hogy ott milyen ipari szokások és szükségletek vannak, hogy annak a vidéknek, például Kisázsianak, Törökországnak, Bulgáriának — hiszen a nyugat felé az ipari érvényesülés már Ausztria számára sem volt lehetséges — milyen iparcikkekre van szüksége. Figyelmünket tehát nekünk is a közeli Kelet lehetőségeire kell irányítanunk és arrafelé kell ipari termékeink számára piacot keresni magunknak. Ha arra nem leszünk tekintettel, hogy iparunk termékeit alkalmas helyeken elhelyeznünk, akkor mind törekedhetünk a belföldön iparunk fejlesztésére, mert nem lesz lehetőségünk a fejlett ipar termékeinek elhelyezésére.

Dr. Gyárfás Elemér elnök: Ezt a kérdést az előzőekben már lényegében letárgyaltuk.

Szakács Péter: Csak röviden fogok beszélni. Régebbi időben Erdély iparossága Romániában találta meg az értékesítési piacot. Most ez a helyzet még inkább előttünk áll, hiszen vám nélkül szállíthatunk az ókiráltságba. Az ókiráltságnak azonban nincsen elég felvevőképessége s azután a legközelebbi piac már a közelebbi Kelet, Kisázsia. Az ottani viszonyok tanulmányozására kellene gondot fordítani. Magyarország annak idején voltak érdekeltségei Kisázsia

bizonyos pontjain. Ha ezt a módszert gyakorlativá tenné a Magyar Párt, illetőleg az ő kieszközlése folytán a román kormány, lehetőség volna arra, hogy az iparcikkek elhelyezést találjanak. *A keleti piacok tanulmányozására kérem felhívni a kormány figyelmét.*

Dr. Gyárfás Elemér elnök: A parlamenti csoport a kormány figyelmét fel fogja hívni a kérdésre, amelynek intézése a kormány dolga és nem a mienk.

Szappanos Gyula,

Temesvár:

Az ipari szakoktatás kérdéséhez akarok hozzászólni, melyre nem árt ismételten felhívni a figyelmet. Temesvár város adatait említem fel ebben a tekintetben. Temesváron 3000 önálló iparos van, kiknek nagyon csekély töredéke román származású. Ezzel szemben a város által létesített tanoncotthonban csak 3–4% magyar gyermek talál elhelyezést, míg a többi román. Az itteni viszonyokat nem ismerem pontosan, valószínűnek tartom azonban, hogy majdnem mindenütt ez a helyzet. Arra akarom felhívni a mélyen tisztelt szakosztály figyelmét, hogy mi, Temesvár városának iparosai, a magunk adóival és hozzájárulásaival tartjuk fenn ezt az iparos tanoncotthont is s ha a város vezetősége az államtól is kapná a fentartási költségeket, akkor is nekünk, magyar iparosoknak, fokozottabb jogunk van arra, mivel a román lakosság nagy többsége földmives. Kérem a szakosztályt, keresse meg az alkalmat annak kieszközlésére, hogy *a tanoncotthonokba olyan arányban fogadjanak be ellátásra magyar gyermekeket, ahogyan azt az illető helyeken a magyar iparosság lélekszáma előírja.* Ha ezt nem sikerül keresztülvinni, elfogynak a magyar iparosok. Akkor hiábavaló a szakoktatás szervezése, nem lesz akit tanítanunk, ha csak nem saját magunkat. A jövő garanciája szempontjából szükségünk van fejlett iparostársadalomra, amely a polgári társadalmi rendnek mindig oszlopa és ereje volt. Most az erdélyi magyarság helyzetének megváltozása után, amikor az egyetemekre jutást megnehezítik és amikor közpályákra való bejutás és az ott való érvényesülés a kisebbségek számára nagyon nehéz, különösen fontos a mi szempontunkból

az ipari és kereskedelmi pályákon való érvényesülési lehetőség. Éppen ezért azt javasolom, hogy a magunk erejéből minden városban állítsunk föl magyar iparos tanoncotthonokat s majd akkor lehet azután tanoncottatásról is beszélni. Mert addig mind beszélhetünk, javasolhatunk, jó magyar tanoncaink nem lesznek. Az iparosoknak a nehéz lakásviszonyok miatt nem igen van helye a tanoncok elhelyezésére és az is nagy nehézség, hogy a tanoncokat házi munkákra is felhasználják. Feltétlen érdeke a magyarságnak, hogy a magyar fiukat, mint iparostanoncokat, minden oldalról támogatásban részesítsék.

Csiszár Lajos zárószava :

Ezelőtt két évvel Gyergyószentmiklóson kifejtettem, hogy mennyire fontosak a tanoncotthonok és utaltam a marosvásárhelyi magyar tanoncotthonra, mint olyanra, amelyet az ottani magyarság alapított meg, helyesebben az építőiparosok ottani szövetsége. Beláttuk, hogy a polgári társadalmi rend megóvása érdekében szükség van az ilyen otthonokra és ezért még a háboru előtt létesítettük ezt az iparos-otthont, amely ma talán egyedüli ilyen intézménye Nagyromániának. Amit Marosvásárhely megtett, azt megcsinálhatja bármely ipartestület. Akkor Gyergyószentmiklóson kifejtettem, hogy mekkora szükség van az iparos ifjuságunk helyes nevelésére. Éppen most, a gyűlés előtt mondtam el egyik barátomnak, hogy mi Marosvásárhelyen íráspróbát tettünk több olyan iskolásgyermekkel, akik nyolc osztályt végeztek el elég jó eredménnyel. Kiderült, hogy a sok gyermek közül alig akad olyan, aki magyarul helyesen tud írni. A marosvásárhelyi iparosotthont az iparostársadalom ajándékozása útján építettük föl. Az egyik elkészítette a fedelet, a másik adta az ablakot, a harmadik a redőnyöket, egy negyedik a festést, szépen megépült a kétemeletes palota, amely maga megér másfélmilliót, berendezésével és könyvtárával együtt pedig hárommilliót is. Csak akarni kell és egyik napról a másikra meg lehet dolgokat valósítani. Temesváron, tudom, az országos gyermekvédő liga tartott fenn hasonló otthont és az állam ezért tette reá a kezét. Ezekre akartam föl hívni bezárásul a Magyar Párt és a szakosztály figyelmét.

Dr. Gyárfás Elemér zárószavai :

Azt hiszem, hogy az összes jelenlévők csatlakoznak Csizsár Lajos előadásában és zárószavaiban foglaltakhoz. Tudatában vagyunk annak, hogy gondoskodnunk kell az utánpótlásról, mert hiszen a tendencia az, hogy a román iparosság szorítsa le a magyar iparosságot. A kiküldendő bizottságba Csizsár Lajos urat kérjük föl elnöknek, mert akkor lesz az ügynek gazdája, ha ő élére áll és rászorítja a bizottság tagjait arra, hogy dolgozzanak. Ezzel befejezzük az ipari kérdések tárgyalását és biztosítjuk az ipari társadalom tagjait arról, hogy a Magyar Párt vezetősége teljes tudatában van annak, hogy az erdélyi magyarság megváltozott, eltolódott társadalmi helyzetében mekkora szüksége van erre az iparostársadalomra. Intellektuális osztályunk minden tekintetben háttérbe szorul, a birtokososztály nincsen többé azon a fokon, hogy a magyarság közéleti teendőiben a régebbi szerepének és munkakörének megfelelőt fejthessen ki és így a jövő évtizedekben az iparostársadalomra vár az a feladat, — a Magyar Párt és az én őszinte meggyőződése szerint is, — hogy a magyarság összes keretei között vezetőszerpet játsszék. Mi ennek teljes tudatában vagyunk és éppen ezért minden iparospanaszt és kívánságot nemcsak fölkarolunk, hanem kötelességünknek érezzük azt, hogy azokat a legodaadóbban szolgáljuk.

A Szakosztály Csizsár Lajos javaslatát elfogadja és elnök indítványához képest Csizsár Lajos elnöklete alatt a javaslatba hozott férfiakból álló bizottságot küld ki az ipari szakoktatás iránnyítására.

Dr. Ábrudbányai Ede:

A mezőgazdasági kamarák eddigi működéséről szerzett tapasztalataink s azok küszöbön álló újjá-választására való felkészülés. Az agrárreformmal kapcsolatban megoldásra váró kérdések.

A mezőgazdasági kamaráknak a törvényben bő kazuisztikával körvonalazott hivatása a mezőgazdaság, állattenyésztés és erdőgazdaság anyagi, kulturális, jogi és politikai érdekeinek előmozdítása.

A mezőgazdasági kamarák, szervezetüket tekintve, az egyes vármegyék területén élő mező- és kertgazdák, állattenyésztők és erdőbirtokosok önkormányzati szervei, jogi személyiséggel és hatósági jelleggel felruházva.

A mezőgazdasági kamarák jövedelmei:

1. 0,5% pótdadó a mezőgazdaságok és erdőbirtokok jövedelmeire kivetett adó után;

2. az állami erdőknek a költségvetési előirányzatot meghaladó jövedelmei országosan elosztva a megyei kamarák között;

3. a községi legelők bevételeinek 25%-a;

4. a földmívelési és uradalmi minisztérium kezelése alá tartozó állami gazdaságok összes jövedelmei országosan elosztva;

5. magvak és gazdasági eszközök forgalmazásából származó jövedelmek;

6. községek és törvényhatóságok hozzájárulásából származó bevételek; és végül

7. a kamarák által kibocsátott bizonyítványok és teljesített szolgálatok díjaiból származó jövedelmek.

Mindezen készpénzbeli jövedelmeken felül az egyes mezőgazdasági kamarák az agrár-reform rendjén alakított állami rezervákból sokszáz holdat kitévő uradalmakat kaptak.

A fenti jövedelmi forrásokból az egyes vármegyei mezőgazdasági kamarák évi jövedelmei *többmillió leit* tesznek ki és az összes mezőgazdasági kamarák és azoknak bukaresti központja évente *200,000.000 leit meghaladó* összeget költenek el.

Első pillanatra azt kellene hinnünk, hogy Románia mezőgazdaságának felvirágoztatása a legjobb uton halad, mert hiszen a mezőgazdák jóllétén a mezőgazdák önkormányzata munkálkodik bőséges anyagi eszközökkel ellátva.

Tekintsünk azonban egy kissé közelebről a dolgok lényegébe:

A vármegyei mezőgazdasági kamara 17 választott és 11 hivatalból való tagból tevődik össze. Ha a csaknem 40%-ot kitevő hivatalból kinevezett tagok mellett figyelembe vesszük a választások gyakorlati kiviteli módját, akkor az önkormányzat jelentősége semmivé zsugorodik és a mezőgazdaság érdekeinek előmozdítására rendelt hatalmas tőkékkel az előmozdítani célzott érdekszférákon kívül álló egyének gazdálkodnak.

A hivatalbóli tagok között 1. a vármegyei gazdasági tanácsos, 2. az állattenyésztési és állategészségügyi igazgatóság képviselője és 3. a vármegyei legfőbb erdészeti hivatalnok, mint számbeli kisebbségben levő szakelődök mellett 4. a megyei tanács elnöke, 5. a megyei prefektus, 6. a megyei szövetkezetek kiküldöttje, 7. a megyei gazdasági hitelintézet képviselője, 8. az ipari és kereskedelmi kamara képviselője, 9. a munkáskamara képviselője, 10. a pénzügyigazgató és 11. a székhely polgármestere foglalnak helyet.

Ha emellett figyelembe vesszük, hogy a választás útján betöltendő pozíciókban a helyi politikai vezetők helyezkednek el tulnyomó többségben: akkor nyilvánvalóvá válik, hogy a mezőgazdasági kamarák bátyái között éppen az érdekelt és szakértő gazdák vannak a legkevésbé képviselve.

Ha a harmonikus együttműködés érdekében feltétlenül helyesnek is tartjuk, hogy a vármegyei gazdasági tanácsos, az állategészségügy legfőbb vármegyei képviselője és az er-

dészet képviselője tanácskozó, sőt esetleg határozó tagjai is legyenek a kamarának: a legteljesebb mértékben helytelenítjük, hogy a mezőgazdasági kamara három szakosztályának, nevezetesen a mezőgazdasági, állattenyésztési és erdészeti szakosztályának a vármegye területén működő legfőbb szakhivatalnokok legyenek a vezetői. Mert ezzel aztán egészen helytelen irányban determináljuk a kamara működését. T. i. a kamara nem lesz egyéb, mint a három szakhivatalnok pusztá eszköze, akik a kamarák által alig végeztetnek többet, mint amit elvégezniök a kamara keretein kívül is hivatali kötelességük volna. Általuk a kamara nem nyer semmit, mert ők a kamara keretei között is csak saját hivatali kötelességeiket végzik, viszont általuk, mint szakosztályi vezetők által, a kamara működése kötötté, egyoldaluvá válik.

Csak így érthetjük meg, hogy a legtöbb mezőgazdasági kamara az agrárreform útján földhöz juttatott kishirtokosok érdekeinek előmozdításában látja kizárólagos feladatát: ez lévén a vármegyei gazdasági tanácsos feladata; hogy továbbá pld. a kolozsvári gazdasági kamara állattenyésztési szakosztálya a hivatalos jelentés 32. oldalán a jövőre vonatkozó programját az állattenyésztésről és állategészségügyről szóló törvény végrehajtásában látja: ez lévén a szakosztályi vezető hivatali kötelessége is. És épp így az erdészeti szakosztály programja sem több, mint az erdőigazgatóság programjának támogatása. Végül a politikus tagok befolyásának eredménye lehet, hogy a tordai gazdasági kamara a havasi mőcök olesó gabonával leendő ellátása céljából programjába vette Topánfalván egy gabonaraktár létesítését, amely önköltségen árusitaná a mőcöknek a gabonát. Ez a programpont lehet nemes és üdvös, de hogy a mezőgazdaság érdekeinek előmozdításához semmi köze, az nyilvánvaló.

Részletesebben vizsgálom a különböző kamarák működését:

A gabona termelés javítása érdekében nagyon korlátozott mennyiségben nemesített vetőmagvakat hoztak forgalomba és a körletükbe tartozó mezőgazdák 1—2 ezrelékét kölcsönzött triör útján vetőmagvaik takarításában támogatták. Alig számbavehető mennyiségű lóher és lucerna vetőmagot hoztak

forgalomba, némely kamarák gazdasági eszközök (vasekék, vasboronák) beszerzését közvetítették szórványos esetekben. A kolozsvári kamara a gazdasági akadémia vetőmagvizsgáló állomásának közreműködése mellett a megyében akciót indított, hogy tisztítatlan lóher és lucerna magot a gazdák ne veszenek stb. Majdnem mindenik kamara jelentésében a kamara ismeretterjesztő működésekepen könyvelik el, hogy a gazdasági tanácsos hivatalos utjai alkalmából ismeretterjesztő megbeszéléseket tartott, holott ez a gazdasági tanácsos külön hivatali kötelessége. Ismeretterjesztő kiállításokat rendeztek. Népies ismeretterjesztő nyomtatványokat osztogattak ingyen a falvakon. Műtrágyával, csávázó szerekkel és arankairtó szerekkel kísérleteztek, hogy azok eredményét annak idején közhirre tegyék. Sőt egyik kamara arról tesz jelentést, hogy két különféle gyártmányu triört vett és azzal szándékozik kísérletezni, hogy melyik jobb stb.

A gyümölcs és szőlő ültetés érdekében propagandát indítottak és oltványtelepek és faiskolák létesítését vették programmba.

Az állattenyésztés érdekében megfelelő apaállatok beszerzését közvetítették, ebből a célból apaállat-kiállításokat és vásárokat rendeztek és egyes községekben apaállat beszerzésére kölcsönöket folyósítottak.

Lófedeztetési állomásokat tartottak fenn a saját költségükön.

Az állategészségügy javítása érdekében propagandát indítottak a védőoltások minél szélesebb körben leendő bevezetésére egyelőre csekély eredménnyel.

Az erdélyi kamarák közös áldozattal Kolozsváron egy mikrobiológiai laboratóriumot állítottak fel.

Egyes kamarák az állattenyésztés javítása érdekében kiváló szakférfiakat tanulmányutakra küldöttek, hogy észleleteikről teendő jelentésük okolással szolgáljon.

Az egyes kamarák birtokaikon apaállattenyésztéssel és összevásárolt apaállatok felnevelésével foglalkoztak, hogy kerületeik apaállat szükségletének fedezését megkönnyítsék.

Az erdővédelem érdekében felvilágosító propagandát folytattak és a kopár területek beerdősítése céljából főként akác-csemetekerteket létesítettek.

Végül az igazságosabb adózás, a kiviteli taxák eltörlése és a vasuti fuvardíj mérséklése és más hasonló gazdasági közérdekű kedvezmények kieszközlése érdekében illetékes helyeken előterjesztéseket tettek.

Az itt érintett ténykedések mindannyia üdvös és hasznos, de azért, ha az ország összes mezőgazdasági kamaráinak jelentéseiből kitünő ténykedések együttvéve egyetlen kamara tényei volnának is, és ha e tényekkel nem csupán papiroson, hanem a való életben is találkozoznánk, még akkor is csak egyoldalu, ötletszerű, rapszodikus és sovány tevékenység volna az, mert hiányzik belőle a gazdasági élet minden ágát felölelő koncepció és a végső célt lépésről lépésre előkészítő program.

Mezőgazdasági kamaráink életéről megállapíthatjuk, hogy közéletünk általános betegségében szenved, mert hiányzik belőle a közjólét, a *salus publica* elfogulatlanul és becsületesen átérzett gondolata, amelyről már az ókor római jogászai megállapították, hogy ennek szükségképen a közélet legfőbb törvényének kell lennie, mert egészséges közélet nélküle nincsen.

A *salus publica* nem tűri meg egyes partikuláris érdekek egyoldalu istápolását és nem ismer osztály, faji és nemzeti-ségi különbségeket. Nem tűri a közvagyonnal való könnyelmű gazdálkodást és kizárja, hogy egyesek közszolgálatukat tulajfizettség vagy hogy éppen olyanok töltsenek be zsiros jövedelmű állásokat, akik az állással járó kötelezettségeknek megfelelni nem képesek.

A mezőgazdasági kamarák eddigi működése nem kielégítő, mert nem találták meg, sőt nem is keresték az étellel a kontaktust. Programjuk nem az eleven élet szükségleteiből nő ki, hanem azt a benyomást teszi, mintha a szervező munka szeretete nélkül csak azért tennének valamit, hogy az évi jelentésben legyen miről beszámolniok.

Programjuk nélkülözi a távolabbi egyetemes célkitűzést és a végső célt szervesen előkészítő részletes munkatervet.

Munkájuk belevész a részletekbe és nem öleli fel a gazdasági élet minden ágát és egy századrészét sem mozgattja

meg azoknak a tömegeknek, amelyeknek munkáját szervezni és tökéletesíteni volna hivatása.

A kamarák működése nem elég szakszerű, mert sem a törvényben, sem a törvény gyakorlati alkalmazása közben nem történik gondoskodás arról, hogy a kamarák vezetése csakugyan arra hivatott szakértők kezébe tétessék le.

A hivatalból való tagok között ott szerepel nyolc teljesen indifferens intézmény képviselője, azonban a kamarák területén működő gazdasági egyesületek képviselőinek nincsen a kamara hivatalból való tagjai között hely biztosítva.

A választott pozíciók betöltésénél nem a közérdek, nem a kamarák érdeke, nem a kiválasztottak ráhivatottsága, hanem a helyi politikai potentátok egyéni érdeke az irányadó szempont, akik szereplési vágyból vagy anyagi érdekből foglalják el a fontos pozíciókat. A jelenlegi vezetők legtöbbször, ha tőkebefektetés céljából szerzett is magának mezőgazdasági birtokot, nem szakértő és nem hivatásos gazda, akiknek gazdasági téren tanulniuk kellene és nem vezetni volna hivatásuk.

Csak így érthető meg, hogy egyes mezőgazdasági kamarák olyan primitív kísérletezésekről tesznek jelentést, amelyek ma már meghaladott álláspontot jelentenek.

A mezőgazdasági kamarák legtöbbször nem vesz tudomást az itt már meglévő gazdasági kulturáról és annál kevésbé tartja hivatásának a továbbépítést, hanem kultura tekintetében a legegyszerűbb tapogatózás korszakát éli.

A kamarák eddigi működésében a legsúlyosabb kritikát hívja ki a *kamarák jövedelmeivel való könnyelmű gazdálkodás* és talán épen a könnyelműen elköltött sok pénz teszi annyira kíváncsi a komoly építő munkára nem hivatottak szemében a kamarai pozíciók elfoglalását.

A kamarák milliós jövedelmeinek tulnyomó részét a központi adminisztráció személyi kiadásai és drága luxusautók költségei emésztik fel, és ennek dacára nincs a kamaráknak egyetlen olyan tisztviselője, aki a maga munkaerejét élethivatásszerűen és kizárólag a kamarának és a kamara útján a gazdasági kulturának szentelné, hanem a kamara ügyeivel mellesleg foglalkozásszerűen foglalkozó egyének élvezik a szokatlannul magas jövedelmeket.

A kultura mindannyiunk közkincse, amelynek támogatása és előmozdítása általános emberi és társadalmi kötelesség.

Ha ennek dacára a mezőgazdasági kamarák kebelében a gazdasági kultura előmozdítására fizetéses állások létesítettek, ez csak azért történhetett, hogy ez állások betöltői az anyagi gondok bilincseiből fölszabadítva, egész egyéniségüket, teljes fizikai és lelki prezenciájukat a gazdasági kultura előmozdításának szentelhessék.

A gyakorlati életben sajnálatos módon nem ez a felfogás érvényesül, mert nálunk a zsiros jövedelmű állások kumulálása közvagyon elsajátításának legális eszköze.

Igazán frivolan hangzik, amikor a költséges luxusautókat fenntartó kamarák jelentéseikben arról beszélnek, hogy anyagi eszközök hiányában nem tehettek többet a gazdasági kultura érdekében.

Egyetlen, magát élethivatásszerűen a kamara ügyeinek szentelő központi vezető, egy irodatiszttal és 5—6 vándortanítóval a kamarák jövedelmeinek feléből csodákat művelhetne és a jövedelem másik feléből olyan oltványtelepek volna létesíthetők, amelyek egy-két évtized alatt mezőgazdasági kulturánk színvonalát szédületes magasságig emelhetnék.

Kisebbségi szempontból súlyos kritika tárgyát képezi, hogy kisebbségi szakembereink nagyobb hivatottságuk dacára csaknem teljesen ki vannak zárva a kamarák vezetéséből és hogy a mezőgazdasági kamarák a magyar tömegek érdekeivel semmit sem törődnek, sőt a legtöbb székely vármegyében a kamarák még meg sincsenek alakítva.

Talán egyetlen közintézményünk sincsen, amelynek hivatásszerű működése annyira távol állana a nemzetiségi ellentétektől, mint a mezőgazdasági kamaráké és mégis az az indokolatlan rosszindulat, amely kisebbségi sorsunkon vörös vonalként húzódik végig és majdnem minden percünknek hangulatába belecsepegteti a maga mérges ürümét: *még a kultura előmozdítására hivatott mezőgazdasági kamarák működésébe is beleviszi a nemzetiségi ellentéteket.* Pedig a legkörmönfontabb rabulisztikával dolgozó hipokrizis sem tudná megindokolni, hogy miért kell a kisebbségeket még az ország

nyilvánvaló kárára is megfosztani a gazdasági kultúra áldásaitól.

Sajnos azonban, hogy az ellentétek nagyon sokaknak jobban kamatoznak, semhogy azoknak közeli megszüntetését remélni lehetne.

Az előadottak konkluziójaképpen előterjesztem a következő határozati javaslatot:

1. Kérje fel az Országos Magyar Párt Közgazdasági Szakosztálya a párt parlamenti csoportját:

a) hogy minden rendelkezésére álló eszközzel hasson közre aziránt, hogy a mezőgazdasági kamarák a magyar lakta megyékben is a többi területeken működő kamarák arányában a legrövidebb idő alatt állittassanak fel és arányosan részesíttessenek az országosan elosztott jövedelmekben;

b) a mezőgazdasági kamarák reformjával kapcsolatosan a kamarák működésének szakszerűbbé és sikeresebbé tétele érdekében hasson közre, hogy a törvénynek a kamarák szervezésére vonatkozó rendelkezései a következő pontokkal egészíttessenek ki:

1. A mezőgazdasági kamarák hivatalból való tagjai között helyet foglalnak mint szavazó tagok, a minden egyes kamara területén működő gazdasági egyesületek képviselői.

2. A mezőgazdasági kamarák választott tagjai csak olyan egyének lehetnek, akiknek a mezőgazdaság, állattenyésztés, kertészet vagy erdőgazdaság élethivatásszerű főfoglalkozását képezi.

3. A mezőgazdasági kamarák fizetéses tisztviselőiként csak olyan egyének alkalmazhatók, akik munkásságukat kizárólag és élethivatásszerűen a kamarának szentelik és semmi más fizetéssel járó hivataluk nincsen.

Ezek után még csak arra kívánok reámutatni, hogy mezőgazdáinknak egy intenzívebb gazdasági kultúrára leendő megszervezése, a megoldandó problémák homlokterében áll.

Ehhez a nagy horderejű munkához tisztultabb nézeteink már kialakulóban vannak, sőt talán prófétákban sem volna hiány, akik a tömegek oktatását és szervezését a helyszínen elvégeznék. Azonban az agrárreform utáni leszegényedett állapotunkban a legnehezebb probléma a nervus rerum gerendatum, az anyagi bázis előteremtése.

Anélkül, hogy a külön szervezkedés szükségességét és célszerűségét kétségbe akarnám vonni, hangsúlyozom, hogy önmagunk és a gazdasági élet érdekei ellen súlyos bünt követnénk el, ha összetett kezekkel haladnánk el azok mellett a tekintélyes jövedelmek mellett, amelyeket a törvény a mezőgazdasági kamarák számára biztosított.

Ezekben a tőkékben hatalmas potenciális energiák rejlenek, amelyek ma termékenyítő hatás nélkül hullanak szét a kamarák adminisztrációs költségeinek tételei között.

Nekünk azokon a területeken, ahol a magyarság többségben lakik, új szellemet és új kulturát kell belevinnünk a kamarák működésébe.

Ebből a célból indítványozom, hogy keresse meg a Közgazdasági Szakosztály a Magyar Párt összes tagozatait, hogy *a mezőgazdasági kamarák újjáválasztásának előkészítése érdekében indítsanak hatalmas felvilágosító propagandát és értessék meg a kamarai választókkal, hogy a mezőgazdasági kamarák földmives közönségünk legközvetlenebb vitális érdekeinek előmozdítására vannak hivatva és a sikeres munkálkodáshoz szükséges anyagi eszközökkel is rendelkeznek.* Éppen ezért saját anyagi érdekei ellen vét az a mezőgazda, aki a kamarai választásokon nem a legrátermettebb s nem legmegbízhatóbb egyénekre adja szavazatát.

A fentiekben nagy vonásokban vázoltam mezőgazdasági kamaráink tevékenységét és a hozzáfűzhető bírálatunkat.

Az előadottakból sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy az az intézmény, amely a művelt nyugaton fényesen bevált, s a mezőgazdasági kultúra fejlődésének csodás lendületet adott; nálunk csak alig tengődik.

Ez a megállapítás talán némelyeket meglep, azonban mi mezőgazdák nagyon jól tudjuk, hogy egy nagyigényű kényes kulturnövény sikeres áttelepítéséhez mindenek előtt az új talaj megfelelő kulturájáról kell gondoskodnunk. A romániai talaj nem volt előkészítve. A mi talajunkban altruisztikus kulturintézmények nem diszlenek!

Gróf Teleki Domokos:

Természetesen a legnagyobb örömmel üdvözlöm és elfogadom a határozati javaslatot, azonban meg kell jegyeznem,

hogy a programmon, ugyanezen pont alatt az *agrárreformmal kapcsolatos sérelmek* is fel vannak véve. Szabad lesz tehát ebben a nagyon fontos kérdésben felszólalnom. Már a gyergyószentmiklósi nagygyűlésen az előadó úr bejelentette, hogy miniszteri rendelet érkezik le olyan értelemben, hogy azok a gazdák, akiknél az agrárreform fogantatása befejezést nyert, végleges birtokba kerülnek, s így helyesen teszik a gazdák, ha a véglegesítés elismerése irányában megteszik lépéseiket. Annak ellenére, hogy a véglegesen rendező rendeletet megígérték, a gazdák kisajátított ingatlamaikért nem kapják meg a bonokat. A valódi értéknek csupán harminc százalékát állapították meg és hogyha fel akarjuk venni, úgy még öt-tíz százalékot le kell adni, hogy nagy nehezen, hónapokon át tartó utánjárással hozzájuthassunk ezekhez. Azonkívül még adóbizonylatot is kell beadnunk arról, hogy nem vagyunk adóhátralékban, esetleg az után a föld után, amelyet el vettek. Ez különálló sérelem.

Egy másik sérelem az, amint arra ezelőtt két évvel Mikó László barátom szépen rámutatott, hogy *a földhöz jutottaknak jóval nagyobb árat szabtak, mint amekkorát a volt földtulajdonosnak kifizettek*. Igaz, hogy a földhöz jutottak legnagyobb része román volt, azonban mégis csak kaptak magyarok is földet és így ez a kérdés is érdekel minket. Tudok olyan esetet, amikor egy házhelyet kisajátítottak ezer lejért. felparcellázták és parcellájáért két-háromezer lejt vettek és még más illetékekkel is megterhelték.

Bukarestben létezik egy *határköközpont*. Mindenki, aki földhöz jutott, tartozik három határkövet venni, darabonként százhusz lejért. Nálunk Erdélyben elég kő van és így nem tudom, miért kell külön Bukarestből szállítanunk a határköveket.

Negyedik sérelem az agrárreformmal kapcsolatban a *jogbizonytalanság*. Feltétlenül szükségesnek tartom, hogy végre-valahára, akár törvényhozási, akár rendeleti úton állapíttassék meg egy olyan határozott időpont, ameddig még a földeket kisajátítani lehet. Hat év óta folyton csak kisajátítanak és még mindig újabb és újabb kisajátítás folyik. Azzal lehet csupán ennek a jogbizonytalanságnak véget vetni, ha dátumot állapítanak meg, amelynek letelte után többé kisajá-

titás nem lehetséges. Ezért vagyok bátor javasolni, hogy ezek a problémák is felvéssenek a megoldandó feladatok közé s a jogbizonytalanság megszüntetése érdekében a *kisajátítási jog töröltessék a telekkönyvekből.*

Kövér Gusztáv,

Nagyvárad:

Abból a sajnálatos körülményből kifolyólag akarok néhány megjegyzést tenni, hogy a földreform kérdését egyes elemek állandóan felhasználják a magyar párt egységének megbontására. Tudjuk azt, hogy a Népszövetség egyik utóbbi ülésén a magyar állampolgároknak itteni földjeik kisajátításáért indított eljárásával kapcsolatban Titulescu úr azt hangoztatta, hogy az állam nem alkalmazhat más, kiváltságos eljárást egy más állam polgáraival szemben a saját állampolgárainak a rovására. Nekiünk végre határozatot kell hoznunk és határozottan le kell szögeznünk azt, hogy a *romániai agrárreform a szociális szempontokat nem tartotta szem előtt, hanem kizárólag nemzetiségi szempontokkal számolt és az itt élő magyar társadalom, — tekintet nélkül arra, hogy földbirtokos volt az illető, vagy kisgazda, — tönkretételét célozta.* Ismerek eseteket, hogy ugyanakkor, amikor a magyar birtokostól Bihar- vagy Temesmegyében elvették a birtokot, a földet egy román ügyvéd megvette és a magyar igényjogosultak nem juthattak földhöz, mert állítólag nem maradt már föld. Mi a magyar egység megvédése szempontjából kénytelenek voltunk eltérni hasonló eseteket megjegyzés nélkül. Követelnünk kell, hogy azokat a földeket, amelyeket magyar birtokosoktól vettek el, magyar emberek között osszák ki, legalább is megfelelő részben. Ismerek román birtokosokat, akik az agrárreform után, — amelynek a célja állítólag a nagy birtokok megszüntetése és a nép hangulatának lecsillapítása volt, — újból csak nagy birtokokat szereztek olcsó áron maguknak össze és így a nagybirtokrendszer nem szűnt meg, csak nemzetiségi célok szolgálatában eltolódott. Nézzük meg, mert nagyon jó példa, hogy hogyan bántak el az egyházi vagyonokkal. Hasonlítsuk össze azt az eljárást, amelyet a római katolikus és a görög katolikus egyházak vagyonával szemben gyakoroltak, hiszen ez a két egyház ugyanazt a hitet vallja

azzal a különbséggel, hogy a görög katolikusok nagy része román nemzetiségű. Megállapíthatjuk, hogy a görög katolikusok jobban jöttek ki. A római katolikusoktól azt a földet is elvették, amely tanítók és lelkészeik mindennapi megélhetését biztosította.

Ezek alapján két határozati javaslatot vagyok bátor benyújtani.

Mondja ki a Magyar Párt Közgazdasági Szakosztálya, és holnap a nagygyűlése, hogy *az agrárreform kizárólag nemzeti célokat szolgált* és hogy a Magyar Párt az agrárreform intézkedéseivel nem ért egyet.

Indítványozom továbbá, hogy a Magyar Párt küldjön ki minden megyéből egy-egy delegátust, az elnöki tanács delegáljon a bizottság élére egy elnököt, s azután *ez a bizottság dolgozza fel az agrársérelmeket, amelyek a magyar gazdaközséget érték* s azután, *ha a kormány képviselőink és szenátoraink közbenjárására a sérelmek orvoslására megnyugtató választ nem nyújt, panaszaival járuljon a Népszövetség elé.*

Kornhoffer Vilmos :

Bátor vagyok egy olyan törvényteleniségre felhívni a figyelmet, amely az utóbbi időben különösen érzékenyen érinti az erdélyi földbirtokosokat. Az agrártörvény rendelkezései értelmében a földkisajátítások ellen két hónapon belül lehet revíziós kéressel élni. Két hónap után semmiféle jogorvoslat iránti kérés nem adható be. Erdélyben és az országban a kisajátítások már általában két éve be vannak fejezve. Megtörténik azonban, hogy egy-egy község, most két év elteltével ad be egyszerű kérést, tehát a törvényes terminuson kívül és a Comitetul Agrar ekkor hivatalból megkeresi a Casa Pădu-rilort s felszólítja, hogy ne hagyja jóvá az üzemterveket az erdőkitermelésre vonatkozólag. Több ilyen esetet tudok. Kérje fel a szakosztály a parlamenti csoportot, hogy járjon közbe a Comitetul Agrárnál, hogy minden egyes olyan revíziós kérést, amelyet határidőn túl adtak be, minden további nélkül utasítson vissza és az a sérelmes intézkedés, hogy az erdőigazgatóság az üzemterveket nem hagyja jóvá, vonassék vissza.

Dr. Gyárfás Elemér elnök:

Megjegyezni kívánom Teleki Domokos gróf úr felszólalására, hogy a földreformkötvények kiadása dolgában annak idején közbenjártunk és azok kiadását el is rendelték. Bukarestben azonban egész vállalat alakult ilyen-jellegű kijárássokra és a földbirtokos urak is hibásak abban, hogy ezeket az urakat olyan kiváltságos, az érték öt-tíz százalékát kitevő jövedelemhez juttatták. Mi egy pár ügyet emellett is elintéztünk minden nagyobb nehézség nélkül s csak akkor láttuk azután, hogy valósággal szervezet alakult és most már csak ezek révén lehet a kötvényekhez hozzájutni. Bizonyosfoku fegyelmezettség kell a mi részünkről is. Egy évig körülbelül simán és ingyen ment minden és akkor láttuk, hogy egy társaság öt-tíz százalékért intézi el ezeket az ügyeket, ami sokszor óriási összegekre rugott, hiszen vannak olyan testületek, amelyeknél tizmilliós összegekről volt szó.

A *határkö-központ*ra vonatkozólag közölhetem, hogy vannak még a bukaresti mellett megyei határkö-központok is, mert egyes consilierek megirigyelték a bukaresti központ hasznát és most ők is foglalkoznak ezzel az üzlettel.

A *jogbizonytalanság* tényleg súlyosan nehezedik reánk és valóban követelnünk kell az agrárreform telekkönyvi végigvezetését és a kisajátítások végleges befejezését.

Teljesen egyet értek Kövér Gusztáv úr javaslatával; egyszer már le kell szögeznünk, hogy az agrárreform nem szociális intézkedés volt, amellyel a nép izgatottságát akarták volna levezetni, hanem deposszedálás és spoliáció, amelyet éppen ezért a Magyar Párt nem approbálhat. A kisajátított földekből mindenki előbb kapott, — a román egyházak, román földbirtokosok, községek — és csupán legutoljára a magyar igényjogosultak. Kövér Gusztáv úr javaslata értelmében meg fogjuk tenni a lépéseket.

Az előadó úr tanulságosan sorolta fel, hogy a mezőgazdasági kamarának mekkora jövedelmeik vannak és hogy ott mennyi pénz gyűl be; ezért célul tűzhetem ki joggal, hogy olyan helyre, ahol ennyi pénz van, igyekezzünk mi is bejutni és mivel éppen a választások jönnek, épügy, mint az ipar és kereskedelmi kamarai választásoknál, ne érjenek meglepetés-

sek, és ne történjen meg az, mint ezelőtt négy évvel, hogy az egyik megyében mentünk a liberálisokkal, a másikkban az averescánusokkal, a harmadikban önálló listával és végül valamennyien megbuktunk és csak egyedül Csikmegyében sikerült némi eredményt elérnünk. Szükségesnek tartom azonban, hogy a választások vezetése itt is egy bizottság kezében legyen, amelybe minden megyei tagozat delegáljon egy tagot. A dolog sürgős, mert a legnagyobb gonddal kell arra ügyelnünk, hogy a mezőgazdasági kamarába is a mi embereink bekerüljenek.

Mikó László:

Csupán az a megjegyzésem van Kövér Gusztáv indítványához, hogy az Erdélyi Gazdasági Egylet annak idején megkísérelte, hogy megcsinálja az agrárreform statisztikáját. Azonban, amint a gyergyószentmiklósi gyűlés jegyzőkönyvéből is láthatjuk, az erdélyi magyar közönség nem volt hajlandó arra sem, hogy kitöltse a kérdő-íveket, pedig azok csupán a birtokosok érdekeit akarták szolgálni. A tanulság az, aminek leszögezését kérem, hogy ezt az ügyet ügyesebben és egységesebben csináljuk és úgy keressük meg a gazdákat, hogy azok azután válaszoljanak is a statisztikai iven.

Dr. Gyárfás Elemér:

Az a statisztika, amelyet a Gazdasági Egylet próbált megcsinálni, akkor még nem lehetett jó. A legtöbb birtokos akkor még maga sem tudta, hogy hogyan áll. A statisztikának összeállítása csak most lehetséges, amidőn a telekkönyvekből a tényleges helyzet megállapítható. A telekkönyvekhez most már beérkeztek a jelentések a községek munkálatairól és a pontos adatok alapján keresztülvihető a munka. Nem lehet az ügyet műkedvelőképpen csinálni és ezt a munkát meg is kell fizetni.

Gombos Benő: A telekkönyveknél majd évek múlva intézik el.

Gyárfás Elemér dr.: Nem ők intézik. hanem mi hozzáértő embert küldünk oda és az két-három nap alatt tájékozód-

hatik az ügyek állásáról egy-egy telekkönyvi hatóságnál. A határozati javaslatokat elfogadottnak jelentem ki.

A Szakosztály az előadó javaslatait, valamint gróf Teleki Domokos és Kövér Gusztáv kiegészítő indítványait egyhangulag elfogadja.

Török Bálint,
az E. G. E. főtitkára :

A gabonaértékesítés akadályai. Az exportilletékek és szállítási nehézségek. A gabona-standardizálási törvény. Az állattenyésztés és állatkereskedelem.

javasolom, mondja ki a gyűlés, hogy:

1. Felkéri a Magyar Párt Vezetőségét, hogy parlamenti csoportja útján a kormánynál, a kamarában és a szenátusban sürgősen tegyen lépéseket a gazdaságok orvoslása és kívánságok teljesítése céljából;

2. szükségesnek tartja az erdélyi állattenyésztés, növénytermelés és kereskedelem színvonalának fentartása és emelése érdekében:

a) az állatkiviteli tilalmak és vámok teljes eltörlését, a mezőgazdasági termeléshez szükséges gépek, eszközök, anyagok behozatali vámjának csökkentését, a természetes és mesterséges takarmányneműek kivitelének kitavaszodásig leendő betiltását;

b) külkereskedelmi szerződések kötését;

c) állategészségügyi egyezmények létesítését;

d) az exportállatokra kirótt állattenyésztési és egészségügyi (zootechnikai), valamint a C. F. R. illetékek teljes megszüntetését;

e) a nemesített vetőmagvak védelmét, állami törzskönyvelés útján való elismerését és nyilvántartását;

f) az igazolt nemesített vetőmagvak szállításához kedvezmény nyújtását;

g) a mezőgazdasági termények és termékek (liszt, hus, zsir, tej, tojás stb.) ármaximálásának az egész ország területén való megszüntetését;

h) alacsony kamat mellett hosszulejáratu termelési kölcsönök nyújtását, továbbá

1. a zsrhiány enyhítése céljából külön hathónapos hízalási hitel és

2. a műtrágyák beszerzéséhez kamatmentes állami hitel nyújtását;

3. a lei stabilizálását;

i) a baksis-rendszernek minden vonalon való megszüntetését;

j) a vásárokról szóló obortörvény módosítását és életbeléptetési idejének kitolását;

k) a gabonaneműek standardizálásáról szóló törvény módosítását;

l) a külön engedéllyel való arankás heremag exportjának betiltását;

m) a speciális export állatvásárok beszüntetését és kedvezményeinek az összes országos állatvásárookra való kiterjesztését.

3. Felkéri továbbá a Magyar Párt Vezetőségét, hogy illetékes helyen hasson oda, hogy az összes hatóságok támogassák a gazdaköröket megalakulásukban és működésükben;

a gazdasági egyesületek székházai a rekvirálás alól mentesíttessenek;

a halottak végakaratóból magyar nyelvű mezőgazdasági szakoktatási célokra hagyományozott összegek rendeltetésükhöz hiven legyenek felhasználhatók;

magyar nyelvű állami gazdasági szakiskolák létesíttessenek a magyar gazdák adózásának megfelelő arányszámban.

A Szakosztály az előterjesztett határozati javaslatot elfogadja.

Mezőgazdasági organizációnk kiépítése.

Éppen kilenc esztendeje annak, hogy Erdély magyar gazdaközönsége nélkülözi az államhatalom annyira megszokott, irányító segítő kezét, — kilenc éve élünk, mi erdélyi magyarok, kisebbségi sorsban és ennek *a kilenc évnek tagadhatatlanul egyik legsúlyosabb problémája: Erdély magyar gazdatársadalmát életképes, létérdekeit megvédeni tudó szervezetbe tömöríteni.*

Ez a kilenc esztendő a magyar gazdatársadalomra súlyosabbnál súlyosabb megpróbáltatásokat hozott és ma, mikor *a régső gazdasági összeomlás hatásán, új lendülettel akarunk szervezkedni* és ezzel helyzetünkön segíteni, *hasznos lesz visszatekinteni a multra, ha másért nem, legalább igazolni a szomorú közmondást: Kárán tanul a magyar.*

Az elmúlt évek nem egészen terméketlenül suhantak el felettünk. Erdély magyar gazdái és földmivesei keservesen szenvedtek kellő öntudatos szervezettségük hiánya miatt és többbizben, többfelé próbáltak is magukon segíteni. Régen meglevő gazdasági szerveink újraéledtek, alakultak gazdakörök, földmivesszövetségek, az E. G. E. minden igyekezetét összeszedte a gazdatársadalom egységes megszervezésére, de *az itt-ott felcsillanó eredmények nem tölthetnek el megelégedéssel. A célt elérni nem tudtuk.*

Hosszu lenne felsorolni mindazokat a hibákat, amelyek bennünk voltak és azokat a kényszerítő körülményeket, melyek munkánkban akadályoztak, *de nem volna alkotó munka a hibákat és hiányokat egymás szemére vetni.* Sajnos, tudjuk, hogy magyar népünket áldozatkészségre birni teher, — ismerjük átkos magyar tulajdonságunkat, mely gyűlésre

járni és szónokolni kiválóan tud, *de az ott felvetett eszméket megvalósítani elfelejti.*

Hibáinkat ismerni és *beismerni* szükséges ahhoz, hogy jelenlegi helyzetünket kellőképpen megvilágítani tudjuk és a jövőre nézve tanulságokat leszűrhessünk.

Vidékenként megvolt a szervezkedés fontosságának helyes felismerése. Hogy saját megyémről beszéljek, — mindjárt az impériumváltozás első éveiben, mint első fecske, életképes földművelőszövetségünk alakult, mely élő és működő gazdaságköröket alakított és meggyeszerzte virágzó mezőgazdasági életet honosított meg. Más megyékben és kolozsvári központunkban is láthattuk az egészségesen meginduló munka nyomait, azonban ezek a törekvések és kezdeményezések, sajnos, mindig csak *egyes megyék területére terjedő különálló* jelenségek voltak, melyek egymással *a helyes kontaktust felvenni nem tudták.*

Igy állott aztán elő az a helyzet, hogy jól lehet unalomig sokat hangoztattuk Erdély magyarságának 85%-os gazdaságfőbbségét, *sem politikai, sem társadalmi közéletünkben ez a 85% túlsúly nem tudott kellő öntudattal érvényesülni.*

A különböző vidékek gazdasági szerveinek működését összehangba kell hozni és életüket *egy központból* kell vezetni. Ez az eszme határozott formában felvetődött az ezelőtt két évvel Gyergyószentmiklóson tartott közgazdasági szakosztályi gyűlésen és az ottan előadó dr. Nagy Endre és Orbán Balázs fejtegetései nyomán kialakult az a vélemény, amely szerint *az egységes gazdasági front vezetője, irányítója az Erdélyi Gazdasági Egylet kellene, hogy legyen.*

Azóta ez a gondolat állandóan felszinen van. Gazdasági szakíróink — dr. Szentkirályi Akos és dr. Nagy Endre — egymás után állapítják meg, hogy gazdasági *szervezettségünk nélkülözzi az egységes központi vezetést*, hiányzik a vállvetett, céltudatos munka.

Ezelőtt két évvel, talán kevésbé súlyos állapotban ugyanaz volt a helyzet, mint ma. *Ismertük a bajokat és megtalálni véltük a kivezető utat.*

A helyzet azóta csak romlott, azonban megteremtődtek a gazdasági szervezkedés lelki előfeltételei és hogy Nagy Endre szavaival éljek, eljutottunk a „*szervezkedjünk*” jel-

szótól a „szervezkednünk kell” és „hogyan szervezkedjünk” munkaprogramig.

Mikor a szakosztály megbízását előadásom megtartására kaptam, teljes tudatában voltam annak, hogy a leghálásabb, de egyuttal leghálátlanabb szerepre vállalkozom. Mai gazdasági helyzetünk bajairól beszélni legkönnyebb feladat, *de reális, elérhető és eredményre vezető célkitűzéseket tenni, vajmi nehéz.*

Nehéz beismerni, hogy amit eddig építettünk, csak részben volt jó, nehéz új alapokat rakni, de szükséges akkor, ha valóban meg akarjuk szervezni mezőgazdáinkat, ha nem akarjuk, hogy a programm feledésbe menjen, mielőtt megvalósult volna.

Én úgy gondolom, hogy a végleges átszervezéshez szükséges összhangot, a kezdeményezés országos lendületét csak egy olyan erkölcsi testület biztosíthatja, amely gazdasági szerveink fölött áll, amelynek hívására minden magyar sorompóba áll és ez csakis az Országos Magyar Párt lehet.

Itten méltóztassanak rövid kitérőt megengedni. Újabban határozottan kialakult vélemény szerint a kezdeményező lépést a Magyar Pártnak kell megtennie és ez érthető is. Dr. Szentkirályi Akos egyik ujságcikkében igen helyesen jegyzi meg: „*minél inkább gyengül, apad a falu népe, annál kisebb lesz politikai súlyunk*“. Mások azonban nehézséget látnak abban, hogy pártunk gazdasági szervezkedést segítsen elő. *Én nem is tartanám helyesnek és nem is kívánom, hogy a szervezést az Országos Magyar Párt vigye keresztül, csupán az első hívó szót, az első nekilendülést kell legerősebb szervezetiünknek megadnia.*

Pártunk kebeléből lelkes és népiünkért dolgozni akaró szervező-bizottságot kell alakítani, *mely bizottság záros határidőre kap megbízást és függetlenül eddigi gazdasági szerveinktől, megteremteni hivatott közöttük az együttműködést.* Ez a bizottság végrehajtja a szervezést és azután átadja legerősebb gazdasági szervünknek, az E. G. E.-nek a központi irányítást.

Egy közbizalmat élvező, áldozatkész, céltudatos, a gazdaság minden rétegéből választott szervtől várom azt, hogy összeszedi meglévő értékeinket és szilárdan egysége-

sen kiépíti gazdafrontunkat. Erre vonatkozólag van szerencsém a következő határozati javaslatot előterjeszteni:

Az Országos Magyar Párt Közgazdasági Szakosztálya látva azt, hogy az egységes magyar gazdasági front kiépítésében *csak egy országosan beindított akciótól várhat eredményt*, felkéri az Országos Magyar Párt vezetőségét arra, hogy a szervezés beindításánál irányító és segítő kezet nyújtson.

Ezzel kapcsolatban Közgazdasági Szakosztályunk egy szervező-bizottság alakítását határozza el — melyben magyar mezőgazdáink megyei szervezetük szerint, két-három taggal legyenek képviselve és legalább egyharmad arányban való részvétellel képviseljék mezőgazdasági érdekeinket.

E bizottság feladata lesz:

1. Számbavenni a meglévő gazdatársadalmi szervezeteinket úgy községi, mint megyei alakulatban. Ott, ahol megalkult és jogi személyiséggel bíró gazdakörök, megyei gazdasági egyletek nincsenek, ezek sürgős kiépítése iránt a szervező munkát beindítani, illetve a szervezést folytatni.

2. A szervezési munkánál főszóly helyezendő arra, hogy az egységes gazdasági front kiépítése alulról fölfelé történjen. Községenként gazdakörök, vármegyei vagy kerületi központokban a gazdakörök összeségéből a megyei szervezetek alakíttassanak meg. Az így kiépített gazdatársadalmi szervezetek, még pedig megyei központok kiküldöttjeiből, szerveztessék meg az országos központ, lehetőleg az E. G. E. kebelében.

Ezen célunk elérésére közgazdasági szakosztályi gyűlésünk felkéri az Országos Magyar Pártot a szervezésben való közreműködésre és egyuttal utasítja a Szakosztályi Elnökséget, hogy a szervező-bizottság megalakítására nagyobb szabású értekezletet hívjon össze.

Dr. Boros Béni :

Az utóbbi időben mind sűrűbben s mind elemibb erővel tör elő gazdatársadalmunkban a szervezkedés szükségességének belátása s annak elvi s gyakorlati megoldása, illetve megvalósítására irányuló törekvés.

Örömmel kell megállapítanunk, hogy az E. G. E. vezetősége a kérdés fontosságát már eddig is felismerte s gazdaságunk megszervezését a gazdakörök alapításával s újraélesztésével iparkodott megindítani. Hogy ez a dicséretes mozgalom nagyobb eredményeket felmutatni még eddig nem képes, az az egyesületen kívül álló okokra vezethető vissza. Így elsősorban kormányaink minden kisebbségi társadalmi megmozdulás iránt ellenséges magatartására, az egyesület korlátozott anyagi erejére, népünknek e téren még fejletlen érzékére s végül a kérdés körüli nézetek s irányelvek tisztázatlan voltára.

Gazdasági szervezkedésünk kérdésében, — mint azt *Gyárfás Elemér a marosvásárhelyi magyarpartí gyűlésen* s azóta Temesvárt is megállapította, — elsősorban tisztázandó, hogy *minő alapra kívánjuk a szervezkedést helyezni*. Egyben álláspontját is határozottan leszögezte, kijelentvén, hogy *azt nyilván és kifejezetten kisebbségi alapra kell helyeznünk*. Álláspontját megdönthetetlen érvei, de saját mindennapi tapasztalataink is alátámasztják, úgy, hogy annak helyességét, azt hiszem, felesleges is itt bővebben indokolnom. *Alkalmaznunk kell tehát ezt az elvet mezőgazdasági szervezkedésünk terén is*, annál is inkább, mert a gyakorlatban ennek szükségessége már eddig is jelentkezett s jórészt érvényesült is.

Ha ezek után tekintetbe vesszük gazdaságunk megszervezése terén az E. G. E. részéről indított akció — habár csak kezdeti, de mégis öröndetes — eredményeit, továbbá úgy az általános helyzetet, mint saját népünk politikai, közgazdasági s társadalmi helyzetét, azt hiszem, hogy szervezkedésünk kérdésében kiindulási pontul három általános alapelvet állíthatunk fel és pedig: 1. *mezőgazdasági szervezkedésünk kifejezetten kisebbségi alapon történjék*, 2. *a mezőgazdasági lakosságunk széles néprétegeire, a kisemberekre kell, hogy alapozva legyen, demokratikus és alkotmányos formák közt, de értelmiségünk vezetése mellett*, 3. *a szervezet egységes legyen*, vagyis *az összes gazdasági alakulatunk egy egységes szervezetbe, központba foglaltassanak össze*.

Bár úgy a már említett eredmények, mint illetékes megnyilatkozások, így különösen dr. Szentkirályi Akos értékes

közleményei is arra engedniök következtetni, hogy fenti feltételek helytállósága az irányadó közvéleményben is immár gyökeret ver, mégis, az esetleges ellenvélemények, az ügy nagy fontossága s az elveknek a gyakorlatban való alkalmazása miatt is szükségesnek tartom, hogy a kérdéssel kissé részletesebben is foglalkozzam.

Az impérium változása előtt a gazdatársadalom legtekintélyesebb szervezetei az O. M. G. E. és a vármegyei gazdasági egyesületek voltak, mivel a falusi gazdaszövetségek, körök s egyéb hasonló egyesületek szervezése kezdetleges stádiumban volt. Így, mivel az előbbi egyesületekben a kisgazdasztály részvétele inkább csak formális volt, sullyal bíró szervezetekkel tulajdonképpen csak a nagy- és középbirtokos réteg birt. Ennek dacára ezen egyesületek, mivel igen nagy anyagi, erkölcsi s szellemi erőt képviseltek, az általános agrár- és gazdatársadalmi érdekek előmozdítása szempontjából is fontos hivatást töltöttek be s mivel a mezőgazdasági kamarák hiányában a gazdasági közigazgatás terén államhatalmi működési kört, sőt állami támogatást is élveztek, többé-kevésbé az egész gazdatársadalom reprezentánsaiként léptek fel s voltak tekinthetők.

Egészen megváltozott azonban a helyzet az impérium-változással Erdélyben. A nagy- és középbirtokosok anyagi létalapját megtámadta az agrárreform. Mivel pedig ez a birtokosság az állami élet és közigazgatás terén birt hatalmi pozícióját is elvesztette s legfeljebb szellemi vezetőképessége maradt meg, *számban s anyagi téren immár olyan erőt nem képvisel, amelyre a gazdatársadalmi szervezetek fentartása alapítható volna.*

Nyilván következik ebből, hogy az erdélyi. illetve a romániai magyar gazdatársadalom érdekképviselési megszervezésére *csupán a széles néprétegeket képező kisgazda- és földművesosztály adhatja meg az alapot.* Erre a platformra kell fentartás nélkül helyezkednünk s ezért kell helyeselnünk az E. G. E. akcióját is, mellyel a falusi gazdakörök megszervezéséhez fogott. Nyenmódon kevesek helyett *tízezrekre* kell kiterjeszteni a szervezetek hálózatát s ezek anyagi és erkölcsi erejére kell támaszkodni. A magyar nagy- és középbirtokosságnak s a nép között élő magyar értelmiségnek — gazda-

tiszteknek, papoknak, tanítóknak stb. — csak az lehet a szerepük, hogy ebben a szervezési munkában előljárva, a vezetést a kezükbe vegyék s azt szellemileg kiemelkedve, de érzelmileg beolvadva irányítsák és fejlesszék.

Ami másik követelményünket, a szervezkedés egységeségének kérdését illeti, a helyes irányra s kínálkozó megoldásra már meglevő gazdatársadalmi szervezeteink vizsgálata is rávezet.

Régi szervezeteink közül az E. G. E. az, elsősorban, amely átmentette anyagi és erkölcsi értékeit a változáson s képes volt működését folytatni, sőt bizonyos irányban ki is mélyíteni. *Az azelőtt oly fontos hivatást betöltött vármegyei gazdasági egyesületek* azonban, melyek pedig szintén jelentékeny anyagi és szellemi erőt képviselnek, főleg magyar értékekből, többé-kevésbé alapjaikban rendültek meg s ma vagy teljesen stagnálásra vannak kárhoztatva, vagy bizonyos nacionalizálási processzuson estek át, vagy végül küzdenek az ellen s próbálnak a régi keretekben működni. Ez a helyzet nem kielégítő, mert szerény nézetem szerint, szervezkedésünk terén éppen ezen egyesületekre várna a legfontosabb feladat, amint ezt az udvarhelymegyei gazdasági egyesület vezetősége igen helyesen fel is ismerte és javasolta.

Az egyesületek válsága szomorú, de könnyen magyarázható jelenség. Oka nemcsak az, hogy a magyar birtokosság elvesztette anyagi s hatalmi pozícióját, hanem az is, hogy *maguk az egyesületek is elvesztették az államkormányzat részéről azelőtt élvezett támogatást s megszűnvén mindenemű hivatalos funkciójuk, mert ezeket a kamarák vették át, sem alulról, sem felülről megfelelő támogatásban nem részesülnek.* Így eddigi kereteik közt s mai formájukban ezen egyesületekben koncentrált, még most is nagy anyagi s erkölcsi erők, produktív szervezkedési céljaink szolgálatába állítva nincsenek.

Magyar gazdatársadalmunk, mely szegény és fenyegetett, nem engedheti meg magának a fényűzést, hogy erőit szétforgácsolja s egyes társadalmi rétegek különálló szervezeteit fentartsa, melyek csak rossz hatásfokkal működnek, de kisebbségi s agrár érdekeink is azonosak, a feladatok pedig, melyeket magunkra hagyatva népiünk fennmaradása érdeké-

ben a kormányzat helyett is megoldanunk kell, oly súlyosak, hogy csakis egy egységes frontot tarthatunk fenn. Kétségtelen tehát, hogy csakis *egy egységes központi szervezetet tarthatunk fenn s minden már meglévő, vagy újonnan alakítandó szervezetünket ebbe az egységes központba kell tömöríteniünk és pedig nem csupán érzelmileg, hanem formailag is s éppen ezért ebbe a szervezetbe kell szervesen beolvasdaniok elsősorban a vármegyei gazdasági egyesületeknek, — legalább amelyekkel a magyarság feltétlenül rendelkezik, — azután pedig minden már meglévő mezőgazdasági vonatkozó egyesületeknek, földmivesszövetségnek, méhész-egyletek stb.*

Az egységbe tömörített szervezeteink központi kijegecsedési pontja véleményem szerint *csakis az Erdélyi Gazdasági Egylet lehet*, mely erre a fennálló szervezeténél, tradíciójánál, eddigi eredményeinél s földrajzi helyzeténél fogva is hivatott. A szervezet alappilléreit a falusi gazdakörök kell hogy képezzék, a falusi magyar lakosságnak gazdakörökbe való megszervezését s saját kebelükbe, illetve közvetve egy központba való tömörítését pedig a vármegyei gazdasági egyesületek, *mint az E. G. E. kerületi expozitúrái* kell, hogy kezükbe vegyék s megvalósítsák.

Ami ezen koncepció gyakorlati megvalósítását illeti, legfontosabb feladat volna legelsőbbben azokat az akadályokat elhárítani, amelyeket gazdasági szervezkedésünk elé a hatóságok gördítenek. Sok helyen a gyűlési engedély megszerzése valóságos torturával jár, vagy leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Ha meg van az, alsóbb hatóságok, csendőrség, közigazgatás, a gyűlésen résztvevőket rendőri eljárásokkal, idézésekkel, fenyegetésekkel zaklatják, terrorizálják, sőt a régi s miniszterileg jóváhagyott szabályokkal rendelkező egyesületek működését is jogtalan ellenőrzésekkel, zaklatásokkal nehezítik s akadályozzák. Ezekkel szemben az egyén teljességgel védtelen és tehetetlen. Minden eredmény nélkül viszi bőrét a piacra. De gazdasági szervezeteink feladatát sem képezheti a politikai hatóságokkal szembeni küzdelem, mert erre sem berendezkedve, sem pedig felfegyverkezve nincsenek. Erre egyesegyedül népünk politikai képviselte, az Országos Magyar Párt hivatott, képes és köteles is. Köteles.

mert az iskolaügy mellett ez népünk legfontosabb s legegésztőbb problémája. Szervesen kapcsolódik az oktatásügybe is, nem tekintve mérhetetlen gazdasági vonatkozásait. Mezőgazdasági oktatásunk teljesen elpusztult. Egyetlen földmivesiskolánk sincs, akkor, amikor a százszoknak három elsőrendű intézetük van. Még csak egy-két vándortanár alkalmazására is képtelenek vagyunk, akkor amikor a kicsiny szász nép egyesületi központja hét diplomás gazdát tart alkalmazásban, szép fizetésekkel, akik között négy vándortanár van. Szám-talan tanfolyamot tart fenn, papjait és tanítóit mezőgazdasági ismeretekben képezi ki.

Gazdaköreink legelsőrendű feladata lesz elhanyagolt oktatásügyünket kézbe venni s a serdültek és felnőttek mezőgazdasági oktatását és továbbképzését megvalósítani.

Helyzetünk immár olyan, hogy nincs vesztegetni való időnk. Fel kell hívunk népünk politikai szervezetét, mely eddig is nehéz viszonyok között hivatása magaslatára tudott emelkedni, hogy kezdje meg azonnal legelemibb emberi jogunk, mezőgazdasági szervezkedésünk szabadságának kivívására irányuló szisztematikus és kérlelhetetlen politikai harcát. A vidék jelentsen minden sérelmet azonnal be. A párt tegye ezeket azonnal feljelentés tárgyává a belügyminiszternél s gondoskodjék arról, hogy *a kisebbségi napisaajtó ezekkel a nagy nyilvánosság előtt foglalkozzék, nem úgy, mint eddig, — hanem úgy, hogy ha kell, erre a hallatlan sérelmünkre az egész európai közvélemény is felfigyelhessen, — egyben pedig tegyen meg minden lehetőt, úgy az illetékesek, mint a parlament előtt, jogaink biztosítására. Sullyal bíró politikai szervezetet sem lehet egy gazdaságilag demoralizált, leszegényített s szétroncsolt néptömegre építeni.*

A gyakorlati megvalósítás egyéb módozatai már könnyebben fognak adódni. Mindenesetre már az elnevezésben nyíltan ki kellene tüntetni a „magyar“ jelleget s súlyt helyezni arra, hogy *a tagszervezeteknek a kerületi szervekhez s központhoz leendő viszonyában a képviseleti, tanácskozási s szervezeti jogok gyakorlása terén a demokratikus s alkotmányos követelmények érvényre jussanak.* Kisebbségi helyzetünkben minden támogatást csak alulról, néptömegeinktől kaphatunk, ezért a jogokat is széles alapon kell, hogy biz-

tosítsuk, azok részére, kiktől áldozatot is várunk, ami *az aránylagos közvetett képviseleti rendszerrel* valósítható meg, amint ez enyhe formában a Magyar Gazdaszövetség szervezeti szabályzatában is feltalálható. Az E. G. E.-nek s a vármegyei és egyéb egyesületeknek ily módon kell szervezeteiket kiépíteni és egyesíteni.

Attól szerintem nem kell tartani, hogy *a jogkiterjesztéssel a vezetés ki fog csuszni az erre hivatott értelmiségünk kezéből*, mert földmivelő népünk konzervatív és értelmes, *közös kisebbségi sorsunk a társadalmi osztályokat is közelebb hozza egymáshoz*, úgy hogy megvagyok győződve, hogy a jogok kiterjesztése, a vezetésbe való befolyás s az együtt dolgozás csupán a testületi szellemet, az érdeklődést és az ambíciót fogja növelni, úgy hogy tisztán csak gazdatársadalmunk mai vezető rétegén fog állani, hogy a bizalmat maga iránt fokozza s a vezetést ezután is megtartsa.

Ezzel egyszersmind megoldódnék a vármegyei gazdasági egyesületek vajudó problémája is s *stagnáló erőink felszabadulnának egy tisztán körvonalozott cél nyílt védelmére*. Ahol pedig ez a nemzetiségi viszonyok miatt nem volna megvalósítható, ott is vissza kell vonulni a magyarságnak saját kisebbségi sáncai védelmére, mert amint már bebizonyosodott, *minden gazdasági közös szervezet meddő erőfogyasztás a kisebbség részéről s őket csupán saját érdekeik védelmében feszélyezi*. De különben is mint láttuk, a mezőgazdasági kamarák teljesen a saját hatáskörükbe vonták a gazdasági egyesületek azelőtti hatósági funkciót s tekintve nálunk a bürokrácia nagy térfoglalását, *a régi értelemben vett egyesületeknek létjogosultsága meg is szűnt*.

A magyar kisebbségi gazdatársadalom álláspontját tehát helyesen, azt hiszem úgy körvonalazhatnánk, hogy a részére *nyújtott lehetőségekhez képest részt vesz a kamarák, mint hivatalos érdekképviseleti szerveinek működésében*, azokat erejéhez képest támogatja s ezzel fenntartja közvetlenül is az egész ország gazdatársadalmával az egységes agrár frontot, azonban *társadalmi szervezetei terén saját kisebbségi népe veszélyeztetett gazdasági érdekei védelmére tömörül*, mint azt a szászok és svábok is teszik s *egységes szervezete nagy erkölcsi s talán anyagi erejére is támasz-*

ková szolgálja leghatásosabban népi érdekeit s ezzel együtt az általános agrár és közgazdasági érdekeket is.

Ürmössy József,

unitárius esperes:

Nemcsak ebben a pillanatban, hanem mintegy húsz év óta, amióta a gazdasági szervezkedés érdekében dolgozom és agitálok, látom és tudom, hogy milyen nagy szükség van a gazdasági szervezkedésre. Én a helyzet kezdetlegességét nemcsak annak tulajdonítom, hogy nem tudjuk annak szükségességét megérteni, hanem inkább annak, hogy hiányzik az elég komoly elhatározás és akarat, annak tűzön-vízen keresztül való megvalósítására. Most már igazán a huszonötödik órájához érkeztiünk el annak, hogy lássuk és érezzük, hogy a nép nélkül nincs a magyarság számára igazi élet. Ezt a népet be kell hoznunk a gazdasági szervezet sáncaiba magunk közé, noha velem együtt valamennyien átértéztük ennek a munkának a nehézségeit. Az előadó javaslatának helyességét minden tekintetben elismerem. Igaza van abban is, hogy talán nagyon messzire látólag indította el a dolgokat. Az Erdélyi Gazda legutolsó számában azt írja, hogy a szervezkedés problémájának megoldását nagyon megnehezíti az, hogy a gazdakörök alapszabályainak jóváhagyása valóságos kálváriajárás. Ha ezt a legutolsó számot olvasom, akkor ebbe a ténybe bele is kell nyugodnom. De előveszem a gyergyószentmiklósi nagygyűlés szervezkedési előkészítő tervét. Azt látom, hogy nincsen is szükség erre. Hiszen az Erdélyi Gazdasági Egylet alapszabálya jóvá van hagyva, és fiókjai jogi elismerésének ilyen módon akadályja nincsen. Ezt mondotta különben az Elnök úr is. A legfőbb nehézség el van háritva és így mi vagyunk hibásak, hogy nem tettünk semmit abban az irányban, hogy a gazdasági megszervezés létrejölessen. Nem kell olyan messziről kezdenünk, hanem igenis, közel kell mennünk a néphez. Van nekünk egy lapunk is, egy szavunk, a *Magyar Nép*, amely tizenötezer példányban jelenik meg. Az a javaslatom, hogy *legyen a Magyar Nép a gazdasági szervezkedés szócsöve*. Szükségünk van ezenkívül szervező emberekre is. Ezeket az eszközöket és embereket elő kell teremtenünk. Példát kell mindenütt mutatni a népnek és ha a példát látják, akkor az egész ügyben népünket is be tudjuk vonni.

Purgly László:

Igen rövid leszek, bár ez a kérdés elég fontos arra, hogy hosszasan beszéljünk róla. Tehetem annál is inkább, hiszen két évvel ezelőtt Gyergyószentmiklóson részletesen kifejtettük azt, hogy a gazdasági szervezkedés kisebbségi életünk egyik legfontosabb és minél előbb megoldandó kérdése. Kifejtettük, hogy szász és sváb testvéreink politikai megszervezését is épen annak lehet tulajdonítani, hogy ők gazdaságilag már előbb nagyszerűen meg voltak szervezve. Amikor tehát e kérdés fontosságát a legteljesebb mértékben átlátom, akkor egyuttal örömömnek adok kifejezést afölött, hogy a gazdátársadalom fiatal erői, közöttük Mikó László előadó úr is, olyan agilitással indulnak neki az ügynek s kérem is őket arra, hogy vegyék kezükbe ezt a mindennél fontosabb szervezési munkát. Félek azonban, hogy a határozati javaslatnak az a része, amely a szervezési munkálatokat a Magyar Pártra bizza, ismerve a romániai viszonyokat, nem felel meg a helyzet követelményeinek. Tapasztalatból mondhatom, ezt. A gyergyószentmiklósi gyűlés után, mint megyei gazdasági egyleti elnök, megkezdtük a gazdasági egyletek szervezését. Talán négyet, — mert többet azután nem engedtek, — sikerült is megszerveznünk, ekkor azonban megnehezítették és lehetetlenné tették a szervező munkát, mert politikai akciót gyanítottak mögötte és annak minősítették. Ha a Magyar Párt veszi a kezébe a szervezést, akkor rá fogják, hogy politikai munka van mögötte és nem fogunk csinálhatni semmit. A határmenti vármegyékben ilyen cím alatt nem engedték a további munkát. Az mindenestre jó lesz, hogy a Magyar Párt nagygyűlése mondja ki a szervezkedés szükségességét és buzdítsa erre a párt tagjait, de hogy a Párt, mint ilyen, vegye a munkát a kezébe, ezt nem tartom célravezetőnek. Meg kell találnunk azt a szervezetet, amely a munkát végezze, legyen az az EGE, vagy valamely más szervezet, csak nem a Magyar Párt.

A másik kérdés, amelyhez még röviden hozzá akarok szólni, az, hogy a már amugy is tulterhelt parlamenti csoportot még azzal a kéréssel is terheljük meg, eszközölje ki, ne legyen a gazdasági szervezkedés semmi külön engedélyhez

kötve. Hiszen mindenkinek szabadságában van a gazdasági és társadalmi érintkezés. Engedjék meg tehát a gazdasági tanácskozásokat általánosan és ne vessenek az elé semmilyen akadályt.

Dr. György József,

marostordai tagozati elnök :

Rövid kiegészítő mondanivalóm volna, amelyet pár szóval indokolni kívánok. Kétségtelen, hogy a mi kisebbségi nyomoruságos helyzetünknek rajtunk kívül fekvő és bennünk levő okai vannak.

A rajtunk kívül fekvő okok a törvényes intézkedések helytelensége és a hatóságok működésének hiányai, amely okok miatt a mai nap folyamán, azt hiszem, kielégítő mértékben hangzottak el a panaszok és ez természetes is, hiszen nem csak panaszkodnunk kell, hanem ordítanunk is, mint a nyuzott állatnak, hogy kifejezést adjunk a fájdalomknak. Ha ütnek, nem elég azonban csak jajgatnunk, hanem erőinket olyan helyzetbe kell hoznunk, hogy az ütést parirozni is tudjuk.

A bennünk rejlő hibák egyik legnagyobbika az, hogy intézményeink nagyrésze nincs áthatva a faji érdekekért való munka és küzdelem szükségességétől, azok pedig, amelyekben meg van az érzés, a hajlandóság, a faji érdekekért dolgozni és küzdeni, nem tudják érvényesíteni erőiket, mert nincs egyetemes célkitűzés, általános munkaprogramm, amely mellé sorakoznának azok, akik dolgozni akarnak. Ezért az előadó úr előterjesztésével kapcsolatban és hivatkozva a Kabos Armin, Csiszár Lajos urak által javasolt bizottságok kiküldésére, azt indítványozom, hogy ne küldjön ki minden vidék, minden tagozat egy külön bizottságot, hogy azután az egyik jobbra, a másik balra dolgozzon és végeredményben a sok munkának nincsen eredménye. Indítványozom *egyetlen bizottság* kiküldését, amelyben benne legyenek a különböző foglalkozású és állású egyének képviselői. Legyen benne képviselve a magyar pénzvilág, a kereskedők, az iparosok és a földmivesek és egyéb termelő osztályok vezető egyéniségei s legyenek benne a magyar intellektuellek. Ez a bizottság állapodjék meg egy gazdasági munkaprogrammban és igyekezzék megszerezni a

megvalósításhoz szükséges anyagi feltételeket. Állapodjunk meg végre egységes munkatervben és azután sorakozzanak fel azok, akik dolgozni akarnak. Ha erőinket szétszórjuk, soha nem fogunk célhoz jutni. Ennek a bizottságnak összeállítására nem tudok indítványt tenni, nem ismerem annyira az illetékes személyeket sem és ezért azt hiszem, hogy egy szűkebb körű bizottság, amely inkább ismerős a magyar társadalmi rétegek állapotával, jelölje ki a nagy bizottság tagjait és tegyen indítványt a nagygyűlésnek. A nagy bizottság feladatává kell tenni, hogy bizonyos záros határidőn belül állapítsa meg a különböző magyar szervezetek igénybevételét.

Dr. Gyárfás Elemér:

Mielőtt a további hozzászólások elhangzanának, bátor vagyok azt megjegyezni, hogy az a bizottság, amelyben a különböző foglalkozási ágak képviselői helyet foglalnak, tulajdonképpen a *Közgazdasági Szakosztály*, amely most átszervezésre kerül a nagygyűlés utáni intézőbizottsági ülésen. Mint-hogy a szakosztály úgy is átalakul, újabb bizottság kiküldését nem igen látom szükségesnek.

Ami pedig a munkaprogrammot illeti, az a véleményem, hogy ezek a határozati javaslatok, amelyeket el méltóztattak fogadni, a következő két évre alapos munkaprogrammot adnak. Azok a megnyilatkozó sérelmek és követelések, amelyek itten elhangzottak és amelyek a maguk programjával teendőinket megadják, ezek képezik az igazi munkaprogrammot. Az a bizonyos összegezés és általános programmkidolgozás csak bizonyos kodifikáló munka volna, ezek a határozati javaslatok pedig, amelyeket elméltóztatott fogadni a szakosztály, a pártközpont és a parlamenti csoport számára jelentős munkát adnak. Azt hiszem György úr is egyetért ezzel a kijelentéssel.

Dr. György József:

A munkaprogramm tényleg egyik részében így ki van dolgozva. De nem a bennük levő bajok eliminálására, hanem a sérelmek eliminálására. A Magyar Párt mint ilyen, nem is alkalmas a munkaprogramm keresztülvitelére, épen úgy, mint ahogy a Szakosztály sem alkalmas. A munkaprogramm meg-

állapításával éppen a sok bizottságot akarom elkerülni, hogy amint Balog dr. indítványozta, létesítsék egy magyar bank s erre küldessék ki bizottság, azután egy másik bizottság küldessék ki, amint Csiszár úrnak indítványozta, hogy különböző szakoktatási intézményeket állítsanak fel, míg egy harmadik bizottság más kérdésekkel foglalkozna. Ezek mind külön dolgoznának. Holott meg kell állapítani, hogy melyek a legfontosabb teendők és melyeket kell legelőször megoldani. Most jön még egy bizottság a gazdatársadalom megszervezésére. Mindehhez szükség van pénzalapra és ezért be kell vonni azt a társadalmi réteget, amelynek pénz van a kezében és arra nyomást kell gyakorolni, hogy előteremtse azt az összeget, mert ha nem következik be, akkor elszorvad a magyar társadalom. Én nem akarok irányadó eszméket adni, de arra felhívom a szakosztály figyelmét, hogyha tényleg nyolevanöt százaléka a magyarságnak földműves elem, ennek megerősítése és olyan helyzetbe hozása, hogy többet tudjon magából kiiznázni, — hiszen ő a többiek alapja és támasza, — ez a legelső feladat. Hiszen ő a termelő osztály, amelynek munkája eredményéből él végeredményében a többi. Amint a juhásznak nem szabad a juhról a bőrt is lenyírnia, éppen úgy a többi osztályoknak is gondoskodni kell arról, hogy a tulajdonképeni termelő osztályokat olyan helyzetbe hozzák, hogy azután meglehessen nyírni azokat.

Gyárfás Elemér dr.: — Ugy méltóztatott érteni, hogy programot dolgoztassék ki a gazdatársadalmi szervezkedés mikénti megoldására vonatkozólag. A szakosztály tehát kapja azt a megbízást, hogy ilyen programot dolgozzon ki. Méltóztatnak tehát egyetérteni abba, hogy fölszólaló úrnak óhajtatásához képest programot dolgoztassék ki a gazdatársadalom mikénti megszervezésére vonatkozólag.

György dr.: — Az egész közgazdasági életre vonatkozólag!

Gyárfás Elemér dr.: Nem tudok ebbe belemenni. Hiszen azért osztottuk meg a közgazdasági élet különböző ágait, mert az egészet nem tudtuk felölelni. Az egyes előadók a maguk hozzáértése szerint a különböző foglalkozási ágakból főlemlítették az aktuális teendőket, tehát most ne méltóztas-

sék azt kívánni, hogy ezen tulmenőleg még álljunk neki és valami matematikával, vagy egyéb alapon összefogólag csináljunk munkaprogrammot, hanem ehelyett hajtsuk végre azt, amit elhatároztunk s ebben azt hiszem, mindenki megnyugszik. Ezen tulmenő programmot most nem tudunk elő írni. Méltóztassék elgondolni, hogy a pártvezetőségtől és parlamenti csoporttól sem lehet mindent kívánni. A határozati javaslatok is már olyan munkatömeget képeznek, hogy azok lebonyolítása magában is óriási programm.

Dr. Török Bálint :

Szükségesnek tartom az Erdélyi Gazdasági Egylet érdekében felszólalni. 1919-ben kezdtük meg a gazdakörök szervezését. Ezt akkor betiltották, mert jóváhagyott alapszabályunk nem volt. 1924-ben végre sikerült az alapszabályt jóváhagyni. Megindultunk a gazdakörök szervezésével és erőteljes felszólítást intéztünk a gazdaközönséghez. Erre sok gazdaker jelentkezett is egyesületünknel, mert egyesületünknek nincsen pénze arra és csak ottan tudunk szervezőmunkát kifejteni, ahol olyan rátermett egyének vannak, akik a munkát tovább tudják vezetni. Ezek a szervezetek beterjesztették a törvényszékekhez a szabályokat, tudniillik, mint az egyesület fiókjai s ezeket azután azzal küldötték vissza, hogy a Gazdasági Egylet alapszabályai nem alkalmasak arra, hogy gazdakeri fiókjai legyenek, noha felfogásaink szerint ez lehetséges és a magyar imperium alatt ez meg is volt. Ekkor az egyesület módosította az alapszabályokat a törvényszék kívánsága szerint és ezt azután be is terjesztettük. Azután pedig sürgettük az elintézését. A számtalan sürgetés alatt háromizben veszték el a közjegyzői hitelesítéssel ellátott akták a törvényszéken. A Gazdasági Egylet nem tehetett mást, minthogy ismételten beszerezze az aktákat és legujabban a Magyar Párt elnöksége fog Bukarestben a törvényszéknél interveniálni. Ez az egyik legfőbb akadálya a gazdakörök megszervezésének.

A marostordai állapotot illetőleg megjegyezhetem, hogy ott a szervezkedés azért sikerült, mert annak vezetője Orbán Balázs régi magyar tisztviselő volt. Most már azonban ott sincsen meg az a harmonia, ami azelőtt volt. Szamosmegyében egyetlen gazdaker sincsen. Hivatkozom arra a másik bejelen-

tésre, hogy az egyik határmenti megyében csak négyet tudtak beszervezni. Ott van Marostorda vármegye, ahol egy gazdaköri ülésért 200 lejt kell fizetni.

Mivel a Gazdasági Egylet belátta, hogy noha mint elismert jogi személy gazdakörök szervezésére meg van a joga, ezek azonban még sem működhetnek, a Hangyához fordult, és kérte, hogy gazdasági szakosztályt létesítsen a maga keretei között és ezek vegyék át a gazdakörök szerepét s ha valamilyen szervezet ezt a szerepet be tudja tölteni, úgy nincsen szükség azután a gazdakörök megalakítására. A Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetsége is vállalta ezt a munkát, amint Elekes Dénes szaktársunk is mondotta. Több vagon műtrágyát, több vagon nemesített vetőmagot közvetített, előadásokat tartottak a földműveseknek, előadás-vázlatokat küldöttek szét. Megállapíthatjuk tehát, hogy a Gazdasági Egylet kebelében és annak felkérésére élénk tevékenység folyik, csak nem vertük a dobót, mert a lényeg az, hogy azok, akik a segítségre rá vannak szorulva, azt meg is kapják. Munkánkat, főleg a Hangya Szövetkezettel karöltve végeztük. A hitelszövetkezetek a terv szerint már be is vezették a munkát s a Hangya Fogyasztási Szövetkezetek az idén vezetik be és már nagyobb mennyiségű nemesített műtrágyát vásároltak is. A szervezkedés legfőbb akadály a pénz hiánya. Ha volna pénze a Gazdasági Egyletnek, ha volna áldozatkészség a gazda közönsebben, akkor tudnánk olyan embereket felvenni, akik végigjárnák Erdélyt, gazdasági előadásokat tartanának, pénz nélkül azonban teljes lehetetlen bármilyen szervezési munkát végezni. Amit a Gazdasági Egylet megtehet, nagyon szerény anyagi viszonyaival, megteszi. A Gazdasági Egylet évi 800 ezer lejjel működik. S ekkora büdzsé mellett is dolgozik a cukorrépatermelés előmozdításán s minden tekintetben igyekszik előmozdítani a nép gazdasági boldogulását. Nem tudunk többet tenni és ezt nagyon sajnáljuk, de ennek egyetlen oka szegénységünk.

Szakács Péter:

Elismerésemet fejezem ki az előadó jeles munkája iránt, azonban az ügy kivitelére vonatkozólag még sem tartom alkalmasnak a Magyar Pártot, hogy t. i. ő kezdeményezze és

hajtsa végre a gazdaközönség szervezését épen abból a tekintetből, amit méltóztatott előadni és amit tapasztalatból tudunk, hogy tudniillik a községekben a gyűléseket, politikai célt sejtve mögöttük, nem engedik megtartani. Az én felfogásom szerint a gazdatársadalmat három fokozatban kell megszervezni, községi, megyei és országos szervezetben. A községi gazdakörök képviselői foglaljanak helyet a megyei szervezetekben és ezek képviselői alkossák az országos szervezetet. Erre vonatkozólag az udvarhelymegyei szervezet megkereste az Erdélyi Gazdasági Egyletet és támogatást kért tőle. Felfogásunk nem volt az, amit Török Bálint úr kifejtett, hogy a Gazdasági Egylet a szervezetet maga csinálja meg, hanem az, hogy megcsinálhatta és megcsinálhatja irodájából is, ha arra való alkalmas férfiakat jelöl ki, akik azután beleállanak az ügy végrehajtásába. De a legelső feltétel a pénz mellett az is, hogy az így megbízott férfiaknak mozgási szabadságot biztosítsunk, mert anélkül, ha a községben szabadon el nem járhatnak és gyűlést nem tarthatnak, teljes lehetetlen sikert és eredményt elérni. Nagy elismeréssel vagyok az érdemekben gazdag Egylet működése iránt, hogy igyekezik a gazdaköröket megszervezni, de ez olyan dolog, amely nem az ő hatáskörébe tartozik, hanem minden egyes megye hatáskörébe és azután a megyei szervezetek, mint ilyenek, tartoznak az Erdélyi Gazdasági Egylet ügykörébe. A régi időben az Országos Magyar Gazdasági Egylet a maga ügykörében az egész országból a megyei egyesületeket vette föl és szépen fejtett ki munkát. Nekem az a szerény nézetem, hogy az ügy kivitele bizassék az Erdélyi Gazdasági Egyletre és ez azután az egyes megyékből válasszon ki a szervezésre alkalmas férfiakat.

Mikó László zárószava:

Ürmössy esperes úr fölszólalására megjegyezni kívánom, hogy a magyar népnek gazdasági táborunkba való tömörülését magától értetődően helyesnek tartom és ezt a munkát az épen általam tervbe vett szervezőbizottságnak kell kézbe vennie. A többi felszólalásokra vonatkozólag megjegyzem, hogy a Pártnak kell megadnia a maga erkölcsi súlyát abban a tekintetben, hogy intézzon fölhívást minden tagozat

hoz, hogy a különböző gazdasági szervezetek ebben a szervezési munkában legyenek támogatásunkra és segítségünkre. Ezt várom a párttól és nem csak én várom ezt, hanem amint látom, ezelőtt két évvel Purgly László úr is ezt kérte.

Purgly László: — Azóta szomorú tapasztalatokat tettem.

Mikó László: — A határozónában méltóztatott azt tapasztalni; nálunk már nem olyan szomorú a helyzet.

György József megjegyzésével teljes mértékben egyetérték és erre azért nem tértem ki, mert a határozati javaslat szerint úgy is óhajtom, hogy a Szakosztályt ne két év múlva hívják össze újból, hanem záros határidőn belül plenáris gyűlésre jöjjünk újra össze. Ezért kérem a Szakosztályt, fogadja el határozati javaslatomnak különösen azt a részét, amelyben a Magyar Párt erkölcsi támogatását kérjük a gazdasági szervezéshez.

Dr. Gyárfás Elemér:

Az előttünk levő határozati javaslatot, azt hiszem, valamennyien elfogadjuk. Küldessék ki egy külön bizottság. Ezt azért tartom szükségesnek, mert maga a közgazdasági szakosztály nehezkesebben mozgó szervezet, hogysem ilyen részletkérdésekkel foglalkozzon. A vita akörül forgott, hogy az Erdélyi Gazdasági Egylet milyen értelemben vegyen részt ebben a munkában. Hogy ezt a munkát eddig tényleg milyen módon végezte, azon most nem helyénvaló vitatkozni. Hogy rászolgált volna a súlyos kritikára, azt nem mondhatjuk, ma még legalább nem és bizalmatlansági votumot sem adhatunk vele szemben. Kérem a bizottság kiküldését elhatározni és ennek összeállításával az Erdélyi Gazdasági Egylet elnökségét megbízni.

A Szakosztály az előadó javaslatait elfogadja s az általa javasolt bizottság összeállítására az Erdélyi Gazdasági Egylet elnökségét kéri fel.

Dr. Csiby Andor,
Gyergyószentmiklós :

A székely közbirtokosságok megszervezése.

A „Keleti Ujság“ egyik számában pályázati hirdetést olvastam, amely arra kérdésre vár feleletet, hogy: „Mi az erdélyi magyar kisebbség legjelentősebb problémája?“

Sokat gondolkoztam a kérdésen s végül arra a meggyőződésre jutottam, hogy ennek megállapítása igen könnyű és mégis igen nehéz. — Igen könnyű azért, mivel oly sok megoldásra váró feladat van, amelyek egytől-egyig mind életbevágóan fontosak; mégis nagyon nehéz abból a szempontból, hogy azok ne legyenek utópisztikusak, hanem megvalósíthatók. Egy részletében is megvalósítható életkérdés a magyarság szempontjából jóval többet eredményez, mint egy utópisztikus feladat, mely igen sok energiát örl fel eredménytelenül.

A magyar kisebbség problémáinak megoldhatósága részint külső behatásoktól, részint pedig belső, önmagukban gyökerező indító okoktól függ s eszerint bírálhatjuk el azok megoldhatóságát is. Mig például az iskolakérdés, nyelvkérdés, közigazgatási decentralizáció stb. legnagyobb részben a mindenkori kormányok mentalitásától, jó vagy rosszindulatától függ, addig például a birtokvédelem, a még megmaradt vagyonok konzerválása, faji öntudat nevelése stb. legnagyobb részben vagy tisztán önmagukban rejlő erők kihatásai és következményei.

Az erdélyi magyarság céljainak valószínűbb elérhetése szempontjából ítélve meg a helyzetet, a magyarság legfontosabb feladatának még meglévő birtokállományának megvédését, konzerválását tartom.

Ezeknek a vagyonoknak megmentését és konzerválását annál is inkább főfeladatnak tekintem, mivel egy anyagilag leromlott magyar kisebbségnek a szelleme károsan befolyásolja a magyarság küzdelmét a többi életbevágó problémák megoldásánál is.

Az erdélyi magyar kisebbség gazdasági életében igen jelentős tényezők a *székely közbirtokossági vagyonok*.

E székely közbirtokossági vagyonok keletkezésének ugyanazok voltak indító okai és ugyanaz volt a céljuk is: a kisebb arányilletmény tulajdonosoknak az arányosított közbirtok állományban való bennmaradása avégből, hogy ott, ahol kis arányrészeikkel céljaikat: legelőik fenntartását, községi, állami, iskolai terheik könnyebb hordozását nem tudják elérni, a közös csoportosulás által ezeket könnyebben elviselhetőbbé tegyék.

Nem szándékozom itten a közbirtokosságok jogtörténetét és az idők során történt fejlődését ismertetni, erre nézve csak utalok *Dr. Pál Gábor* csikszeredai ügyvédnek ezt ismertető, alapos tudással megírt tanulmányára, melyből kitűnik, hogy a székely közbirtokosságok soha egy pillanatra sem tévesztették fenti céljaikat szem elől és e szándékaikat tételes törvények és rendeletek is elismerték és megerősítették.

E törvények és rendeletek mindenkor elismerték és biztosították a közbirtokosságok autonóm jogát ügyeik intézésében; az új erdőtörvény autonóm jogkörüket csak annyiban szűkítette meg, hogy a közbirtokosságok közgyűléseinek elnökéül a járásbirót rendelte ki és a járásbíró részére biztosított jogkör által e vagyonokat fokozottabb felügyelet alá helyezte.

Az igazságnak tartozom azonban annak megállapításával, hogy a közbirtokosságok vagyonkezelési politikája nem mindig üti meg azt a mértéket, amelyet eredményeiben és kihatásaiban jogosan várunk tőle.

Bármennyire is megесonkitotta az agrárreform a közbirtokossági vagyonokat, nem tagadható, hogy még mindig elég nagy vagyonkomplexumot s erőt képviselnek. E vagyonkomplexumoknak azonban nemcsak az a rendeltetése, hogy tagjait a rendes évi fajutalékkal lássák el és némelykor egy-

egy vágterület eladáshól némi kis összeghez juttassák, hanem emellett és főképpen az, hogy magasabb gazdaságpolitika bevezetése által tagjainak kulturáját, életstandardját és gazdasági megélhetését emelje, az egész székelyföldi gazdasági életre kihatóan is, készpénz állománya helyes elhelyezése és felhasználása, másrészt erdőbirtoka kitermelésénél új munkalehetőségek létesítése által.

A közbirtokossági vagyonkezelésben u. i. hiányzik ez a magasabb szempont, de másoldalról hiányzik az a körültekintő takarékoság és gondosság is, amelyet pedig egy közvagyon eredményes kezelése feltétlenül megkövetel.

A közbirtokosságok kebelében, amint ez minden közületnél elő szokott fordulni, igen sokszor belső villongások, egyenetlenségek keletkeznek, melyeknek levezetése igen sokszor tetemes anyagi és erkölcsi erőket semmisít meg és forgácsol szét. A közbirtokosságok közületébe is igen gyakran beférkőzik az egymás iránti bizalmatlankodás, mely a kedélyeket állandó izgalomban tartja. és igen sokszor a vezetőség megválasztásában nem a higgadt megfontolás és mérlegelés, hanem személyi ellentétek, rokonszenvek vagy ellenszenvek döntenek.

Ezek az előforduló jelenségek több esetben foglalkoztatták a járásbiróságokat is s innen merithette az állam felügyeleti hatósága azt a meggyőződését, melynek Hodor Viktor vezérfelügyelő a közbirtokosságok vagyoni kezelésének megváltoztatására tett javaslata alkalmával is hangot adott, — hogy a közbirtokossági vagyonok kezelése nem üti meg a kívánt mértéket. miért is az alapos reorganizációra szorul, ami pedig nem áll.

A hibát én egyrészt abban látom, hogy az egyes közbirtokosságok annak dacára, hogy keletkezésük és jogalapjuk ugyanaz és céljaik is közösek, mégis gazdasági életüket egymástól teljesen szeparálva élik le, egymással nem tartanak fenn semmiféle kapcsolatot, s így egymás életéről nem is tudnak semmit. egymás életének jó, vagy rossz tanulságait nem használják fel a maguk javára. Hányszor volt alkalmam tapasztalni, hogy mikor az erdőgondnokság egy-egy körrendeletet kiadott, napokig bolyongtak az igazgatóság tagjai az erdőgondnokságnál, hogy a rendeletet megmagyaráztassák

maguknak s végül a hány közbirtokosság, annyiféleképen intézte azt el vagy egyáltalán nem is vett tudomást róla.

Az egyes közbirtokosságok annyira különállóan élnek a maguk életét, hogy tudok eseteket, mikor egyeseknek mai napig sincs meg szervezési szabályzatuk, vagy ahol meg is van, egymáséitól teljesen különbözőek. A szervezési szabályzatoknak egymással való összhangbahozására indult is meg Csikban egy akció, de különböző okok folytán kevés eredménnyel.

Nem mulaszthatom el itt megemlíteni, hogy vannak egyes közbirtokosságok, különösen amelyek erdővagyon mellett még fürdőüzemmel is bírnak, amelyeknek jogi helyzete igen kényessé vált azáltal, hogy a közbirtokosságok szervezését magában foglaló új erdőtörvény ilyen esetekre nem gondolva s a Regát előtt teljesen ismeretlen lévén a közbirtokosságok intézménye — nem is intézkedik. Az erdőtörvénynek ez a hiánya érzékenyen éreztette hatását a közbirtokosságok szervezési szabályzatának elkészítésénél, de azt megelőzően az agrárreformnál is, s jól emlékezhetünk azokra az időkre, amikor a közbirtokosságok intézményének nem kellő ismerete vagy téves magyarázása folytán hatalmas perek keletkeztek, amelyek legnagyobb részben csak arra voltak jók, hogy a közbirtokosságoknak még pernyerés esetén is tetemes károkat okozzanak.

Igen sok apróbb hibát és mulasztást tudnék itt még felsorolni a közbirtokosságok jelenlegi életéből, amelyekről nem állítom, hogy öntudatosan követtetének el; azt azonban állítom, hogy a közbirtokosságok élete reorganizációra szorúl. Nem olyan értelemben, amint azt Hodor Viktor vezérfelügyelő értette és érti, hanem olyan értelemben, hogy a közbirtokosságoknak éppen azon erejüknel fogva, melyet vagyoni helyzetüknel fogva még ma is reprezentálnak, hatalmasabb közgazdasági tevékenységet kell kifejteniök, sőt közgazdasági irányító tényezőkké kell válniök.

Nagyon természetes, hogy ezt egymástóli elzárkozottságukkal nem érhetik el, hanem csak úgy, hogyha vagyoniuk jobb kihasználhatósága, másrészt esetleges veszélyek és támadások hatásosabb kivédése céljából összes anyagi és erkölcsi erejüket egyesítik.

Ezt az egyesítést én nem tudom másképp elképzelni, mint úgy, hogyha szindikátusba tömörülnek.

Hogy a közbirtokosságoknak magasabb közgazdasági politikát kell kifejteniök s ezáltal a Székelyföldre nehezedő általános gazdasági és pénzügyi helyzeten is könnyíteniök kell: hogy e magasabb közgazdasági politika folytatása az embereknél már belső szükségessévé vált, — bizonyítja az a körülmény is, hogy erre nézve már kidolgozott javaslatok is állanak rendelkezésünkre, így például Brassay Sándor tölgyesi bankhivatalnoknak értékes tanulmánya a közbirtokossági vagyonok kommercializálásáról.

Brassaynak tanulmányára, mely a közbirtokosságok bel- és külső életéről igen helyes megállapításokat tartalmaz, ez alkalommal csak az a megjegyzésem, hogy amennyiben lehetséges is lenne a közbirtokossági vagyonok kommercializálása, azt az egyes közbirtokosságok a maguk külön szeparált életmódjukkal soha sem valósíthatják meg, csupán csak a közös irányítás: a *szindikátus* útján, melynek feladata lenne a szükséges és helyesnek ítélt tervek és javaslatok kidolgozása.

Félreértések elkerülése végett ki kell jelentenem, hogy én a szindikátust nem úgy képzelem el, mintha ezáltal az egyes közbirtokosságok autonóm jogköre csorbulást szenvedne; nem; hanem úgy képzelem, mint például a bankszindikátust is, mely irányító és jótékony befolyást gyakorol a kebelébe tartozó egyes pénzintézetekre; javaslatokat dolgoz ki és befolyását érvényesíti az őket érdeklő törvények és rendeletek meghozatalánál, másrészt örködik tagintézetei felett és az őket érhető támadásokat és veszélyeket a maga nagy erkölcsi erejével kivédi.

Ebben az értelemben a közbirtokosságok szindikátusának óriási és egyuttal gyönyörű feladata lenne ott, ahol a közbirtokosságok beléletében akár személyi, akár vagyoni tekintetben differenciák merülnek fel, mert egy kebelében alakitandó állandó választott bírósággal elejét tudná venni igen nagy erkölcsi és anyagi értékek elpusztulásának, másrészt elejét venné annak, hogy ezekkel az ügyekkel a nagy nyilvánosság állandóan foglalkozzék, igen sokszor nem a kívánt jóhiszeműséggel és részrehajlatlansággal s ezenkívül a bíró-

ságok is meg lennének kimélve ezekkel az ügyekkel való megterheltetésüktől.

A szindikátusnak az elmondottakon kívül feladata lenne a közbirtokosságok kataszterének felállítása, a közbirtokosságokat illető jogok és kötelezettségek nyilvántartása, a törvények és rendeletek egységes végrehajtásában az egyes birtokosságoknak való segítségnyújtás, vélemény- és tanácsadás minden közbirtokosságot érintő esetekben, sőt külön-külön is az egyes közbirtokosságok sajátos egyéni viszonyai és természete szerint; összegyűjtése és nyilvántartása az egyes speciális jogi természettel bíró régi és újabb törvényeknek és rendeleteknek és az élet ezerféle változatai folytán előállható minden néven nevezendő eshetőségekben a közbirtokosságok részére utmutatás és tanácsadás.

Hogy a közbirtokosságok egy ilyen tanácsadó iroda felállítása esetén a felesleges jövés-menések megszűnése folytán mekkora anyagi megtakarítást érnének el, azt felesleges hangsúlyoznom.

A közbirtokosságoknak e szindikátusokban való tömörülése az anyagiakon kívül jótékonyan éreztetné hatását erkölcsi tekintetben is, amennyiben megbecsülendővé tenné az egyesülésben rejlő erőt, megismertetné úgy az egyesekkel, mint a közbirtokosságokkal a „mindent a közért“, az „egy az egészért s az egész az egyért“ elvét, öntudatosabb, bízakodóbbá tenné őket és nagy lelki megnyugvást keltene bennök abban a tekintetben, hogy érdekeik felett egy tőlük független, intrikáktól, egyéni érdekektől mentes erkölcsi testület öröködik.

Ami a szindikátus megszervezését illeti, ezt egyedül helyesnek úgy képzelem el, hogyha a megalakult szindikátus vármegyéenként, vagy nagyobb járásonként irodát tartana fenn, amelyek egymással állandó összeköttetésben állanának, de amelyek az egyes, csakis őket érintő kérdésekben teljes önállósággal járnának el. A szindikátus hatásköre és az egyes közbirtokosságokkal viszonya egy szervezeti szabályzatban lenne lefektetendő, melynek összeállítása egy külön e célra kiküldendő bizottságnak lenne a feladata.

Az itt elmondottak alapján tisztelettel van szerencsém határozati javaslatomat az alábbiakban előterjeszteni:

Javaslatommal preventív intézkedést akarok provokálni. Csik vármegyében a közbirtokosság előtt óriási feladat áll. Vele, az ő segítségével segíthetünk mindenben; iskolai, egyházi ügyeket támogatásával intézhetünk el. A székely közvagyon az egyetlen, amely még ma a székelység talpa alatt van. Ha ezt is sikerül székely fajunk alól kihuzni, akkor nem marad számára egyéb, csak a koldusbot. A közbirtokosság tudja a kötelességét a magyarság kulturális kötelezettségei tekintetében; a közbirtokosságok azonban teljesen szeparáltan élik az életüket és egymásról alig tudnak valamit. Ha ellenben szindikátusba tömörülnek, úgy egyik segíthet a másikon és mindig oda összpontosíthatjuk a segítséget, ahol a legnagyobb szükség van arra.

Dr. Gyárfás Elemér elnök:

Mielőtt a szakosztály egyhangulag elfogadná a javaslatot, kénytelen vagyok néhány megjegyzést tenni hozzá: Nem tartom helyesnek, hogy a Magyar Párt a pártközpontok útján keresse meg a közbirtokosságokat a közbirtokosszindikátus megalakítása érdekében, hanem javasolom, hogy a csikvármegyei közbirtokosság részéről történjen meg a kezdeményezés. Kérem odamódosítani a javaslatot, hogy azok az urak, akik a bizottság tagjaiul Csik vármegye részéről vannak javasolva, hogy ők keressék meg Háromszéket és Udvarhelyt és mint előkészítő-bizottság forduljanak a közbirtokosságokhoz, mert annak, hogy a Magyar Párt maga kezdeményezze az akciót, különböző nehézségei vannak. Szükségtelennek tartom azt is, hogy munkájukról nekünk jelentést tegyenek; hiszem benne, hogy úgy is megteszik a megfelelő intézkedéseket.

A Szakosztály Dr. Csiky Andor javaslatait az elnöki előterjesztés értelmében módosított szövegezés mellett egyhangulag elfogadja és ehhez képest kimondja, hogy:

A székely közbirtokosságnak részint közgazdasági okokból, részint a beléletükben előforduló erkölcsi és anyagi surlódások eredményesebb elintézése, a tömörü-

lésből származó előnyök kivívása, végül a közbirtokossági vagyonok tulajdonjoga, vagy kezelésének megváltoztatása tárgyában bárhonnán eredhető intézkedések kivédhetése céljából a Szakosztály szükségesnek és hasznosnak tartja a közbirtokosságoknak szindikátusban való tömörülésüket.

Evégből kezdeményező és szervező bizottságot alakít egyelőre Csikvármegye részére: Dr. László Dezső kamarai képviselő elnöklete alatt Dr. Pál Gábor, Dr. Benke Antal, Dr. Csiby Andor, Dr. Kovács Károly és Dr. Sándory Mihály tagokból s ezt megbizza, hogy a szomszédos Háromszék és Udvarhely vármegye részére szintén kezdeményezzék hasonló bizottságok alakítását s azokkal magukat egységes bizottsággá egészítsék ki, mely bizottságoknak feladata egyöntetűen eljárni a szervezés tekintetében, kötelessége a szindikátusi szervezési szabályzatot elkészíteni és annak megalakítása érdekében az összes előkészítő lépéseket megtenni.

Mit tehetünk kiskgazdáink többtermelésének érdekében ?

Erdély kisebbségi sorsba jutott magyarsága egyetemes válsággal küzd. Termelés és értékesítés betegek, az ország egészségtelen közgazdasági politikája miatt a biztos bukás felé haladunk.

Igy tehát teljes joggal mondhatjuk, hogy a Magyar Párt egyik legszentebb kötelessége, hogy az erdélyi kiskgazdatársadalom helyes megszervezésével a kiskgazdák többtermelését biztosítsa.

Ez ma a magyarságnak legegyszerűbb és sürgős megoldásra váró problémája.

De miért emeltem ki az egészből a kiskgazdák bajait? Azért, mert nemcsak a statisztika szokásos igazságai vezethetők le a nagy számok törvényéből, hanem a nagy számok törvénye fogja az erdélyi magyarság legnagyobb problémájának megoldási módját is kijelölni. Hogy egészen őszintén megmondjam: *Erdély magyarságának csaknem 80%-a földműveléssel foglalkozik.* Közép- és nagybirtokosainkat az agrárreform anyagilag teljesen lesújtotta s míg egyrészt új gazdasági helyzetükbe nem tudtak beilleszkedni és ezért eredményesen nem is termelnek, másrészt az ilyen birtokosok közéleti szereplésének és termelési hatásfokának minőségét az agrárreform során átélt morális és lelki depressziók nagyban csökkentették. Itt van azonban Erdély magyarságának 70%-át kitevő kiskgazdatársadalom, amelynek előrehaladásával többtermelésre való biztatásával, tanításával minden téren elérhetnők azt, hogy ez a kiskgazdatársadalom Erdély magyarságát konzerválja.

Erdély kisgazdáinak megmentése jelenti Erdély egész magyarságának megmentését.

Első pillanatra tulságosan ridegnek hangzik az, amit most fogok mondani, de méltóztassanak megengedni, hogy a helyzetet egészen őszintén tárjam fel, mert úgy képzelem, hogy ez a ridegség és ez az őszinteség a magyarság minden rétegének javát fogja szolgálni. Mikor mi az erdélyi magyarság közgazdasági bajaival törődünk, a földmivelés, kisgazdák és középbirtokosok bajaival kell törödnünk. A nagybirtokot az idő elseperte. Így tehát más kategóriákra, vagy más kategóriák szerveire várnak azok a feladatok, amelyeket eddig a nagybirtok töltött be. És kérdés, nem-e helyes az agrártermeléssel foglalkozó tömegek leme kategóriáira alapítanunk akkor, mikor Erdély magyarságának 80%-a agrártermeléssel foglalkozik. Mindenesetre a megoldás logikai sorrendje is azt követeli, hogy a kategóriák társadalmi termelésben betöltött szerep-sorrendje kellőképpen ki legyen emelve.

Szilárd meggyőződése, hogy ha ezt a kérdést sikerülni fog helyesen megoldanunk, nyomában az erdélyi magyarság tömegének másik 20%-a, ahova elsősorban az iparosokat kell sorolnom, szintén talpra fog állani. Ha a lakosság zömét kitevő földmivesnek jobbra fordul sorsa, növekszik vásárlóképessége és ennek nemcsak az iparosok és kereskedők fogják hasznát látni, hanem az ügyvédek, orvosok és gyógyszerészek is. Ha jobb anyagi viszonyok közé kerül a nép, szívesebben fogja fizetni az egyházi adót. De ez az anyagi talpraállítás a magyarság kulturális fölényének előbbrevitelére is óriási kihatással lesz. A falu egyszerű gyermekei be fognak vonulni a középiskolákba és a szülők megjavult kereseti lehetőségeik folytán szívesebben fogják viselni a taníttatással járó nagyobb költségeket. Kérdés, hogy ennek a nyomán nem-e növekednék a magyarság politikai súlya is. Szerény véleményem szerint bizonyos, hogy ennek óriási kihatása lenne a magyarság politikai programjára.

Az eddig elmondott dolgok teljesen elméleti meggondoláson épültek fel. Kétségtelen azonban, hogy ezeknek az elméleti meggondolásoknak alapja a nagy számok törvényének

igazságában gyökerezik. Ezért feltétlenül meg kell állanunk emellett a kérdés mellett, hogy lássuk az ideálisan elképzelt helyzetnek mik volnának reális alapjai.

Ennek az eszmének a megvalósítása nem lehetséges momentán, hanem hosszabb időre terjedő építőmunkát kíván, melyből a magyarság minden rétegének ki kell vennie részét. Hogy azonban ez nem utópia, annak bizonyosságául legyen szabad felhoznom, hogy a nép széles rétegei valósággal szomjuhozzák a többtermelésre vonatkozó tanításokat. Várják és lesik, hogy mit tanulhatnának, mit tehetnének, hogy saját anyagi jólétük és a magyarság jóléte előbbre haladjon.

Ezt a nagy építő munkát két részre kell osztani. Az egyik volna az átmenet vagy előkészítés munkája, a másik pedig a befejező munka, amelynek fontosságát biztosítva, állandó kísérőjévé lenne a magyarság minden történéseinek. Kezdjük el talán azon, amit már most meg lehet csinálni. Ujabb időben mind erősebben és gyakrabban hivatkoznak itt is, ott is a szászok példáira és azoknak a példának a követésére hívják fel a magyarság legkülönbözőbb rétegeit. Csak most legutóbb is a lapokban olvastuk, de társadalmi szervek összejövetelein és gyűlésein állandóan azt hallottuk, hogy tanuljunk a szászoktól. Kétségtelen, ezt meg is kell tenni. Nem szabad azonban a kérdést úgy beállítani, hogy a magyarság önhibájából kifolyólag maradt el a szászok mögött, mert hiszen a szász nép évszázadok óta kisebbségi sorsban élván, egészen más kulturális, politikai és gazdasági műveltségre tett szert, mint a magyar, aki az uralkodó faj volt. Legyen szabad itt rámutatnom azonban arra a tényre, hogy a szászoknál az egyháznak és iskoláknak a vezetői milyen fontos szerepet töltenek be a nép gazdasági vezetésében. Hát egyáltalában nem tudjuk azt keresztülvinni, hogy a papok és tanítók kivegyék kellőképpen részüket a nép gazdasági vezetésében? Hiszen évek óta azt halljuk mindenfelől, hogy be kell vezetni a theológiákra a papok gazdasági oktatásának kérdését. Tanítóinkat a nép vezetésére kell kiképezni. És még sincs sehol semmi. Tűzze ki tehát feladatául a Magyar Párt közgazdasági szakosztálya, hogy ezt a kérdést még ebben az évben tető alá hozza. Nem szabad elfeledni, hogy bármiképpen is oldjuk meg a nép vezetésének a kér-

dését, lelkészeink és tanítóink gazdasági kiképzésére mindig szükség lesz. A népet nem vezetheti a birtokos, nem vezetheti pedig azért, mert a nép és a birtokos között még igen kedvező körülményeket feltételezve is, mindig egy függő viszony áll fenn, mely a hatékony munkának igen nagy kárára válhatik. A szász lelkészek és tanítók gazdasági kiképzése már évtizedek óta a legintenzívebben folyik és ezért igazi vezetője a szász pap és tanító népének.

Ez kellene, hogy legyen az első lépés, amelyet aránylag kis áldozattal el lehet érni. A végleges kiépítéshez azonban — annak nagyobb mértékét tekintve, — nagyobb anyagi eszközökre is van szükség s ezt a következőképpen képzelem el.

Az utóbbi időben nagy vihart vert fel a magyar pénzüntézetek körül folyó hirlapi harc. Kétségtelen dolog, hogy magyar pénzüntézeteink óriási nehézségekkel küzdenek és ezen egyhamar változtatni nem is lehet, legalább is addig, amíg a lei stabilizációja nem következik be. Módot kell azonban találnunk arra, hogy pénzüntézeteink károsodás nélkül részt vehessenek abban az építő munkában, amely a magyarság közgazdasági helyzetét van hivatva javítani. A szász pénzüntézetek évi tiszta jövedelmüknek 10%-át gazdasági célokra adják. Ne kívánjuk azt, hogy a mi pénzüntézeteink 10%-ot adjanak erre a célra, de azt elvárhatjuk, hogy akár milyen kis kvóta arányában hozzájáruljanak a magyarság bajainak megoldásához. Erdély magyarságának van egy lapja, a „Magyar Nép“, amelyet tekintélye és elterjedtsége arra predesztinál, hogy ebben a küzdelemben fontos szerepet töltsön be. Mindehhez azonban pénz kell. Mert a 170 lei évi előfizetési díj a lap előállításának a költségeit is alig fedezi. Itt van az Erdélyi Gazdasági Egylet. Anyagi eszközök hiányában nem tud kellőképpen működni. Nincsen magyar nyelvű gazdasági iskolánk. Ezt rövidesen fel kell állítani. Három olyan dologra mutattam itt rá, amelynek útján a bankok által adandó segélyezés a legeredményesebben és leghatásosabban volna kihasználható. Kétségtelen, hogy a bankok jövedelmének egyrésze így egy levezető csatornán elfolynék. Nem szabad azonban elfelednünk, hogy a legrövidebb idő alatt egy másik csatorna fog épülni, amelyen át a pénz visszaömlik. De nemesak ilyenformán gondolom én a magyar

pénzüntézetek szerepét közgazdasági életünk talpraállításában, hanem a magyar pénzüntézetek minden téren keressék a legszorosabb együttműködési lehetőségeket a magyarság többi gazdasági szerveivel. Nem szabad ma egy banknak sem felülről nézni azt a kinlódást, amellyel a kisemberek küzdenek a megélhetésért. Le kell ereszkedniök a nép közé, mert ezzel nemesak a nép nagy tömegein segítnek, hanem saját maguk egzisztenciáját is biztosabb alapokra helyezik. Hogy milyen uton lehetne 'gyorssegélyhez juttatni a kisgazdákat, erre nézve a bankok dolgozzanak ki tervezeteket, hiszen ennek a problémának a megoldása az ő körükbe vág. Rá kell itt mutatnom azonban arra, hogy olyan üzletek is kínálkoznak, amelyeket azonnal meg lehetne valósítani és ezeknek óriási jelentősége lenne az erdélyi gazdatársadalomra nézve.

Ez volna a bankok bekapcsolásának terve.

Összegezve az eddig elmondottakat, *folytassanak a magyar bankok magyar nemzeti politikát*. Ennek elérkezett már az ideje, mert tiz esztendő tanulságai megmutatták, hogy a merkantil politikát idealizálni kell.

Most pedig rátérek azokra a dolgokra, amelyek a mezőgazdasági technika helyes és a kornak megfelelő átalakításával szolgálnák a többtermelés kérdését.

Nem tartozik szorosan ide, de előfeltételnek kell odaállítanunk *a helyes organizáció kiépítését*.

Ennek tárgyalása azonban nem tartozik reám, csupán mint előfeltételre hívom rá fel a figyelmet.

A többtermelés propagandáját egyelőre elsősorban csak megfelelő sajtótermékek útján szolgálhatjuk. Állandó szerepet kell betölteniök a népkönyvtáraknak, amelyeket akár a gazdakörök, akár más organizáció keretében kell felállítani sürgősen minden községben.

Addig, amig sikerülni fog a magyar földmives iskolát felállítani, vagy amig legalább hat vándor szaktanító fogja járni a falvakat, a kisgazdáknak haladásra való oktatását a könyvek és ujságok kell, hogy elvégezzék.

Az időszaki sajtótermékek közül a „*Magyar Nép*“ van hivatva a többtermelés eszméjét szolgálni. A „*Magyar Nép*“nek ma már 17 ezer kisgazda előfizetője van. Ez a nagy

szám bizonyítja nemcsak azt, hogy százezrek tanulnak belőle, hanem azt is, hogy tanításait megszívlelik és szeretik.

A többtermelés ideáinak realizálása közül a következőket kell sürgősen végrehajtanunk:

A helyes talajmivelésre és növénytermelésre való törekvésben kiscgazdáink az utóbbi években nagy lépéssel haladtak előre. A célkitűzés és a vezéreszmék ma már beidegződtek a közfelfogásba. Direktívákat kell adni és azoknak helyes realizálását kell biztosítani!

A *nemesített vetőmagvak* használatára mindenütt át kellene térni. Azoknak a szerveknek, amelyek az erdélyi kiscgazdatársadalom ideggócai lesznek, egyik legfőbb feladata kell, hogy legyen a nemesített vetőmagvak terjesztése.

A többtermelés másik leghatásosabb eszköze a *műtrágyák* használata. Mindent meg kell tenni, hogy a kiscgazdák rászokjanak a műtrágyák rendszeres használatára.

Ugy a *nemesített vetőmagvak*, mint a *műtrágyák* használata a legfontosabb tényezők a kiscgazdák jövedelmének szaporításában.

A műtrágyák használata közvetve bekapcsolódik az *állattenyésztés* kérdésébe is. A kiscgazdák kaszálóinak és legelőinek minősége nem üti meg azt a mértéket, amelyet ma mint minimális követelményt kell felállítanunk. Éppen ezért az állattenyésztés üzésének anyagi eredményei alig fedezik a termelési költségeket.

Az állatok minősége tekintetében már sokkal jobban állunk. A kiscgazda szereti állatait, ápolásukra és gondozásukra nagy súlyt fektet. A takarmányban sem fukarkodik — ha van. De ha nincs, nem tudja, hogy mihez kezdjen. Ezért a takarmány helyes feldolgozásának és kihasználásának, a takarmányinség leküzdésének módozataira sürgősen meg kell tanítani a kiscgazdákat.

Mindezek a kérdések végeredményben szükségessé teszi, hogy kiscgazdáinkat a növénytermelés és állattenyésztés összes modern fogásaival megismertessük. Ezt várják és kívánják. Hiszen minden új eszme megvalósulása több jövedelmet jelent, ezt pedig ki ne óhajtaná?

A tartandó állatfajta megválasztásának tekintetében is sokszor tanácstalan a kiscgazda. Ma, amikor a tejtermelés, a

vaj- és sajtgyártás, különösen a *Székelyföldön*, olyan szépen beindultak, mind több és több állattenyésztési és tejgazdasági kérdés került a mindennapiság homlokterébe. Ezekre mind feleletet, tanácsot várnak a gazdák ezrei és gyönyörű feladat az Országos Magyar Párt számára, hogy megteremtse a feleletadás lehetőségeit.

A lelkészek, tanítók, könyvek, ujságok és vándortanítók munkája volna hivatva egyelőre ezt a kérdést megoldani.

Azért mondom egyelőre, mert *feltétlenül szükséges az, hogy felállítsuk a magyar földmivesiskolát*, ahol kellő tanulmányok alapján mindenki elsajátíthatná a többtermeléshez szükséges tudást.

A vándortanítók alkalmazása és a magyar földmivesiskola felállítása kell ma gerincét képezzék kívánalmainknak. Ezek többé már nem halogathatók és ezek ellen senkinek nem lehet semmi kifogása.

Számüzve minden politikát, a kérdés megoldásánál, az államnak is be kell látnia, hogy neki is érdeke. Ha ellenséges állást foglal el ezzel az eszmével szemben, saját magának árt.

De bármint is lesz, a magyarságnak a földmivesiskolát fel kell állítania önerején is. Nem szabad visszariadni a nehézségektől, nem szabad kicsinyességeken fennakadni e fontos kérdés megoldásánál.

Egyet jegyezzünk meg jól: *kivülről segítséget nem várhatunk*. A többtermelésnek is az ad óriási gyakorlati értéket, hogy belső erőnkben gyökeredzik, ha megindult külső támogatás nélkül is, megvan és önmagától szolgálja a magyarság jólétének, anyagi állapotának gyarapodását, fenntartását.

A magyarság belső erőinek hatékonyságát a kisebbségi sors tudata meg kell, hogy sokszorozza.

Ez kell, hogy erőt adjon annak a felépítésére, annak a megteremtésére is, ami talán elsöpillanatra erőnkön felülnék látszik.

Ha ez az érzés minden magyart át fog hatni, hiszem, hogy jobb és szebb jövőnek nézünk eleibe.

Határozati javaslat.

1. Vándortanítók alkalmazása és az iskolán kívüli népművelés megszervezése az elmondottak alapján egybevetve a szervezkedésről elmondottakkal.
2. Magyar földmivesiskola felállítása.
3. A bankok támogatása a kérdés anyagi megoldásánál.

A Szakosztály a javaslatokat elfogadja.

A gyűlés tárgyalási anyaga Dr. Gergely Jenő tanár gyorsírói feljegyzései alapján állítottatott össze.

Gyárfás Elemér szakosztályi elnök beszéde

**az Országos Magyar Pártnak Székelyudvarhelyen, 1928 október 14-én
tartott nagygyűlésén.**

Tisztelt Közgyűlés!

A liberális párt, — mely részben saját neve alatt, részben prokuristái útján teljhatalommal intézi Románia sorsát, — gyökerében elhibázott gazdasági és pénzügyi politikájával a legsúlyosabb válságba, nyomorúságba, szegénységbe döntötte ezt a gazdag országot. A bajok oly nagyok s az okozott károk oly nyilvánvalók, hogy ez év elején maga Brătianu Vintilla miniszterelnök is kényszerülve volt szakítani eddig makacsul erőltetett pénzügyi politikájával. Azóta kétségbeesett erőfeszítéseket tesz, hogy az ország szekerének rudját más irányba fordítsa s kétségbeesetten keresi azoknak a külföldi tényezőknek támogatását, melyeket előző magatartásával valósággal elriasztott és elűldözött.

Messze vezetne részletesen ismertetni a liberális gazdasági és pénzügyi politika hibáit s alapjában téves rendszerét. Most e helyen elégséges leszögezünk azt a tényt, hogy *a katasztrófális válságot ez a párt s ez a kormány okozta s ennek vállalt terhelő az egész felelősség, az ország minden szenvedéséért.*

Ma, midőn e megsemmisítő súlyú felelősség mind nagyobb határozottsággal s mind élesebb megvilágításban domborodik ki, a legnagyobb hiba s a leghelytelenebb eljárás volna a mi részünkről, ha keserűségünkben egymást okolnánk súlyos helyzetünkért s ezzel *csak egy szemernyit is könnyítenénk a kormány s a liberális párt erkölcsi terheit* s csak egy porszemnyit is vállainkra vennénk az egyedül őket terhelő súlyos felelősségből.

Ez nem azt jelenti, hogy nekünk ne volna a saját portánk előtt is seperni valónk. A saját teendőinket és feladatainkat, a saját hibáinkat és mulasztásainkat meg kell látnunk, számba kell vennünk s ezek érett mérlegelésével le kell vonnunk a konzekvenciákat és tanulságokat a jövőre. Mindez azonban a mi belső ügyünk, amit befelé irányuló munkával és sorsközösségünk által reánk diktált testvéri szeretettel kell magunk között megvizsgálnunk és megoldásra juttatnunk.

Kifelé és a nyilvánosság számára azonban *mindaz a sok jogos keserűség, mely a ránkzudult gazdasági nyomorúság hatása alatt a lelkekből felfakad, csak az uralkodó pártot és kormányt vádolhatja, mert egyedül csak az ő hibás és bűnös politikája változtatta terméketlen pusztasággá ezt a tejjel-mézszel folyó, természeti kincsekkel dúsan megáldott országot.*

Az egész ország gazdasági tönkretételének vádjá mellett az uralkodó párt és kormány ellen még egy második súlyos vádat is kell emelnünk. A gazdasági nyomorúságnak, a nélkülözéseknek és szenvedéseknek is vannak fokozatai. *Vádjuk kormányunkat azzal, hogy gazdasági és pénzügyi politikájában is kisebbségellenes sovimiszta szempontok vezetik.*

A gazdasági élet különböző ágazataiban pontonként kimutathatjuk, hogy *a kisebbségi gazda, iparos és kereskedő mindenütt nagyobb terhekkal küzd, mindenütt mesterségesen megnehezített előfeltételek mellett tudja csak létét fenntartani s minden oldalról fenyegetett gazdasági érdekeit megvédeni. S amidőn e megkülönböztetetten mostoha elbánásért az uralkodó liberális párt s a régi királyság gazdasági hatalmasságai ellen fájó szívvel vádat emelünk, nem tudjuk a részesség vádjá alól teljesen felmenteni a ma velünk együtt nyomorúságban vergődő erdélyi románságot sem, mely különösen az imperiumváltozás első éveiben segédkezet nyújtott azoknak, kik a mi gazdasági bástyáink és erősítéseink ellen ostromra indultak.*

Erdély multjában számos példája van annak, hogy e kis ország fiai egymással való konfliktusaikban *külső segítséggel* akartak diadalmaskodni. Lett légyen azonban a versengés tárgya vitássá tett fejedelmi trón, vagy vitássá tett

vallási, faji, rendi vagy gazdasági tulsúly, az igénybevett külső beavatkozást mindig *egész Erdély megsínylette*. A pártoskodó fejedelmek által behívott török-tatár hordák és osztrák zsoldosok válogatás nélkül pusztították egész Erdély földjét s az osztrák abszolutizmus zsarnoksága ellen keserűen feljajdultak még a százszok is.

Ez az erdélyi fátum teljesedik most is be az erdélyi románságon, mely kiábrándultan s üres kézzel nézi, hogy a magyar és szász sorstestvéreinek kezéből kiragadott gazdasági erőforrásokból neki még morzsák sem jutnak.

Ma, a román imperium első évtizedének végén, vonjunk le súlyos és nehéz gazdasági helyzetünkből két nagy tanulságot.

Az erdélyi magyarság gazdasági nyomorúságának orvoslását csak az egész ország helyes és egészséges gazdaságpolitikájától várhatjuk s viszont az egész ország s benne a románság *gazdasági helyzete is mindig megszenvedi azt, ha az intézőkörök sovíniszta elfogultságból a kisebbségi népek gazdasági fejlődésének alákötésével akarnak saját fajuknak igazságtalan előnyöket szerezni.*

*

Gyárfás Elemér szakosztályi elnök e bevezető szavak után részletesen ismertette az előző napon tartott közgazdasági gyűlésen elhangzott előadásokat és bemutatta az ott elfogadott határozati javaslatokat.

Az Országos Magyar Párt nagygyűlése a szakosztályi elnök által bemutatott javaslatokat egyhangulag elfogadta és határozatokká emelte.

Jegyzőkönyv,

felvétellett az *Országos Magyar Párt Közgazdasági Szakosztályának* Székelyudvarhelyen 1928. október 13-án tartott nyilvános közgazdasági gyűléséről.

Jelen vannak:

A Szakosztály tagjai közül: Gyárfás Elemér elnök, *Bevivoy István* főtitkár, *Dr. Abrudbányai Ede* földbirtokos, Kolozsvár, *Bencsik Zsigmond* cipész, Déva, *Dr. Balogh Elek* orsz. képviselő, Torda, *Budai Tíbor* iparos, Nagyvárad, *Dr. Gróf Bethlen György*, az Országos Magyar Párt elnöke, Kolozsvár, *Dr. Csiby Andor* ügyvéd, Gyergyószentmiklós, *Csikly Emil* kereskedő, Marosvásárhely, *Csiszár Lajos* építész, Marosvásárhely, *Fábry Sándor*, Biharm. Gazdasági Egylet titkára, Székelyhid, *Dr. Ferencz József* ügyvéd, Kolozsvár, *Gombos Benő* kereskedelmi ügynök, Kolozsvár, *Hantos Gyula* ny. igazgató, Kolozsvár, *Dr. Inczédy-Joksman Ödön*, az Orsz. Magyar Párt ügyvezető alelnöke, Kolozsvár, *Báró Jósika János* orsz. képviselő, Zilah, *Dr. Lerner Sándor* ügyvéd, Kolozsvár, *Mikó László* földbirtokos, Nyárádszentlászló, *Purgly László* földbirtokos, Sofronya, *Szabó Béni* ipartestületi elnök, Brassó, *Dr. Szász Ferenc* földbirtokos, Kolozsvár, *Sz. Szakács Péter* ny. iparkamarai főtitkár, Bikafalva, *Dr. Szoboszlai László* orsz. képviselő, Nyárádszentimre, *Báró Szentkereszthy Béla* orsz. képviselő, *Gróf Teleki Domokos* birtokos, Gernyeszeg, *Török Bálint*, az Erdélyi Gazdasági Egylet titkára, Kolozsvár, *Dr. Veress Endre* iparos, Kolozsvár.

Továbbá: Agoston János, Csikszenttamás, Anda Géza plebános, Tusnád, Adorján Károly birtokos, Bereck, *Dr. Bartalis Ferenc* ügyvéd, Fogaras, Becek Aladár bankigazgató, Székelyudvarhely, Bányay János tanár, Székelykeresztúr, *Gróf Bethlen Bálint* birtokos, Keresd, Bogdán Arthur vezér-

igazgató, Sepsiszentgyörgy, Gróf Bethlen Ádám birtokos. Bonyha, Dr. Boga Alajos, Kézdivásárhely, Bartos Gyula ügyvéd, Gyergyószentmiklós, Balássy Dénes birtokos, Bethlenfalva, Bakóczy Károly tanár, Székelyudvarhely, Biró Sándor tanár, Székelyudvarhely, Benkő Ernő birtokos, Kézdivásárhely, Bőjthe Ferenc földmives, Angyalos (Háromszék-megye), Benkő Sándor birtokos, Kézdivásárhely, Bardócz József iparos, Székelyudvarhely, Benkő József ref. tanító, Székelyudvarhely, Csulay Lajos ny. alispán, Déva, Csiky Albert nyomdatulajdonos, Székelyudvarhely, Csomafáy Sándor gazdasági intéző, Báró Dániel Ferenc birtokos, Vargyas, Dakó Elek földmives, Drexler Béla ny. miniszteri tanácsos, Marosvásárhely, Demes Elek birtokos, Csikszenzimre, Dr. Erlich István ügyvéd, Kolozsvár, Elekes Béla birtokos, Siménfalva, Dr. Elekes Dénes birtokos, Székelykeresztur, Dr. Ferenczy Géza unitárius főgondnok, Nagyajta, Dr. Filó Ferenc ügyvéd, Székelykeresztur, Fráter Emil birtokos Nagyszalonta, Dr. Fábián László ügyvéd, Baróth, Farkas Márton fakereskedő, Székelyudvarhely, Fekete Margit városi tanácsstag, Székelyudvarhely, Felméri József Székelyudvarhely, Fuchs József róm. kath. lelkész Zetelaka, Fröhlich Ottó tanár Székelyudvarhely, Dr. Gspann Károly orvos Kolozsvár, György Gábor plebános Kászon, Dr. Gyárfás Pál birtokos Székelykeresztur, Dr. György József birtokos Marosvásárhely, Garmathy István iparos Székelyudvarhely, Gál Lajos földmives Gyepes Udvarhelymegye, Gellérd Lajos földmives Székelyudvarhely, Gál József földmives Székelyudvarhely, Dr. Gönczy Gábor polgármester Székelyudvarhely, Dr. György Zsigmond ügyvéd Segesvár, György Lajos róm. kath. lelkész Gvimesbükk, Gyallay Domokos lapszerkesztő Kolozsvár, Horváth Tibor Székelyudvarhely, Halmágyi Ferenc, Hlatky Miklós ny. igazgató-tanár Székelyudvarhely, Hánn József kereskedő Székelyudvarhely, Hantos Gyula igazgató Kolozsvár, Harmath Ferenc földmives, Haáz Rezső tanár Székelyudvarhely, Dr. Hinléder Fels Ákos ügyvéd Székelyudvarhely, Ineze Domokos főesperes Csikszenzmárton, Dr. Issekutz Viktor ügyvéd Erzsébetváros, Dr. Jankó Béla Sepsiszentgyörgy, Dr. Jodál Gábor ügyvéd Székelyudvarhely, Kemény Béla mérnök Nagyvárad, Kövér Gusztáv birtokos Nagyvá-

rad, Korossy György birtokos Ötvenes, Dr. Kassay István ügyvéd Székelyudvarhely, Dr. Kiss Kálmán ügyvéd Székelyudvarhely, Dr. Kócsán János ügyvéd Nagyvárad, Kispál László Dicsőszentmárton, Kabos Armin kereskedő Temesvár, Kovács B. Lajos birtokos Székelyudvarhely, Kakucs Ferenc plebános Kadicsfalva, Kádár Dénes ref. lelkész Nagygálambfalva, Kovács György Marosludas, Kónya Kálmán ref. lelkész Bágy, Keresztes János ref. lelkész Brád, Konez Armin m. tisztviselő Székelyudvarhely, Kiss János róm. kath. esperes Máréfalva, Kiss Sándor unitárius lelkész Székelyudvarhely, Katona József földmives Székelyudvarhely, Dr. Lerner Sándor ügyvéd Kolozsvár, Dr. Leitner Mihály ügyvéd Déva, Dr. Lévy Lajos tanár Székelyudvarhely, Dr. Makkay Domokos ügyv. Gyergyószentmiklós, Dr. Máthé István ügyvéd Oklánd, Dr. Molnár Imre ügyvéd Székelyudvarhely, Dr. Mezei Ödön orvos Székelyudvarhely, Dr. Nagy Jenő ügyvéd Csikszentmárton, Dr. Nagy Lajos ügyvéd Székelyudvarhely, Németh Kálmán Temesvár, Nagy János iparos Székelyudvarhely, Nagy Mária Székelyudvarhely, Nagy Kálmán ügyvéd Székelyudvarhely, Dr. Orbán Domokos orvos Székelyudvarhely, Orbán Ferenc róm. kath. lelkész Csikkozma, Pálffy László bankigazgató Kolozsvár, Dr. Paretz Béla ügyvéd Arad, Perédy György hírlapíró Nagyvárad, Pekri Géza földbirtokos Dicsőszentmárton, Pálfi János földmives Horgya, Dr. Pál Gyula ügyvéd Székelyudvarhely, Dr. Polonkay László ref. lelkész Székelyudvarhely, Pál Ferenc unitárius esperes Oklánd, Pál Sándor birtokos Bethlenfalva, Rájk József iparos Székelyudvarhely, Rösler Károly kereskedő Székelyudvarhely, Rác Gábor ref. lelkész Bikafalva, Dr. Széll Lajos ügyvéd Arad, Szabó András főgimnáziumi igazgató Székelyudvarhely, Szombathfalvy Lajos ny. városi főkapitány Székelyudvarhely, Szakács Miklós Székelyudvarhely, Szentiványi József birtokos Kolozsvár, Szabó Árpád Székelyudvarhely, Sebesi János ny. alispán Székelyudvarhely, Dr. Sulyok István lapszerkesztő Kolozsvár, Dr. Simonisz László Szászrégen, Dr. Sándor Balázs ügyvéd Gyergyószentmiklós, Sz. Szakács Zoltán birtokos Betfalva, Szabady Tivadar Vargyas, Dr. Sebesi Ákos ügyvéd Székelyudvarhely, Soó Gáspár nyomdaigazgató Székely-

udvarhely, Szöcs Tamás Szentivány, Id. Siklód István ny. tanár Székelybethlenfalva, Dr. Szabó Gábor ügyvéd Székelyudvarhely, Szabó József iparos Székelyudvarhely, Szabó György apátplébános Gyergyósztmiklós, Szakács T. birtokos Szudvarhely, Szabó E. tiszviselő Székelyudvarhely, Sándor János földmives Székelyudvarhely, Takó Albert plébános Székelyszentandrás, Tóth Balázs bankigazgató Kézdivásárhely, Gróf Toldalaghy József birtokos, Dr. Thury Kálmán ügyvéd Nagyvárad, Torday József a Lapkiadó Rt. igazgatója Kolozsvár, Ifj. Ugron István birtokos Fiafalva, Ugron Pál birtokos Fiafalva, Ugron János birtokos Fiafalva, Ujlaky János r. kath. lelkész Zabola, Ürmössy József unit. lelkész Homoródszentpál, Varró Elek Gazd. Egyleti titkár Székelyudvarhely, Vajda Ferenc Székelyudvarhely, Id. Verestói Dániel iparos Székelyudvarhely, Varró József földmives Fiafalva, Verestói István iparos Székelyudvarhely, Vizi Géza iparos Székelyudvarhely, Dr. Viola Sándor birtokos Székelykeresztur, Veress Donáth róm. kath. tanító Székelyudvarhely, Wendt Manó ny. mozdonyvezető Arad, Dr. Wenechek József ügyvéd Székelyudvarhely, Zágoni István hírlapíró Kolozsvár, Zágoni Piroska városi tanácsstag Székelyudvarhely.

1. *Gyárfás Elemér* elnök üdvözli a megjelenteket, a gyűlést megnyitja és ismerteti a gyűlés ügyrendjét és tárgyalási menetét.

A jegyzőkönyv vezetésével megbizza *Berivoy István* főtitkárt és felkéri a közgyűlést, hogy jelen jegyzőkönyv hitelesítésére delegáljon egy bizottságot.

Tudomásul vétetik s a közgyűlés a jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldendő bizottságba *Török Bálint*, *Dr. Lerner Sándor* és *Gombos Benő* szakosztályi tagokat delegálja.

2. *Berivoy István* főtitkár fölolvassa az 1928. szeptember 12-én Kolozsvárt tartott szakosztályi ülés jegyzőkönyvét.

A jegyzőkönyv észrevétel nélkül hitelesítettik *Gombos Benő* és *Dr. Lerner Sándor* által.

3. *Gyárfás Elemér* szenátor előadást tart: „A pénz stabilizációja, a külföldi kölcsön, a külföldi hitelek s ezek befolyása gazdasági helyzetünkre s a pénzügyi válságra és a hadikölcsönkötvények ügye“ cím alatt és részletes határozati javaslatot terjeszt elő, mellyel kapcsolatban *Berivoy István* főtitkár bemutatja *Szabó Károly* nagyváradi ipartestületi elnöknek ugyan e kérdésre vonatkozó értekezését és javaslatait.

Csiby Andor bizalmát fejezi ki a székelység nevében a vezetőség iránt és nyomatékosan tolmácsolja a székelység nehéz gazdasági helyzetét.

Gombos Benő kormányintézkedést követel az állam bel-
földi tartozásainak sürgős kifizetése érdekében.

A Szakosztály az előadásokat tudomásul veszi s az előterjesztett javaslatokat egyhangulag elfogadja.

4. *Dr. Balogh Elek* előadást tart: „A magyar pénzügyintézetek együttműködése a többi gazdasági és társadalmi szervezetekkel“ cím alatt.

Elnök bemutatja ezzel kapcsolatosan a távollevő *Dr. Ferenczy Zsigmond* marosvásárhelyi párttitkár írásban benyújtott indítványát.

Wendt Manó aradi kiküldött a nyugdíjasok sérelmeit ismerteti.

Elnök utal arra, hogy a Szakosztály — bár figyelemmel és érdeklődéssel hallgatta az előadást, — a felvetett kérdéssel érdemben nem foglalkozhatik, mert az nem tartozik hatáskörébe, hanem fel fogják rá hívni az elnöki-tanács figyelmét.

Sikládi István bethlenfalvi kiküldött javasolja a közbirtokosság jövedelmének egy részéből közérdekű alap teremtését.

Elnök kéri, hogy ez a kérdés érdemlegesen a tárgysorozatnak a közbirtokosságokra vonatkozó pontjánál tárgyalassék.

Dr. Elekes Dénes kéri a hitelszövetkezetek támogatását és ezek részére megfelelő visszleszámitolási hitel szerzését.

Elnök közli, hogy ily irányban már ismételt intervéniáltak a Banca Naționala vezetőségénél.

Dr. Leitner Mihály kiemeli, hogy a legfontosabb teendő volna egy kifejezetten magyar kisebbségi jellegű nagy pénz-intézet alakítása.

Kövér Gusztáv Nagyvárad, megbélyegezni kívánja azokat a magyar intézeteket, melyek vélt érdekből román igazgatósági tagokat választanak.

Dr. Szász Ferenc azt kívánja, hogy a magyar bankok őszinte nemzeti politikát folytassanak.

Dr. Balogh Elek előadó válaszol az elhangzott felszólalásokra.

A Szakosztály az előadást és a felszólalásokat tudomásul veszi s az előterjesztett javaslatokat az elnöki epunciáció alakjában magáévá teszi.

5. *Dr. Lerner Sándor* előadást tart a hiteléletet megbénító igazságszolgáltatási bajokról.

Dr. Paretz Béla a telekkönyvi intézmény fontosságát kívánja kihangsúlyozni.

Dr. Thury Kálmán reámutat a jogbiztonság hiányaira, a regáti bírák alkalmatlanságára, kéri a telekkönyvi taxák eltörlését s tiltakozik a kormánynak az igazságszolgáltatásba való beavatkozása ellen.

Dr. Ehrlich István kívánatosnak tartja, hogy a magyar ügyvédek népünk pereskedő természetét megjavítani törekedjenek s követeli, hogy a kormány a magyar vidékekre magyar bírákat nevezzen ki.

Keresztes János telekkönyvi sérelmet panaszol fel.

Dr. Széll Lajos rámutat a bélyegtörvény hibáira és hiányaira.

Kahán Manó kifogásolja a törvények nem világos szövegét és szükségesnek tartja, hogy lapjaink nagyobb gondot fordítsanak a mindenkit érdeklő közgazdasági kérdésekre.

Csiszár Lajos a zálogházak ügyéhez tesz konkrét javaslatot.

Dr. Szász Ferenc a birói letétek körül tapasztalt anomáliákat ismerteti.

Gombos Benő az árvaszékek visszaállítását kívánja.

Gyárfás Elemér elnök összegezi az elhangzott indítványokat.

A Szakosztály az indítványokat az elnöki enunciació értelmében elfogadja.

6. *Kabos Armin* előadást tart a kereskedelem szabadságát sértő rendelkezésekről.

Csiky Emül a tisztviselők illegális igényeire mutat rá.

Dr. Balogh Elek tiltakozik az erőszakolt nacionalizálás ellen, sérelmezi a kisebbségek aránytalanul súlyos megadóztatását; felhívja a magyar kereskedőket, hogy használjanak magyar cégtáblát és megszüntetni kívánja az adókivetések titkosságát.

Gombos Benő a telepadó s a taxa ad valorem kérdését fejtegeti.

A Szakosztály *Kabos Armin* előadó javaslatait *Dr. Balogh Elek* és *Gombos Benő* kiegészítő indítványaival együtt magáévá teszi s a létesítendő országos magyar bank kérdésének tanulmányozása és előkészítése céljából Gyárfás Elemér elnöklete alatt Gróf Bethlen György, Bárá Jósika János, Bárá Ambrózy Andor, Kabos Armin, László Dezső, Barthos Béla és László Endre urakból álló bizottságot kéri fel.

7. *Dr. Zágoni István* előadást tart a kereskedelmi és iparkamaráknál szenvedett sérelmeinkről s ezek küszöbön álló újráválasztásával kapcsolatos intézkedéseinkről.

Kabos Armin elítélő kritikát gyakorol a jelenlegi iparkamarákról.

Csiszár Lajos hasonló értelemben szólal fel.

Dr. Veress Endre rámutat az iparos szaktanfolyamok fontosságára.

Elnök javasolja a küszöbön álló iparkamarai választások intézésére bizottság kiküldését.

A Szakosztály a javaslatokat magáévá teszi és a küszöbön álló iparkamarai

választások intézésére Szabó Béni, Kabos Ármin, Csiszár Lajos, Görög Ferenc, Leitner Mihály, Réty Károly, Szemere Miklós és Szücs Kálmán személyében bizottságot küld ki, felhatalmazva elnököt e bizottságnak a felmerülő szükséghez képest való kiegészítésére.

Elnök az ülést délben 1 óra 20 perckor megszakítja.

*

Elnök az ülést délután 3 órakor ismét megnyitja.

8. *Berivoy István* főtitkár felolvassa *Herner Béla* okleveles vegyészmérnök előadását a gyáripár helyzetéről és főbb sérelmeiről s előterjeszti az előadó javaslatait.

A Szakosztály az előadást tudomásul veszi s az előterjesztett határozati javaslatokat teljhatalmulag elfogadja.

9. *Szabó Béni* brassói ipartestületi elnök bemutatja a kézműipar helyzetéről és főbb sérelmeiről készített előterjesztését és határozati javaslatait.

Nagy János termelő és értékesítő szövetkezetek alakítását ajánlja.

Kemény Béla mérnök a helyi érdekű és iparvasutakra s a közutakra vonatkozó törvényeket sürget.

Dr. Veress Endre a kisipari hitelt sürgeti s a fegyintézetek káros konkurenciája ellen kér védelmet.

Reik József a kisiparosságnak a hadseregszállításokban való részvételét kívánja.

Gyarmati István kisipari kiállítások rendezésével óhajtaná felhívni a figyelmet iparunk teljesítő képességére.

A Szakosztály Szabó Béni javaslatait Nagy János, Kemény Béla, Dr. Veress Endre, Reik József és Gyarmati István kiegészítő indítványaival együtt elfogadja.

10. *Csiszár Lajos* előadást tart az ipari szakoktatásról, különös tekintettel a középiskolák reformjára.

Siklódi István figyelmezteti a szülőket, hogy az életnek induló kezdő iparos fiaiknak anyagi bázist kell biztosítaniok.

Szakács Péter a keleti piacok tanulmányozására kívánja felhívni a kormány figyelmét.

Szapannos Gyula kívánja, hogy a tanoncotthonokba magyar ifjak megfelelő arányban vétessenek föl.

A Szakosztály Csiszár Lajos előadó javaslatát elfogadja és elnök indítványához képest Csiszár Lajos elnöklete alatt a javaslatba hozott férfiakból álló bizottságot küld ki az ipari szakoktatás iránítására.

11. *Dr. Abrudbányai Ede* előadást tart a mezőgazdasági kamarák eddigi működéséről szerzett tapasztalatainkról, azok küszöbön álló újjávásztására való felkészülésről és az agrár-reformmal kapcsolatosan még megoldásra váró kérdésekről.

Gróf Teleki Domokos javasolja, hogy az agrárkötvények, a földosztási vételár, a határkövek költségei s a kisajátítási jog telekkönyvi törlése érdekében tétessenek megfelelő lépések.

Kövér Gusztáv konstatálni kívánja, hogy a romániai agrárreform nemzeti célokat szolgált. Javasolja az agrársérelmek összeírását és szükség esetén a Népszövetség elé terjesztését.

Kornhoffer Vilmos panaszolja, hogy a Comitetul Agrar elfogad elkésett felelkezéseket és az erdőigazgatóságok az üzemterveket nem hagyják jóvá.

Gyárfás Elemér és *Mikó László* felvilágosító megjegyzései után

a Szakosztály az előadó javaslatait, valamint Gróf Teleki Domokos és Kövér Gusztáv kiegészítő indítványait egyhangulag elfogadja.

12. *Török Bálint*, az Erdélyi Gazdasági Egylet főtitkára határozati javaslatot terjeszt elő a gabona-értékesítés akadályairól, az export-illetékek és szállítási nehézségekről, a ga-

bona-standardizálási törvényekről s az állattenyésztés és állatkereskedelem problémáiról.

A Szakosztály az előterjesztett javaslatot egyhangulag elfogadja.

13. *Mikó László* előadást tart az erdélyi magyarság mezőgazdasági organizációjának kiépítéséről és bemutatja *Dr. Boros Béninek* e kérdésre vonatkozó tanulmányát.

Ürmössy József, Purgly László, Dr. György József, Török Bálint és *Szakács Péter*, valamint *Mikó László* előadó és *Gyárfás Elemér* elnök hozzászólásai után

a Szakosztály az előadó javaslatait elfogadja s az általa javasolt bizottság összeállítására az Erdélyi Gazdasági elnökségét felkéri.

14. *Dr. Csiby Andor* előadást tart és javaslatot terjeszt elő a székelyföldi közbirtokosságok megszervezéséről.

A Szakosztály az előadó javaslatait elfogadja azzal, hogy Elnök indítványához képest a kezdeményező lépések a csikvármegyei közbirtokosságok részéről lesznek megteendők.

15. *Dr. Szász Ferenc* előadást tart a kisgazdák többtermelése érdekében reánk várakozó feladatokról.

A Szakosztály az előadó javaslatait elfogadja.

Elnök a Szakosztály nevében hálás köszönetet mond az előadóknak és felszólalóknak értékes és tanulságos fejtegetéseikért és bejelenti, hogy az egész napi tárgyalás eredményeképpen leszűrt határozati javaslatokat a következő napon a nagygyűlés elé fogja terjeszteni, melynek jóváhagyása után úgy a pártvezetőség, mint a parlamenti csoport mindent meg fog tenni, ami erejétől telik, hogy a hozott határozatok teljes energiával végrehajtsanak.

Köszönetet mond a megjelenteknek a fontos közérdekű kérdések iránt tanúsított buzgó érdeklődésükért és a jelenlévők lelkes éljenzése mellett, a gyűlést bezárja.

K. m. f.

Gyárfás Elemér s. k.
elnök.

Berivoy István s. k.
jegyzőkönyvvezető.

Hitelesítjük:

Gombos Benő s. k.
Dr. Lerner Sándor s. k.
Török Bálint s. k.

Bányai János

geológus-tanár, Székelykeresztur :

Bajaink és tennivalóink az ásványvizek hasznosítása terén.

A már erőteljes tempóban megindult közgazdasági megmozdulások köréből, mint azt már az első pillanatra megállapíthatjuk, hiányzik közgazdasági életünknek egyik jelentős ága, melynek virágzásához a legreálisabb alapot ép természetadta kincseink egyike, a szabadon magától felszínre ömlő *ásványvíz* szolgáltatja.

Ma, amikor a súlyos megélhetési viszonyok miatt minden eszközt és módot meg kellene, hogy ragadjunk a pénzszerzési alkalmak kibasználására, akkor napról-napra engedjük, potyára elfolyni a soha vissza nem hozható milliókat!

És min mulik az egész? Nem máson, mint az egyik más hasonló szakmában nem látható szervezetlenségben.

Valószínűen az ásványviziparban uralkodó nagy szélsőségek okozzák, hogy érdekeltségeink igazi reprezentáló módon a súlyuknak megfelelően sehol fellépni nem tudtak. A nagyobb milliós jövedelmekkel dolgozó vállalataink, legyenek azok akár fürdő, akár palackozott ásványvíz értékesítésre is alapozva, minden közös érdekű mozgalomtól mentesen csinálják a maguk kisded játékaikat. Viszont a kisebb vállalkozások a szűk helyi viszonylatokból soha ki nem lépve húzódnak meg észrevétlenül s kis látókörük miatt soha még csak tudatára sem jöhettek szervezkedésük szükséges voltának. Pedig a közösen mindnyájukat érdeklő nyaralási, kirándulási, egyszóval idegenforgalmi akciók csak együttes munkával oldhatók meg. Egyetlen vállalat, legyen az bármilyen erős is, csak fölösleges pénz- és erőpocsékolást csinál egymagában.

Talán ezek voltak az okai annak is, hogy sem a gyergyó-szentmiklósi, sem a székelyudvarhelyi gyűléseken e téma — éppen tehát az ásványvizek klasszikus földjén — a tárgyalások során még csak szóba sem került. Nem szomorú ironiája a sorsnak?

Hanem ezzel a feltűnő negatívummal szemben annál több szó esett a privát beszélgetések során. E sorok megírására is az elhangzott szükségszerűség szolgáltatott alkalmat, hogy legalább e kérdés is az első lépésig, a felszínre kerülésig végre valahára eljuthasson.

Nem is kis dologról van szó! Amint a legutóbbi geológiai kutatások kataszterszerűen összeállított adataiból kitűnik, csak tisztán a Székelyföldön 2000 forrás ontja ki magából napenként a többmillió literre menő ásványvizet!

Ma, amikor pl. az egyik palackozott ásványvizünk 17 millió lej évi jövedelmet hoz, egy másik után meg a tulajdonos község másfélmillió lej évi haszonbért kap, ezeket a konkrétumokat összevetve, a más téren történő állandó üzleti bukásokkal, leépítésekkel, lehetetlen észre nem vennünk ásványvizeinknek a közgazdasági életben irányadó szerepét.

Ezidőszerint talán soknak mosolyt csal ajkára az a jövendölés, hogy a székelyföldi rossz gazdasági viszonyok megoldója egyedül csak a *borvíz* lesz!

Ez pedig elérhető, ha e kérdés bekerül mindennapi problémáink homlokterébe.

A megoldás pedig a mai viszonyok szerint is többféle módon történhetik.

Az egyik s talán legegyszerűbbnek tartó mód tisztán pénz, a *nagy tőke kérdése*. Rengeteg olyan vizünk van, mely nagy tőkebefektetésre alkalmas, de csak úgy, ha a berendezkedés a gazdag emberek nyugateurópai kényelmét ki tudja elégíteni.

Már meglevő kisebb fürdőink közül csak azok lehetnének életképesek nagy befektetés nélkül, melyek *községekben, vagy legalább is azok közelében fordulnak elő*. Ilyen helyeken a szerényebb középosztályhoz tartozó vendégek kaphatnak olcsó nyaralási alkalmat.

Fürdőink látogatottságát csak azok olcsóbbá tételével érhetjük el, ez megint csak úgy sikerül, ha a fürdő fentartási

költségeket egy egész évre osztjuk el, téli szezonra való be rendezkedéssel.

Jól fizető üzletnek bizonyult az eddigi tapasztalatok szerint is, az *ásványvizeknek mindennapi előfizetési rendszerű szállítása* a forrásokhoz közelebb eső nagyobb lakosságú helyekre.

Tökéletesebb kihasználásra várnak a vulkáni utóhatásként nagy tömegben kiömlő *széndiokszid (szénsav) gázaink*, melyek egyéb ipari alkalmazásukat nem is számítva, nagy fontossággal bírnak a rosszvízü vidékeinken a szódaviz gyártásánál.

Nagy szerepük lesz egy fellendülő fürdő- és idegenforgalmi élet mellett az *ásványvizeinkből lerakódott ásványi anyagoknak is*, melyek mint olcsó emléktárgyak jelentékeny pénzforgalmat fognak csinálni, mint azt az eddig is szép sikert elérő korondi aragonitok példája mutatja. Épp úgy megszervezésre vár a gyógyiszapkereskedelem is.

Mező- és állatgazdaságunk előre látható fellendülésén kívül jelentékeny pénzszerzési forrás lehet a székely ötletesség kifogyhatatlanságára mutató különféle praktikus eszközök készítése, amelyek segélyével erőteljes háziipart lehetne megteremteni.

Mindezek s az idegenforgalommal kapcsolatos összes ipari, gazdasági, kereskedelmi vonatkozások tervszerű felépítése csak az ásványvizérdekeltségek megszervezésével lehetséges, mely végre alkalmat adna az eddig is érzett nagy hiánynak, egy *szaklapnak* a megalapítására.

Ezek volnánk ezen a téren a legközelebbi tennivalók s ha az érdekeltek belátják a szervezkedés szükséges voltát, úgy olyan érának vetik meg az alapját, melynek gazdasági fellendülése nem csak nekik hoz egyénekenként óriási hasznot, hanem jelentékenyen hatna vissza közgazdasági életünk minden vonatkozására.

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
Előszó — <i>Gyárfás Elemér</i>	3
A pénz stabilizációja, a külföldi kölcsön, a külföldi hitelek s ezek befolyása gazdasági helyzetünkre s a pénzügyi válságra — <i>Gyárfás Elemér</i>	5
A magyar pénzügyintézetek együttműködése a többi gazdasági és társadalmi szervezetekkel — <i>Dr. Balogh Elek</i>	25
A hitelezést megkönnyítő igazságszolgáltatási bajok. (Csődtörvény, bíróhiány, igazságszolgáltatás lassúsága, telekkönyvi bizonytalanság) — <i>Dr. Lerner Sándor</i>	45
A kereskedelem szabadságát sértő rendelkezések. (Cégtáblaadó, spekulatörvény, stb.) — <i>Kabos Armin</i>	59
A kereskedelmi és iparkamaráknál szenvedett sérelmeink és az iparkamarák küszöbön álló újraválasztására vonatkozó intézkedések — <i>Dr. Zágonyi István</i>	71
A gyáripar helyzete és főbb sérelmei — <i>Dr. Hexner Béla</i>	82
A kézműipar helyzete és főbb sérelmei. Az Ipartestületek Országos Szövetségének 1928. szept. 8-iki kongresszusán leszögeezett főbb követelések — <i>Szabó Béni</i>	91
Az ipari szakoktatás, különös tekintettel a középiskolák reformjára — <i>Csiszár Lajos</i>	109
A mezőgazdasági kamarák eddigi működéséről szerzett tapasztalataink s azok küszöbön álló újraválasztására való felkészülés. Az agrárreformmal kapcsolatosan még megoldásra váró kérdések — <i>Dr. Abrudbányai Ede</i>	119
A gabonaértékesítés akadályai. Az export-illetékek és szállítási nehézségek. A gabona-standardizálási törvény. Az állattenyésztés és állatkereskedelem — <i>Török Bálint</i>	134
Az erdélyi magyarság mezőgazdasági szervezeteinek kiépítése — <i>Mikó László</i>	136
A székelyföldi közbirtokosságok szervezése — <i>Dr. Csibye Andor</i>	155
Mit tehetünk kisgazdáink többtermeléséért? — <i>Dr. Szász Ferenc</i>	163
<i>Gyárfás Elemér</i> szakosztályi elnöknek a hozott határozatokat bemutató beszéde az október 14-iki nagygyűlésen	171
Az 1928. október 13-iki nyilvános közgazdasági gyűlés jegyzőkönyve . .	174
Bajaink és tennivalóink ásványvizeink hasznosítása terén — <i>Bányai János</i> .	185

GAZDASAGI SÉRELMEINK ÉS KIVÁNSÁGAINK - II.